

รายงานการศึกษาวิจัย

บทเรียนวิธีพิจารณาและคำพิพากษาคดีความที่ดิน

เสนอ

คณะกรรมการบริหารแผนคณะที่๒

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

โดย

กลุ่มปฏิบัติงานท้องถิ่นไร่พรมแดน

มกราคม 2554

รายงานการศึกษาวิจัย
บทเรียนวิธีพิจารณาและคำพิพากษาคดีความที่ดิน

เสนอ

คณะกรรมการบริหารแผนคณะที่๒

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

โดย

กลุ่มปฏิบัติงานท้องถิ่นไร้พรมแดน

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
ที่มาและวัตถุประสงค์การศึกษา	3
กรอบการศึกษาและแนวการวิเคราะห์	3
พื้นที่การศึกษา	5
ทีมวิจัยและที่ปรึกษา	5
บทที่ 2 คำพิพากษาคดีที่ดินป่าไม้ ผลกระทบต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน	6
คำพิพากษาคดีที่ดินป่าไม้	7
ภาพรวมผลกระทบต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน	61
บทที่ 3 วิเคราะห์ข้อกฎหมายที่ใช้ดำเนินคดีและวินิจฉัยพิพากษา	86
สิทธิแห่งรัฐและสิทธิทางธรรมชาติ	86
การทบทวนและวิเคราะห์ข้อกฎหมายที่ใช้ดำเนินคดีและวินิจฉัยพิพากษา	89
การประกาศเขตพื้นที่ป่าของรัฐ เป็นกระบวนการที่ไม่ชอบธรรม	94
การตัดสินชี้ขาดว่าพื้นที่ใดเป็นพื้นที่รัฐ ไม่ควรพิจารณาจากข้อกฎหมายเพียงประการเดียว	97
บทที่ 4 วิเคราะห์คำวินิจฉัยพิพากษา	109
การตั้งประเด็นพิจารณากับหลักสิทธิมนุษยชนและหลักสิทธิตามรัฐธรรมนูญ	109
ผลสืบเนื่องจากการรับสารภาพ	131
กฎหมายสิ่งแวดล้อมกับการตัดสินวิถีชีวิตชุมชนในพื้นที่ป่า	134
นโยบายภาครัฐ และการเรียกร้องขององค์กรด้านสิทธิ	138

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	141
หลักแห่งสิทธิมนุษยชนและหลักสิทธิตามรัฐธรรมนูญ	141
หลักแห่งข้อบังคับทางกฎหมาย	148
หลักในความรับผิดชอบและสารภาพ	150
ข้อเสนอแนะต่อองค์กรยุติธรรม	152
บรรณานุกรม	156
ภาคผนวก	160
1. คดีความสมาชิกเครือข่ายปฏิรูปที่ดินแห่งประเทศไทย	161
2. ตารางสรุปข้อกฎหมายที่ใช้ฟ้องร้องดำเนินคดีและการใช้อำนาจทางปกครอง	179

บทที่ 1

บทนำ

- **ความเป็นมาของการศึกษา**

นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ปัญหาความขัดแย้งข้อพิพาทเรื่องที่ดินทำกินระหว่างประชาชน ภาครัฐ และกลุ่มนายทุน บทสรุปสุดท้ายของข้อพิพาท มักถูกนำเข้าสู่กระบวนการทางยุติธรรม เสมือนว่ากระบวนการยุติธรรมในสังคมไทย คือบทสรุปสุดท้ายและกำหนดชะตาชีวิตที่สำคัญของชุมชนท้องถิ่นว่าจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ในวิถีดั้งเดิม บนที่ดินผืนเดิม หรือต้องปรับตัวไปสู่วิถีชีวิตแบบใหม่

ข้อพิพาทและความขัดแย้งเรื่องที่ดินทำกินจำนวนมากเกิดขึ้นเนื่องจากประชาชน เกษตรกรและ คนจน ได้รับความเดือดร้อน และความไม่เป็นธรรม จนนำมาสู่กระบวนการต่อสู้ทางสังคมเพื่อเรียกร้องให้ได้คืนมาซึ่งวิถีชีวิต การดำรงคงอยู่ของชุมชน วิธีการทำมาหากินและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติดังที่เคยเป็น

วิถีของชุมชนและวิถีแห่งสังคมท้องถิ่น อันเป็นที่มาของข้อพิพาทและความขัดแย้งเรื่องที่ดิน ก่อนที่จะถูกนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม จึงเป็นเรื่องสำคัญที่บุคลากรในกระบวนการยุติธรรม ทั้งเจ้าหน้าที่ป่าไม้ เจ้าหน้าที่ตำรวจ ฝ่ายปกครอง อัยการ ศาล และทนายความ จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจให้ลึกซึ้ง

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์การตุลาการหรือศาล เป็นองค์กรที่มีความสำคัญ เนื่องจากเสมือนว่าเป็นผู้ตัดสินชะตากรรมของชุมชน และชาวบ้านที่เรียกร้องความเป็นธรรมในสังคม การสังมความเข้าใจ และการรับรู้ปัญหาทางสังคม โดยเฉพาะปัญหาความขัดแย้งเรื่องที่ดิน อันเป็นปัญหาวิกฤตของสังคม จึงเป็นประเด็นเกี่ยวพันยิ่งกับการวินิจฉัยพิพาทของศาล ที่จะส่งผลให้การพิจารณาทำได้อย่างครอบคลุมประเด็นปัญหา สร้างความเป็นธรรมให้แก่สังคมได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แก่สังคมโดยรวม มิใช่เพียงเพื่อให้เสร็จสิ้นไปตามกระบวนการทางกฎหมายเท่านั้น

การรวบรวมข้อมูลคดีความ ข้อกฎหมายที่ใช้ฟ้อง และคำพิพากษาคดีที่ดินอย่างเป็นระบบ จะสะท้อนให้สังคมได้รับรู้และเข้าใจปัญหาที่ดินทำกิน และข้อขัดแย้งทางกฎหมายได้ดีขึ้น ซึ่งให้เห็นว่า กลุ่มผู้ถูกคดีและผู้ต้องหา คือเกษตรกรและคนยากจนในสังคม ชุมชนและชาวบ้านเหล่านี้มีวิถีและการดำเนินชีวิตที่พึ่งพาฐานทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนเหล่านี้เรียกร้องให้รัฐแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและจัดสรรที่ดินให้อย่างเป็นธรรม การถูกดำเนินคดีความจากกฎหมายที่ดินป่าไม้ที่มีอยู่ ได้ชี้ให้เห็นว่า กฎหมายและกระบวนการใช้อำนาจทางกฎหมายที่เป็นอยู่แท้ที่จริงแล้ว ไม่ได้นำไปสู่ความสำเร็จในการการแก้ไขปัญหาเรื่องที่ดินทำกินและการบุกรุกป่าแต่อย่างใด

ในขณะเดียวกัน ข้อมูลด้านคดีความจะสะท้อนให้เห็นถึงวิถีคิดของภาครัฐ ในการแก้ไขด้วยการใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด โดยที่ไม่ได้มองว่า กระบวนการทางกฎหมายอาจเป็นการกระทำที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนได้ ท้ายที่สุดกระบวนการยุติธรรมอาจเป็นการกระทำซ้ำกับกลุ่มชาวบ้านและชุมชน เนื่องจากไม่ได้นำมิติพื้นฐานทางสังคมมาประกอบการพิจารณาอย่างเพียงพอ

การศึกษาคำวินิจฉัยและคำพิพากษาคดีความที่ดินและป่าไม้ จะเน้นการศึกษาถึงหลักการทางกฎหมาย และเหตุผลทางสังคมในการพิจารณาคดี ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดหรือแง่มุมของการพิจารณาคดี เหตุผลแห่งคำวินิจฉัย แนวคิด ความเข้าใจต่อกฎหมาย นโยบาย และความเข้าใจในด้านสังคม วัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นในการพิจารณาคดี รวมไปถึงการสะท้อนให้เห็นถึงหลักการในเรื่องสิทธิมนุษยชน และสิทธิชุมชนในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ซึ่งยังไม่ได้ถูกนำมาประกอบในการพิจารณาคดีในเรื่องที่ดินทำกินและป่าไม้แต่อย่างใด

- **วัตถุประสงค์**

เพื่อถอดบทเรียนคำวินิจฉัยพิพากษาในคดีความที่ดินและป่าไม้

- **กรอบการศึกษาและแนวการวิเคราะห์**

1. รวบรวมข้อมูลทางคดี(ของเครือข่ายปฏิรูปที่ดินแห่งประเทศไทย) จัดทำเป็นสถิติทั้งหมด โดยแยกประเภทรายละเอียดของคดี
 - 1.1 จำนวนตัวเลขของคดีทั้งหมด อาญา/แพ่ง
 - 1.2 ประเภทข้อหา/ฐานความผิด คดีอาญา/แพ่ง
 - 1.3 กฎหมายต่างๆที่ใช้เป็นฐานในการดำเนินคดี
 - 1.4 คำพิพากษา การลงโทษ การยกฟ้อง หรือกระบวนการบังคับทางกฎหมายอื่น
2. ศึกษาคำพิพากษาคดีที่ดินป่าไม้ ในคดีประเภทต่างๆ และผลกระทบสืบเนื่องต่อผู้ถูกคดี
 - 2.1 โดยคัดเลือกคดีที่มีแนวคำวินิจฉัยที่น่าสนใจทั้งที่พิพากษาลงโทษ และพิพากษายกฟ้อง ศึกษาเปรียบเทียบแนวคำวินิจฉัยในอดีตย้อนหลังประมาณ 10 ปี และการพัฒนาแนวคำวินิจฉัยในปัจจุบัน
 - 2.2 คัดเลือกคดีที่มีการขับเคลื่อนด้วยขบวนการทางสังคม มีขบวนการต่อสู้ด้วยขั้นตอนต่างๆ การต่อสู้ด้วยมิติทางสังคม วิธีชุมชนดั้งเดิม วิธีเกษตรกรรม วิธีวัฒนธรรม ท้องถิ่นเปรียบเทียบกับ การต่อสู้ด้วยมิติทางกฎหมาย

2.3 คัดเลือกกรณีศึกษาผู้ถูกดำเนินคดี เพื่อทำการศึกษาค้นคว้าผลกระทบสืบเนื่องจากการถูกพิพากษา อุปสรรคของการต่อสู้ในทางคดี ตั้งแต่เริ่มต้นเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม (ถูกจับกุมไปจนถึงการพิจารณาในศาล) โดยศึกษาทั้งสิ้น 6 กรณี ภาคละ 2 กรณี

3. ศึกษาวิเคราะห์คำวินิจฉัยพิพากษา

3.2 การวิเคราะห์แนวทางการวินิจฉัยของผู้พิจารณา ในมิติเรื่องการนำบริบทสังคมที่เกี่ยวข้อง ที่นอกเหนือจากกฎหมายมาใช้เป็นประกอบในการวินิจฉัยคดี เพื่อประโยชน์ในทางสาธารณะของสังคม เช่น ปัญหาที่ดินทำกินในสังคมไทย การต่อสู้ทางนโยบาย/กฎหมายของภาคประชาชน หลักสิทธิชุมชนและสิทธิตามรัฐธรรมนูญ วัฒนธรรมชุมชนชนบทดั้งเดิม วิถีเกษตรกรรมท้องถิ่น หรือวิถีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

4. จัดทำบทสรุปและข้อเสนอแนะต่อองค์กรยุติธรรม

● ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) คำอธิบาย คำวินิจฉัยในการคำพิพากษาคดีความที่ดินป่าไม้ เพื่อใช้เป็นบทเรียนการต่อสู้ในอนาคตของเครือข่ายฯและสังคมโดยรวม
- (2) ข้อเสนอแนะต่อกระบวนการพิพากษาคดีที่ดินป่าไม้และองค์กรยุติธรรม เพื่อเกิดการถกเถียงในสังคม ถึงปัญหาหลักการด้านสิทธิชุมชน สิทธิตามรัฐธรรมนูญ และผลกระทบต่อวัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น อันเนื่องมาจากการถูกพิพากษาคดี

- **พื้นที่การศึกษา**

ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ (ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ในแต่ละภาค ตามเอกสารคำพิพากษาเป็นหลักหรือเป็นประเด็นสำคัญที่น่าสนใจต่อปัญหาสังคม และผลกระทบจากกระบวนการยุติธรรม)

- **ทีมศึกษาวิจัยและที่ปรึกษา**

นางสาวสมจิต คงทน ผู้รับผิดชอบโครงการ

นายสมนึก ตุ่มสุภาพ ทนายความอิสระ หัวหน้าทีมวิจัย

นายกฤษฎา ชุณณรงค์ ทนายความอิสระ นักวิจัยภาคสนาม

นางสาวฐิติวรดา ธรรมพิริยะกุล อาสาสมัครนักกฎหมาย นักวิจัยภาคสนาม

นายแสงชัย รัตนเสวีวงษ์ ทนายความอิสระ ที่ปรึกษาโครงการ

นางสาวพงษ์ทิพย์ สำราญจิตต์ ที่ปรึกษาโครงการ

บทที่ 2

คำพิพากษาคดีที่ดินป่าไม้ ผลกระทบต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน

ในบทนี้จะนำเสนอ 2 ส่วน ในส่วนแรกจะเป็นคำวินิจฉัยในคำพิพากษาของคดีที่ดินป่าไม้ ที่มีรายละเอียดและเหตุผลของคำวินิจฉัย เพื่อสะท้อนแง่มุมของคำวินิจฉัยให้เป็นบทเรียน หรือแนวทางการต่อสู้ทางคดีความกับภาคประชาชน คำวินิจฉัยของศาลในหลายกรณี สามารถสะท้อนความเข้าใจขององค์กรยุติธรรม ต่อประเด็นวิถีชีวิต วัฒนธรรมชุมชน และหลักสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ การศึกษาแนวทางการวินิจฉัยของศาลเหล่านี้ สามารถนำมาใช้เพื่อพัฒนาเป็นแนวทางในการนำเสนอข้อมูล ข้อเท็จจริงของภาคประชาชน ในการต่อสู้ในกระบวนการยุติธรรมและสร้างความเข้าใจกับสังคม เพื่อประโยชน์แห่งความสมดุล และยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ และที่สำคัญเพื่อความเป็นธรรมต่อผู้ที่มีวิถีชีวิตพึ่งพาฐานทรัพยากรธรรมชาติ

การนำเสนอคำพิพากษา มีการแบ่งกลุ่มดังนี้

1. คำพิพากษาคดีที่ดินป่าไม้ ช่วงปี พ.ศ. 2530-2540 5 กรณี
2. คำพิพากษาคดีที่ดินป่าไม้ ช่วงปี พ.ศ.2540-2550 12 กรณี
3. คำพิพากษาคดีที่ดินป่าไม้ กรณีที่มีการรับสารภาพ 1 กรณี
4. คำพิพากษาคดีที่ดินป่าไม้ กรณีมีการแก้ไขปัญหาที่ดินทางนโยบายระหว่างการพิจารณา 1 กรณี
5. คำพิพากษาคดีโลกร้อน ตาม พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ 2 กรณี
6. คำพิพากษาในคดีที่ดินป่าไม้ กรณีถูกขับไล่ออกจากที่ดิน 1 กรณี

ในส่วนที่ 2 จะนำเสนอผลกระทบต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชุมชน ประวัติการตั้งถิ่นฐานของชุมชนและการทำการผลิตในที่ดิน อันนำมาซึ่งการถูกดำเนินคดี รายละเอียดวิถีชีวิตผู้ถูกคดีเหล่านี้ ชี้ให้เห็นถึงปัญหาจากการประกาศเขตพื้นที่ป่าและการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐ การแก้ไขปัญหาดินในทางนโยบายที่ยังไม่มีข้อยุติ และการต่อสู้ในกระบวนการยุติธรรมของภาคประชาชน

กรณีศึกษาผลกระทบและวิถีชีวิตชุมชนผู้ถูกดำเนินคดี มีทั้งหมด 6 กรณี ได้แก่

1. กรณีนางเดียม อยู่ทอง บ้านไร่เหนือ จ. ตรัง คดีบุกรุกที่ดินรัฐที่มีการรับสารภาพ และคดีให้ชดใช้ค่าเสียหายทำให้โลกร้อน
2. กรณีนายเลียบ อำนาจเจริญ บ้านเกาะมุกต์ จ. ตรัง คดีบุกรุกที่ดินรัฐ ช่วงปี 2540-2550
3. กรณีนางหน่อดา ร่มไทรงาม ตำบลป่าแป๋ จ. แม่ฮ่องสอน คดีชนเผ่าปกากะญอ บุกรุกที่ดินรัฐ ช่วงปี 2540-2550
4. กรณีนายทองอินทร์ จอมมูล บ้านท่าหลุก จ. ลำพูน คดีบุกรุกที่ดินนายทุน ช่วงปี 2540-2550
5. กรณีนางบัวลา อินอิม บ้านบ่อแก้ว จ.ชัยภูมิ คดีที่ดิน กรณีถูกขับไล่ออกจากที่ดิน
6. กรณีนางสาวสมรภัษ รูปขาว บ้านห้วยกลทกา จ.เพชรบูรณ์ คดีรับจ้างหักข้าวโพดในที่ดินรัฐ ช่วงปี 2540-2550

ส่วนที่ 1 คำพิพากษาคดีที่ดินป่าไม้

คำพิพากษาคดีที่ดินป่าไม้ ช่วงปี พ.ศ. 2530-2540

ศาล/เลขคดีดำ-แดง ปี พ.ศ.	ประเด็นการพิจารณาของศาล	พิเคราะห์ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานจากการนำสืบทั้งสองฝ่าย	คำวินิจฉัยของศาล
ศาลจังหวัดนครราชสีมา คดีดำที่ 340-341/2538แดงที่ 1794-1795/2546	1)ประเด็นมีปัญหาต้องวินิจฉัยว่าจำเลยกับพวก ชาวบ้านพากันฝ่าด่านสกัดของเจ้าหน้าที่เข้าไปในหมู่บ้านหนองใหญ่ ซึ่งเป็นเขตอุทยานและป่าสงวนฯเป็นการไม่ปฏิบัติตาม	รับฟังเป็นยุติว่า ได้มี พ.ร.ฎ. กำหนดให้บริเวณป่าท้องที่ ต.เสิงสาง ป่าวังน้ำเขียว และป่าครบุรี ต.สระตะเคียน อ.เสิงสาง จ.นครราชสีมา เป็นอุทยานแห่งชาติ ต่อมา รว.กระทรวงเกษตรฯได้ออกกฎกระทรวง กำหนดให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติ และได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา	เห็นว่า สรุปลงได้ว่าจำเลยกับพวก บุกรุกเข้าไป 2 ครั้ง..โดยโจทก์ ไม่ได้นำสืบให้ได้ความชัดแจ้งว่าเหตุใดจำเลยที่เป็นพระภิกษุพร้อมกับชาวบ้านจำนวนมาก..ทำการบุกรุกเข้าไปในเขตป่าสงวนและเขตอุทยานฯ โดยเฉพาะพยานทั้งสาม(พนักงานเจ้าหน้าที่)กับพวก..ผู้ตั้งด่านสกัด..มีแผนเหล็กกัน

	<p>คำสั่งของเจ้าพนักงาน... ร่วมกันบุกคุกถือครองป่าสงวนและอุทยานหรือไม่</p> <p>2) ประเด็นจำเลยร่วมกันก่อสร้างแก๊วถาง</p>	<p>บุกเบิกมาให้ประชาชนทั่วไปทราบแล้ว</p> <p><u>ทางนำสืบของโจทก์</u> ..เบิกความแต่เพียงว่าพยานทั้งสามกลับพวกประมาณ 30 คน ได้รับคำสั่งให้ตั้งด่านสกัดเพื่อมิให้ชาวบ้านบุกคุกเข้าไปในเขตอุทยานแห่งชาติที่เกิดเหตุ โดยตั้งจุดสกัดห่างจากหมู่บ้านหนองใหญ่ประมาณ 300 เมตร ต่อมาจำเลยกับพวก..จำนวน 30 คน พร้อมรถไถพากันฝ่าด่านดังกล่าวเข้าไปในหมู่บ้าน โดยร่วมกันรื้อแผงเหล็กกันออกแล้วพากันเข้าไป พยานทั้งสามพยายามขัดขวาง แต่สู้กำลังชาวบ้านที่มีจำนวนมากกว่าไม่ได้</p> <p><u>ทางนำสืบของจำเลย</u> ..กลุ่มชาวบ้านโดยการนำของจำเลยที่เป็นภิกษุอยู่ขณะนั้นเคยมีถิ่นทำกินและพักอาศัยอยู่ในหมู่บ้านหนองใหญ่ สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของเขตอุทยานและเป็นป่าสงวนแห่งชาติ อันเป็นพื้นที่หวงห้ามของทางราชการ ครั้นต่อมาทางราชการประสงค์จะใช้</p>	<p>ไม่ให้จำเลยกับพวกเข้าไปตามภาพถ่าย.. ซึ่งนับว่าเป็นการผิดปกตಿಯ่างมากที่มีกลุ่มบุคคลจำนวนมาก...มีทั้งเด็ก คนชราและผู้หญิงพยายามจะบุกคุกเข้าไปในพื้นที่เกิดเหตุ โดยไม่เกรงกลัวต่อคำสั่งห้ามโดยชอบของพยานทั้งสามที่เป็นเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจออกคำสั่งดังกล่าว</p> <p>ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นนี้น่าจะเป็นดังที่จำเลยต่อสู้และนำสืบ..</p> <p><u>เห็นว่า การกระทำของจำเลยและชาวบ้านที่พากันบุกคุกเข้าไป..ก็เชื่อโดยสุจริตใจว่าสามารถเข้าไปทำกินได้เพราะที่เกิดเหตุก่อนหน้าเป็นที่ที่ชาวบ้านเคยใช้พักอาศัยและทำกินมาก่อน อันเป็นถิ่นฐานเดิมที่ตกทอดมาจากผู้อาศัยเดิมหลายรุ่นแล้ว ดังพยานจำเลย (ชาวบ้าน) เบิกความ..โดยเฉพาะชาวบ้านกลุ่มนี้มีเอกสาร..ที่กระทรวงมหาดไทยมีถึงกลุ่มชาวบ้าน อันเป็นทำนองผ่อนผันให้ชาวบ้านทั้งหมดกลับไปอยู่ในที่เกิดเหตุที่เคยทำกินอยู่เดิมได้ ยังเป็นข้อยืนยันให้ชาวบ้านเชื่อว่ามีสิทธิเข้าไปได้ ดังจะเห็นได้จาก</u></p> <p>การที่พยานโจทก์..เบิกความ</p>
--	---	---	---

		<p>พื้นที่ส่วนนี้ทำประโยชน์อย่างอื่น ..ทางราชการกำลังสำรวจพื้นที่เกิดเหตุเพื่อสร้างเป็นอ่างเก็บน้ำห้วยเตย จึงทำการอพยพชาวบ้าน..เมื่อชาวบ้านจำนวนมากอพยพไปที่หมู่บ้านใหม่ปรากฏว่า..มีกลุ่มอื่นบางส่วนพักอาศัยอยู่ก่อนแล้ว ..ไม่สามารถเข้าพักอาศัยและใช้พื้นที่ทำกินได้ เพราะจะเป็นการทับซ้อนกับพื้นที่เดิมที่มีผู้ทำกินอยู่ก่อนแล้ว ..รวมตัวกันยื่นข้อเสนอ...ในที่สุดกระทรวงมหาดไทยมีหนังสือลงวันที่ 6 ก.ค.2535 เรื่องรายงานผลการเจรจาและตกลงกับราษฎรที่ชุมนุมประท้วงโครงการจัดสรรที่ทำกินให้แก่ราษฎรผู้ยากไร้...ในข้อ 2.ระบุว่านายฯ เห็นชอบตามข้อเรียกร้องของชาวบ้าน โดยให้ชาวบ้านที่ประสงค์จะกลับไปทำกินที่เดิม ก็ให้กลับไปทำกินได้ก่อน ..โดยเอกสารฉบับนี้..จัดทำขึ้น..ก่อนหน้าที่จะเกิดเหตุ..</p>	<p>ตรงกันว่าในวันเกิดเหตุชาวบ้านในกลุ่มนี้บางคนมีจอบเสียมพร้อมทั้งสัมภาระต่างติดตัวเข้าไปในที่เกิดเหตุด้วย แต่ในทางนำสืบของโจทก์ก็ไม่ปรากฏว่าชาวบ้านจะได้ใช้มีดจอบหรือเสียม ที่นำไปด้วยนั้นเป็นอาวุธทำร้ายหรือขู่เชิญจะทำร้ายเจ้าหน้าที่..แต่อย่างไรก็ดี ดั่งนั้นการที่จำเลยซึ่งเป็นภิกษุจะด้วยถูกชาวบ้านเชิญให้เป็นผู้นำเข้าไปในที่เกิดเหตุหรือด้วยเหตุผลใด...โดยเข้าใจว่ามีสิทธิจะเข้าไปทำกินได้ ..โดยอาศัยสิทธิตามที่ทางราชการอนุโลมให้เป็นสำคัญ ไม่ได้มีเจตนาบุกรุก.. เมื่อพิจารณาถึงสภาพของชาวบ้านที่ยากไร้ไม่มีที่ทำกินในขณะที่ทางการก็พยายามจัดสรรที่ทำกินให้ราษฎรดังกล่าว ในขั้นนี้หากชาวบ้านไม่สามารถกลับไปทำกินในที่เกิดเหตุแล้ว ก็ไม่สามารถหาที่พักอาศัยหรือแหล่งเพาะปลูกเพื่อยังชีพได้เลยเนื่องจากทางการไม่สามารถจัดหาที่ดินอื่นให้แก่ชาวบ้านทำกินแทนได้ ซึ่งในที่สุดพื้นที่หวงห้ามนี้ ปัจจุบันราษฎรสามารถทำกินได้อย่างถาวร โดยการปลูกบ้านหลายสิบหลังและมี</p>
--	--	---	--

			<p>โรงเรียนประจำหมู่บ้าน.. การกระทำของจำเลยจึงไม่มีมูล ความผิดฐานขัดขืนคำสั่งของเจ้าพนักงาน..</p> <p>ประเด็นบุกรุกทำให้เกิดความเสียหาย เห็นว่า โจทก์นำสืบเพียงลอยๆ ไม่ปรากฏว่าจะเป็นพื้นที่ส่วนใดของอุทยานที่ถูกทำลาย เป็นเนื้อที่ตามที่อ้างเพราะเมื่อพิจารณาจากภาพถ่าย..ก็พบว่ามีการรื้อรอยการไถหน้าดินเพียงเล็กน้อย และบริเวณนั้นก็เป็นที่โล่ง ไม่ปรากฏว่ามีต้นไม้ใหญ่ หากจะมีการตัดโค่นต้นไม้หรือกันสร้างก็น่าจะเกิดขึ้นก่อนคดีนี้ เป็นเวลานานมากเพราะขณะถ่ายภาพมีต้นไม้ขึ้นเต็มพื้นที่แล้ว ..ประกอบกับในคดีนี้..ไม่ได้ยึดรถไถ..แต่อย่างใด ข้อเท็จจริงจึงไม่พอฟังว่าจำเลยกับพวกร่วมกันกันสร้างหรือแผ้วถางทางป่าที่เกิดเหตุตามฟ้องจึงไม่อาจลงโทษในข้อหานี้ได้</p>
ศาลอุทธรณ์ภาค 3 คดีดำที่ 4322-4323/2546 คดีแดงที่ 2479-2480/2549	1) ประเด็นว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิดฐานบุกรุกหรือไม่ 2) ประเด็นจำเลย	ประเด็นรับฟังเบื้องต้นบ้านหนองใหญ่ที่เกิดเหตุตั้งอยู่ในบริเวณเขตอุทยานแห่งชาติทับลานและป่าสงวนแห่งชาติครบุรี มีราษฎรประมาณ 300 คนครอบครัวเข้า	เห็นว่า <u>ดังนี้</u> จึงรับฟังได้ว่าราษฎรโดยการนำของจำเลยเคยมีถิ่นทำกินและพักอาศัยอยู่ในหมู่บ้านที่เกิดเหตุมาหลายชั่วอายุคนแล้ว ต่อมาทางราชการได้ให้ราษฎร

	<p>กระทำความผิดฐาน ขัดคำสั่งเจ้าพนักงาน ตาม พ.ร.บ.ป่าสงวน แห่งชาติ พ.ศ.2504 ม.25(1),33 ทวิ หรือไม่</p>	<p>มาอยู่อาศัยก่อนเกิดเหตุ ได้ความจากพยานโจทก์ (ปลัดอำเภอ)ทางราชการได้นำ โครงการ คจก. ..ซึ่งราษฎรที่เห็น ด้วยกับโครงการ..ทางราชการก็ ได้จัดสรรที่ทำกินให้ใหม่.. ส่วน ราษฎรที่ไม่ยอมออกจากที่พิพาท ซึ่งไม่เห็นด้วยกับโครงการโดย อ้างเหตุว่าที่ดินที่จัดสรรให้ไม่ เพียงพอที่จะทำกินและที่ดินที่ จัดสรรให้ใหม่ทับซ้อนกับที่ดิน ของราษฎรที่อยู่ก่อนแล้ว .. พยานเข้าใจว่ากลุ่มที่ไม่ยอมออก จากที่พิพาทมีผู้นำคือจำเลย โดย จำเลย..ยอมรับว่ากลุ่มราษฎร โดยการนำของจำเลยเคยมีถิ่น ทำกินและพักอาศัยอยู่ใน หมู่บ้านที่เกิดเหตุสืบทอดกันมา หลายชั่วอายุคน ต่อมาทาง ราชการประสงค์จะใช้พื้นที่ส่วนนี้ สร้างเป็นอ่างเก็บน้ำห้วยเตย จึง ทำการอพยพชาวบ้านในหมู่บ้าน ที่เกิดเหตุและชาวบ้านที่พัก อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงกับ สถานที่ที่จะก่อสร้าง..ไปอยู่ที่ หมู่บ้านสันติสุข แต่ปรากฏว่า.. ไม่สามารถเข้าไปพักอาศัยและ ใช้พื้นที่ทำกินได้ เพราะจะเป็น</p>	<p>ออกไปจากหมู่บ้าน..ไปอยู่ หมู่บ้านใหม่แต่จำเลยกับพวกไม่ พอใจเพราะราษฎรไม่อาจเข้าไป ทำกินในหมู่บ้านใหม่ได้...เช่นนี้จึง ฟังว่าจำเลยมีเจตนาบุกรุกที่ดิน ของรัฐไม่ได้การกระทำของจำเลย ไม่เป็นความผิด.. <u>เห็นว่า</u> เมื่อข้อเท็จจริงฟังได้ว่า จำเลยไม่มีเจตนาบุกรุก การ กระทำของจำเลยจึงไม่เป็น ความผิดฉะนั้นการที่จำเลยเข้าไป ในที่ดินเดิมโดยฝ่าฝืนคำสั่งของ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ จึงเนื่องมาจาก จำเลยเชื่อว่าจำเลยมีสิทธิเข้าไป ในที่ดินเดิมได้..ดังนั้นการกระทำ ของจำเลยจึงไม่เป็นความผิดฐาน ขัดคำสั่งเจ้าพนักงาน</p>
--	--	--	--

		<p>การทับซ้อนกับพื้นที่เดิมที่มีทำกินอยู่แล้ว ทำให้ชาวบ้าน..รวมตัวยื่นข้อเสนอ..ต่อมานายกฯเห็นชอบตามข้อเรียกร้องของชาวบ้าน โดยยืนยันว่าราษฎรที่ถูกขับไล่ออกจากที่ดินทำกินสามารถคืนถิ่นไปยังที่ดินเดิมได้ โดยมีหลักประกันว่าจะระงับการจับกุมเด็ดขาด ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย..</p>	
<p>ศาลจังหวัด ฉะเชิงเทรา คดีดำที่ 1881/2538 คดีแดง ที่ 1837/2545</p>	<p>จำเลยทั้งสิบหก กระทำผิดตามฟ้อง หรือไม่</p>	<p>บริเวณที่เกิดเหตุเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าฯ รมว.กระทรวงเกษตรฯ ได้ออกกฎกระทรวงกำหนดให้ เป็นป่าแควระบมและป่าสียัดในท้องที่ต.ท่าตะเกราบ อ.สนามชัยเขต จ.ฉะเชิงเทรา เป็นป่าสงวนแห่งชาติ..และมีพรฎ.ขยายเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ป่าเขาอ่างฤๅไน ..และพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ปิดประกาศ..และจัดให้มีการหลักเขตและป้ายเครื่องหมายแนวเขต..ซึ่งจำเลยทั้งสิบหกทราบ..โดยมีสำเนาพรฎ.และสำเนากฎกระทรวงมาประกอบ <u>ทางนำสืบของโจทก์.. วันที่ 17 มี.ค.2538 ..หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ได้รับ</u></p>	<p><u>เห็นว่า มีพยานโจทก์(7 ปาก)..ซึ่งพยานทุกคนถือว่าเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ไม่ปรากฏว่าพยานคนใดมีสาเหตุโกรธเคืองกับจำเลยทั้งสิบหกมาก่อน</u> เบิกความเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามหน้าที่ว่า บริเวณที่เกิดเหตุอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า..(พนักงานเจ้าหน้าที่)ได้ออกประกาศให้ผู้ที่บุกรุกยึดถือครอบครองและก่อสร้างที่พักอาศัยหรือถนนขนย้ายออกจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าฯ และได้นำประกาศดังกล่าวไปแจกจ่ายและประกาศผ่านเครื่องขยายเสียง... ทั้งปรากฏจากทางนำสืบของโจทก์ซึ่งฝ่ายจำเลยนำสืบรับแล้วว่า ก่อนจับกุมพยานโจทก์</p>

		<p>รายงานจาก..หัวหน้าหน่วยพิทักษ์ป่าว่า มีประชาชนบุกรุกเข้าไปในพื้นที่บริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า..โดยตัดโค่น แ้วถาง ก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่ ..จึงนำประกาศ..ไปแจ้งให้ประชาชนทราบ และให้ออกไปจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า..วันที่ 18 มี.ค.2538 ..เจ้าหน้าที่ป่าไม้ เจ้าพนักงานปกครองกิ่งอำเภอท่าตะเียบ เจ้าพนักงานตำรวจ.. ร่วมกันออกตรวจสอบปรากฏว่ามีประชาชนบุกรุกเข้าไปในเขตรักษาพันธุ์..2 จุด คือ ที่หน่วยพิทักษ์ป่าคลองไทรและที่ทับมะปริง ..ชี้แจงให้ประชาชนทราบว่าพื้นที่ดังกล่าวอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ให้รื้อถอนทรัพย์สินออกไปนอกเขต ..วันที่ 19 มี.ค.2538..ปรากฏว่าประชาชนได้ขยับจากที่เดิมออกมาประมาณ 100 เมตร แต่ยังคงอยู่ในเขตรักษาพันธุ์.. ประชาชนบางส่วนยอมออกโดยดี แต่จำเลยทั้งสิบหกไม่ยอมออก เจ้าพนักงานตำรวจจึงจับกุม.. พร้อมยึดมีดขอ 2 เล่ม มีดพร้า 1 เล่ม มีดเหน็บ 1 เล่ม จอบ 1 เล่ม</p>	<p>(เจ้าหน้าที่ตำรวจ)ได้ประกาศให้ผู้ชุมนุม..ออกไปจากที่เกิดเหตุ.. จำเลยทั้งสิบหกไม่ยอมออกไปจากที่เกิดเหตุ อันเป็นการบงชื้อให้เห็นเจตนาของจำเลยทั้งสิบหกที่ร่วมยึดถือครอบครองที่เกิดเหตุต่อไปเพื่อเป็นการกีดกันรัฐบาล ทั้งที่ทราบว่าบริเวณที่เกิดเหตุเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ที่จำเลยทั้งสิบหกนำสืบต่อสู้ว่าจำเลยทั้งสิบหกกับพวกชุมนุมเพื่อกีดกันรัฐบาลให้จัดสรรที่ทำกินให้แก่พวกจำเลยและประชาชนโดยเร็วและเป็นธรรมนั้น การชุมนุมเรียกร้องต้องอยู่ในกรอบของกฎหมาย แต่การที่จำเลยทั้งสิบหกชุมนุมเพื่อกีดกันรัฐบาลตามอำเภอใจโดยผลการ เข้าไปยึดถือครอบครองก่อสร้างที่พักอาศัยในที่เกิดเหตุซึ่งเป็นที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ากระทำมิได้ เพราะการกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยต่อสังคมโดยส่วนรวม และแม้บริเวณที่เกิดเหตุจะมีราษฎรเข้าทำประโยชน์ โดยทำไร่มันสำปะหลังอยู่โดยทั่วไป</p>
--	--	---	---

		<p>เสียม 1 เล่ม ..พบว่า มีเฟิงพัก หลังคามุงหญ้าคา จำนวน 10 หลัง พื้นที่ถูกทำลายประมาณ 3 ไร่ 3 งาน..ชั้นจับกุมจำเลยทั้งสิบ หกให้การรับสารภาพ.. <u>ทางนำสืบของจำเลย..</u> มูลกรณี เกิดจากทางราชการไม่สามารถ ดำเนินการจัดสรรที่ดินทำกินให้ ประชาชนซึ่งถูกอพยพจากที่ทำ กินเดิม ตามโครงการประกาศ ขยายเขตรักษาพันธุ์..เมื่อปี พ.ศ. 2535 อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม มีการยื่นเรื่องราวร้องทุกข์และ ชุมนุมเรียกร้องต่อทางราชการ หลายครั้ง..โดยมอบหมายให้ จำเลยที่ 1 เป็นตัวแทนในการ เรียกร้อง ตั้งแต่ปี 2536 ..ไม่ สามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จ ตามที่ตกลงไว้..จำเลยที่ 1 กับพวกและประชาชนจึง รวมตัวกันเมื่อวันที่ 17 มี.ค.538 เข้าไปชุมนุมในพื้นที่ทำกินเดิม หลังหน่วยอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า คลองไทร แล้วในที่สุดไปชุมนุม ต่อที่ตำบลบึงเมืองเมื่อวันที่ 18 มี.ค. 2538 เพื่อกดดันให้ทางราชการ แก้ปัญหาแก่ประชาชนโดยเร็ว.. (พยานโจทก์)เข้าไปในพื้นที่</p>	<p>ตั้งที่ฝ่ายจำเลยนำสืบมาก็เป็น เรื่องที่กรมป่าไม้และฝ่ายปกครอง อนุโลมผ่อนผันให้ราษฎรที่ทำกิน อยู่ได้ทำประโยชน์ต่อไปเว้นแต่ ไม่ให้บุกรุกป่าเพิ่มขึ้น <u>ดังนั้นการที่</u> <u>ฝ่ายบริหารไม่เอาผิดแก่ราษฎรที่</u> <u>ทำกินอยู่ก่อนแล้วก็เป็นเรื่องของ</u> <u>ฝ่ายบริหาร การที่จำเลยทั้งสิบหก</u> <u>ซึ่งไม่ได้รับการผ่อนผันจากฝ่าย</u> <u>บริหารดังกล่าวยังคงยึดถือ</u> <u>ครอบครอง ..จะอ้างมาเป็นเหตุให้</u> <u>ตนเองพ้นจากการกระทำความผิด</u> <u>มิได้..</u></p>
--	--	---	---

		<p>ชุมนุม แจ้งว่าตรงที่ชุมนุมอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ให้ย้ายไปที่เกิดเหตุซึ่งเป็นที่ทำกินของนางผ่องศรี โดย..ไปเจรจากับนางผ่องศรี เพื่อให้ประชาชนไปชุมนุมในที่ดินของนางผ่องศรี นางผ่องศรีไม่ขัดข้อง..ประชาชนจึงย้ายไปอยู่ในที่เกิดเหตุ ซึ่งเป็นที่ทำกินของนางผ่องศรี ตามที่(พยานโจทก์)บอก ซึ่งอยู่ห่างจากจุดที่ชุมนุมเดิมประมาณ 100 เมตรเศษ ทั้งสองจุดมีคลองยางขวางกัน ..วันที่ 19 มี.ค. เจ้าหน้าที่ ..เจ้าพนักงาน.. ประมาณ 200 นายเข้าไปในที่เกิดเหตุ..จำเลยที่ 1 อ้างว่าเป็นที่ดินของชาวบ้านและขอเจรจา..จับกุมจำเลยทั้งสี่สิบหก (จำเลยบางคนเกี่ยวข้องกับเจ้าของที่ดิน)</p>	
ศาลอุทธรณ์ภาค 2 คดีดำที่ 2552/2545 คดีแดงที่ 2977/2546	ประเด็นวินิจฉัยว่า จำเลยกระทำผิดตามฟ้องหรือไม่	<p>วินิจฉัยเบื้องต้นว่า จำเลยกับพวกได้เข้าไปในที่เกิดเหตุ..ซึ่งกรมป่าไม้อ้างว่าที่เกิดเหตุคือป่าทับมะปรางอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าแควระบบและป่าสียัดและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน <u>ทางน้ำสืบโจทก์.. โจทก์มี</u></p>	<p><u>เห็นว่า</u> แสดงว่าจำเลย..รู้ว่าตนไม่มีสิทธิ์เข้าไปอาศัยทำกินในที่ดินเกิดเหตุ ทั้งยังปรากฏว่า..ได้ออกประกาศให้ผู้บุกรุกยึดถือครอบครอง..ทราบแล้ว.. จำเลย..ไม่ยอมออกจากที่เกิดเหตุต่างๆที่ทราบดีว่าที่เกิดเหตุเป็นเขตป่าสงวนฯ..จำเลยดังกล่าวจะอ้างว่า</p>

		<p>พนักงานเจ้าหน้าที่ เบิกความถึงที่มาของปัญหาและเหตุที่เกิดว่าเนื่องจากเดิมมีราษฎรซึ่งเข้าไปอาศัยทำกินในเขตรักษาพันธุ์ฯ ทางราชการได้อพยพราษฎรดังกล่าวออกมาจัดตั้งหมู่บ้านป่าไม้และจัดสรรที่ดินให้ราษฎร..แต่ราษฎรบางคนไม่ได้รับการจัดสรรที่ดินจึงได้ร้องเรียนไปยังรมว.กระทรวงเกษตรฯ มีการตั้งคณะกรรมการ..โดยมีข้อสรุป..แต่ราษฎรไม่พอใจข้อช่วยเหลือดังกล่าว..ต่อมา มีการแต่งตั้งคณะกรรมการชุดใหม่ มีแนวทางหาที่ดินเพิ่มเติมให้ราษฎรและตรวจสอบว่าถ้าผู้ถือครองที่ดินในหมู่บ้านป่าไม้ขาดคุณสมบัติก็ให้ราษฎรอื่นที่มีคุณสมบัติเข้าใช้ที่ดินแทนระหว่างนั้นมีราษฎรกลุ่มหนึ่งรวมทั้งจำเลย(ในคดีนี้) ได้ชุมชนเรียกร้องขอกลับเข้าไปทำกินในเขตรักษาพันธุ์ฯ ก่อนเพื่อรอการแก้ปัญหา..รมช.กระทรวงเกษตรฯมีคำสั่งไม่เห็นชอบ..ต่อมา..จำเลยกับพวกได้ร่วมกันบุกเข้าไปในเขตป่าสงวน..ได้ใช้มีดจอบเสียมแผ้วถางตัดโค่นต้นไม้..พนักงาน</p>	<p>เขตป่าสงวน..มีเขตคลุมเครือและไม่มีป้ายนอกแนวเขตหาได้ไม่ จำเลย...เบิกความรับข้อเท็จจริงว่าการเข้าไปถือครองที่เกิดเหตุเพื่อบีบบังคับรัฐให้หาที่ทำกินให้..จึงเชื่อว่าจำเลย..รู้แล้วว่าตนไม่มีสิทธิเข้าครอบครองและปลูกสร้างที่พักอาศัยในที่เกิดเหตุ..แม้จะต่อสู้ว่าได้ออกจากที่เกิดเหตุแต่ย้ายไปชุมชนในที่ดินของนาง..(ชาวบ้าน) ซึ่งห่างจากที่ชุมชนเดิม 100 เมตร และไม่อยู่ในเขตป่า..โดยมีนาง..(เจ้าของที่) มาเบิกความก็มีเหตุผลน้อยเพราะเป็นข้ออ้างของจำเลยโดยมีแต่พยานบุคคลมาสืบแต่ไม่มีพยานหลักฐานสนับสนุน..</p>
--	--	---	---

		เจ้าหน้าที่(พยานโจทก์)มาชี้แจง..	
ศาลฎีกาแผนกคดี สิ่งแวดล้อม ที่ 8109/2551	ประเด็นจำเลยฎีกา ไม่ได้กระทำความผิด ตามฟ้อง		เห็นว่า เป็นฎีกาที่เมื่อพิจารณา ฎีกาทันทีแล้วกรณีไม่มีเหตุที่จะ เปลี่ยนแปลงผลตามคำวินิจฉัย ของศาลล่าง ฎีกาของจำเลยจึงไม่ เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ศาลฎีกาไม่รับคดีไว้พิจารณา พิพากษา จึงมีคำสั่งให้จำหน่าย คดีออกจากสารบบความ

คำพิพากษาคดีที่ดินป่าไม้ ช่วงปี พ.ศ. 2540-2550

ศาล/เลขคดีดำ- แดง ปี พ.ศ.	ประเด็นการ พิจารณาของศาล	พิเคราะห์ข้อเท็จจริงและ พยานหลักฐานจากการนำสืบ ทั้งสองฝ่าย	คำวินิจฉัยของศาล
ศาลจังหวัด กาฬสินธุ์ คดีดำที่ 3163,4132/2543 คดีแดงที่ 3693,3697/2549	ปัญหาต้องวินิจฉัยว่า จำเลย..กระทำ ความผิดตามฟ้อง หรือไม่	โจทก์มีพยาน(ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ ป่าไม้,อัยการ,ผอ.บ.ผช.ผอ.บ. พนักงานตำรวจ จำเลยมีพยาน สรุปใจความว่า กรณีสืบเนื่อง จากมีราษฎรเข้าไปยึดถือ ครอบครองทำกินในพื้นที่ป่า สงวนแห่งชาติ..รัฐบาลมี นโยบายผลักดันให้ราษฎร ออกไปจากพื้นที่ป่าและจัดหา ที่ดินทำกินทดแทนให้ แต่มี ราษฎรบางส่วนไม่ยอมออกก็คือ กลุ่มจำเลยคดีนี้ และได้ร้องเรียน ขอความเป็นธรรมว่าพวกตนอยู่	เห็นว่า แม้การเข้ายึดถือครอบครอง ทำกินในที่ดินพิพาทของราษฎรกลุ่ม จำเลยคดีนี้ก่อนมีการเพิกถอนออก จากเขตอุทยานจะเป็นการฝ่าฝืนต่อ กฎหมาย แต่หาเป็นการเข้าไปยึดถือ ครอบครองทำกินโดยพลการไม่ กลับเป็นการเข้าไปยึดถือ ครอบครองทำกิน ตามมติกรม.เมื่อ วันที่ 29 เม.ย. 2540 ที่มีนโยบายจะ กันที่ดินพิพาทดังกล่าวออกจากเขต อุทยานเพื่อออกหนังสือรับรองสิทธิ ในที่ดินให้แก่ราษฎร..หากแต่ นโยบายดังกล่าวไม่มีการสานต่อ

		<p>ทำกินมาก่อนประกาศเขตป่า.. รัฐบาลจึงได้ตั้งคณะทำงาน..จน ได้ข้อยุติตามมติ ครม.เมื่อวันที่ 29 เม.ย.2540 ให้ผลักดันราษฎร ดังกล่าวออกจากพื้นที่สีแดงที่มี ป่าล้อมรอบมาอยู่ในพื้นที่รองรับ ..ซึ่งก็คือบริเวณที่ดินพิพาทคดีนี้ และให้กรมป่าไม้เร่งรัดปรับแนว เขต.. โดยให้กันพื้นที่ที่จัดรองรับ ไว้ดังกล่าวออกจากเขตอุทยาน เพื่อออกหนังสือรับรองสิทธิ.. ราษฎร..จึงได้ย้ายเข้าไปอยู่ อาศัยทำกินในพื้นที่รองรับตั้งแต่ ปลายปี 2540 ..มติครม.เมื่อ วันที่ 30 มิ.ย.2541 ให้ยกเลิกมติ ครม.เมื่อวันที่ 29 เม.ย.2540.. ต่อมาในปี 2543 กรมป่าไม้.. อ้างว่าราษฎรกลุ่มที่เข้าไปยึดถือ ครอบครองพื้นที่ป่าตามมติครม. 29 เม.ย.2540 ไม่ปฏิบัติตาม กฎหมาย..กล่าวคือต้อง ดำเนินการจัดทำแผนที่เพื่อเพิก ถอน..ประกอบกับมีมติครม.เมื่อ วันที่ 30 มิ.ย.2541 ให้ยกเลิกมติ ครม.(เดิม) เกี่ยวกับผลการ เจรจา..ได้ถูกยกเลิกด้วยกรมป่า ไม้จึงถือเป็นเหตุเข้าผลักดัน.. และจับกุมจำเลยทั้งเก้าคดีนี้</p>	<p>และถูกยกเลิกไปในที่สุด พฤติการณ์ เช่นนี้ย่อมทำให้เห็นว่าราษฎร.. รวมทั้งจำเลยในคดีนี้ได้กระทำไป โดยสำคัญผิดเข้าใจ โดยสุจริตว่ามี สิทธิที่จะเข้าไปยึดถือครอบครองทำ กินในที่ดินพิพาทก่อนมีการเพิกถอน ออกจากเขตอุทยานได้อันเป็นการ สำคัญผิดในข้อเท็จจริงว่ามีอำนาจที่ จะกระทำได้..</p>
--	--	---	---

<p>ศาลจังหวัดหล่มสัก คดีดำที่ 831/2548 คดีแดงที่ 349/2550</p>	<p>ประเด็นวินิจฉัยพื้นที่ เกิดเหตุเป็นเขตรักษา พันธุ์ภูผาแดงหรือไม่</p>	<p>โจทก์มีพยาน(เจ้าพนักงานป่า ไม้)..พื้นที่ดังกล่าวมีพรฎ.พ.ศ. 2542 ประกาศให้เป็นเขตรักษา พันธุ์สัตว์ป่า ..และได้ประกาศให้ ประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวทราบ แล้ว ..มีผู้บุกรุกแผ้วถางป่าใน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ภายหลัง การแจ้งความได้ทำการสำรวจ พื้นที่เกิดเหตุซึ่งมีการบุกรุก ปรากฏว่ามีการเพาะปลูก ข้าวโพดในพื้นที่ดังกล่าว..จน เมื่อวันที่ 3 พ.ย.2548 ..พบ จำเลยทั้ง 11 คนกับอีก 2 คน เป็นเยาวชนกำลังเก็บข้าวโพด อยู่ในที่เกิดเหตุ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้ แจ้งความแล้ว ..ได้แสดงตัวเป็น เจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์ฯ..แจ้ง ขอหาแก่จำเลยทั้ง 11 กับพวก ว่า กระทำความผิดต่อพรบ. สงวนและคุ้มครองสัตว์และ พรบ.ป่าไม้ พร้อมแจ้งสิทธิให้ ทราบ..พยานได้ใช้เครื่องมือจีพี เอสทำการตรวจสอบพื้นที่เกิด เหตุแล้ว ปรากฏว่าอยู่ในเขตรักษา พันธุ์ฯและพื้นที่เกิดเหตุก็ไม่ได้ รับอนุญาตให้ทำกินแต่อย่างใด</p>	<p>เห็นว่า แม้พยานโจทก์ดังกล่าวจะ เบิกความยืนยันว่าพื้นที่เกิดเหตุอยู่ ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า โดยมีแผนที่ แนบท้ายพรฎ.พ.ศ.2542 และ ภาพถ่ายที่เกิดเหตุ..แต่คำเบิกความ ของพยานโจทก์ดังกล่าวก็ไม่ สามารถบ่งชี้ให้เห็นได้ชัดเจนว่าจุดที่ จับกุมจำเลยทั้ง 11..อยู่ในเขตป่า สงวนแห่งชาติและเป็นจุดเดียวกับที่ ระบุไว้ในแผนที่แนบท้ายพรฎ...ส่วน ภาพถ่าย..เมื่อพิจารณาแล้วปรากฏ ว่าเป็นภาพถ่ายพื้นที่ซึ่งมีการปลูก ข้าวโพดไว้ แต่ไม่มีหลักเขตแนวเขต ป้ายหรือเครื่องหมายอื่นใดที่บ่ง ชี้ให้เห็นได้เช่นกันว่าเป็นเขตพื้นที่ รักษาพันธุ์ฯ และที่พยานโจทก์ ดังกล่าวเบิกความว่าใช้เครื่องมือจีพี เอส..ก็ไม่ปรากฏว่าได้นำหลักฐาน หรือข้อมูลเกี่ยวกับข้อเท็จจริง ดังกล่าวมาแสดงประกอบคำเบิก ความ ทั้งไม่มีรายละเอียดที่แน่นอน ของแนวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ามา แสดงให้เห็นได้ว่ามีแนวเขตจุดทิศ ใดบ้าง มีความกว้างยาวของพื้นที่ เท่าใด กรณีจึงยังไม่เป็นที่ชัดเจนว่า จุดเกิดเหตุอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ ป่าหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อ พิจารณาเอกสาร..สำเนารายงาน</p>
---	---	--	--

			<p>การประชุมคณะอนุกรรมการสิทธิในการจัดการที่ดินและป่าร่วมกับจ. เพชรบูรณ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินของราษฎร..ได้ ความชัดเจนว่า..พรฎ.พ.ศ.2542 ประกาศให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ ป่าทับซ้อนกับที่ดินทำกินของ ชาวบ้าน..แต่เป็นที่ยอมรับว่าขณะที่ ประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาตินั้น มี ชาวบ้านอยู่อาศัยและทำกินในเขต ป่าสงวนก่อนหน้าประกาศเขตแล้ว.. และได้รับอนุญาตให้อยู่อาศัยและ ทำกินเรื่อยมาโดยมติกรม.เมื่อวันที่ 30 มิ.ย.2541 และผวจ.เพชรบูรณ์ ชี้แจงในที่ประชุมว่า..ไม่ให้มีการ จับกุมชาวบ้านในคดีบุกรุก.. เนื่องจากเป็นนโยบายในการ แก้ปัญหาของผู้รับผิดชอบระดับสูง.. ซึ่งเมื่อพิจารณาจากข้อชี้แจงของ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องข้างต้นแล้ว เห็นได้ถึงปัญหาว่ายังมีความไม่ ชัดเจนในเรื่องแนวเขตพื้นที่..และยัง อยู่ในระหว่างการแก้ไขปัญหาของ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ข้อเท็จจริง ดังกล่าวจึงเป็นการตอกย้ำให้เห็นได้ ชัดเจนถึงความไม่แน่นอนของพื้นที่ เกิดเหตุว่าอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ ป่าหรือไม่ พุทธการณแห่งคดีจึงยัง</p>
--	--	--	--

			ฟังไม่ได้ว่าจำเลยทั้ง 11 กระทำ ความผิดตามฟ้อง
ศาลอุทธรณ์ภาค 6 แผนกคดี สิ่งแวดล้อม คดีดำ ที่ สว.84/2550 คดี แดงที่ 795/2553 (ศาลอุทธรณ์ พิพากษาในคดีศาล จังหวัดหล่มสัก คดี ดำที่ 831/2548 คดี แดงที่ 349/2550)	ประเด็นปัญหา วินิจฉัยว่าจำเลย 11 คนมีความผิดตาม ฟ้องหรือไม่ ที่ดินเกิด เหตุอยู่ในเขตรักษา พันธุ์สัตว์ป่าภูผาแดง หรือไม่ ประเด็นจำเลยทั้งสิบ เอ็ดรู้หรือไม่ว่าที่ดิน เกิดเหตุอยู่ในเขตฯ	โจทก์มี..พยานเบิกความ..มี พยานกำหนดบริเวณที่ดิน..ให้ เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์..มีการ ตรวจพบว่ามีกรงกบแก้ววาง ปลุกข้าวโพดในที่ดินเกิดเหตุ..ไม่ ปรากฏว่าเป็นที่ดินที่ได้รับการ ผ่อนผันให้สามารถทำกินได้..พบ จำเลยทั้งสิบเอ็ดคนกับพวกอีก 2 คน..จึงแจ้งข้อหาตามฟ้อง ได้มีการปิดประกาศแสดงแนว เขต..ณ ที่ทำการฉะบับ..และ กำนัน..กับมีป้ายแสดง..พยาน ของจำเลย..เบิกความ..ทราบว่ ราษฎรได้ประกาศให้ที่ดินที่ จำเลยที่ 1 และที่ 5 กับที่ดิน ชาวบ้าน..เป็นเขตอนุรักษ์..โดย ก่อนเกิดเหตุมีการจับกุม ชาวบ้านโดยอ้างว่าบุกรุกเขต อนุรักษ์..ชาวบ้านจึงร่วมกัน ร้องเรียนขอความเป็นธรรม..ว่า มีการประกาศเขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่าทับที่ทำกินของชาวบ้าน ..ที่ดินในหมู่บ้านห้วยกลทา รวมทั้งที่ดินที่เกิดเหตุมีการ	เห็นว่า พยานทั้งสามปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่พิทักษ์ ป่าอย่างทราบเป็นอย่างดีว่าท้องที่ ใดบ้างอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ตามแผนที่ท้ายพยาน...ก่อนจับกุม.. ได้มีการใช้เครื่องมือจีพีเอสตรวจ จุดสอบที่ดินเกิดเหตุว่าอยู่ในเขต รักษาพันธุ์สัตว์ป่าหรือไม่นั้น เชื่อว่า เป็นการตรวจสอบให้เกิดความแน่ ชัดยิ่งขึ้นเท่านั้น ประกอบกับตาม แผนที่ท้ายพยาน...เป็นการครอบคลุม พื้นที่เป็นบริเวณกว้าง บริเวณที่ดิน เกิดเหตุ..อยู่ระหว่างห้วยวังหางกับ ห้วยกลทาซึ่งทั้งหมดต่างอยู่ในเขต รักษาพันธุ์สัตว์ป่าฯ..ที่ตั้งห้วยทั้ง สองซึ่งเป็นแหล่งธรรมชาติที่ตั้งที่ แน่นอน ..เป็นที่แน่ชัดว่าจุดเกิดเหตุ อยู่ในเขตรักษาฯ พยานหลักฐานของโจทก์สอดคล้องกับ พยานหลักฐานของจำเลยทั้งสิบเอ็ด ดังกล่าวรับฟังได้ว่า..จำเลยทั้งสิบ เอ็ดรู้อยู่แล้วว่าที่ดินเกิดเหตุอยู่ใน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูผาแดง .. เห็นว่าที่ดินเกิดเหตุเป็นที่ดินที่ไม่มี ผู้ใดได้มาตามกฎหมายที่ดิน จึงเป็น

		<p>ครอบครองทำประโยชน์มาก่อน มีพรฎ.กำหนดให้เป็นเขต อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า</p>	<p>“ป่า” ตามความหมายของพรบ.ป่า ไม้ พ.ศ.2484 ม.4(1)และถือว่าเป็น ที่ดินของรัฐตาม ป.ที่ดิน ม.2 จำเลย ทั้งสิบเอ็ดจึงไม่อาจอ้างสิทธิใดๆ เหนือที่ดินที่เกิดเหตุเพื่อยันต่อรัฐได้ แม้ทางราชการจะมีการผ่อนผันให้ ราษฎรในท้องที่เกิดเหตุบางรายทำ กินในที่ดินที่ครอบครองนั้น ก็เป็น เพียงการอนุญาตให้ราษฎรที่ ครอบครองที่ดินมาก่อนมีการ ประกาศพรฎ.กำหนดเขตอนุรักษ์ พันธุ์สัตว์ป่าให้ทำกินต่อไป <u>โดยยัง</u> <u>ไม่ดำเนินคดีเท่านั้น</u> มิใช่เป็นการ ยอมรับว่าราษฎรดังกล่าวมีสิทธิ เหนือที่ดินที่ครอบครองแต่อย่างใด ข้ออ้างจำเลยทั้งสิบเอ็ดที่อ้างว่า ที่ดินเกิดเหตุเป็นที่ดินที่มีการ ครอบครองทำประโยชน์ก่อนมีพรฎ. กำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์.จึงเป็น ที่ดินที่อยู่ในข่ายได้รับการผ่อนผันให้ ทำกินได้ <u>ไม่อาจทำให้จำเลยทั้งสิบ</u> <u>เอ็ดพ้นจากความผิดไปได้</u>..จำเลย ทั้งสิบเอ็ดมีความผิดตามฟ้อง.. จำเลยทั้งสิบเอ็ดเข้ามาจับจ่ายเก็บ ข้าวโพดในที่ดินเกิดเหตุในอัตรา ค่าจ้างวันละ 120 บาท สอดคล้อง กับค่าเบิกความของจำเลยที่ 1 และ ที่ 5 การกระทำของจำเลยทั้งสิบเอ็ด</p>
--	--	--	--

			จึงไม่ร้ายแรงนัก เห็นสมควรลงโทษสถานเบาและรอกการลงโทษ
ศาลจังหวัดหล่มสัก คดีดำที่ 397/2549 คดีแดงที่ 490/2550	ประเด็นวินิจฉัยว่า จำเลยกระทำ ความผิดตามฟ้อง หรือไม่	โจทก์มีพยานบุคคล(จนท.ป่าไม้) เป็นพยานเบิกความว่าเมื่อวันที่ 13 พ.ค.2548..พบพื้นที่ป่าถูก บุกรุกแผ้วถางตัดโค่นเผาต้นไม้ โดยพบตอไม้ที่ถูกตัดแล้วหลาย ชนิดจำนวน 38 ตอลักษณะเป็น การถูกตัดด้วยเลื่อยมือ พื้นที่ถูก บุกรุกแผ้วถางเป็นจำนวน 3 ไร่ 3 งาน คิดเป็นค่าเสียหายต่อรัฐ จำนวน 97,654 บาท ตรวจสอบ แล้วพบว่าพื้นที่ที่ไม่ได้รับ อนุญาตให้ราษฎรถือครองตาม มติกรม. 30 มิ.ย.2541 ..แต่ ต่อมาพนักงานสอบสวนได้แจ้ง ให้ทราบว่ามีผู้ที่บุกรุกแผ้วถาง พื้นที่เกิดเหตุคือจำเลย และ โจทก์มีพยานบุคคล(ชาวบ้าน).. เบิกความว่า..เมื่อปี 2548 พยาน ทั้งสองเห็นจำเลยเข้ามาบุกรุก แผ้วถางป่าที่เกิดเหตุโดยมีการ จุดไฟแผ้วถางป่าและปรับพื้นที่ แล้วปลูกข้าวโพด.. จำเลยนำสืบว่า..บิดาของสามี จำเลยได้ยกที่ดินให้จำเลยและ สามีทำกิน จำเลยและสามีได้ ครอบครองทำกินในที่ดินและ	เห็นว่า แม้พยานโจทก์จะเบิกความ ยืนยันว่าจำเลยบุกรุกพื้นที่ป่าและ แผ้วถางป่าก็ตาม แต่เมื่อพิจารณา จากมติกรม. 30 มิ.ย.2541 ซึ่ง กำหนดมาตรการและแนวทางแก้ไข ปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้..แต่จาก ทางนำสืบของโจทก์ก็ไม่ปรากฏว่ามี การสำรวจการถือครองหรือจำแนก พื้นที่ป่ากับที่ทำกินของราษฎร ออกมาให้ชัดเจนจนกระทั่งมีพ.ร.ฎ. พ.ศ.2542 ประกาศเขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่าภูผาแดง ก็ยังมีได้มีการ สำรวจการถือครองหรือจำแนกพื้นที่ ป่ากับที่ทำกินของราษฎรออกมาให้ ชัดเจนและทำแผนผังจำแนกพื้นที่ป่า กับที่ทำกินของราษฎรให้ราษฎร ทราบโดยทั่วกันเพื่อป้องกันราษฎร บุกรุกพื้นที่ป่าไม้ แต่เพียงจะมีการ สำรวจถือครองที่ดินทำกินของ ราษฎรโดยเจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้ ออกมารังวัดสอบเขตเมื่อปี 2546 ดังนั้นหลังจากมีการประกาศเขต รักษาพันธุ์สัตว์ป่าแล้ว อาจทำให้เกิด ปัญหาพื้นที่ป่าทับซ้อนกับที่ทำกิน ของราษฎรอันเนื่องมาจากไม่มีแนว เขตที่ชัดเจนแบ่งแยกกระหว่างพื้นที่

	<p>เสียภาษีบำรุงท้องที่เรื่อยมา.. หากปีใดมีทุนมากจะทำไร่มาก หากปีใดมีทุนน้อยจะทำน้อย โดยทำไม่เต็มพื้นที่..</p>	<p>ป่ากับที่ทำกินของราษฎร และอาจ ทำให้ราษฎรที่ทำกินในที่ดินของตน มาก่อนวันประกาศเขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่าและมีที่ทับซ้อนกับพื้นที่ป่า ถูกจับกุมในข้อหาบุกรุกแผ้วถางป่า ได้.. นอกจากนั้นตามมติกรม. ดังกล่าวก็ไม่ปรากฏหลักเกณฑ์ว่า หากราษฎรรายใดเคยทำกินในที่ดิน แต่ละทิ้งที่ดินไปชั่วคราวจนกระทั่ง ที่ดินกลายเป็นพื้นที่ป่าจะไม่ได้รับ การสำรวจการถือครองและผ่อนผัน ให้ทำกิน หากแต่สาระสำคัญอยู่ที่ ราษฎรที่ทำกินในที่ดินมาก่อนวัน สงวนหวงห้ามจะได้อนุญาตให้ทำ กินหรืออยู่อาศัยในที่สุดไป.. จำเลย ก็เชื่อถือว่าที่ดินดังกล่าวเป็นที่ดินที่ บิดาของสามี..ยกให้หลังจากที่ จำเลยและสามีแต่งงานกัน จำเลย และสามีได้ทำกินในที่ดินดังกล่าว เรื่อยมาโดยเสียภาษีบำรุงท้องที่... หลังจากเจ้าหน้าที่มาสำรวจที่ดิน แล้วราษฎรบางคนก็ไม่ทราบเรื่อง หรือได้หลักเขตไม่ครบ ราษฎรบาง คนไม่มีรายชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อที่ ได้รับการผ่อนผัน..จึงได้ไปแจ้ง ณ.เพื่อให้แจ้งเจ้าหน้าที่มา ตรวจสอบและปักหลักเขตใหม่ซึ่ง รวมถึงจำเลยด้วย แต่จนปัจจุบันก็</p>
--	--	--

		<p>ยังไม่มี..และตามที่..ได้ร้องเรียนต่อ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง รวมถึงพวจ...และได้ร้องเรียนไปยัง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน แห่งชาติ..ที่ประชุมมีมติแต่งตั้ง คณะทำงานเพื่อแก้ไขปัญหา..โดย ให้คณะทำงานตรวจสอบสภาพการ ถือครองทำประโยชน์ของราษฎร..ได้ สรุปข้อมูลรายชื่อราษฎรผู้ถือครอง และทำประโยชน์ที่ดินที่ได้รับ ผลกระทบจากเขตรักษาพันธุ์ฯ..ก็ ปรากฏรายชื่อจำเลยอยู่ในบัญชี ดังกล่าวด้วย นอกจากนั้นตาม รายงานการประชุม..ผู้แทนสำนัก จัดการและฟื้นฟูป่าอนุรักษ์เขต 11 ชี้แจงว่า..อาจไม่มีการเดินสำรวจ แนวเขตที่ชัดเจนเนื่องจากเขตรักษา พันธุ์ฯ..ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งถือเป็นที่ดินของรัฐอยู่แล้ว แต่ เป็นที่ยอมรับว่าขณะที่ประกาศ..มี ชาวบ้านอาศัยและทำกินในเขตป่า สงวนก่อนหน้าการประกาศเขตแล้ว ..และได้รับอนุญาตให้อยู่อาศัยและ ทำกินเรื่อยมา โดยอาศัยมติกรม.30 มิ.ย.2541 ดังนั้นจึงน่าสงสัยและ คลุมเครืออยู่ในเรื่องของแนวเขต ระหว่างพื้นที่ป่าไม้กับที่ทำกินของ ราษฎรรวมถึงจำเลยที่ยังไม่ชัดเจน</p>
--	--	--

			รวมถึงในกรณีที่ยังมีข้อสงสัยในเรื่องของการออกสำรวจการถือครองที่ดินของราษฎรว่าจะครบถ้วนและทั่วถึงหรือไม่ การจะฟังว่าจำเลยบุกรุกแผ้วถางพื้นที่ป่าจึงยังไม่ถนัดนัก กรณีจึงมีความสงสัยตามสมควรว่า จำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย
ศาลอุทธรณ์ภาค 6 คดีดำที่ สว. 107/2550 คดีแดง ที่ 768/2551 (ศาลอุทธรณ์ พิพากษาในคดีศาล จังหวัดหล่มสัก คดี ดำที่ 397/2549 คดี แดงที่ 490/2550)	ปัญหาต้องวินิจฉัยว่า จำเลยมีความผิดตาม ฟ้องหรือไม่	โจทก์มีพยานบุคคล(ชาวบ้าน).. เบิกความว่าเมื่อปี 2548 พยาน ทั้งสองเห็นจำเลยบุกรุกแผ้วถาง ป่าตัดฟันต้นไม้ในที่เกิดเหตุโดย ใช้มีดและขวานเป็นเครื่องมือ แล้วปลูกข้าวโพด กับโจทก์มี พยาน(จนท.ป่าไม้)..เบิกความ ว่า..พยานทั้งสองกับพวกออก ตรวจสอบสภาพพื้นที่ป่าไม้ในเขตป่า ห้วยระหงส์ พบมีการบุกรุกที่เกิด เหตุมีการแผ้วถางต้นไม้ต้นไม้อ มีต้นไม้ที่ถูกโค่นรวม 38 ตอ.. ตรวจสอบแล้วปรากฏว่าที่เกิด เหตุเป็นพื้นที่ที่ไม่ได้รับการผ่อน ผันจากทางราชการให้ ครอบครองทำประโยชน์และ จำเลยก็ไม่มีรายชื่อได้รับการ ผ่อนผัน..	เห็นว่า ที่เกิดเหตุได้รับการประกาศ ให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์เมื่อปี 2542 ตามพรฎ...เมื่อที่ดินที่เกิดเหตุ เป็นที่ดินที่ไม่มีหนังสือสำคัญ สำหรับที่ดิน จำเลยจึงไม่มีสิทธิใดๆ ในที่ดินที่เกิดเหตุที่จะนำมาอ้างยัน ต่อรัฐเพื่อครอบครองทำประโยชน์ใน ที่ดินนั้น ได้ตามประมวลกฎหมาย ที่ดิน สำหรับหลักฐานเพื่อการเสีย ภาษีบำรุงท้องที่(ภ.บ.ท.5)..ก็มีใ หนังสือสำคัญสำหรับที่ดินไม่ ก่อให้เกิดสิทธิใดๆแก่จำเลย ตามบัน ทึกรตรวจสอบพื้นที่เกิดเหตุและ ภาพถ่าย..ไม้ที่ถูกตัดโค่นมีขนาดโต พอสมควร น่าเชื่อว่าเป็นไม้ที่มีอายุ หลายปีต่อไม้ที่ถูกตัดไปแล้วมียอด อ่อนแตกขึ้นกระจายเกือบเต็มพื้นที่ ไม่เป็นระเบียบเป็นลักษณะเป็นไม้ ขึ้นเองตามธรรมชาติ บ่งบอกว่าเป็น

		<p>..ข้อที่จำเลยอ้างว่าบิดาสามี จำเลยยกที่ดินที่เกิดเหตุให้ จำเลยกับสามีเมื่อ 27 ปีก่อน และนำสืบทำนองว่าในปี 2546 ทางราชการได้ออกไปสำรวจ ที่ดินและได้ปักหลักเขตในที่ดินที่ เกิดเหตุเพื่อผ่อนผันให้จำเลยทำ กินในที่ดินได้ต่อไปตามที่ปรากฏ ในภาพถ่าย..</p>	<p>พื้นที่ที่เพิ่งถูกบุกรุกแผ้วถางขึ้นใหม่ มิใช่เป็นเพียงการปรับพื้นที่ที่เคยมี การทำประโยชน์มาแล้ว จำเลยเบิก ความรับว่า เมื่อสามีจำเลยเสียชีวิต จำเลยหยุดทำกินในที่เกิดเหตุ เพิ่ง มาเริ่มทำกินใหม่เมื่อประมาณปี 2548 แล้วได้ก่อสร้างตัดโค่นต้นไม้ และยึดถือครอบครองที่ดินที่เกิดเหตุ เพื่อตนเอง การกระทำของจำเลย ดังกล่าวจึงเป็นความผิด... เห็นว่า ตามภาพถ่ายดังกล่าวเป็น เพียงภาพถ่ายเสาคอนกรีตที่วาง นอนที่พื้น นอกจากจำเลยแล้วไม่มี พยานจำเลยปากอื่นยืนยันว่าเป็น หลักเขตที่ทางราชการนำมาปักไว้ เพื่อแสดงเขตที่ดินที่ผ่อนผันให้ จำเลยทำกิน โดยเฉพาะพยาน จำเลย..ผช.ผญบ..เบิกความว่าได้ไป ดูเจ้าหน้าที่ที่มารังวัดด้วยแต่ไม่ได้ ไปดูในที่เกิดเหตุ ทั้งการไม่ปรากฏ ชื่อจำเลยในบัญชีรายชื่อที่ได้รับการ ผ่อนผัน..ฟังไม่ได้ว่า เจ้าพนักงานที่ เกี่ยวข้องที่มารังวัดและปักหลักเขต ในที่ดินของจำเลยเพื่อผ่อนผันให้ทำ กินได้ต่อไป..เมื่อปรากฏว่าจำเลยได้ ทอดทิ้งไม่ทำประโยชน์ในที่ดินที่เกิด เหตุไปแล้วจำเลยย่อมไม่มีสิทธิใดๆ ที่จะนำมาเป็นข้ออ้างเพื่อให้ได้รับ</p>
--	--	--	--

			การผ่อนผันจากทางราชการเพื่อทำ กินในที่ดินที่เกิดเหตุได้ใหม่
ศาลจังหวัดหล่มสัก คดีดำที่ 399/2549 คดีแดงที่ 448/2550	จำเลยกระทำ ความผิดตามฟ้อง หรือไม่	โจทก์นำสืบว่า..จำเลยได้รับที่ดิน ทำกินแปลงที่ 39 ส่วนนายจำรัส นวนทองได้รับที่ดินทำกินแปลง ที่ 44 ตามผังแสดงพื้นที่ทำกิน .. ตรวจพื้นที่เกิดเหตุโดยใช้ เครื่องมือจับหาค่าพิกัดทาง ภูมิศาสตร์จากดาวเทียมหรือจีพี เอส ปรากฏว่าพื้นที่เกิดเหตุอยู่ เกินจากพื้นที่ทำกินเดิมที่ได้รับ การผ่อนผัน..ต้นไม้ถูกตัดฟัน บางต้นเหลือเพียงตอไม้ สภาพ พื้นที่ถูกเผาแผ้วถางและบุกรุก มีการปรับสภาพดินปลูก ต้นมะขามกว่า 100 ต้นรวมเนื้อ ที่บุกรุกจำนวน 6 ไร่ 2 งาน 1 ตารางวา ขณะนั้นจำเลยกำลัง หาน้ำรดต้นมะขามในที่เกิด เหตุ จำเลยนำสืบว่า..ได้รับมาจาก บิดาประมาณ 20 ปีแล้ว.. จำเลยทราบว่าที่ดินทำกินอยู่ใน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเมื่อ ประมาณปี พ.ศ.2547.. ต่อมา จังหวัดเพชรบูรณ์ประชุม..มีมติ ให้ตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหา เกี่ยวกับการอยู่อาศัยและที่ดิน	พิเคราะห์ข้อเท็จจริงเบื้องต้นฟังได้ ว่า จำเลยได้รับผ่อนผันให้ทำกินใน ที่ดิน..เห็นว่า พยาน..เป็นเจ้า พนักงานของรัฐปฏิบัติหน้าที่และ เบิกความไปตามหน้าที่ราชการ ไม่ รู้จักและไม่มีเหตุโกรธเคืองกับ จำเลย น่าเชื่อว่าเบิกความไปตาม ความจริง..พิจารณาจากมติที่ ประชุมคณะทำงานแก้ไขปัญหา..ซึ่ง โจทก์ก็มีได้ค้านว่าไม่ถูกต้องอย่าง ใด มีมติให้คณะทำงานแก้ไขปัญห ฯจัดทำโครงการสำรวจรังวัดที่ดิน พื้นที่บริเวณที่เกิดเหตุ แต่ยังมีได้มี การสำรวจรังวัดแต่อย่างไร เห็นว่า พยาน(พยานจำเลย) ได้รับแต่งตั้ง เป็นคณะทำงานแก้ไขปัญหาร่วม อยู่ด้วย ย่อมต้องปฏิบัติไปตาม คำสั่งและเบิกความไปตามที่ได้ ปฏิบัติจริง แม้ว่าคณะทำงานแก้ไข ปัญหาดังกล่าวจะได้รับแต่งตั้ง หลังจากเหตุเกิดแล้ว แต่เมื่อ พิจารณาตามมติคณะทำงานฯ ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าหลักการให้มี การรังวัดที่ดินที่ราษฎรทำกินในที่ดิน พื้นที่บริเวณที่เกิดเหตุ และห้าม ราษฎรที่ได้รับการผ่อนผันทำกินใน

		<p>ทำกินของราษฎรในพื้นที่ที่เกิดเหตุ..จำเลยได้ลงชื่อเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการประกาศเขต..</p>	<p>ที่ดินบุกรุกหรือขยายพื้นที่ทำกินเพิ่มเติม นั้น คงมีหลักการต่อเนื่องมาจากมติ ครม.30 มิ.ย. 2541 ซึ่งคดีนี้โจทก์อาศัยผังแสดงพื้นที่ทำกินของราษฎรในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูผาแดง..ซึ่งระบุรังวัดเมื่อปี พ.ศ.2547 โจทก์คงมีเพียงภาพถ่ายที่เกิดเหตุ..บัญชีต่อไม้..บันทึกการตรวจสอบ..และแผนที่สังเขปแสดงบริเวณตรวจสอบ..ซึ่งก็เป็นภาพถ่ายและเอกสารที่พยานโจทก์จัดทำขึ้นเองในวันเกิดเหตุที่พยานตรวจสอบเพียงฝ่ายเดียว ไม่ปรากฏหลักฐานและหลักฐานแนวเขตของราชการ แม้กระทั่งจำนวนเนื้อที่ป่าที่พยานโจทก์อ้างแต่อย่างใด และยังได้ความจากนาย..(จนท.ป่าไม้)เบิกความตอบทนายจำเลยถามค้านว่า ในวันเกิดเหตุพยานแจ้งแก่จำเลยว่า หากตรวจสอบแล้วมีการบุกรุกพื้นที่เพิ่มเติมจากที่ผ่อนผันจะดำเนินคดี แต่พยานไปร้องทุกข์ดำเนินคดีแก่จำเลยในเดือนตุลาคม 2548 หลังจากวันเกิดเหตุถึง 8 เดือนเศษ และหลังจากแต่งตั้งคณะทำงานแก้ไขปัญหาลแล้ว 5 เดือนเศษ ทำให้เห็นได้ว่าพยานเองก็ไม่แน่ใจในแนวเขตที่ดินที่เกิดเหตุ เพราะหากมี</p>
--	--	---	---

			<p>หลักฐานแนช้ดตั้งที่พยานโจทก์อ้าง ก็ย่อมร้องทุกข์ดำเนินคดีจำเลยได้ทันที โจทก์ก็ไม่มีพยานหลักฐานอื่นนำมาสืบแสดงให้เห็นแนวเขตที่เกิดเหตุชัดเจนหาข้อยุติได้ ทั้งได้ความจาก..พนักงานสอบสวน..หลังจากได้รับคำร้องทุกข์..พยานได้ร่วม..และชาวบ้านไปตรวจสถานที่เกิดเหตุ..โดยไม่มีพยานหลักฐานอื่นที่แสดงแนวเขตที่เกิดเหตุที่แนช้ดจำเลยก็ให้การปฏิเสธตลอดมาด้วยเหตุดังกล่าว พยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบยังมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิด..ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย..</p>
<p>ศาลอุทธรณ์ภาค 6 คดีดำที่ สว. 106/2550 คดีแดง ที่ 814/2551 (ศาลอุทธรณ์ พิพากษาในคดีศาล จังหวัดหล่มสัก คดี ดำที่ 399/2549 คดี แดงที่ 448/2550)</p>	<p>จำเลยมีความผิดตาม ฟ้องหรือไม่</p>	<p>โจทก์นำสืบ..พบต้นไม้ถูกตัดฟัน ประมาณ 47 ตอ สภาพพื้นที่ถูก เผาแผ้วถางมีการปรับสภาพดิน และปลูกต้นมะขามประมาณ 113 ต้น รวมเนื้อที่ดินที่ถูกบุกรุก จำนวน 6 ไร่ 2 งาน 1 ตารางวา จำเลยอยู่ในที่เกิดเหตุตรวจสอบ แล้วปรากฏว่าที่เกิดเหตุอยู่นอก พื้นที่ที่ผ่อนผันให้ราษฎรอาศัย อยู่ทำกิน</p>	<p>เห็นว่า ที่ดินที่เกิดเหตุอยู่ในเขต รักษาพันธุ์สัตว์ป่าไม่มีหนังสือ สำคัญสำหรับที่ดิน จำเลยจึงไม่มี สิทธิใดๆที่จะนำมาอ้างยื่นต่อรัฐเพื่อ ยึดถือครอบครองทำประโยชน์ใน ที่ดินนั้นตามประมวลกฎหมายที่ดิน ที่จำเลยนำสืบต่อสู่ว่าจำเลยได้รับ การผ่อนผันให้ทำกินในที่ดินที่เกิด เหตุ นั้น เห็นว่า มติกรม.30 มิ.ย. 2541.. เป็นการผ่อนผันให้ราษฎรที่ ทำกินในเขตป่ามาก่อนโดยไม่ถูกขับ ไล่ออกไปเท่านั้น จากสภาพที่เกิด</p>

			<p>เหตุโดยเฉพาะต้นไม้ที่ถูกตัดฟันตาม บัญชีต้นไม้ที่ตรวจพบ..มีถึง 47 ต่อ ปรากฏว่าเป็นไม้ชนิดต่างๆ หลากหลายกว่า 20 ชนิดได้แก่ ชงโค ส้มกบ เรียง ยมหิน กระจี้ กลทา ยอ ป่า ตีนนก ค้อ หว่า ช้อ แสนคำ ตะคี่ ฯลฯ ซึ่งเป็นไม้ที่ไม่มีคุณค่าทาง เศรษฐกิจ มีลักษณะเกิดขึ้นเองตาม ธรรมชาติ มิได้เกิดจากการ เพาะปลูก ต่อไม้ที่พบมีกิ่งก้านแตก ขึ้นมาใหม่ แสดงว่าถูกตัดฟันมาไม่ นานนัก ...(พยานโจทก์)เบิกความว่า พยานทั้งสองตรวจพื้นที่เกิดเหตุโดย ใช้เครื่องมือตรวจตจับหาค่าพิกัด ทางภูมิศาสตร์จากดาวเทียมหรือจีพี เอสปรากฏว่า ที่เกิดเหตุอยู่นอก พื้นที่ทำกินเดิมที่ราษฎรได้รับการ ผ่อนผัน..เห็นว่าตามสำเนาผังแสดง พื้นที่ทำกิน..พร้อมบัญชีรายชื่อของ ราษฎรที่ได้รับการผ่อนผันให้ทำกิน จำนวนหลายรายโดยเฉพาะที่ดินที่ อยู่ใกล้เคียงที่เกิดเหตุ สอดคล้องกับ แผนที่สังเขปแสดงบริเวณที่ ตรวจสอบ..ปรากฏว่าที่เกิดเหตุมิได้ อยู่ในเขตที่ดินที่ได้รับการผ่อนผัน...</p>
ศาลจังหวัดแม่สะ เรียง คดีดำที่ 426/2547 คดีแดง	จำเลยกระทำ ความผิดตามฟ้อง หรือไม่	โจทก์นำสืบว่า..รวม.กระทรวง เกษตรออกกฎกระทรวง กำหนดให้ป่าแม่ยวมฝั่งซ้ายใน	เห็นว่า พยานโจทก์..เป็นเจ้าของ พนักงานของรัฐปฏิบัติกรตาม หน้าที่ไม่ปรากฏว่าเคยมีสาเหตุกับ

<p>ที่ 60/2548</p>		<p>ท้องที่ต.แม่ลาน้อย ต.บ้านกาศ ต.แม่คะตวน ต.กอกก่อย ต.แม่ สะเรียง อ.แม่สะเรียง จ. แม่ฮ่องสอน เป็นป่าสงวน แห่งชาติ และประกาศในราช กิจจานุเบกษาแล้ว ..ปิดไว้ที่ที่ทำ การอำเภอและที่ว่าการกำนันทุก แห่งในท้องที่เขตป่าสงวน แห่งชาติแล้ว ..วันที่ 4 เม.ย. 2547.. ลาดตระเวนถึงป่าแม่อุ มลองน้อย หมู่ 2 ต.ป่าแป๋ อ.แม่ สะเรียง..พบจำเลยกำลังจุดไฟ เผาเศษกิ่งไม้ จึงถ่ายภาพไว้โดย จำเลยไม่รู้ตัว..จากนั้นแสดงตัว เป็นเจ้าพนักงานและแจ้งข้อหา.. จำเลยฟังไม่เข้าใจเนื่องจากฟัง และพูดได้เฉพาะภาษากะเหรี่ยง เท่านั้น จึงให้..เจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่ ไปด้วยแปลให้จำเลยฟัง จำเลย ให้การรับสารภาพว่าร่วมกับ พวกอีก 7 คนบุกรุกแผ้วถางป่า บริเวณที่เกิดเหตุมาไม่ต่ำกว่า 10 วัน..ยึดมีด 1 เล่ม และไฟ แซ็ก 2 อัน ..พยานใช้เครื่อง ตรวจจับพิกัด..ปรากฏว่าอยู่ใน เขตป่าสงวนแห่งชาติ ถูกบุกรุก แผ้วถางไป 500 ไร่ คิดเป็น ค่าเสียหายของรัฐประมาณ</p>	<p>จำเลยมาก่อน จึงไม่มีเหตุให้ระวาง สงสัยไปได้ว่าพยานโจทก์..จะกลับ แกล้งเบิกความปรักปรำจำเลยให้ ต้องรับโทษโดยปราศจากมูลความ จริง ..ซึ่งจำเลยเองก็เบิกความรับว่า ถูกจับกุมบริเวณที่เกิดเหตุ..จึงมี นำหนักให้เชื่อถือรับฟังได้ และ โจทก์ยังมีบันทึกการจับกุมซึ่งระบุ รายละเอียดแห่งการกระทำ ความผิดในวันเกิดเหตุ..บันทึกการ จับกุม..จัดทำขึ้นในวันที่จับกุม จำเลยนั่นเองอันเป็นระยะเวลา กระชั้นชิด และมีบันทึกคำให้การชั้น สอบสวนซึ่งจำเลยให้การรับ สารภาพไว้ บันทึกคำให้การชั้น สอบสวน..จำเลยเป็นผู้ให้ปากคำไว้ เองโดยไม่ปรากฏว่าเกิดจากการจูง ใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง .. เชื่อว่าบันทึกไปตามความจริงและ จำเลยให้การรับสารภาพโดยสมัคร ใจ แม้จำเลยจะขอถอนคำให้การ และให้การใหม่เป็นปฏิเสธแต่จำเลย ก็มาถอนคำให้การอีกครั้งเป็นให้การ รับสารภาพว่าบุกรุกเผาป่าเพียง 1 ไร่ ก็เป็นการให้ปากคำหลังจาก ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวในชั้น สอบสวน ทำให้มีเวลาในการคิดหา ข้อแก้ตัวจึงให้การใหม่ไปเช่นนั้น ไม่</p>
--------------------	--	---	---

		<p>7,500,000 บาท ..พนักงานสอบสวน..สอบปากคำจำเลย โดยมีญาติของจำเลยอยู่ร่วมในการสอบปากคำด้วย..จำเลยให้การรับสารภาพ ต่อมา..ขอถอนคำให้การเดิมเป็นการปฏิเสธ ..และขอให้การใหม่กว่าจำเลย บุกรุกแผ้วถางป่าเพียง 1 ไร่ ไม่ใช่ 500 ไร่</p>	<p>มีน้ำหนักให้รับฟัง นอกจากนี้ยังมีภาพถ่าย..จำเลยอยู่ในบริเวณที่เกิดเหตุกำลังตายหญ้าและยืนดูไฟกำลังลุกไหม้ป่าอยู่ สอดคล้องกับคำเบิกความของพยานโจทก์.. <u>ข้อเท็จจริงฟังได้ว่าจำเลยกำลังตายหญ้าตัดฟันกิ่งไม้ และนำเศษไม้มาสูมเผาไฟ จึงเป็นการแผ้วถางและเผาป่า..แต่ปรากฏจากคำให้การของจำเลยทั้งในชั้นจับกุมและสอบสวนว่าจำเลยร่วมกับพวกอีก 7 คนบุกรุกแผ้วถางป่า ดังนั้นเนื้อที่ป่าสงวนแห่งชาติที่จำเลยบุกรุกและค่าเสียหายของรัฐจึงต้องเฉลี่ยความรับผิดชอบของจำเลยที่ยังไม่ได้ตัวมาฟ้อง ส่วนที่จำเลยนำสืบต่อว่าจำเลยเพียงไปหาอาหารในบริเวณที่เกิดเหตุจึงถูกจับกุม มีคนบอกให้จำเลยทำท่าทางแล้วถ่ายรูปจำเลยไว้ ก็เป็นเพียงคำกล่าวอ้างลอยๆ โดยไม่มีพยานหลักฐานใดมาสนับสนุน ทั้งยังได้ความจากคำเบิกความตอบโจทก์ถามค้านของจำเลยว่าจำเลยไม่รู้จักกล้องถ่ายรูป แล้วเหตุใดจำเลยจึงทราบว่า จนท.บอกให้จำเลยทำท่าทางแล้วถ่ายรูปจำเลยไว้ซึ่งขัดต่อความเป็นจริง และที่ต่อสู้ว่าให้การรับสารภาพใน</u></p>
--	--	--	---

			<p>ชั้นสอบสวนเพราะผู้ต้องหาคนอื่นบอกให้รับสารภาพ ก็ไม่มีน้ำหนักให้รับฟังเนื่องจากจำเลยอยู่พร้อมกับญาติ คำรับเป็นผลร้ายกับจำเลย หากไม่ได้กระทำผิดจริงก็ไม่น่าจะต้องรับสารภาพ พยานหลักฐานของจำเลยที่นำสืบมาไม่มีน้ำหนักให้รับฟังหักล้างพยานหลักฐานของโจทก์ได้..</p> <p>พิพากษาจำคุก 3 ปี ลดโทษให้คงจำคุก 2 ปี</p>
<p>ศาลอุทธรณ์ภาค 5 คดีดำ 1251/2548 คดีแดง 2004/2548 (ศาลอุทธรณ์พิพากษาในคดีศาลจังหวัดแม่สะเรียงคดีดำที่ 426/2547คดีแดงที่ 60/2548)</p>	<p>จำเลยอุทธรณ์ในประเด็นว่า</p> <p>-จำเลยเป็นกะเหรี่ยงมีที่พักอาศัยและดำรงชีพอยู่ในป่าที่เกิดเหตุอยู่ใกล้กับหมู่บ้าน เป็นผืนที่ดินได้รับเป็นมรดกตกทอดรุ่นปู่ย่าตายายมาช้านานแล้ว</p> <p>-จำเลยกระทำด้วยความหลงเข้าใจว่าไม่มีความผิด ในการใช้ที่ดินที่เกิดเหตุใช้เลี้ยงชีพ และไม่อาจแยกแยะพื้นที่ป่าสงวนได้ ประกอบกับ</p>		<p>เห็นว่า เป็นข้อเท็จจริงที่จำเลยมีได้ยกขึ้นว่ากันมาแล้วแต่ศาลชั้นต้นจึงต้องห้ามตาม ป.วิแพ่ง ม.225 วรรคสอง ประกอบ ป.วิอาญา ม.15 ศาลอุทธรณ์ไม่รับวินิจฉัยให้</p> <p>ส่วนข้อที่จำเลยขอให้การรับสารภาพในอุทธรณ์ไม่ได้แย้งอีก เพื่อให้ศาลลดโทษให้นั้นเห็นว่าได้ล่วงเลยเวลาในการพิจารณาของศาลชั้นต้นแล้ว ทั้งศาลชั้นต้นก็ได้ฟังคำรับของจำเลยชั้นจับกุมและชั้นสอบสวนมาลดโทษให้หนึ่งในสามนับว่าเป็นคุณกับจำเลยมากแล้ว</p> <p>มีปัญหาตามอุทธรณ์ของจำเลยต่อไปว่า ควรลงโทษสถานเบาและรอกาลงโทษหรือไม่ เมื่อพิเคราะห์ความหนักเบาแห่งข้อหาและ</p>

	<p>มีอายุมากแล้ว ขอให้ รอกการลงโทษหรือ ลงโทษในสถานเบา</p>		<p>พฤติการณ์แล้ว เห็นว่า แม้ข้อหาที่ จำเลยกระทำผิดจะไม่ร้ายแรง แต่ก็ มีผลกระทบต่อทรัพยากรชาติและ สิ่งแวดล้อมอันเป็นต้นน้ำลำธารของ ประเทศชาติโดยส่วนรวม ย่อมเป็น ภัยร้ายแรงต่อสังคมสมควรลงโทษ ให้เด็ดขาด และไม่ใช่ว่าอย่าง แก่บุคคลอื่น และที่จำเลยอุทธรณ์ ว่า จำเลยเป็นหญิงสูงอายุได้รับการ ลงโทษสถานเบาหรือรอกการลงโทษ เห็นว่าเหตุสูงอายุและความอ่อนแอ ทางเพศไม่ใช่เหตุบรรเทาโทษและ เหตุที่อันควรปรานีตามกฎหมาย ปัจจุบันผู้ไม่สุจริตจะอาศัยเหตุ สูงอายุและความอ่อนแอทางเพศ เป็นช่องทางก่อเหตุได้ ส่วนเหตุ ยากจนและการไร้การศึกษาที่จำเลย อ้างก็เป็นเหตุส่วนตัวของจำเลย ไม่ เป็นเหตุที่ศาลอุทธรณ์ภาค 5 จะ ปรานีโทษได้ ที่ศาลชั้นต้นใช้ ดุลพินิจกำหนดโทษและไม่รอกการ ลงโทษให้จำเลยนั้น ศาลอุทธรณ์ ภาค 5 เห็นเหมาะสมแก่พฤติการณ์ แห่งคดีแล้ว ..</p>
<p>ศาลจังหวัดทองผา ภูมิ คดีดำที่ 311/2551 คดีแดง ที่ 230/2552</p>	<p>จำเลยกระทำ ความผิดตามฟ้อง หรือไม่ จำเลยมีสิทธิโดยชอบ ในการครอบครองใช้</p>	<p>พิเคราะห์ข้อเท็จจริงใน เบื้องต้นว่า...เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2551 ..พบจำเลย ปลุกข้าวโพดในพื้นที่เกิดเหตุ ประมาณ 10 ไร่ และปลูกบ้าน</p>	<p>เห็นว่า ..แม้จะพบต้นไม้..แต่พยาน โจทก์ก็ไม่ได้พบเห็นว่าจำเลยเป็นคน ตัดต้นไม้ รวมทั้งไม่ได้มีการยึดไม้ไม่ว่า ว่าจะเป็นไม้แปรรูปหรือไม้ท่อนได้ จากจำเลย อันจะเป็นหลักฐานบ่งชี้</p>

	<p>ประโยชน์ในที่ดิน พื้นที่เกิดเหตุ..หรือไม่</p>	<p>ไม่ยกพื้นได้ถุนสูงมุงหลังด้วย สังกะสี 1 หลัง พื้นที่เกิดเหตุมี การตัดต้นไม้จนเหลือแต่ตอใน ลักษณะสุ่มเผาตอไม้ประมาณ 25 ตอ..พื้นที่เกิดเหตุอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติป่าน้ำโจน..และ พื้นที่เกิดเหตุอยู่ในระหว่าง เตรียมการประกาศเป็นอุทยาน แห่งชาติลำคลองงู..จำเลยยังรับ สารภาพกับพยานโจทก์..ก่อนที่ จำเลยเตรียมพื้นที่เพาะปลูก ข้าวโพดจำเลยได้ตัดต้นไม้ขนาด ใหญ่จนเหลือแต่ตอโดยใช้มีด ฟัน เพราะหากไม่ทำการตัด ต้นไม้ในแปลงข้าวโพดจะทำให้ ข้าวโพดรับแสงแดดไม่เต็มที่ ซึ่ง จะทำให้ข้าวโพดไม่เจริญงอกงาม พยานทั้งสองยังได้ยึดมีดตาย หญ้า คราด และมีดพร้าอย่างละ 1 เล่ม ที่ใช้ตัดพื้นต้นไม้เป็นของ กลาง ..จำเลยเป็นชาวกะเหรี่ยง ที่ได้สัญชาติไทย เกิดและเติบโต ในหมู่บ้านคลิตี้ล่างก่อนที่จะมี การประกาศเป็นเขตป่าสงวน แห่งชาติป่าน้ำโจน ..ครอบครอง ทำประโยชน์..อย่างต่อเนื่องมา เป็นเวลาช้านานในลักษณะของ การทำไร่หมุนเวียน ตอไม้สุ่มเผา</p>	<p>ได้ว่าจำเลยเป็นคนตัดต้นไม้ ดังกล่าว..หมู่บ้านคลิตี้ล่างที่มี ประชากรอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ย่อมจะมีการลักลอบตัดไม้ไปใช้ ประโยชน์อยู่เนืองๆ บุคคลอื่นอาจ เป็นคนตัดฟันก็เป็นได้ ส่วนที่พยาน โจทก์ทั้งสองเบิกความว่า จำเลยรับ สารภาพว่าเป็นคนตัดต้นไม้จำนวน 25 ต้น ..ก็ขัดแย้งกับที่ปรากฏใน บันทึกการจับกุม..ว่าขณะเกิดเหตุ จำเลยรับว่าเข้าไปทำประโยชน์ใน พื้นที่เกิดเหตุโดยการปลูกสร้าง บ้านเรือน ยุงข้าวโพดและปลูก ข้าวโพดในลักษณะหมุนเวียนบางปี ก็เข้าทำประโยชน์ บางปีก็ปล่อยร้าง และหมุนเวียนกลับมาทำใหม่โดยไม่ มีข้อความใดระบุว่าจำเลยเป็นผู้ตัด ต้นไม้..ทั้งที่เป็นข้อความใน สาระสำคัญที่ควรจะปรากฏใน บันทึกการจับกุมเพื่อยืนยันการ กระทำผิดของจำเลย การที่พยาน โจทก์ทั้งสองเพิ่งจะมาเบิกความ กล่าวหาจำเลยว่าเป็นคนตัดต้นไม้ ในพื้นที่เกิดเหตุ หลังจากที่มีการแจ้ง ข้อหาแล้ว ทำให้มีข้อสงสัยว่า จะเป็นความจริงดังที่เบิกความ หรือไม่ การที่พยานโจทก์ยึดของกลาง</p>
--	--	---	---

		<p>จำนวน 25 ต่อ..บริษัทที่ได้รับสัมปทานทำไม้จากรัฐบาลเข้าไป ตัดต้นไม้ทั่วทั้งหมู่บ้าน..แม้จะมีการยกเลิกสัมปทานทำไม้ไปแล้วก็ตาม แต่ก็ยังพบเห็นต่อไม้ ซึ่งเป็นไม้แก่นที่มีความเหนียว คงทนได้ทั่วไปรวมทั้งในพื้นที่เกิดเหตุด้วย..</p> <p>พิเคราะห์ว่า ป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำโจนประกาศ..เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2527 ครอบคลุมถึงหมู่บ้าน คลิตี้ล่าง และ..เตรียมที่จะประกาศ..ให้เป็นเขตอุทยานแห่งชาติลำคลองงู อันเป็นการประกาศทับที่ดินทำกินของราษฎรในหมู่บ้านคลิตี้ล่าง ..รวมทั้งที่ดินพื้นที่เกิดเหตุ..มีการกันแนวเขตพื้นที่ประมาณ 2,700 ไร่ ให้ราษฎรหมู่บ้านคลิตี้ล่างที่อาศัยอยู่เดิมเข้าทำประโยชน์ต่อไปได้ โดยไม่ถูกจับกุมดำเนินคดี..แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่าพื้นที่ทำกินเดิมของราษฎรมีพื้นที่มากกว่าที่เจ้าหน้าที่ป่าไม้กันแนวเขตไว้..โดยมีข้อตกลงร่วมกันว่าให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ผ่อนผันพื้นที่ทำกินของราษฎร</p>	<p>ประกอบด้วยมีดตายหญ้า คราด และมีพร้าอย่างละ 1 เล่ม โดยอ้างว่าเป็นทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำผิดนั้น เห็นว่าทรัพย์สินดังกล่าวบุคคลทั่วไปสามารถมีไว้ในครอบครองเพื่อประโยชน์ใช้สอย เมื่อพยานโจทก์ไม่เห็นว่าการใช้มีดของกลางในการตัดต้นไม้แล้ว ลำพังของกลางทั้งสามรายการไม่อาจสันนิษฐานให้เป็นผลร้ายแก่จำเลยว่าการตัดต้นไม้ในเขตป่าสงวน.. ข้อเท็จจริงจึงยังฟังไม่ได้.. เห็นว่า เมื่อพยานโจทก์..ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ป่าไม้ของรัฐผ่อนผันให้ราษฎรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านคลิตี้ล่าง..สามารถอยู่อาศัยและทำประโยชน์ในพื้นที่ป่าไม้ภายในเขต..เมื่อตรวจสอบรายชื่อราษฎรผู้ถือครองทำกินในพื้นที่ป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำโจน..ก็ปรากฏชื่อของจำเลยครอบครองทำประโยชน์ในพื้นที่เกิดเหตุภายในแนวเขต..อีกทั้งพยานโจทก์..ก็เบิกความตอบคำถามค้านยอมรับว่าพื้นที่ทำกินของจำเลยอยู่ภายในกรอบ..และเจ้าหน้าที่ป่าไม้ยังคงเข้าร่วมประชุมกับชาวบ้าน..ได้เขียนบันทึกด้วยลายมือตนเองยืนยันว่า</p>
--	--	---	---

		<p>ออกไปอีก คิดเป็นเนื้อที่ประมาณ 5,400 ไร่ ..โดยไม่ถูกจับกุมดำเนินคดีแต่ห้ามไม่ให้ตัดต้นไม้หรือขยายพื้นที่ทำกินออกไปอีก..ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ป่าไม้จะต้องปฏิบัติตามมติ ครม.30 มิ.ย.2541 ซึ่งมีสาระสำคัญว่าให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ชะลอการจับกุมราษฎรที่ทำกินในพื้นที่ป่าไม้อย่างต่อเนื่องก่อนวันที่คณะรัฐมนตรีมีมติดังกล่าว เพื่อให้มีการพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินโดยใช้ภาพถ่ายทางอากาศ..</p>	<p>เจ้าหน้าที่ป่าไม้จะชะลอการจับกุมในที่ดินทำกินของราษฎรที่ได้รับการผ่อนผันตามมติครม...ยอมแสดงให้เห็นว่าการที่จำเลยได้ทำกินในที่ดินแปลงที่เกิดเหตุอย่างต่อเนื่อง จนได้รับการผ่อนผันจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่สามารถทำกินในพื้นที่ป่าไม้ต่อไปได้ จำเลยยอมมีสิทธิโดยชอบในการครอบครองใช้ประโยชน์ในที่ดินพื้นที่เกิดเหตุ ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว ที่มุ่งหมายให้เฉพาะผู้ครอบครองเดิมที่ทำประโยชน์อย่างต่อเนื่องก่อนประกาศเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติหรืออุทยานแห่งชาติสามารถทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยต่อไปได้โดยที่ทางราชการจะไม่จับกุมดำเนินคดี ..</p>
<p>ศาลจังหวัดตรัง คดีดำที่ 2629/2550 คดีแดงที่ 3551/2551</p>	<p>จำเลยกระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่</p>	<p>รับฟังได้ว่าเมื่อปี พ.ศ.2512 รัฐบาลโดยรมว.เกษตรได้ออกกฎกระทรวงกำหนดให้ป่าเกาะมุกในท้องที่ ต.เกาะลิบง อ.กันตัง จ.ตรัง เป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ ต่อมาในปี พ.ศ.2524 ได้มีพรฎ.กำหนดให้ที่ดินในเขต ต.เกาะลิบง อ.กันตัง จ.ตรัง เป็นเขตอุทยานแห่งชาติ.. ส่วนบริเวณที่เกิดเหตุหลังจากมีการ</p>	<p>เห็นว่า บ้านเกาะมุกเป็นพื้นที่เกาะ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ ต.เกาะลิบงที่มีชาวบ้านอยู่อาศัยมาเป็นเวลานาน ปรากฏจากข้อเท็จจริงจาก..พยานจำเลยซึ่งเป็นชาวบ้านมีตำแหน่งเป็นผู้สอนศาสนาอิสลามและตัดสินความให้แก่ชาวบ้านที่อยู่อาศัยบนเกาะนี้มาตั้งแต่เกิดว่าชุมชนบ้านเกาะมุกเป็นชุมชนเก่าแก่เกิดขึ้นมาแล้วเป็นเวลานานับร้อยปี ชาวบ้าน</p>

		<p>ตรวจสอบพิกัดโดยใช้เครื่องวัดพิกัดดาวเทียมแล้วพบว่าเป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมอันเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าเกาะมุก... โจทก์มี..จนท.อุทยานแห่งชาติ..หน.</p> <p>อุทยานเบิกความว่าหลังจากได้รับแจ้งเหตุว่ามีราษฎรเข้ามาบุกรุกแผ้วถางพื้นที่เกิดเหตุซึ่งอยู่ในเขตอุทยานและเป็นพื้นที่ป่าสงวน..ได้รับความเสียหายมีจำนวน 40 ไร่เศษ โดยมีต้นไม้ใหญ่ถูกตัดโค่นประมาณ 29 ต้น</p> <p>จากการสอบถามชาวบ้านใกล้เคียงแจ้งว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นของจำเลย หลังเกิดเหตุได้เดินทางไปยังที่เกิดเหตุอีกครั้งพร้อมกับพนักงานสอบสวนและจำเลยเพื่อนำชี้จุดเกิดเหตุซึ่งจำเลยยอมรับว่าเป็นคนครอบครองทำประโยชน์อยู่ในบริเวณที่เกิดเหตุบางส่วนเนื้อที่ประมาณ 20 ไร่..พยานโจทก์ (อดีตผบญ.)..จำเลยเป็นลูกบ้านและบริเวณที่เกิดเหตุเป็นของจำเลย..เคยมีจนท.อุทยาน..เข้าไปตัดโค่นต้นมะพร้าวของชาวบ้านอ้างว่าปลูกอยู่ในเขตป่า</p>	<p>ส่วนใหญ่มีอาชีพประมงและทำสวน สอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่ได้ความจาก(อดีตผบญ.)พยานโจทก์..ว่าชุมชนบ้านเกาะมุกเป็นชุมชนเก่าแก่เกิดขึ้นมานานซึ่งปัจจุบันบุคคลที่มีชีวิตอยู่ในช่วงสงครามโลกยังมีชีวิตอยู่นอกจากนั้นพยานโจทก์ต่างเบิกความสอดคล้องกันอีกว่าบริเวณใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุมีสวนยางพาราของชาวบ้านปลูกไว้โดยตลอด..จากข้อเท็จจริงดังกล่าวมาจึงน่าจะเชื่อว่าจะชุมชนบ้านเกาะมุกซึ่งที่เกิดเหตุเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อที่ดังกล่าวเป็นชุมชนที่เกิดขึ้นและมีชาวบ้านเข้ามาอยู่อาศัยมาแล้วเป็นเวลานาน ส่วนพื้นที่เกิดเหตุปรากฏจากเอกสารหลักฐานว่าเพิ่งประกาศเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติเมื่อปี พ.ศ. 2512 และประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติ เมื่อปี พ.ศ.2524..พยานโจทก์และจำเลยสอดคล้องต้องกันว่าไม่เคยเห็นประกาศหรือป้ายหรือสัญลักษณ์ที่แสดงถึงแนวเขต..ติดตั้งไว้ ประกอบกับก่อนหน้านั้นมีหนังสือจากอุทยาน..ไปถึงประธานคณะกรรมการตรวจพิสูจน์ที่ดินที่มีชาวบ้านประสงค์ที่จะขอออกหลักฐานเกี่ยวกับที่ดิน..แจ้งให้ทราบ</p>
--	--	---	---

		<p>สงวนและเขตอุทยาน จึงเพิ่งทราบว่าบริเวณดังกล่าวเป็นอุทยาน ทั้งนี้เนื่องจากก่อนหน้านี้ไม่เคยมีการปิดประกาศหรือแจ้งให้ชาวบ้านทราบ ทำให้ชาวบ้านรวมตัวกันขอยื่นเรื่องพิสูจน์สิทธิการทำประโยชน์ เนื่องจากขณะนั้นยังไม่ทราบแน่ชัดว่าแนวเขตอุทยานหรือเขตป่าสงวนอยู่ในบริเวณใดบ้าง ในส่วนของจำเลยได้ยื่นเรื่องไว้ด้วย แต่ยังไม่ได้มีการพิจารณาอนุมัติให้..</p> <p>จำเลยนำสืบ..ไร้เป็นของจำเลยที่ได้รับมาก่อนเกิดเหตุเป็นเวลานานและได้ครอบครองทำประโยชน์ตลอดมาตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ.2509 โดยได้ปลูกไม้ยืนต้นประเภทมะพร้าว ยางพารา และทำไร่ ไม่เคยทราบว่าเป็นพื้นที่อยู่ในเขตป่าสงวนและเขตอุทยานจนนอกจากนั้นยังได้เสียภาษีบำรุงท้องที่มาโดยตลอดโดยไม่เคยเห็นป้ายหรือสัญลักษณ์บอกแนวเขต..</p>	<p>ว่า อุทยานฯ ได้ตรวจสอบพื้นที่แล้วปรากฏว่าพื้นที่ที่ขอออกเอกสารสิทธิกับพื้นที่อุทยานไม่มีหลักฐานหลักเขตหรือป้ายแสดงแนวเขตของอุทยานให้เห็นแต่อย่างใด จึงเห็นควรขอให้จนท.ดำเนินการปักหลักเขตและติดป้ายแสดงแนวเขตให้เสร็จสิ้นก่อน..จากข้อเท็จจริงที่ได้ความดังกล่าวข้างต้นที่ยังมีข้อโต้แย้งและอยู่ในขั้นตอนของการขอพิสูจน์สิทธิของชาวบ้านเกี่ยวกับที่ดินที่ครอบครองทำประโยชน์อยู่ จึงยังไม่สามารถรับฟังได้ถนัดนักว่าการครอบครองที่ดินของชาวบ้านหรือการครอบครองที่เกิดเหตุของจำเลยเกิดขึ้นก่อนหรือภายหลังการประกาศเขต..และจำเลยได้รู้อยู่ว่าที่เกิดเหตุอยู่ในเขตหวงห้ามดังกล่าวแล้วยังมีเจตนาฝ่าฝืนเข้าไปบุกรุกแผ้วถางหรือไม่ แม้ข้อเท็จจริงจะฟังยุติว่าจำเลยเป็นเจ้าของผู้ครอบครองที่ดินบริเวณที่เกิดเหตุด้วยก็ตาม ..ซึ่งบริเวณดังกล่าวนี้พยานโจทก์เบิกความตรงกันว่าไม่มีต้นไม้ใหญ่ที่ถูกตัดโค่นของกลางถูกตัดทิ้งไว้ คงมีเพียงต้นยางพารา..</p> <p>เมื่อข้อเท็จจริงที่ได้ความยังไม่แน่ชัดว่าจำเลยเป็นผู้ตัดโค่นต้นไม้ของ</p>
--	--	--	---

			<p>กลางหรือไม้ของกลางอยู่ในที่เกิดเหตุในส่วนพื้นที่ที่จำเลยอ้างว่าเป็นผู้ครอบครองและไม่แน่ชัดว่าจำเลยได้รู้อยู่ก่อนที่จะเข้าไปครอบครองทำประโยชน์ว่าที่เกิดเหตุอยู่ในเขตอุทยานหรือเขตป่าสงวนแห่งชาติหรือไม่..กรณีจึงต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยตามป.วิอาญา มาตรา 227 วรรคสอง อย่างไรก็ตามเมื่อปัจจุบันที่เกิดเหตุได้ถูกประกาศให้เป็นเขตป่าสงวนและเป็นเขตอุทยานแห่งชาติแล้ว จึงเห็นสมควรให้จำเลยและบริวารออกจากที่เกิดเหตุไว้ก่อน สำหรับไม้ของกลางเป็นไม้หวงห้ามจึงให้รีบพิพากษายกฟ้อง..</p>
<p>ศาลอุทธรณ์ภาค 9 คดีดำที่ สว. 33/2552 คดีแดงที่ 2491/2552 (ศาลอุทธรณ์พิพากษาในคดีศาลจังหวัดตรัง คดีดำที่ 2629/2550 คดีแดงที่ 3551/2551)</p>	<p>1)ที่เกิดเหตุถูกประกาศให้เป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติและเป็นเขตอุทยานแห่งชาติหรือไม่ 2)ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยและบริวารออกจากที่เกิดเหตุไว้ก่อนชอบด้วยกฎหมายหรือไม่</p>	<p>ข้อเท็จจริงรับฟังยุติในชั้นนี้ว่าเมื่อปี พ.ศ.2512 มีกฎกระทรวงฉบับที่ 421..ออกตามความในพรบป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 กำหนดให้ป่าเกาะมุกในท้องที่...ภายในแนวเขตตามแผนที่ท้ายกฎกระทรวงดังกล่าวเป็นป่าสงวนแห่งชาติ และต่อมา พ.ศ.2524 มีพ.ร.ก.กำหนดบริเวณที่ดินป่าคลองไหล่าป่าคลองปอและป่าคลองกันตัง ในท้องที่ ต.ไม้ฝาก อ.สิเกา และ ต.</p>	<p>เห็นว่า พยานโจทก์ได้ดำเนินการตรวจสอบที่เกิดเหตุไปตามหน้าที่และตามหลักวิชาการโดยมีพยานเอกสารมาแสดงว่าพื้นที่เกิดเหตุอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติและเขตอุทยานแห่งชาติตามกฎกระทรวง.. พยานโจทก์ดังกล่าวเป็นเจ้าของพนักงานปฏิบัติงานไปตามหน้าที่ไม่มีเหตุให้ระแวงว่าจะเบิกความปรักปรำจำเลย ..พยานหลักฐานของโจทก์มีน้ำหนักรับฟังได้ว่า ที่เกิดเหตุอยู่ในเขตป่าสงวนฯ...</p>

		<p>บ่อน้ำร้อน ต.บางลึก ต.เกาะลิบง อ.กันตัง จ.ตรัง ให้เป็นอุทยาน..ตามแผนที่ทำยพรวุ... โดยได้ปิดประกาศในท้องที่ อ.กันตังแล้ว..</p> <p>โจทก์มีพยาน..เบิกความ..พบว่าที่เกิดเหตุอยู่ใกล้บริเวณถ้ำมรกต บ้านเกาะมุก หมู่ 2 ต.เกาะลิบง.. มีสภาพถูกบุกรุกแผ้วถางใหม่ มีการปลูกต้นยางพาราอายุน่าจะไม่เกิน 3 เดือนตรวจวัดด้วยเครื่องมือ จีพีเอส ..ที่เกิดเหตุอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ..มีบันทึกการตรวจยึดพื้นที่..มีเอกสารแนบท้ายบันทึกคือสำเนากฎกระทรวง ฉบับที่ 421 (พ.ศ.2512) สำเนาพรวุ. และแผนที่ทำยพรวุ.ที่แสดงจุดที่เกิดเหตุไว้ด้วย ต่อมามีการทำแผนที่สังเขป..โดยระบุจุดที่เกิดเหตุแผนที่แสดงพื้นที่ตรวจยึดเพื่อประกอบการตรวจยึดพื้นที่..</p>	<p>เห็นว่า ตามพรบ.ป่าไม้ พ.ศ.2484 มาตรา 72 ตีรวรรคสาม และตามพรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 มาตรา 31 ววรรคสาม ต้องเป็นกรณีที่มีคำพิพากษาชี้ขาดว่าบุคคลใดกระทำความผิด ศาลจึงมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำผิด คนงาน ตลอดจนบริวารของผู้กระทำผิดออกจากป่าหรือป่าสงวนแห่งชาติ เมื่อคดีนี้ศาลชั้นต้นมิได้พิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิด ศาลจึงไม่มีอำนาจสั่งให้จำเลยและบริวารออกจากที่เกิดเหตุที่ศาลชั้นต้นพิพากษาในส่วนนี้ ศาลอุทธรณ์ภาค 9 แผนกคดีสิ่งแวดล้อมไม่เห็นพ้องด้วย..</p> <p>พิพากษาแก้เป็นว่า ไม่พิพากษาให้จำเลยและบริวารออกจากที่เกิดเหตุไว้ก่อน..</p>
--	--	---	---

คำพิพากษาคดีที่ดินป่าไม้ ที่มีการรับสารภาพ

ศาล/เลขคดี ดำ-แดง ปี พ.ศ.	ประเด็นการ พิจารณาของศาล	คำฟ้องโดยสรุป	พิเคราะห์ข้อเท็จจริงใน พยานหลักฐานและคำวินิจฉัยของ ศาล
ศาลจังหวัด ตรัง คดีดำที่ 1008/2549 คดีแดงที่ 1188/2549	จำเลยกระทำ ความผิดตามฟ้อง หรือไม่	..จำเลยร่วมกันบุกรุกเข้าไป ยึดถือครอบครอง และกัน สร้าง แผ้วถาง ตัดฟันต้นไม้ใน เขตป่าสงวนแห่งชาติป่า เทือกเขาบรรทัดซึ่งอยู่ในเขต ป่าสงวนแห่งชาติและเขต อุทยานแห่งชาติ เป็นเนื้อที่ 6 ไร่ 1 งาน 92 ตารางวา คิด เป็นค่าเสียหายของรัฐ 442,222.25 บาท อัน ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ ป่าสงวนแห่งชาติและอุทยาน แห่งชาติ ทั้งนี้โดยจำเลยไม่ได้ รับอนุญาตจากพนักงาน เจ้าหน้าที่และไม่ได้รับการ ยกเว้นใดๆ ตามกฎหมาย เหตุ เกิดที่ ต.โนเตา อ.ห้วยยอด จ. ตรัง ตามวันเวลาดังกล่าว.. <u>จับ จำเลยได้พร้อมจอบจำนวน 1 คัน และมีดพร้า จำนวน 1 เล่ม ซึ่งเป็นอุปกรณ์เครื่องมือ ที่จำเลยใช้ในการกระทำผิด ดังกล่าวเป็นของกลาง</u>	จำเลยมีความผิดตามพรบ.ป่าไม้ พ.ศ. 2484 ม.54 วรรคหนึ่ง,72 ตรี วรรคหนึ่ง พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 ม. 15,31 วรรคหนึ่ง พรบ.อุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504 ม.16(1),24 เป็นกรรมเดียว เป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท ให้ ลงโทษตามพรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 ม.14,31 วรรคหนึ่ง ซึ่งเป็น บทที่มีโทษหนักที่สุด ตาม ป.อาญา ม. 90 จำคุก 2 ปี และปรับ 30,000 บาท จำเลยให้การรับสารภาพ เป็นประโยชน์ แก่การพิจารณา มีเหตุบรรเทาโทษ ลด โทษให้กึ่งหนึ่ง ตาม ป.อาญา ม.78 คง จำคุก 1 ปี และปรับ 15,000 บาท พิเคราะห์รายงานการสืบเสาะและพินิจ จำเลยแล้ว เห็นว่า <u>พื้นที่เกิดเหตุได้มี การบุกรุกมาก่อนแล้ว พฤติการณ์การ กระทำผิดของจำเลยไม่ร้ายแรงนัก</u> จำเลยมีที่อยู่เป็นหลักแหล่งแน่นอน และมีภาระต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรอีก 3 คน ที่อยู่ระหว่างศึกษาเล่าเรียน ไม่ ปรากฏว่าจำเลยได้รับโทษจำคุกมา ก่อน เพื่อให้จำเลยประพฤติตนเป็น พลเมืองดีต่อไป ให้รอการลงโทษจำคุก

			<p>มีกำหนด 2 ปี ตาม ป.อาญา ม.56 ไม่ชำระค่าปรับให้จัดการตาม ป.อาญา ม.29,30 ธิษของกลาง ให้คุมประพฤติ จำเลยไว้มีกำหนด 1 ปี ..กับให้จำเลยกระทำกิจกรรมบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์ตามที่พนักงานคุมประพฤติและจำเลยเห็นสมควรกำหนดเป็นเวลา 20 ชั่วโมง และให้จำเลยและบริวารออกจากป่าสงวนแห่งชาติ</p>
--	--	--	--

คำพิพากษาคดีที่ดินป่าไม้ กรณีมีการแก้ไขปัญหาที่ดินทางนโยบายในระหว่างพิจารณา

ศาล/เลขคดี ดำ-แดง ปี พ.ศ.	บรรยายคำฟ้อง	พิเคราะห์ข้อเท็จจริงและ พยานหลักฐานจากการนำ สืบทั้งสองฝ่าย	คำวินิจฉัยของศาล
ศาลจังหวัด เชียงใหม่ คดี ดำที่ 3489,2491, 3495,3496, 3497,3498/ 2547 คดี แดงที่ 1442- 1447/2551	<p>..วันเวลาใดไม่ปรากฏชัดปี 2541 ถึงวันที่ 23 ก.ค. 2547 จำเลยที่ 1-6 ได้กันสร้างแผ้วถางเผาป่าแล้วบุกรุกเข้าไปยึดถือครอบครองที่ดินบริเวณป่าเชียงดาว ซึ่งเป็นป่าสงวนแห่งชาติโดยจำเลยที่ 1 กระทำการดังกล่าวเป็นเนื้อที่</p>	<p>ข้อเท็จจริงเบื้องต้นฟังได้ว่า ปี 2516 ได้มีกฎกระทรวงที่ 537 กำหนดให้ป่าเชียงดาวในเขตท้องที่ ต.เมืองแหง ต.เมืองนะ ต.เมืองงาย ต.เมืองคอง ต.เชียงดาว อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ เป็นป่าสงวนแห่งชาติ..ปี 2520 มี พรฎ. กำหนดเขตที่ดินในท้องที่ อ.เชียงดาว และ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ ให้เป็นเขตปฏิรูปที่ดิน..ต่อมาปี 2525 มี กฎกระทรวง ที่ 988 กำหนดให้</p>	<p>..สำหรับจำเลยที่ 1 กับที่ 2 ที่ให้การรับสารภาพ เมื่อข้อหาความผิดที่โจทก์ฟ้องกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกไม่ถึงตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป ศาลพิพากษาได้โดยไม่ต้องสืบพยาน ตามป.วิธีอาญา ม. 176 วรรคแรก.. ..เห็นว่า แม้ข้อเท็จจริงจะได้ความว่าบ้านปางแดงที่เกิดเหตุมีสภาพเป็นหมู่บ้านมีวัดโรงเรียนและโบสถ์ศาสนาคริสต์ประจำหมู่บ้าน แต่พยานโจทก์ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานป่าไม้ก็ยืนยันว่าหมู่บ้านปางแดงอยู่ในเขตป่าเชียงดาวซึ่งทางราชการกำหนดให้เป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติมาตั้งแต่ปี 2516 โดย</p>

<p>1 งาน 25 ตารางวา จำเลยที่ 2 ..เนื้อที่ 75 ตารางวา จำเลยที่ 3 ..เนื้อที่ 4 ไร่ 2 งาน จำเลย ที่ 4 ..เนื้อที่ 25 ตารางวา จำเลยที่ 5 ..เนื้อที่ 8.75 ตารางวา และ จำเลยที่ 6 ..เนื้อที่ 28 ตารางวา โดย จำเลยที่ 1-6 ได้ ปลุกบ้านคนละ 1 หลัง และเข้าพัก อาศัยอยู่ในบ้านที่ อยู่ในบริเวณป่า สงวนแห่งชาติ.. อัน เป็นการกระทำให้ เกิดการเสื่อมเสีย แก่สภาพป่าสงวน แห่งชาติ ทั้งนี้ จำเลยที่ 1-6 ไม่ได้ รับผิดชอบต่อ พนักงานเจ้าหน้าที่ ตามกฎหมายและ ไม่ได้รับการยกเว้น ใดๆตามกฎหมาย..</p>	<p>เพิกถอนป่าเชียงดาว ในท้องที่ ต.เปียงหลวง ต.เมืองแหง กิ่ง อำเภอเวียงแหง อ.เชียงดาว และ ต.เมืองนะ ต.เมืองงาย ต.ปึงโค้ง ต.เมืองคอง ต.เชียง ดาว ต.แม่่นะ อ.เชียงดาว จ. เชียงใหม่ ออกจากการเป็นป่า สงวนแห่งชาติบางส่วน..ปี <u>2541 จพง.ป่าไม้จังหวัด</u> <u>เชียงใหม่ เคยจับกุมชาวบ้าน</u> <u>หมู่บ้านปางแดง จำนวน 56</u> <u>คน ..บริเวณหมู่บ้านปางแดงที่</u> <u>เกิดเหตุ ภายหลังศาลมีคำ</u> <u>พิพากษาลงโทษ..สภาพ</u> <u>หมู่บ้านปางแดงที่เกิดเหตุมี</u> <u>ถนนลาดยางเข้าหมู่บ้าน</u> <u>ภายในหมู่บ้านมีโรงเรียน วัด</u> <u>และโบสถ์ศาสนาคริสต์ วัน</u> <u>เวลาและสถานที่เกิดเหตุตาม</u> <u>ฟ้อง..จับกุมจำเลยที่ 1-6 และ</u> <u>ชาวบ้านรวม 48 คน ภายหลัง</u> <u>การจับกุมมีการร้องเรียนไปยัง</u> <u>คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน</u> <u>แห่งชาติ..</u> โจทก์มี..(พยานเจ้าหน้าที่).. เป็นพยานเบิกความ..หมู่บ้าน ปางแดงที่เกิดเหตุที่ชาวบ้าน และจำเลยที่ 3-6 บุกรุกเข้าไป</p>	<p>มีการประกาศ..ให้ทราบทั่วกันแล้ว อีกทั้ง ในปี 2541 เคยมีการจับกุมชาวบ้านปาง แดงในข้อหาบุกรุกป่าสงวน..มาแล้วครั้ง หนึ่ง.. ..พยาน(ผอ.บ.ทั้งของโจทก์และจำเลย)ซึ่ง เป็นเจ้าพนักงานปกครอง เชื่อว่ารู้เห็นและ ทราบถึงสภาพที่ดินบริเวณที่เกิดเหตุเป็น อย่างดี คำพยานจึงน่าเชื่อถือ ข้อเท็จจริง ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการเข้ามาอาศัย อยู่ในหมู่บ้านปางแดงของชาวบ้านและ จำเลยที่ 3-6 เป็นลักษณะขยายหมู่บ้าน ออกมาโดยบุกรุกที่ป่าสงวนแห่งชาติ เรื่อยมา สภาพหมู่บ้านปางแดงที่เกิดเหตุก็ ตั้งอยู่ในที่ล้อมรอบด้วยภูเขาและป่าสงวน แห่งชาติที่สมบูรณ์ ชาวบ้านที่บุกรุกเข้ามา ที่หลังรวมทั้งจำเลยที่ 3-6 เป็นชาวบ้านที่ ย้ายมาจากถิ่นอื่น เชื่อว่าต้องรู้ว่าบริเวณ หมู่บ้านที่เกิดเหตุอยู่ในเขตป่าสงวน แห่งชาติ เช่นเดียวกับชาวบ้านผู้บุกรุกอยู่ ก่อนที่เคยถูกจับกุมมาแล้ว <i>ประกอบกับ</i> <i>ภายหลังที่ถูกจับกุมชาวบ้านและจำเลยที่</i> <i>3-6 ได้ร้องเรียนไปยังคณะกรรมการสิทธิ</i> <i>มนุษยชน ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวก็</i> <i>เสนอความเห็นให้รัฐบาลรับรองสิทธิ</i> <i>ชุมชนในการอยู่อาศัยในเขตป่าสงวน</i> <i>แห่งชาติป่าเชียงดาว(บ้านปางแดง)อย่าง</i> <i>มั่นคงต่อไป แสดงว่า กสม.ก็ยอมรับว่า</i> <i>หมู่บ้านปางแดงอยู่ในเขตป่าสงวน</i></p>
---	---	--

		<p>อาศัยอยู่เป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติไม่ใช่พื้นที่ตาม พรฎ. ที่กำหนดให้เป็นเขตปฏิรูปที่ดิน และไม่ใช่พื้นที่ตามกฎกระทรวง..ที่ให้เพิกถอนท้องที่ดังกล่าวออกจากการป่าสงวนแห่งชาติบางส่วน</p> <p>ภายหลังมีการจับกุม..ในปี 2541แล้ว ต่อมา มีชาวบ้านบุกเข้าไปอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านเกิดเหตุอีก จึงมีการประชุมวางแผนเพื่อจับกุมโดยทำแผนที่แสดงที่ตั้งของหมู่บ้านพร้อมรายชื่อชาวบ้านที่บุกรุก ..</p> <p>..ใจทก็มีพยาน..ผญบ.หมู่ที่ 9 บ้านทุ่งหลุก ต.เชียงดาว อ.เชียงดาว ..ว่าชาวบ้านทุ่งหลุกประกอบด้วยกลุ่มคน 4 กลุ่ม หรือ 4 ปีก กลุ่มคนเมือง(ทุ่งหลุก) กลุ่มมุเซอหรือลาหุ กลุ่มปางแดงกลาง และกลุ่มปางแดงใน เดิมบ้านทุ่งหลุกมีคนพื้นเมืองอาศัยอยู่ก่อน ต่อมาปี 2537 มีพวกปะหล่องเข้ามาอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านปางแดงใน จากนั้นก็มีกลุ่มปางแดงกลาง และพวกมุเซอหรือลาหุเข้ามาถนนทางเข้าหมู่บ้านเมื่อผ่าน</p>	<p><u>แห่งชาติ</u></p> <p>..ส่วนที่จำเลยที่ 3-6 นำสืบว่า เข้าไปปลูกบ้านอยู่อาศัยในที่ดิน น.ส.3ก.ของ..(ผู้มีชื่อ)ไม่ใช่ที่ดินในเขตป่าสงวน..มิได้กล่าวไว้ในชั้นสอบสวนเพื่อพิสูจน์ดังกล่าว แม้จะนำสืบในชั้นพิจารณาก็เป็นการนำสืบเลื่อนลอยไม่ชัดเจนว่าที่ดินตามเอกสารสิทธิดังกล่าวเป็นที่ดินแปลงเดียวกับที่บุกรุกหรือไม่ อีกทั้ง(ผู้มีชื่อในเอกสาร)เองก็ถูกจับกุมและดำเนินคดีพร้อมกับจำเลยที่ 3-6..</p> <p>..ที่อ้างว่าการจับกุมจำเลยที่ 3-6 ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะไม่มีหมายจับ กับการสอบสวนไม่ชอบ เนื่องจากไม่มีพนักงานฝ่ายปกครองร่วมสอบสวนด้วยผิดระเบียบข้อบังคับกับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา เรื่องการสอบสวนคดีเกี่ยวกับป่าไม้และทรัพยากรของชาติอื่นๆ เห็นว่า การที่จำเลยที่ 3-6 บุกรุกเข้าไปอาศัยอยู่ในเขตป่าสงวนฯ ถือได้ว่ากระทำผิดตลอดเวลานับแต่วันที่บุกรุกตลอดมาถึงวันจับกุมเป็นการกระทำความผิดซึ่งหน้าตาม ป.วิธีอาญา ม.80 เจ้าหน้าที่จับกุมจำเลยที่ 3-6 ได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ ตาม ป.วิธีอาญา ม.78 ส่วนระเบียบข้อบังคับที่ให้พนักงานสอบสวนรายงานเกี่ยวกับคดีอาญาเกี่ยวกับป่าไม้และทรัพยากรของชาติอื่นๆที่เกิดขึ้นใน</p>
--	--	---	---

		<p>บ้านทุ่งหลุกจะมีป้ายบอก “สวนป่าแห่งชาติ” “พื้นที่ป่าสงวนห้ามบุคคลภายนอกบุกรุก” และ”ป่าสงวนแห่งชาติ” ..</p> <p>สภาพที่ดินที่จำเลยที่ 3-6 ปลูกบ้านอาศัยอยู่เป็นที่โล่ง ไม่มีเอกสารสิทธิ..</p> <p>..พยานจำเลย..เบิกความว่า ชาวบ้านปางแดงกลุ่มแรกเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านปางแดงใน ต่อมาได้ขยายมาอยู่บริเวณ บ้านปางแดงนอกห่างจาก บ้านปางแดงในประมาณ 1 กม. ..พยานจำเลย..ซึ่งเคยเป็น ฌญบ.หมู่ที่ 9 ก่อน..(พยาน โจทก์)ในช่วงปี 2520-2545 .. ก่อนปี 2527 มีชาวไทยภูเขา หลายเผ่ามารับจ้างคนเมืองทำไร่ทำสวนในบริเวณหมู่บ้านปางแดง ต่อมาได้ปลูกบ้านอยู่อาศัยเป็นกลุ่มเล็กๆลักษณะ ไม่ถาวร เมื่อชุมชนหนาแน่นก็ได้มีการสร้างโรงเรียน วัด และ โบสถ์..ในหมู่บ้านปางแดงขึ้น ..</p>	<p>ท้องที่ให้พนักงานฝ่ายปกครองทราบเพื่อพิจารณาหรือร่วมสอบสวนด้วย ไม่ใช่กฎหมายเป็นเพียงข้อตกลงที่กำหนดขึ้น เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติงาน ระหว่างหน่วยงานซึ่งต้องปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องต่อกัน และสอดคล้องกับกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ อีกทั้งปรากฏว่าคดีนี้พนักงานฝ่ายปกครองโดยนายอำเภอกับ ปลัดอำเภอเชียงดาวก็ร่วมเป็นพนักงานสอบสวนด้วยและได้สรุปรายงานสอบสวน และความเห็นร่วมกัน..การสอบสวนจึงชอบด้วยกฎหมาย..</p>
--	--	---	--

คำพิพากษาในคดีโลกร้อน ตาม พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

ศาล/เลขคดี ดำ-แดง ปี พ.ศ.	ประเด็นการ พิจารณาของศาล	พิเคราะห์ข้อเท็จจริงและ พยานหลักฐานจากการนำ สืบทั้งสองฝ่าย	คำวินิจฉัยของศาล
ศาลจังหวัด หล่มสัก คดี ดำที่ 673/2552 คดีแดงที่ 789/2552	1) จำเลยมีสิทธิใน ที่ดินหรือไม่ 2) ค่าเสียหายมี เพียงใด	1)ศาลอุทธรณ์ภาค 6 ได้ วินิจฉัยในเนื้อหาแห่งคดีว่า"... ที่เกิดเหตุได้รับการประกาศให้ เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ เมื่อปี พ.ศ.2542 ตามพรฎ. ...เมื่อ ที่ดินที่เกิดเหตุเป็นที่ดินที่ไม่มี หนังสือสำคัญสำหรับที่ดิน จำเลยจึงไม่มีสิทธิใดๆในที่ดิน ที่เกิดเหตุที่จะนำมาอ้างยื่นต่อ รัฐเพื่อครอบครองทำ ประโยชน์ในที่ดินนั้นได้ตาม ประมวลกฎหมายที่ดิน.. ข้อเท็จจริงจึงยุติไปตามคำ พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 6 ว่าจำเลยบุกรุกเข้าไปในที่ พิพาทแล้วแผ้วถางต้นไค่น ต้นไม้.. 2)..โจทก์มี..เจ้าหน้าที่ชำนาญ การฯ..เบิกความว่าในการ คำนวณหาความเสียหายจะดู ความลาดชันของพื้นที่ นำดิน ตัวอย่างในแปลงที่ถูกบุกรุก และนำข้อมูลจากแปลง ตัวอย่างที่อยู่ใกล้เคียงที่มีป่า	1)..ปัญหาแนวเขตไม่ชัดเจนนั้น จึงเป็นเรื่อง การกล่าวอ้างสิทธิที่จำเลยเข้าใจว่าตนเองมี อยู่ ซึ่งเป็นปัญหาด้านนโยบายการใช้ที่ทำ กินในพื้นที่อนุรักษ์หรือพื้นที่ป่า ซึ่งจะต้องไป ว่ากล่าวกันอีกส่วนหนึ่ง แต่ไม่อาจ เปลี่ยนแปลงผลแห่งคำพิพากษาศาล อุทธรณ์ภาค 6 .. 2)..พบว่าเป็นคู่มือการใช้แบบจำลองสำหรับ ประเมินค่าเสียหายทางสิ่งแวดล้อมบาง ประการหลังการทำลายป่าไม้ ซึ่งในหน้าที่ 2 ถึงหน้าที่ 5 ได้อธิบายการทำงานของ แบบจำลอง โดยมีการระบุที่ตั้ง ชนิดป่า พื้นที่หน้าตัดต้นไม้และความสูงเฉลี่ยของ ต้นไม้ลักษณะพื้นที่ที่ถูกทำลาย และเนื้อดิน โดยในภาคผนวกหน้าที่ 6 จะเป็น แบบจำลองที่ใช้การประเมินค่าเสียหายใน ส่วนต่างๆ เพื่อประเมินค่าเสียหายทาง สิ่งแวดล้อมบางประการที่เกิดขึ้นจากการ ทำลายป่า โดยแสดงวิธีการคำนวณใน รูปแบบสมการแล้วมีการแสดงวิธีการตีค่า เป็นตัวเงินในหน้าที่ 7 ซึ่งได้แยกแยะว่ามีน้ำ สูญเสีย ดินสูญเสีย ปุ๋ยสูญเสียและอากาศ ร้อนขึ้น ..โจทก์คำนึงถึงผลกระทบจากการ ตัดไม้ทำลายป่าในหลายด้านด้วยกัน และมี

		<p>สมบูรณ์มาเปรียบเทียบกัน และหาข้อมูลเป็นตัวเลขนำมา คำนวณค่าเสียหาย ... ฝ่ายจำเลยมีพยาน..ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการจัดการลุ่มน้ำ..เบิกความว่าผลกระทบต่อปริมาณน้ำฝนจากการทำลายป่า ไม่สามารถให้คำตอบได้ภายในระยะเวลาอันสั้น อัตราการสูญเสียเนื้อดินตามที่โจทก์กล่าวอ้างมาไม่ เป็นความจริงและการที่ดินสูญเสียธาตุอาหารก็ไม่ได้เป็นดังที่โจทก์กล่าวอ้าง การเกษตรขนาดเล็กเพื่อการยังชีพจะเป็นการเพิ่มปุ๋ยให้กับดินมากกว่าการทำลายดิน นอกจากนี้จำเลยยังมี..ผู้เชี่ยวชาญด้านนิเวศวิทยา เบิกความว่า..ไนโตรเจนไม่น่าจะมีค่าเป็นลบ ตามแบบจำลองโจทก์คิด ค่าเสียหายจากจำเลยโดยใช้ปริมาณพื้นที่และคำนวณ ความสูง ความยาวของพื้นที่ และความสูงของต้นไม้คุณ ด้วยอุณหภูมิผิวดินซึ่งร้อนที่สุด แล้วเอาพื้นที่กว้างยาว</p>	<p>กระบวนการศึกษา คาดการณ์ และเปรียบเทียบข้อมูลกับสภาพป่าบริเวณใกล้เคียง นับได้ว่าเป็นวิธีคิดคำนวณ ค่าเสียหายที่น่าเชื่อถือพอสมควร..โจทก์เป็นหน่วยงานของรัฐที่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายและนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดินเพื่ออนุรักษ์และรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและปกป้องผืนป่าให้มีความอุดมสมบูรณ์เพื่อผลประโยชน์ของสาธารณชนมิได้มุ่งแสวงหากำไรจากการตัดไม้ทำลายป่าของราษฎร จึงมีเหตุให้คู่มือการคำนวณค่าเสียหาย..มีลักษณะน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น.. และเห็นว่า จากคำเบิกความของพยาน จำเลยทั้งสองปาก ต่างสงสัยในแบบจำลองของโจทก์ที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการคำนวณค่าเสียหายที่เรียกจากจำเลย ซึ่งล้วนเป็นคำเบิกความที่มีเหตุผลเช่นเดียวกัน เนื่องจากได้เบิกความตามความรู้และประสบการณ์ตรงของพยานเอง <u>อย่างไรก็ตามพยานจำเลยทั้งสองปากดังกล่าวก็มีได้ ยืนยันว่าค่าเสียหายควรเป็นเท่าใด เช่นนี้จึงต้องพิจารณาถ้อยคำพยานโจทก์เป็นสำคัญ</u> ..เห็นว่า การคิดค่าเสียหายของโจทก์ตั้งอยู่บนสมมติฐานพื้นที่ป่าและความเสียหาย ทั่วๆไป มิใช่แบบจำลองที่มุ่งใช้กับสถานที่ที่จำเลยได้บุกรุกแผ้วถาง ตัดฟันต้นไม้ในคดีนี้ ดังนั้นอาจเป็นไปได้ว่าสภาพพื้นที่พิพาทในคดีนี้รวมตลอดถึงสภาพแวดล้อมบริเวณ</p>
--	--	---	---

		<p>มาคูณกัน เป็นปริมาณความร้อนทั้งหมด แล้วนำมาเทียบกับอุณหภูมิความร้อนที่วัดได้ ก็จะไม่เป็นธรรม วิธีการศึกษาว่าดินถูกกัดเซาะมีหลายวิธีวิธีที่ง่ายที่สุด เช่นตอกตะปูลงไปให้เสมอมิวดินแล้วปีหน้าก็มาดูว่าดินเหลืออยู่เท่าใด และจากผลการศึกษาของอาจารย์มหาวิทยาลัยเบอร์กล์ ที่ไปศึกษาในภาคเหนือของประเทศไทย บริเวณที่มีการทำไร่หมุนเวียน พบว่าภายในระยะเวลา 10 ปี มีการกัดเซาะมิวดินประมาณ 1.5 ม.ม..</p>	<p>ใกล้เคียง ไม่ตรงกับพื้นที่ป่าหรือสภาพแวดล้อมที่มีการสำรวจเพื่อพัฒนาแบบจำลองนี้ก็เป็นไปได้ ดังนั้นการนำแบบจำลอง..มาใช้คำนวณความเสียหายสำหรับพื้นที่พิพาทในคดีนี้อาจจะคลาดเคลื่อนจากความเสียหายที่แท้จริงได้เช่นกัน ส่วนที่โจทก์อ้างส่งแบบประเมิน..ที่คิดค่าเสียหายจากปริมาณน้ำที่สูญหาย 27,072 บาท ค่าเสียหายจากปริมาณดินที่สูญหาย 9,874 บาท ค่าเสียหายจากอุณหภูมิอากาศที่เพิ่ม 81,055 บาท ค่าเสียหายจากปุ๋ย N สูญหาย 9,941 บาท ค่าเสียหายจากปุ๋ย P สูญหาย 297 บาท นั้น โจทก์ไม่มีพยานหลักฐานอื่นที่มีน้ำหนักมาสนับสนุนยืนยันให้เห็นว่าผลการคำนวณค่าเสียหายดังกล่าวน่าเชื่อถือตรงกับความเสียหายที่แท้จริง อีกทั้งแบบประเมินค่าเสียหาย..เป็นการทำขึ้นฝ่ายเดียวของฝ่ายโจทก์โดยโจทก์ มิได้นำสืบเปรียบเทียบปริมาณน้ำ ปริมาณดิน อุณหภูมิอากาศ และปริมาณปุ๋ยก่อนและหลังการตัดไม้ของจำเลย หรือเปรียบเทียบข้อมูลตั้งแต่พบการตัดไม้กับระยะเวลาอีก 2 ปีหลังการตัดไม่ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร กรณีจึงยังไม่อาจฟังได้เป็นยุติว่ารัฐจะได้รับความเสียหายตามจำนวนดังที่โจทก์กล่าวอ้าง..จึงต้องวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด ตามป.พ.พ.มาตรา 438</p>
--	--	---	--

			<p>วรรคแรก ..พบตอไม้ 38 ตอ และต้นไม้ จำแนกชื่อได้อีก 2 ต้น ..เมื่อพิจารณาเนื้อที่ที่ ถูกบุกรุกแผ้วถาง จำนวน 3 ไร่ 3 งาน เปรียบเทียบกับสภาพป่าที่เปลี่ยนแปลงไป.. <u>การกระทำของจำเลยย่อมทำให้ปริมาณ</u> <u>พื้นที่ป่าลดลงอย่างแน่นอน อีกทั้งยังส่งผล</u> <u>กระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยไม่ต้องสงสัย..</u> โจทก์ไม่สามารถ นำสืบให้เห็นว่าเป็นไม้ชนิด ใดบ้างและไม่นำสืบว่าขนาด เส้นผ่าศูนย์กลางปริมาณเท่าใด ก็ยังไม่อาจ <u>ฟังเป็นยุติว่าเป็นต้นไม้ที่มีผลโดยตรงต่อการ</u> <u>ทำลาย..อย่างไรก็ตาม การตัดต้นไม้ใน</u> ปริมาณรวม 38 ตอ เช่นนี้ พอนับได้ว่าเป็น ต้นไม้ปริมาณมาก เมื่อคำนวณถึงปริมาณ เนื้อที่ที่ถูกบุกรุกแผ้วถางแล้ว..ความเสียหาย ที่รัฐได้รับย่อมมีจำนวนสูงพอสมควรและ เห็นชัดว่าทำให้ทรัพยากรธรรมชาติ เสียหาย และถูกทำลาย ซึ่งย่อมก่อผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อมให้เสื่อมโทรมลง ทั้งดินน้ำ อากาศในบริเวณใกล้เคียงไม่มากนักน้อย เมื่อ พิจารณาเหตุผลการกระทำของจำเลยประกอบ จำนวนต้นไม้ที่ถูกตัดโค่นและปริมาณที่ดินที่ ถูกบุกรุกแผ้วถางโดยคำนึงถึงวิถีคิด ค่าเสียหายของโจทก์..เห็นควรกำหนดความ เสียหายรวมทั้งสิ้นเป็นเงิน 45,000 บาท</p>
ศาลจังหวัด ตรัง คดีดำที่ 3064/2551	การกระทำของ จำเลยทำให้โจทก์ ได้รับความเสียหาย	จำเลยไม่ได้ยื่นคำให้การต่อสู้ คดี	เห็นว่า ข้อเท็จจริงฟังยุติว่าจำเลยคือคนร้าย ที่ลักลอบบุกรุกเข้าไปกั้นสร้าง แผ้วถางต้นไม้ และครอบครองพื้นที่บริเวณที่เกิดเหตุ เมื่อ

คดีแดงที่ 198/2552	หรือไม่		โจทก์มีรายการคิดคำนวณค่าเสียหายมาประกอบคำเบิกความ ส่วนจำเลยไม่ยื่นคำให้การและไม่มีพยานมาสืบหักล้างให้เห็นเป็นอย่างอื่น กรณีจึงต้องฟังว่าการกระทำของจำเลยเป็นเหตุให้โจทก์ได้รับความเสียหายตามฟ้องจริง พิพากษาว่าให้จำเลยชำระเงินจำนวน 545,366.26 บาท ...
-----------------------	---------	--	---

คำพิพากษาคดีที่ดินป่าไม้ กรณีขับไล่ออกจากที่ดิน

ศาล/เลขคดี ดำ-แดง ปี พ.ศ.	ประเด็นการ พิจารณาของศาล	พิเคราะห์ข้อเท็จจริงและ พยานหลักฐานจากการนำ สืบทั้งสองฝ่าย	คำวินิจฉัยของศาล
ศาลจังหวัดภู เขียว คดีดำที่ 653/2552 คดีแดงที่ 329/2553	1)สถานะของโจทก์ 2)อำนาจฟ้อง 3)ฟ้องเคลือบคลุม หรือไม่ 4)โจทก์มีสิทธิฟ้อง ขับไล่หรือไม่ 4.1 โจทก์มีสิทธิทำ ประโยชน์หรืออยู่ อาศัยหรือไม่ 4.2 กระทำละเมิด ต่อโจทก์หรือไม่	พิเคราะห์ข้อเท็จจริงรับฟังได้ ในเบื้องต้น โจทก์มีฐานะเป็น องค์การของรัฐ..พระราช กฤษฎีกาจัดตั้งองค์การ อุตสาหกรรมป่าไม้ พ.ศ.2499 ..เมื่อปี พ.ศ.2516 กระทรวง เกษตรและสหกรณ์ประกาศ กฎกระทรวงกำหนดให้ป่าภูซำ ผักหนาม ในท้องที่ตำบลโนน คูณ ตำบลห้วยยาง และตำบล ทุ่งพระ อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ..เป็นป่าสงวน แห่งชาติตามสำเนา กฎกระทรวง ฉบับที่ 538(พ.ศ. 2516)..สวนป่าคอนสาร	วินิจฉัยอำนาจฟ้อง.. ตามสำเนาคำสั่ง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ 219/2550 เรื่องแต่งตั้งผู้อำนวยการโจทก์.. ตามคำสั่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่ 433/2545 เรื่องแต่งตั้งรองผู้อำนวยการโจทก์ ..เมื่อผู้อำนวยการโจทก์ไม่สามารถปฏิบัติ ราชการได้..(รองผู้อำนวยการ)จึงเป็นผู้ รักษาการแทน โดยจำเลย..ไม่สามารถนำสืบ โต้แย้งให้เห็นเป็นอย่างอื่น.. วินิจฉัยฟ้องเคลือบคลุม โจทก์..บรรยาย ฟ้องให้เห็นถึงการกระทำอันเป็นการโต้แย้ง สิทธิของโจทก์ว่า โจทก์ได้รับอนุญาตให้ทำการ ปลูกป่าดูแล และบำรุงรักษาตลอดจนการใช้ ประโยชน์สวนป่าคอนสาร..โดยจำเลย..และ บริวารร่วมกัน เข้ายึดถือครอบครองพื้นที่ที่

		<p>4,401 ไร่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าภูซำผักหนาม เมื่อปี พ.ศ.2521 โฉกเริ่มทยอยปลูกป่าในสวนป่า..ก่อนเกิดเหตุมีราษฎรร้องเรียนต่อ นายอำเภอคอนสารว่าสวนป่าคอนสารทับที่ทำกินของราษฎร วันที่ 9 พ.ย.2547 ผวจ.ชัยภูมิจึงมีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานพิจารณาปัญหา.. วันที่ 7 ก.ค.2548 ที่ประชุมคณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริง..รับรองการตรวจสอบข้อเท็จจริงว่า สวนป่าคอนสารทับที่ราษฎรจริงและมีมติให้ยกเลิกสวนป่าคอนสาร</p> <p>กสม. มีมติว่า การกระทำของกรมป่าไม้และโฉกในการปลูกสร้างสวนป่าคอนสารทำให้ผู้ร้องได้รับความเดือดร้อนไม่มีที่ดินทำกินทั้งที่ผู้ร้องได้ครอบครองและทำประโยชน์มาก่อนสวนป่าคอนสาร จึงเป็นการละเมิดสิทธิในที่ดินและทรัพย์สินของผู้ร้อง..</p> <p>วันที่ 11 มี.ค.2552 ที่ประชุมคณะกรรมการ</p>	<p>โฉกปลูกต้นยูคาลิปตัส ทำการปลูกเพิงพักอาศัยถาวร และนำพีชล้มลุกและยืนต้นจำนวนมากไปปลูกระหว่างแนวยูคาลิปตัส และขัดขวางการเข้าไปบำรุง ดูแลรักษาต้นไม้ในบริเวณที่เข้ายึดถือครอบครองโดยตั้งด่านปิดกั้นทางเข้าออก สกักมิให้โฉกเข้าไปปฏิบัติงานทำการบำรุง ดูแลรักษาต้นยูคาลิปตัส..ทำให้ต้นยูคา..เนื้อที่ 84 ไร่ ของโฉกได้รับความเสียหาย เพราะไม่สามารถเจริญเติบโตตามกรอบเวลา และแนบแผนการดูแลต้นไม้..ซึ่งมีข้อความระบุกิจกรรมรายละเอียดและค่าใช้จ่าย และโฉกบรรยายในคำขอท้ายฟ้อง ขอให้บังคับ..ขอให้รื้อถอนสิ่งปลูกสร้าง..และปรับสภาพพื้นที่สวนป่าให้กลับคืนสู่สภาพเดิมและห้าม..เข้าเกี่ยวข้องในพื้นที่สวนป่าคอนสารทั้งหมดอีกต่อไป</p> <p>คำฟ้องโฉก..ได้กล่าวบรรยายถึงฐานะของโฉก สภาพแห่งข้อหา คำขอบังคับและข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาเพียงพอที่จะทำให้จำเลย..ทราบเข้าใจคำฟ้องของโฉกได้..อำนาจหน้าที่(ของรองผู้อำนวยการ)นั้นเป็นรายละเอียดที่ไม่จำเป็นต้องบรรยายให้ปรากฏในคำฟ้อง เพราะมิใช่สภาพแห่งข้อหาอันกฎหมายบังคับให้ต้องบรรยาย ทั้งไม่มีกฎหมายใดบังคับว่าโฉกต้องแนบหลักฐานการแต่งตั้ง ผู้แทนของโฉก..ตามที่จำเลย..ให้การว่าโฉกไม่บรรยายฟ้อง..แต่คำฟ้องของโฉกข้อ 3 วรรคสอง..มีรายละเอียดของการ</p>
--	--	---	---

		<p>อำนาจการเพื่อแก้ไขปัญหาของเครือข่ายปฏิรูปที่ดินแห่งประเทศไทย..มีมติผ่อนผันให้ราษฎรได้อาศัย และทำกินในที่ดินดังกล่าวตามวิถีชีวิตปกติไปพรากก่อนเพื่อบรรเทาความเดือดร้อน..</p> <p>วันที่ 17 ก.ค.2552 มีราษฎรประมาณ 200 คน เข้าไปในสวนป่าคอนสารบริเวณแปลงปลูกป่า แปลงปี 2522(2550) เนื้อที่ประมาณ 84 ไร่ ซึ่งโจทก์ปลูกต้นยูคาลิปตัสไว้ โดยกลุ่มราษฎรทำการปลูกพืชผักอาศัยและตั้งชื่อขึ้นป้ายชุมชนบ่อดอกแก้ว และนำพืชล้มลุกและยืนต้นปลูกระหว่างแนวต้นยูคาลิปตัส..จำเลยที่ 20 เป็นกรรมการของคณะกรรมการอำนาจการ..ตามคำสั่งนายกรัฐมนตรี ที่ 71/2552 ..เป็นผู้ช่วยและคณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริง กรณีสวนป่าคอนสาร ตามคำสั่งนายอำเภอคอนสาร ที่ 61/2548 จำเลยที่ 20และที่ 28 เป็นอนุกรรมการและ</p>	<p>กระทำของจำเลย..แจ้งชัดพอ..เข้าใจข้อดีแล้ว ..ล้วนเป็นรายละเอียดไม่จำเป็นต้องบรรยายมาให้ปรากฏในคำฟ้อง เพราะมิใช้สภาพแห่งข้อหาอันกฎหมายบังคับต้องบรรยายให้แจ้งชัด..</p> <p>วินิจฉัยมีสิทธิฟ้องขับไล่หรือไม่ ..</p> <p>เห็นสมควรวินิจฉัยก่อนว่า โจทก์มีสิทธิทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในสวนป่าคอนสาร 4,401 ไร่ หรือไม่</p> <p>เมื่อปี พ.ศ.2521 โจทก์ปลูกสร้างสวนป่าทับที่ทำกินของจำเลย..ซึ่งได้ทำกินอยู่ก่อนแล้ว แต่ทางพิจารณาของจำเลย..นำสืบเพียงแต่ว่า มีราษฎรครอบครองและทำประโยชน์อยู่ในสวนป่าคอนสารก่อนที่จะมีการประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติ โดยอ้างเอกสารจำนวนมาก ได้แก่ สำเนาหนังสือรับรองการทำประโยชน์ หนังสือแจ้งการครอบครองและหลักฐานการเสียภาษีบำรุงท้อง..สำเนาหลักฐานการคัดค้านการประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติ..แต่จำเลย..มิได้นำสืบให้เห็นว่า พื้นที่ซึ่งอ้างว่ามี การครอบครองในเอกสารที่กล่าวอ้างดังกล่าว อยู่ตรงบริเวณส่วนใดของพื้นที่สวนป่าคอนสารจำนวน 4,401 ไร่ และอยู่ในบริเวณพื้นที่สวนป่าคอนสารแปลงปลูกป่า..ที่จำเลย..เข้าไปหรือไม่ ส่วนการคัดค้านการประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติ..ก็ไม่ปรากฏว่า(ผู้มีชื่อ)และจำเลยที่ 24 ได้สิทธิในที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดิน ก่อนมีการประกาศกฎกระทรวง</p>
--	--	--	---

		<p>ผู้ช่วยเลขานุการของ คณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหเกี่ยวกับที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติ ป่าสงวนแห่งชาติ และที่ป่าไม้อื่นๆ..ตามคำสั่ง คณะกรรมการอำนวยการเพื่อแก้ไขปัญหา..ที่ 1/2552</p>	<p>กำหนดให้ป่าภูซำหนามเป็นป่าสงวนแห่งชาติหรือไม่ หรือเป็นการโต้แย้งรักษาสิทธิประโยชน์ของบุคคลที่อ้างว่าอยู่ในเขตป่าสงวนอาจกำหนดค่าทดแทนให้เท่านั้น ตามมาตรา 12 วรรคหนึ่ง แห่ง พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 เมื่อจำเลย..มิได้นำสืบให้เห็นว่า ผลของคำสั่งและการโต้แย้งคัดค้านดังกล่าวมีผลอย่างไร และมีการอุทธรณ์คำสั่งหรือไม่ ข้อเท็จจริงในคดีนี้จึงรับฟังไม่ได้ว่า จำเลย.ทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตป่าสงวน..ก่อนประกาศกฎกระทรวงนั้นใช้บังคับ อธิบดีกรมป่าไม้ยอมมีอำนาจอนุญาตให้ส่วนราชการ และองค์การของรัฐเข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตป่าสงวน..ได้ตามหลักเกณฑ์..เมื่อได้รับความจากพยานหลักฐาน โจทก์..มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 มี.ค.2535 ในส่วนเกี่ยวข้องกับสวนป่า ..โจทก์ได้ปลูกสวนป่าในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ..ตามบันทึกข้อตกลงระหว่างกรมป่าไม้กับโจทก์.. ข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า โจทก์มีสิทธิทำประโยชน์..</p> <p>วินิจฉัยประเด็นต่อมาว่า กระทำละเมิดต่อโจทก์หรือไม่ ..จำเลย..ให้การรับว่าเข้าไปสวนป่าคอนสารพื้นที่พิพาท เพื่อรอคำตอบจากรัฐบาลและอ้างเหตุว่าโจทก์ขับไล่..โดยใช้สิทธิโดยไม่สุจริต แต่ปรากฏจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นพยานจำเลยที่ 1 และที่ 24 เบิกความตอบ ทนายโจทก์ถามค้านใจความว่า</p>
--	--	--	--

		<p>คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีมติให้เพิกถอนสนวนป่าคอนสาร แต่การดำเนินการตามกฎหมายทางรัฐบาลต้องออกเป็นกฎหมายเพื่อให้ดำเนินการตามมติเสียก่อน และกรมป่าต้องเรียกคืนพื้นที่จากโจทก์ก่อน .. พยานและพวกทราบดีว่าการเข้าไปในเขตพื้นที่สวนป่าเป็นไปโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เนื่องจากโจทก์ปลูกต้นยูคาลิปตัส..จำเลยที่ 24 ซึ่งเป็นพยาน..วันเกิดเหตุพยานกับพวกได้เข้าไปในสวนป่าคอนสารเป็นการกระทำที่ไม่ถูกกฎหมาย..ข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า จำเลย..และบริวารร่วมกันเข้ายึดถือครอบครองพื้นที่..ทำการปลูกเพิงพัก..ขัดขวางความสะดวกในการเข้าไปบำรุงดูแล..ปิดด่านกั้นทางเข้าออก อันเป็นการร่วมกันจงใจละเมิดต่อโจทก์ อีกทั้งการกระทำเหล่านี้ล้นแล้วแต่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและย่อมส่งผลโดยตรงให้โจทก์ได้รับความเสียหาย..</p> <p>การแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการเพื่อแก้ไข..มีมติให้ผ่อนผันให้ราษฎรได้อยู่อาศัยและทำกิน เห็นว่า ที่ประชุมดังกล่าวเป็นการพิจารณากรณีที่ราษฎรที่อาศัยและทำกินในเขตสวนป่า ที่มีข้อพิพาทกับหน่วยงานภาครัฐ และอยู่ระหว่างการตรวจสอบของ คณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหา มีมติให้ผ่อนผันให้ราษฎรได้อยู่อาศัยและทำกินในเขตสวนป่า ตามวิถีชีวิต แต่ได้รับความจากทางนำสืบของโจทก์..พยานจำเลย..กลุ่มราษฎรเข้าไปในสวน</p>
--	--	--

		<p>ป่าคอนสาร..เพื่อรอฟังคำตอบจากรัฐบาล <u>แสดงว่ากลุ่มราษฎรมิได้คงอยู่ที่ดินของตน</u> <u>และครอบครองต่อเนื่องในที่ดินนั้น อันจะอ้าง</u> <u>เหตุขอผ่อนผันอยู่อาศัยและทำกินในเขตสวน</u> <u>ป่าตามวิถีชีวิตปกติ ข้ออ้างของจำเลย..</u> <u>ขัดแย้งกับมติคณะกรรมการอำนวยการ..</u> <u>คณะทำงานแก้ไขปัญหา..ตามคำสั่ง</u> <u>นายอำเภอ..มีมติว่าสวนป่าคอนสารปลูกทับที่</u> <u>ราษฎรและให้ยกเลิก..เห็นว่า คณะทำงาน</u> <u>แก้ไขปัญหา..ตามคำสั่งนายอำเภอ..และที่</u> <u>ประชุมประชาคมทุ่งพระ ..เมื่อที่ประชุมมีมติ</u> <u>ประการใด ก็เป็นเพียงการเสนอความเห็น</u> <u>เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบการ</u> <u>พิจารณาดำเนินการแก้ไขปัญหาโดย</u> <u>หน่วยงานที่มีอำนาจต่อไป ยังไม่มีผล</u> <u>เปลี่ยนแปลงหรือระงับสิทธิครอบครองดูแล</u> <u>พื้นที่พิพาทของโจทก์</u></p> <p>คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนมีมติให้ ยกเลิกสวนป่า..เห็นว่า ..รายงานดังกล่าวเป็น รายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำ อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน และเสนอ มาตรการการแก้ไขที่เหมาะสมต่อบุคคลหรือ หน่วยงานที่กระทำหรือละเลยการกระทำ ดังกล่าวเพื่อดำเนินการ เพื่อเสนอต่อรัฐสภา ซึ่งเป็นฝ่ายนิติบัญญัติเพื่อดำเนินการแก้ไข ปัญหาต่อไป ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550 มาตรา 257(1) ยังไม่มีผล เปลี่ยนแปลงหรือระงับสิทธิครอบครองดูแล</p>
--	--	--

		<p>พื้นที่พิพาทของโจทก์เช่นกัน..</p> <p>ข้ออ้างว่าสิทธิในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550 มาตรา 66 มาตรา 67 และมาตรา 85 เห็นว่า.. การมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ และรัฐมีหน้าที่ตามนโยบายที่ดิน การกระจายการถือครองที่ดิน อย่างเป็นธรรม..แต่การใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญของจำเลย..และบริวารต้องไม่ก่อความเดือดร้อนเสียหาย หรือสร้างความรำคาญแก่บุคคลอื่น อันเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550 มาตรา 28 วรรคหนึ่ง เมื่อข้อเท็จจริงรับฟังได้ตามที่วินิจฉัยข้างต้นว่า.. อันเป็นการร่วมกันจงใจละเมิดต่อโจทก์อีกทั้งการกระทำเหล่านี้ล้นแล้วแต่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นทั้งสิ้น..</p> <p>ส่วนการวินิจฉัยพยานหลักฐานของจำเลย..นั้นเพื่อประโยชน์ในการพิพากษา เห็นสมควรแยกวินิจฉัยเป็นรายกรณี..จำเลยที่ 20 เป็นกรรมการของคณะกรรมการอำนาจการแก้ไขปัญหา..สำเนาคำสั่งนายกรัฐมนตรี ที่ 71/2552..เป็นผู้ช่วยและคณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริง..ตามสำเนาคำสั่งนายอำเภอคอนสาร ที่ 61/2548..เป็นอนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการของคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติ..ตามคำสั่งคณะกรรมการ</p>
--	--	--

		<p> อำนวยการ..ที่ 1/2552 ..เห็นว่า แม้การแต่งตั้ง คณะทำงานตามคำสั่งนายอำเภอคอนสารที่ 61/2548..แต่คณะทำงานดังกล่าวต้องกระทำ ภายในกรอบเวลาและวัตถุประสงค์ที่กำหนด ในคำสั่งด้วย ..ต่อมาวันที่ 7 ก.ค.2548 คณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริงได้ประชุม ลง มติที่ประชุมและได้มีการจัดทำรายงานบันทึก การประชุมเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้ว.. หน้าที่ในการสำรวจข้อเท็จจริงของจำเลยที่ 20 ย่อมสิ้นสุดลงแล้ว ดังจะเห็นรายงานการ ประชุมคณะกรรมการทำงานแก้ไขปัญหา ความเดือดร้อนของราษฎรอำเภอคอนสารเมื่อ วันที่ 7 ส.ค.2548 ..ปรากฏในรายงาน..ได้มี การสรุปผลการตรวจสอบข้อเท็จจริงไปยังผู้ว่า ราชการจังหวัดแล้ว ไม่มีประเด็นที่ต้อง พิจารณาอีก..ยิ่งแสดงให้เห็นชัดว่า จำเลยที่ 20 ไม่มีหน้าที่ไปสำรวจข้อเท็จจริง..ตามคำสั่ง ดังกล่าวอีก </p> <p> เห็นว่า จำเลยที่ 20 ได้รับแต่งตั้งให้เป็น กรรมการ อนุกรรมการ และคณะทำงาน หลายคำสั่ง แต่จำเลย..มิได้นำสืบให้เห็นว่า ช่วงวันเกิดเหตุตามฟ้อง จำเลยที่ 20 เข้าไปใน สวนป่าคอนสารในฐานะกรรมการ อนุกรรมการ คณะทำงานใด และจำเลยที่ 20 ก็เบิกความตอบทนายโจทก์ถามค้านว่า ..เมื่อ <u>พิจารณาคำสั่งดังกล่าวข้างต้น เป็นคำสั่งให้</u> <u>กระทำการในรูปแบบของคณะบุคคล การ</u> <u>ปฏิบัติงานภายใต้คำสั่งดังกล่าว โดยปกติ</u> </p>
--	--	--

			<p><u>ต้องเป็นไปตามมติที่ประชุมหรือมีคำสั่ง</u> <u>โดยเฉพาะ</u> ..ประกอบด้วยเอกสารที่จำเลย..อ้าง ส่งก็ไม่ปรากฏคำสั่ง มติของที่ประชุม คณะกรรมการหรืออนุกรรมการใดให้อำนาจ โดยเฉพาะแก่จำเลยที่ 20 ตรวจสอบ ข้อเท็จจริงกรณีสวนป่าคอนสาร ข้อเท็จจริงจึง รับฟังไม่ได้ว่า ช่วงเกิดเหตุจำเลยที่ 20 มี อำนาจไปสำรวจข้อเท็จจริงเก็บข้อมูลในสวน ป่าคอนสาร..</p>
--	--	--	---

ส่วนที่ 2 ภาพรวมผลกระทบต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน

ในส่วนที่ 2 นี้ จะนำเสนอกรณีศึกษาเกษตรกรผู้ถูกดำเนินคดีทั้งหมด 6 กรณีตัวอย่าง ในพื้นที่ภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคใต้ ในส่วนท้ายจะเป็นการสรุปภาพรวมผลกระทบต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน

1. กรณีนางเดียม อยู่ทอง บ้านไร่เหนือ ตำบลในเตา อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง สมาชิกเครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกร

นางเดียม นายเคล้า อยู่ทอง ชาวสวนยางพารา
ผู้ถูกดำเนินคดีในข้อหาสร้างความเสียหายแก่
ทรัพยากรธรรมชาติ

- ชุมชนบ้านไร่เหนือเป็นชุมชนชาวสวนดั้งเดิม ตั้งอยู่บนเทือกเขาบรรทัด มีหลักฐานการตั้งถิ่นฐานบุกเบิกที่ทำกินมาตั้งแต่ก่อนปี 2500 และเริ่มมีผู้ใหญ่อพยพมาตั้งบ้านไร่เหนืออย่างเป็นทางการในปี 2502 คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพสวนผลไม้และยางพารา ปัจจุบันชุมชนบ้านไร่เหนือมีประชากรอาศัยอยู่กว่าร้อยครัวเรือน
- ปี 2523 นางเดียมและนายเคล้า อยู่ทอง สองสามีภรรยา ได้เข้าสืบทอดการทำประโยชน์ในที่ดินแปลงพิพาท เนื้อที่ ประมาณ 14 ไร่ ตั้งอยู่ในหมู่บ้านไร่เหนือ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง ต่อจากนายเลียบ คงแป้น คนไร่เหนือดั้งเดิม ขณะซื้อที่ดินมีต้นยางพาราพันธุ์พื้นเมืองขนาดครึ่งคนโอบกระจายอยู่ในพื้นที่ประมาณ 1,000 ต้น และต้นผลไม้อีกจำนวนหนึ่ง โดยหลังได้รับที่ดินนางเดียมและนายเคล้า อยู่ทอง เข้าทำประโยชน์ในพื้นที่ต่อจากเจ้าของเดิมทันทีและได้เสียภาษีบำรุงท้องที่ (ภบท.5) มาโดยตลอด

- ปี 2525 มีการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติเขาปู่ - เขาย่า ทับพื้นที่หมู่บ้านไร่เหนือทั้งหมดทั้งหมู่บ้าน รวมทั้งที่ดินของนางเดียม และนายเคล้า อยู่ทอง ด้วย ในขณะนั้นคนในหมู่บ้านไม่มีใครทราบรายละเอียดการประกาศเขตอุทยานรวมทั้งผลในทางกฎหมายจึงไม่มีใครไปคัดค้านการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ ฯ ดังกล่าว
- ปี 2548 นางเดียมและนายเคล้า อยู่ทอง ได้โค่นต้นยางพาราเดิมซึ่งมีอยู่ตั้งแต่ปี 2523 ในเนื้อที่ประมาณ 4 ไร่ เพื่อปลูกยางพาราใหม่เนื่องจากต้นเดิมหมดอายุการกรีด ไม่ให้น้ำยางแล้ว
- วันที่ 17 ตุลาคม 2548 ขณะที่นางเดียมและนายเคล้า อยู่ทอง กำลังใส่ปุ๋ยให้ต้นยางพาราที่ปลูกใหม่ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขาปู่ - เขาย่า กว่าสิบคน เข้ามาบริเวณสวนยางพาราและยิงปืนขึ้นฟ้าประมาณ 10 นัด โดยอ้างในภายหลังว่าเกรงผู้กระทำความผิดจะต่อสู้อันซึ่งข้อเท็จจริงคือนางเดียมและนายเคล้า มีเพียงถังพลาสติกใส่ปุ๋ยเพียงใบเดียวอยู่ในมือ และจากเสียงปืนซึ่งดังสนั่นไปทั่วหมู่บ้านทำให้นางเดียมตกใจจึงหกล้มได้รับบาดเจ็บที่ข้อมือ นอกจากนี้คนแก่ที่อยู่บริเวณนั้นถึงกับเป็นลมจากการกระทำอันเกินกว่าเหตุของเจ้าหน้าที่
- นายเคล้าและนางเดียม อยู่ทอง ถูกเจ้าหน้าที่นำส่งสถานีตำรวจ โดยได้แจ้งข้อหาแก่นางเดียม อยู่ทอง ในความผิดฐาน ก่นสร้างแผ้วถาง ยึดถือ ครอบครองป่าในเขตอุทยานแห่งชาติเขาปู่ - เขาย่า เป็นเนื้อที่ 6 ไร่ 1 งาน 92 ตารางวา ระบุของกลางในการกระทำความผิดประกอบด้วย *จอบจำนวน 1 ด้าม และมีดพร้าจำนวน 1 เล่ม* นางเดียมรับว่าเป็นที่ดินทำกินของตนจริง (ทางกฎหมายอาจตีความว่านี่คือการรับสารภาพว่าได้กระทำความผิดเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ) ตำรวจอนุญาตให้มีการประกันตัวโดยใช้หลักทรัพย์เป็นเงินสด 200,000 บาท
นางเดียมต้องเช่าหลักทรัพย์ในราคา 20,000 บาท มาประกันตนเอง ทั้งที่มีฐานะยากจน
- ในชั้นอัยการนางเดียมและเพื่อนสมาชิกเครือข่ายปฏิรูปที่ดินเทือกเขาบรรทัด เข้าพบอัยการจังหวัดตรังเพื่ออธิบายข้อเท็จจริงและเรียกร้องให้มีการดำเนินการเพื่อสั่งไม่ฟ้องหลายครั้ง เนื่องจากที่ดินแปลงดังกล่าวมีการทำประโยชน์มากกว่า 40 ปี

ต้นยางพาราอายุ 5 ปี ของ นางเดียม อยู่ทอง ที่ปลูกไว้ตั้งแต่ปี 2548 ยังคงแทรกตัวอยู่ท่ามกลางวัชพืช หากแต่มันไม่สามารถเติบโตได้เนื่องจากนางเดียม ไม่ได้เข้าไปดูแล รักษา เพราะกลัวเจ้าหน้าที่อุทยาน ฯ จะเข้ามาจับกุมซ้ำอีกรอบ

- วันที่ 2 พฤษภาคม 2549 พนักงานอัยการจังหวัดตรังดำเนินการยื่นฟ้องนางเดียมเป็นจำเลยต่อศาลจังหวัดตรังในความผิดฐานก่อกวนสร้างแผ้วถางยึดถือครอบครองป่าอันเป็นการทำให้เสื่อมสภาพป่าโดยไม่ได้รับอนุญาต เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มาตรา 54 วรรคหนึ่ง , 72 ตี พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 14 ,31 วรรคหนึ่ง พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 มาตรา 16 (1),24 นางเดียม อยู่ทองให้การรับสารภาพโดยไม่มีการสืบพยานต่อผู้คดี เนื่องจากไม่มีทนายความให้คำปรึกษาและช่วยเหลือคดีความ ศาลจังหวัดตรังมีคำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดตามฟ้องตัดสินจำคุก 2 ปี และปรับ 30,000 บาท แต่เนื่องจากจำเลยให้การรับสารภาพเป็นประโยชน์แก่การพิจารณา โทษจำคุกจึงให้รอลงอาญา
- ต่อมาวันที่ 10 กรกฎาคม 2550 สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 6 (สงขลา) มีหนังสือถึงนางเดียม อยู่ทอง ให้ชำระหนี้จากการกระทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติ โดยระบุจำนวนเงินที่ต้องชำระ 442,222.55 บาท และต้องชำระภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือ นางเดียมไม่ได้ชำระเงินจำนวนดังกล่าวเนื่องจากมีฐานะยากจน
- วันที่ 25 พฤศจิกายน 2551 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ยื่นฟ้องนางเดียม อยู่ทอง เป็นคดีแพ่งต่อศาลจังหวัดตรัง ในฐานะความผิดบุกรุก ทำให้เสียหายซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรียกค่าเสียหาย 545,366.26 บาท โดยอาศัยอำนาจตาม พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 มาตรา 97 ซึ่งบัญญัติว่า ผู้ใดกระทำหรือละเว้นการกระทำด้วยประการใดโดยมิชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นการทำลาย หรือทำให้สูญหาย หรือเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นของรัฐ หรือเป็น

สาธารณสมบัติของแผ่นดินมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้แก่รัฐตามมูลค่าทั้งหมดของทรัพย์สินกรรมชาติที่ถูกทำลาย สูญหาย หรือเสียหายไปนั้น นางเดียม อยู่ทอง ไม่ได้ยื่นคำให้การต่อสู้คดีทำให้โจทก์ (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช) จึงสืบพยานไปฝ่ายเดียวโดยนำเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขาปู่- เขาย่า เข้าสืบเพียงปากเดียว ศาลจังหวัดตรังพิพากษาว่า “ เมื่อโจทก์มีรายการคิดค่าเสียหายมาประกอบคำเบิกความ ส่วนจำเลยไม่ยื่นคำให้การและไม่มีพยานมาสืบหักล้างให้เห็นเป็นอย่างอื่นกรณีจึงต้องฟังว่าการกระทำของจำเลยเป็นเหตุให้โจทก์ได้รับความเสียหายตามฟ้องจริง พิพากษาให้ นางเดียม อยู่ทอง ชำระเงินเต็มจำนวนฟ้องคือ 545,366 บาท พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 7.5 ต่อปี นับถัดจากวันฟ้องไปจนกว่าจะชำระเสร็จ ”

สภาพบ้านพักของนายเคล้าและนางเดียม อยู่ทอง
ซึ่งถูกกรมอุทยานแห่งชาติ ฯ ฟ้องร้องเรียกค่าเสียหาย
และศาลตัดสินให้ชดใช้ค่าเสียหายกว่าห้าแสนบาท

- วันที่ 23 มิถุนายน 2552 ศาลจังหวัดตรังได้ออกหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อทำการยึดทรัพย์สินของนางเดียม อยู่ทอง ออกขายทอดตลาดนำเงินมาชำระหนี้ให้แก่กรมอุทยานแห่งชาติ ฯ แต่ปัจจุบันยังไม่มีการดำเนินการบังคับคดีเนื่องจากนางเดียม อยู่ทองไม่มีทรัพย์สินใดที่จะสามารถนำมาขายทอดตลาดได้ แต่ทางกฎหมายยังอยู่ในระยะเวลาการบังคับคดี 10 ปี นับจากมีคำพิพากษาซึ่งเป็นเรื่องที่น่ายเคล้าและนางเดียม อยู่ทอง จะต้องประสบและต่อสู้เพื่อสิทธิในการทำกินในที่ดินของตนเองต่อไป .

2. กรณีนายเลียบ อำนาจเจริญ บ้านเกาะมุกด์ ตำบลเกาะลิบง อำเภอเมือง จังหวัดตรัง สมาชิกชมรมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดตรัง

- เกาะมุกด์เป็นเกาะกลางทะเลอันดามันในพื้นที่จังหวัดตรัง มีชุมชนบ้านเกาะมุกด์ซึ่งเป็นชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ประกอบอาชีพประมงชายฝั่งและทำสวนยางพาราในพื้นที่มาเป็นเวลายาวนาน โดยพื้นที่เกาะทั้งหมดมีประมาณ

7,000 ไร่ แบ่งเป็นที่ป่าธรรมชาติ ที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิกชุมชนกว่าพันคน

- ประมาณปี พ.ศ. 2505 (เกือบ 50 ปีที่แล้ว) นายเลียบ อำนาจเจริญ ออกเดินทางจากภาคอีสาน (จังหวัดศรีสะเกษ) เพื่อหางานรับจ้าง ทำมาหากินในพื้นที่ภาคใต้ จนได้มาทำงานรับจ้างในสวนยางพาราอยู่ที่บ้านเกาะมุกด์ จังหวัดตรัง และได้สมรสมีครอบครัวกับนางมิหนะ อำนาจเจริญ คนพื้นที่เกาะมุกด์ และเริ่มสร้างลงหลักปักฐานสร้างครอบครัวและทำมาหากินที่นั่นตั้งแต่นั้น
- ปี 2507 นายเลียบ อำนาจเจริญและครอบครัว ได้เข้าทำประโยชน์ในที่ดินโดยซื้อต่อจาก นายมะเส๊ะ กาลหมา (คนพื้นที่เกาะมุกด์) เนื้อที่ประมาณ 38 ไร่ ในราคา 350 บาท และเข้าทำกินเรื่อยมาตลอด โดยได้ปลูกต้นมะพร้าวและยางพาราเพิ่มเติม ซึ่งยางพาราปลูกมาแล้วสองรอบ ส่วนมะพร้าวปลูกไว้ประมาณ 200 ต้น และยังปรากฏให้เห็นจนปัจจุบัน หลังการเข้าทำประโยชน์ในพื้นที่นายเลียบ อำนาจเจริญ ได้มีการเสียภาษีบำรุงท้องที่ (ภบท. 5) มาโดยตลอดตั้งแต่ปี 2549 ชาวบ้านเกาะมุกด์เรียกบริเวณพื้นที่ชายฝั่งใกล้ที่ดินทำกินของนายเลียบ อำนาจเจริญ ว่า “ **อ่าวลุงเลียบ** ”
- ปี 2512 มีการประกาศให้พื้นที่บางส่วนของเกาะมุกเป็นพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติป่าเกาะมุกด์ โดยออกเป็นกฎกระทรวง ชาวเกาะมุกด์ส่วนใหญ่ไม่ทราบถึงการประกาศดังกล่าว
- ปี พ.ศ. 25244 มีการประกาศให้พื้นที่บางส่วนของเกาะมุกด์ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง เป็นเขตอุทยานแห่งชาติ หาดเจ้าไหม โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา ชาวเกาะมุกด์ส่วนใหญ่ไม่ทราบถึงกระบวนการในการประกาศสาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากอยู่ห่างไกลจากตัวอำเภอ การเดินทางไม่สะดวก อีกทั้งไม่ปรากฏว่ามีการปิดประกาศดังกล่าวให้คนในชุมชนทราบ ไม่มีป้ายแสดงเขตอุทยาน ฯ พื้นที่เกาะมุกด์บางส่วนรวมทั้งที่ดินทำกินของนายเลียบ อำนาจเจริญ จึงตกเป็นเขตอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมตั้งแต่นั้น

- **ต้นปี 2549 นายเลียบ อำนาจเจริญ ได้ไต่ถามข่าวยางพารารุ่นสองซึ่งหมดอายุการกรีด (ต้นยางพาราไม่ให้น้ำยางแล้ว) เพื่อปลูกใหม่ทดแทน รวมทั้งได้ไต่ถามต้นมะพร้าว บางส่วนเพื่อใช้เป็นพื้นที่ปลูกยางพารา**
- **ต้นปี 2550 อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมได้เข้าแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดี กับนายเลียบ อำนาจเจริญ สถานีตำรวจภูธรอำเภอกันตัง จังหวัดตรัง วันที่ 10 มีนาคม 2550 นายเลียบ เข้าให้ปากคำกับพนักงานสอบสวนโดยรับว่าได้เข้าทำประโยชน์ในพื้นที่จริง แต่ทำ ประโยชน์มานานและไม่ทราบว่าเป็นที่ดินดังกล่าวเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติและอยู่ในเขตอุทยาน แห่งชาติ แต่ในบันทึกคำให้การระบุ นายเลียบ ขอให้การรับสารภาพตลอดข้อกล่าวหา**
- **วันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2550 พนักงานอัยการจังหวัดตรังยื่นฟ้องนายเลียบ อำนาจเจริญเป็น คดีอาญาต่อศาลจังหวัดตรัง ในฐานะความผิด บุกรุก กั้นสร้าง แผ้วถาง ยึดถือครอบครอง กระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการเสื่อมเสียแก่สภาพป่าในเขตป่าสงวนแห่งชาติและใน เขตอุทยานแห่งชาติโดยไม่ได้รับอนุญาต ร่วมกันทำไม้ยางและไม้หวงห้ามอื่นในเขตป่าสงวน แห่งชาติโดยไม่ได้รับอนุญาต มีไม้ยางและไม้หวงห้ามชนิดอื่นอันยังไม่ได้แปรรูปไว้ในความ ครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต นายเลียบอำนาจเจริญได้รับการช่วยเหลือในการต่อสู้คดีความ จากองค์กรพัฒนาเอกชนและทนายความจาก สภานายความ**
- **วันที่ 18 ธันวาคม 2551 ศาลจังหวัดตรังมีคำพิพากษา ยกฟ้อง “ เนื่องจากโจทก์ไม่สามารถ พิสูจน์ นำสืบให้ศาลเห็นได้ว่านายเลียบ อำนาจเจริญ บุกรุก แผ้วถางและทำไม้ จริง และ ในทางพิสูจน์ไม่สามารถนำสืบได้ว่าจำเลยได้รู้อยู่ก่อนที่จะเข้าไปครอบครอง ทำประโยชน์ว่า ที่เกิดเหตุอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติหรือเขตป่าสงวนแห่งชาติหรือไม่ แต่กรณีปัจจุบันพื้นที่ เกิดเหตุถูกประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติแล้ว จึงเห็นควรให้จำเลยและบริวารออกจากที่ เกิดเหตุไว้ก่อน ”**
- **ฝ่ายจำเลย (นายเลียบ อำนาจเจริญ) อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นไปยังศาลอุทธรณ์ภาค 9 ศาลอุทธรณ์ภาค 9 มีคำพิพากษา เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2552 โดยพิพากษายกฟ้องนายเลียบ อำนาจเจริญ ยืนตามศาลชั้นต้น และพิพากษาแก้คำพิพากษาชั้นต้น โดยไม่พิพากษาให้ จำเลยและบริวารออกจากที่เกิดเหตุไว้ก่อน ทั้งสองฝ่ายไม่มีฎีกาคำพิพากษา คดีอาญาจึง สิ้นสุดในชั้นศาลอุทธรณ์**

- ประมาณเดือนพฤษภาคม 2554 เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมเข้าปักป้ายตรวจยึดห้ามบุคคลเข้ากระทำการใด ๆ ในพื้นที่ทำกินของนายเลียบ อำนาจเจริญ
- วันที่ 4 มิถุนายน 2553 หัวหน้าอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม ได้มีหนังสือคำสั่งถึงนายเลียบ อำนาจเจริญ ให้ทำลายหรือรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างหรือสิ่งอื่นใดที่ผิดไปจากเดิมออกไปให้พื้นที่อุทยานแห่งชาติหรือทำให้สิ่งนั้น ๆ กลับคืนสู่สภาพเดิม ในเนื้อที่กว่า 40 ไร่ อาศัยอำนาจตามมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 แต่นายเลียบ อำนาจเจริญ ได้อุทธรณ์คำสั่งของหัวหน้าอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม ลงวันที่ 25 มิถุนายน 2553 โดยการช่วยเหลือจากศูนย์กฎหมายและสิทธิชุมชนพื้นที่อันดามันและมูลนิธิอันดามัน ปัจจุบันเรื่องยังอยู่ในการพิจารณาของสำนักบริหารจัดการพื้นที่อนุรักษ์ที่ 5 หน่วยงานต้นสังกัดของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม

3. กรณีนางหน่อดา รมไทรงาม ตำบลป่าเป๋ อำเภอมะเริ่ง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพนางหน่อดา รมไทร และสมาชิก
ในครอบครัว

สภาพบ้านของนางหน่อดา รมไทรงาม
ต.ป่าเป๋ อ.แม่เริ่ง จ.

- นางหน่อดา ร่มไทรงาม ชาวปกากะญอ อยู่ในตำบล ป่าแป๋ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน อายุ 80 ปี อาชีพทำการเกษตร (ปลูกเพื่อยังชีพ ไม่ได้ปลูกเพื่อการค้าขาย) เป็นเกษตรกรแบบไร้หมุนเวียนซึ่งมีพื้นที่หมุนเวียน จำนวน 6 แปลง แปลงละ 10ไร่ ซึ่งทุกๆ ปี 2 จะมีการหมุนเวียนไปตามแปลงต่างๆพื้นที่ทั้ง 6 แปลงไม่มีเอกสารสิทธิตามกฎหมายแต่เป็นพื้นที่ที่ได้รับการตกทอดมาตั้งแต่ปู่ย่า-ตายาย ซึ่งมีได้มีการแผ้วถางเพิ่มเติมจากอดีต
- วันที่ 4 เมษายนปี 2547 นางหน่อดา ร่มไทรงาม ได้เข้าไปถางหญ้า เพื่อเตรียมการเพาะปลูกในไร่หมุนเวียน ขณะนั้นเป็นเวลาประมาณเที่ยงวัน มีเจ้าหน้าที่ป่าไม้ขึ้นมาล้อมจับ (ทราบภายหลังว่าเป็นเจ้าหน้าที่ป่าไม้หน่วยแม่กะโน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน) นางหน่อดา ไม่สามารถสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้เพราะติดขัดในเรื่องของภาษา (ปกากะญอดั้งเดิมใช้ภาษาปกากะญอในการสื่อสาร)ในขณะนั้นเจ้าหน้าที่ป่าไม้ แสดงทำให้นางหน่อดาผากองหญ้าที่ได้แผ้วถางไว้ นางหน่อดาจึงใช้ไฟแช็กที่เตรียมมาจุดกองหญ้านั้น เจ้าหน้าที่ก็มีการถ่ายรูปเก็บไว้ และพานางหน่อดาขึ้นรถไปที่สำนักงานป่าไม้หน่วยแม่กะโน ระหว่างเดินทางนางหน่อดาได้เจอหลานจึงบอกเล่าเรื่องราวให้หลานฟังโดยให้หลานนำข่าวที่ถูกจับกุมไปบอกแก่ผู้ใหญ่บ้านและครอบครัว พอถึงสำนักงานป่าไม้หน่วยแม่กะโน เจ้าหน้าที่ป่าไม้ให้ลูกจ้างซึ่งเป็นชาวปกากะญอมาเป็นล่ามในการสื่อสาร เจ้าหน้าที่ป่าไม้ส่งตัวนางหน่อดามายังโรงพักแม่สะเรียง เจ้าพนักงานสืบสวนมีการพิมพ์ลายนิ้วมือนางหน่อดา ในช่องรับสารภาพซึ่งไม่มีการใช้ล่ามแต่อย่างใด นางหน่อดาถูกคุมขังที่ สภอ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน เป็นเวลา 1 คืน ก่อนมีการประกันตัว
- เมษายน 2547 พนักงานอัยการจังหวัดแม่สะเรียง ยื่นฟ้องนางหน่อดา ร่มไทรงาม เป็นคดีอาญาต่อศาลจังหวัดแม่สะเรียงในฐานความผิด **บุกรุกเข้าไปยึดถือครอบครองทำประโยชน์ในที่ดิน ก่อสร้าง แผ้วถาง เผาป่า ทำไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ต่อศาลจังหวัดแม่สะเรียง**
- 10 มีนาคม 2548 ศาลจังหวัดแม่สะเรียง (ศาลชั้นต้น) ได้มีคำพิพากษาให้นางหน่อดา ร่มไทรงาม มีความผิดตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 ศาลพิพากษาจำคุกนางหน่อดา เป็นเวลา 3 ปี แต่ในสำนวนบันทึกว่านางหน่อดา รับสารภาพในชั้นจำคุกและสอบสวน ให้ลดโทษ เหลือ 2 ปี ทนาย

ฝ่าย นางหน่อดา (ทนายอาสา) ได้อุทธรณ์คำพิพากษาต่อศาลอุทธรณ์ โดยเหตุว่า นางหน่อดาขาดเจตนาในการบุกรุกเนื่องจากเป็นที่มรดกต่อทอดและอุทธรณ์ในเหตุของอายุและความอ่อนแอทางเพศ

- วันที่ 10 ตุลาคม 2548 ศาลอุทธรณ์ มีคำพิพากษามาว่า เหตุแห่งการขาดเจตนา นั้นไม่ได้ยกขึ้นในศาลชั้นต้น จึงต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 225 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ส่วนอุทธรณ์ในเหตุของอายุและความอ่อนแอทางเพศนั้นศาลอุทธรณ์มองว่าไม่ได้เป็นเหตุของการอุทธรณ์ ซึ่งการกระทำดังกล่าวของนางหน่อดาแม้ว่าจะไม่ร้ายแรงแต่ก็มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงต้องมีการลงโทษให้เช็ดหلابและไม่เป็นเยี่ยงอย่างต่อบุคคลอื่น พิพากษาตามศาลชั้นต้น จำคุก 2 ปี
- หลังถูกจำคุก 1 ปี 8 เดือน นางหน่อดาก็กลับมาประกอบอาชีพเกษตรกรรมแบบไร่หมุนเวียน แต่ไม่ได้เข้าไปทำประโยชน์ในแปลงพิพาทดังกล่าวแต่ก็ยังใช้ประโยชน์ในพื้นที่ 5 แปลงซึ่งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติดั้งเดิม

4. กรณีนายทองอินทร์ จอมมูล บ้านท่าหลุก ตำบลท่าหลุก กิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัด
ลำพูน

ภาพนายทองอินทร์ จอมมูล ขณะออกจาก
เรือนจำจังหวัดลำพูน ในข้อกล่าวหา บุกรุก
ที่ดินเอกชน วันที่ 4 ธันวาคม 2553

ภาพ ที่ดินพิพาท ขณะนี้นายอินทร์
จอมมูลยังใช้ประโยชน์อยู่อย่าง
ต่อเนื่อง ต.ท่าหลุก กิ่ง อ.เวียงหนอง
ล่อง จ.ลำพูน

สภาพบ้านของนายอินทร์
จอมมูล ต.ท่าหลุก กิ่ง อ.
เวียงหนองล่อง จ.ลำพูน

- นายทองอินทร์ จอมมูล เป็นชาว
- นายทองอินทร์ จอมมูล เป็นชาวท่าหลุก อ.เวียงหนองล่อง จ.ลำพูน อายุ 60 ปี ปัจจุบันทองอินทร์ จอมมูล มีโรคประจำตัว คือ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคไขมันในเลือดสูง และโรคสมองขาดเลือด จึงจำเป็นต้องได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนางจันทร์ จอมมูล (ภรรยา) เป็นผู้หารายได้เลี้ยงครอบครัวเป็นหลัก
- บ้านท่าหลุกเป็นชุมชนดั้งเดิมที่มีการตั้งถิ่นฐานมานานประมาณ 200 ปีมาแล้ว ที่ดินบริเวณบ้านท่าหลุกเดิมถูกครอบครองโดยเจ้าเมืองทางเหนือ คือ เจ้าจันทร์ดารา และพ่อเจ้าครุฑ เวพูวัน ชุมชนบ้านท่าหลุกมีประชากร 157 หลังคาเรือน ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตรเป็นชาวสวนลำไยและรับจ้าง มีพื้นที่ทำกินโดยเฉลี่ยครอบครัวละ 1-2 ไร่ ที่ดินสาธารณะประโยชน์ของทั้งสองหมู่บ้านมีสภาพเป็นป่าแพะพื้นที่ติดต่อกันเป็นบริเวณกว้างขวางเป็นแนวติดต่อกันมาจาก บ้านศรีเตี้ย บ้านท่ากอม่วง ชาวบ้านท่าหลุก บ้านแพะใต้ และหมู่บ้านใกล้เคียงได้ร่วมกันใช้ประโยชน์ในพื้นที่มาเป็นเวลานานตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย โดยบางส่วนเป็นที่น้ำฟ้า ปลูกถั่วลิสง เก็บเห็ด หาฟืน และเป็นทำเลี้ยงสัตว์

- ต่อมาประมาณปีพ.ศ.2509-2513 กรมที่ดินได้ดำเนินโครงการจัดสรรที่ดินหนองปลาชวย และเวียงหนองล่อง ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดที่ชาวบ้านใช้ประโยชน์ร่วมกัน ติดต่อกันเป็นผืนยาวไปถึงบ้านท่ากอม่วง บ้านหนองเขียด บ้านศรีเตี้ย บ้านสันปูเลย โดยมีการออกใบจองให้ชาวบ้านเข้าทำกิน แต่โครงการไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากชาวบ้านได้ที่ดินไกลจากหมู่บ้าน สภาพดินไม่เหมาะสมสำหรับการเกษตร และบางรายได้ที่ดินทับที่กับเจ้าของเดิมจึงไม่กล้าเข้าไปทำกิน ชาวบ้านจึงได้ใช้ประโยชน์ในรูปแบบเดิมคือเป็นพื้นที่ส่วนรวม เก็บเห็ดเลี้ยงวัวเลี้ยงควาย
- พ.ศ.2534 บริษัทคุ้มเผ่าได้เข้ามาทำนซื้อที่ดินดังกล่าวโดยอาศัยนายหน้าซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน โดยเป็นผู้ดำเนินการไปขออนุญาตเอกสารสิทธิ์ทั้งหมด แล้วเป็นตัวแทนนำที่ดินดังกล่าวมาขายให้บริษัทโดยมีชาวบ้านไม่เห็นด้วยกับการกระทำดังกล่าว ชาวบ้านไม่อาจรับรู้ข้อมูลเงื่อนไขการจดทะเบียนที่ดินในขณะนั้นมากนัก และยังมีชาวบ้านบางส่วนได้รับเอกสารสิทธิ์ในที่ดินโดยที่ตนเองไม่ได้ไปดำเนินการในสำนักงานที่ดิน แต่ต้องเสียค่าตอบแทนให้กับผู้ใหญ่บ้าน การดำเนินการขออนุญาตเอกสารสิทธิ์ในครั้งนั้นเพื่อให้เห็นว่าในการขออนุญาตสิทธิ์ในที่ดินมีทั้งบริษัทและยังมีชาวบ้านด้วย ซึ่งที่ดินที่ผู้ใหญ่บ้านขายให้กับบริษัทเดิมเป็นที่สาธารณประโยชน์ของชุมชน
- ปีพ.ศ.2540 นายทองอินทร์ จอมมูล และ ชาวบ้านท่าหลุก กว่า150 ครอบครัว เห็นว่าที่ดินไม่มีการทำประโยชน์โดยปล่อยให้ร้างมาเป็นเวลานาน(10 กว่าปี) จึงได้รวมตัวกันเข้าใช้พื้นที่สาธารณะอีกครั้งหนึ่ง โดยเข้าใช้ประโยชน์เฉพาะพื้นที่ที่ปล่อยให้รกร้างว่างเปล่า ไม่ทำประโยชน์ และได้จัดสรรเป็นพื้นที่ทำกิน โดยจัดสรรให้คนละ 1 ไร่ 2 งาน โดย นายอินทร์นำที่ดินดังกล่าว ทำไร่มะม่วง ส่วนชาวบ้านครอบครัวอื่น ได้ปลูกมะม่วง ปลูกลำไย ปลูกผักสวนครัว ขุดบ่อเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ สร้างกระท่อม ตามความสามารถส่วนตัว
- 12 กุมภาพันธ์ 2545 นายทองอินทร์ จอมมูล รวมพวก 19 ราย ถูกบริษัทคุ้มเผ่า จำกัด แจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานตำรวจ และพนักงานอัยการดำเนินส่งฟ้องต่อศาลเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2546 **ฟ้องข้อหาบุกรุก** ขอให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 83,362,363,365 นายทองอินทร์ รวมพวก 19 ราย ให้การปฏิเสธ ต่อมาศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาให้นายทองอินทร์ รวมพวก 19 ราย มีความผิดฐานบุกรุกตามฟ้อง ให้จำคุกคนละ 1 ปี นายทองอินทร์รวมพวก 19 รายอุทธรณ์ต่อศาล

อุทธรณ์ว่า การออกโฉนดที่ดินพิพาทของโจทก์(บริษัท คุ่มเฒ่า จำกัด)ดำเนินการมิชอบ ไม่มีสิทธิในที่ดินพิพาท จึงไม่เป็นผู้เสียหายที่มีอำนาจร้องทุกข์นั้น ขณะนั้นศาลอุทธรณ์ให้ความเห็นว่า โจทก์ (บริษัท คุ่มเฒ่า จำกัด) ร่วมมือเป็นเจ้าของโฉนดที่ดินพิพาททั้ง 173 ฉบับ และโฉนดที่ดินเป็นเอกสารมหาชน ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ทำขึ้น จึงต้องด้วยข้อสันนิษฐานว่าเป็นโฉนดที่ถูกต้อง ศาลอุทธรณ์พิพากษายังคงยืนตามศาลชั้นต้น และให้ลดโทษ จาก1ปี เป็น 6 เดือน

- พ.ศ.2553 นายทองอินทร์ จอมมูลรวมพวก 19 ราย ได้ฎีกาต่อศาลฎีกา แต่ศาลฎีกามีคำสั่งไม่รับฎีกา ทางนายทองอินทร์ จอมมูลรวมพวก 19 ราย จึงได้อุทธรณ์คำสั่งไม่รับฎีกาของศาลฎีกา เป็นเหตุให้ต้องโทษจำคุก 6เดือน เพราะขณะที่รอคำสั่งอุทธรณ์คำสั่งไม่รับฎีกาของศาลฎีกา ศาลมีคำสั่งไม่ให้นายทองอินทร์ จอมมูล รวมพวก 19 รายประกันตัว
- ปัจจุบัน นาย ทองอินทร์ จอมมูล จะถูกปล่อยตัวออกจากเรือนจำจังหวัดลำพูนแล้ว แต่ถือว่ากระบวนการทางศาลยังไม่สิ้นสุด เนื่องจากถ้าศาลฎีกามีคำสั่งรับอุทธรณ์ฎีกา ก็จะมีการสู้คดีต่อไป ขณะนี้ครอบครัวของนายทองอินทร์ จอมมูล และชาวบ้านคนอื่นๆยังคงใช้ประโยชน์ในที่ดินที่พิพาท

5. กรณีนางบัวลา อินอิม บ้านบ่อแก้ว ตำบลทุ่งพระ อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ

สภาพที่อยู่อาศัยของนางบัวลา อินอิม
ต.ทุ่งพระ อ.คอนสาร จ.ชัยภูมิ

การทำเกษตรท่ามกลางสวนยูคาลิปตัส
ในโครงการสวนป่า องค์การอุตสาหกรรม
ป่าไม้ ของชาวบ้านบ่อแก้ว อ.คอนสาร จ.
ชัยภูมิ

ชาวบ้านบ่อแก้วประชุมกันใน
ทุกค่ำคืนเพื่อปรึกษาปัญหา
เรื่องคดีความที่กำลังถูกหมาย
บังคับคดีให้ออกจากพื้นที่
ดังกล่าว

- นางบัวลา อินอิม อายุ 57ปี มีสมาชิกครอบครัวทั้งหมด 6 คน อาศัยอยู่ตำบลท่งพระ อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ อาชีพ ทำไร่ (กะหล่ำปลี) ซึ่งต้องเช่าที่ในการทำเกษตร
- พ.ศ. 2494 นางบัวลา อินอิม ครอบครัวและทำประโยชน์ในพื้นที่จำนวน 20 ไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ในเขตตำบลท่งพระ อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ โดยแบ่งพื้นที่ในการปลูกปอ ปลูกฝ้าย ปลูกข้าวไร่ หมุนเวียนสลับกัน แม้พื้นที่ดังกล่าวจะไม่มีเอกสารสิทธิ์ใดๆก็ตาม แต่ก็ได้ใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่อง จนถึงพ.ศ. 2516 กรมป่าไม้ได้มีการประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าภูซำผักหนาม ครอบคลุมตำบลท่งพระ อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ การประกาศเขตป่าสงวนดังกล่าวซ้อนทับที่ดินของชาวบ้าน เป็นเหตุแห่งการไล่ชาวบ้านออกจากพื้นที่ โดยใช้อำนาจทางกฎหมาย
- พ.ศ.2521 รัฐมีการดำเนินการเรื่องสวนป่าคอนสาร ตามเงื่อนไขของสัมปทานป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าภูซำผักหนาม บริเวณป่าพื้นที่บ้านไฮ้ โดยการปลูกดำเนินการตามระบบโครงการหมู่บ้านป่าไม้ เนื้อที่ทั้งสิ้น 4,401 ไร่ การปลูกสร้างสวนป่าดังกล่าวไม่ได้ดำเนินการในพื้นที่เป้าหมายบริเวณป่าเหล่าไฮ้ แต่ได้เข้ามาปลูกในพื้นที่ดินทำกิน ที่อยู่อาศัยของราษฎร ตามพื้นที่สวนป่าในปัจจุบัน ทำให้เกิดทับซ้อนที่ดินของชาวบ้าน รวมทั้งที่ทำกินกว่า 20 ไร่ ในขณะนั้นนางบัวลา กล่าวว่า กรณีที่ชาวบ้าน

ไม่ยินยอมออกจากพื้นที่สวนป่า จะมีการถูกข่มขู่ คุกคาม และใช้มาตรการทางกฎหมายเข้าดำเนินการกับชาวบ้าน รวมทั้งมีการจ้างนักเลงเข้ามาข่มขู่ ทำให้ต้องออกจากพื้นที่ทำกินดังกล่าว ซึ่งคนที่ออกจากพื้นที่ดังกล่าวคนสุดท้ายคือนายวรรณ โยธา ออกเมื่อปี 2529 เพราะถูกกล่าวหาว่ามีอาวุธสงครามอยู่ในครอบครอง

- ปี 2547 ชาวบ้านที่เดือดร้อนมี 277 คน แบ่งเป็นผู้เดือดร้อนบนที่ดินเดิม (ที่ชาวบ้านครอบครองและใช้ประโยชน์ก่อนที่มีการประกาศป่าสงวนแห่งชาติและประกาศสวนป่า) กับชาวบ้านที่มาเป็นสมาชิกโครงการหมู่บ้านป่าไม้ (คนที่เป็นลูกจ้าง ออป. จะได้สิทธิการแบ่งที่ดินให้อยู่อาศัยและทำกิน) 41 คน ครอบครัวขยาย 133 คน ผู้เดือดร้อนดังกล่าวได้ร่วมกลุ่มกันในนาม “เครือข่ายองค์กรชาวบ้านอนุรักษ์ลุ่มน้ำเขิน” จึงรวมกันเข้ามาทวงสิทธิในที่ดินเดิม ซึ่งชาวบ้านที่เดือดร้อนได้เข้าร้องเรียนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ แต่ก็ไม่มีการยกเลิกโครงการสวนป่า
- ในวันที่ 17 กรกฎาคม พ.ศ. 2552 นางบัวลา และชาวบ้านผู้เดือดร้อนกรณีสวนป่าคอนสาร เข้าปักหลักรอคำตอบในการแก้ไขปัญหาสวนป่าคอนสารจากรัฐบาลในบริเวณพื้นที่พิพาทเนื่องจากปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่ต่อสู้นานเนิ่นนานแม้ว่าจะร้องเรียนต่อรัฐบาลหลายชุดแต่ก็ไม่ได้รับการแก้ไข ปัญหาอย่างจริงจัง โดยมีข้อเรียกร้องทั้งสิ้น 4 ข้อ คือ ให้ยกเลิกสวนป่าคอนสารโดยเด็ดขาด ให้จัดสรรที่ดินให้ชาวบ้านผู้เดือดร้อนในรูปแบบโฉนดชุมชน ในระหว่างการแก้ไขปัญหาให้ชาวบ้านสามารถทำประโยชน์ในพื้นที่ เพื่อเตรียมการพัฒนาพื้นที่นาร่องโฉนดชุมชน จำนวนเนื้อที่ 1,500 ไร่ ตามมติประชาคมตำบลทุ่งพระ และพื้นที่ที่มีสภาพป่าสมบูรณ์ให้สิทธิชาวบ้านและท้องถิ่นจัดการทรัพยากรในรูปแบบป่าชุมชน
- วันที่ 27 สิงหาคม 2552 องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ได้ฟ้องขับไล่ ชาวบ้านผู้เดือดร้อน และที่ปรึกษาเครือข่ายชาวบ้าน รวม 31 คน ซึ่งนางบัวลา ถือเป็น 1 ใน 31 รายที่ถูก องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ฟ้องขับไล่ ออกจากพื้นที่พิพาทต่อศาลจังหวัดภูเขียว พร้อมกันนี้ ได้ขอคุ้มครองชั่วคราว ในการห้ามมิให้ขยายเขตพื้นที่ครอบครองออกจากพื้นที่เดิม ห้ามนำวัสดุสร้างที่อยู่อาศัย ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น และห้ามขัดขวางเจ้าหน้าที่ในการเข้าตรวจสอบ บำรุงดูแลพื้นที่สวนป่าพิพาท ซึ่งศาลอนุญาตตามคำขอ และได้ นำหมายห้ามชั่วคราวมาติดในพื้นที่พิพาท วันที่ 28 สิงหาคม 2552

- วันที่ 28 เมษายน 2553 นางบัวลา พร้อมพวก 31 ราย (จำเลย) ถูกศาลจังหวัดภูเก็ต (ศาลชั้นต้น) พิพากษาให้ออกจากสวนป่าคอนสารบริเวณที่พิพาท ซึ่งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าภูซำผักหนาม พร้อมกับให้รื้อถอนสิ่งปลูกสร้าง ต้นไม้ และบริวารที่ได้นำไปปลูกไว้ในพื้นที่พิพาท อีกทั้งให้ปรับสภาพพื้นที่สวนป่าให้กลับคืนสู่สภาพเดิม และห้ามเข้าเกี่ยวข้องในพื้นที่สวนป่าคอนสารทั้งหมดอีก
- วันที่ 24 มิถุนายน 2553 นายความฝ่ายนางบัวลา พร้อมพวก 31 ราย (จำเลย) ได้ยื่นขออุทธรณ์ และคำร้องขอทุเลาการบังคับคดี ซึ่งศาลได้รับคำอุทธรณ์และคำร้องขอทุเลาการบังคับคดีดังกล่าว ศาลรับอุทธรณ์ในวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2553 และศาลจังหวัดภูเก็ตได้นัดฟังคำสั่งในวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554
- วันที่ 9 สิงหาคม 2553 นายความฝ่ายโจทก์ (ออป.) ได้ยื่นแก้อุทธรณ์ คัดค้านคำร้องขอทุเลาการบังคับคดีและขอออกหมายบังคับคดีต่อศาล ใน และศาลได้พิจารณารับคำแก้อุทธรณ์ คำร้องคัดค้านการขอทุเลาการบังคับคดีและออกหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี ในวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2553 เช่นเดียวกัน
- วันที่ 7 ตุลาคม 2553 นางบัวลา พร้อมพวก 31 ราย (จำเลย) ได้ยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งงดการบังคับคดีไว้ชั่วคราว ศาลรับคำร้องวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2553 ซึ่งศาลนัดไต่สวนคำร้องของดการบังคับคดีไว้ชั่วคราวและมีหมายนัดฟังคำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 3 เรื่องขอทุเลาการบังคับคดี ในวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2553
- วันที่ 13 ธันวาคม 2553 ศาลนัดฟังคำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 3 เรื่องการขอทุเลาการบังคับคดี และนัดไต่สวนคำร้องของดการบังคับคดีไว้ชั่วคราว ซึ่งศาลได้มีคำสั่งไม่อนุญาตให้ทุเลาการบังคับคดี ในส่วนการนัดไต่สวนคำร้องของดการบังคับคดีไว้ชั่วคราวนั้นทางฝ่ายโจทก์อ้างว่าไม่ได้เตรียมพยานมาเพื่อไต่สวนเนื่องจากเข้าใจว่ามารับฟังคำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 3 เพียงเรื่องเดียว จึงขอเลื่อนการไต่สวนเป็น วันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2554
- วันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2554 นัดไต่สวนคำร้องของดการบังคับคดี มีการสืบพยานจำเลย 2 ปาก คือ นายนิต ต่อทูน จำเลยที่ 1 กับนายปราโมทย์ ผลภิญโญ จำเลยที่ 20 และพยานโจทก์สืบ 1 ปาก

นายอภิเดช เรืองชัย รักษาการหัวหน้าสวนป่าคอนสาร จึงมีนัดฟังคำไต่สวนวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554

- 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554 ศาลมีคำสั่งยกคำร้องของดการบังคับคดีของนางบัวลา กับพวก ขณะนี้จึงอยู่ระหว่างการรอคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์
- ปัจจุบัน นางบัวลา ยังคงอาศัยอยู่ในพื้นที่พิพาทดังกล่าว

6. กรณีนางสาวสมรภัษ รูปขาว บ้านห้วยกลทา ต.ปากช่อง อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์

นางสาวสมรภัษ รูปขาว กำลังรับจ้างก่อสร้าง
สำนักสงฆ์ในเขตอุทยานแห่งชาติผาผึ้ง อ.
หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์

สภาพบ้านนางสาวสมรภัช รูปขาว ใน
หมู่บ้านห้วยกลทา ต.ปากช่อง อ.หล่มสัก
จ.เพชรบูรณ์

- นางสาวสมรภัช รูปขาว อายุ 29 ปี สมาชิกครอบครัว 3 คน อาศัยอยู่บ้านห้วยกลทา ต.ปากช่อง อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์ อาชีพ รับจ้างทั่วไป
- วันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 นางสาวสมรภัช รูปขาว และพวกอีก 15 คน ได้ไปรับจ้างหักข้าวโพด ขณะพักรับประทานอาหารอยู่เจ้าหน้าที่จากกรมอุทยานแห่งชาติจำนวน 4-5 คน ก็เข้ามาจับกุมพร้อม กับบังคับให้ลงไปหมู่บ้านโดยตั้งข้อหาตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งขณะมีรถตำรวจมารอรับ ขณะที่ไป สภ.บ้านกลาง ต.ปากช่อง อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์ ไปถึงโรงพักไม่มีการตั้งข้อกล่าวหาจนถึง 22.00 น.ของวันดังกล่าว จึงมีการตั้งข้อกล่าวหาว่า **ผิดฐานร่วมกันยึด ครอบครองที่ดิน , แฉ้วถาง , ทำลายต้นไม้ , ปลุกสิ่งหนึ่งสิ่งใดในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดยไม่ได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ , ร่วมกันขนสร้าง , แฉ้วถาง หรือทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการทำลายป่าหรือเข้ายึดถือ ครอบครองป่าเพื่อตัวเองหรือเพื่อผู้อื่นโดยผิดกฎหมาย**
- 09.00 น. ของวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 อัยการจึงนำคำฟ้องยื่นฟ้องต่อศาลในคดีอาญาในข้อหาเดียวกันกับที่พนักงานสอบสวนตั้งข้อหาไว้ จึงถูกย้ายไปคุมขังที่ศาลจังหวัดหล่มสัก อ.หล่มสัก

จ.เพชรบูรณ์ เวลาประมาณ 16.00 น.ของวันเดียวกันนั้น ได้มีการประกันตัวโดยชาวบ้านในหมู่บ้าน
ห้วยกมลทาได้ทำเรื่องประกันโดยใช้ตัวบุคคลเป็นหลักประกัน

- วันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2550 ศาลจังหวัดหล่มสัก (ชั้นต้น) ยกฟ้องในความผิดที่อัยการได้ยื่นฟ้องต่อ
ศาล โดยยกฟ้องในประเด็นแนวเขตไม่ชัดเจนว่าพื้นที่พิพาทดังกล่าวอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติหรือไม่
ซึ่งอัยการฝ่ายโจทก์ได้อุทธรณ์ต่อในความผิดเดียวกัน ศาลอุทธรณ์ได้พิพากษาลับใน
- วันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2553 ศาลอุทธรณ์ได้พิพากษาลับคำพิพากษาศาลชั้นต้น ว่านางสาวสมรภักษ์
มีความผิดตามฟ้องของโจทก์ให้จำคุก 6 เดือน แต่ให้รอลงอาญาไว้ 2 ปี โดยเหตุผลว่าพื้นที่พิพาท
ดังกล่าวไม่มีเอกสารสิทธิ์ใดๆมารองรับสิทธิ์ดังนั้นก็ถือว่าพื้นที่นั้นเป็นที่ของรัฐ
- สืบเนื่องจากคดีอาญาดังกล่าวเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2553 สมรภักษ์ ถูกฟ้องในคดีแพ่งโดยเจ้าหน้าที่
กรมอุทยานแห่งชาติเป็นผู้ฟ้องในข้อหาเสื่อมสภาพเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าให้ชำรุดเสียหายจำนวน
30,000 บาท ซึ่งขณะนี้ศาลชั้นต้นใช้ดุลพินิจว่าควรที่จะให้คดีทางอาญาสิ้นสุดก่อนจึงมาพิจารณาใน
คดีแพ่ง และมีคำสั่งจำหน่ายคดีชั่วคราวในส่วนของคดีแพ่ง
- ปัจจุบัน เรื่องคดีความทางทนายของจำเลยได้ทำเรื่องฎีกาต่อศาลฎีกา ส่วนเรื่องสภาพทางครอบครัว
ขณะนี้นางสาวสมรภักษ์ต้องประกอบอาชีพจ้างก่อสร้างในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ได้ค่าจ้างวัน
ละ 120 บาท เพื่อเลี้ยงดูบุตร บิดา-มารดาต้องไปประกอบอาชีพรับจ้างในเมืองเพื่อนำเงินมาช่วย
เรื่องคดี ส่วนสามีพอนางสาวสมรภักษ์ถูกฟ้องคดีก็แยกตัวออกห่างไปมีภรรยาใหม่

สรุปภาพรวมผลกระทบจากการถูกดำเนินคดีต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน

การถูกดำเนินคดีของชาวบ้านได้ส่งผลกระทบกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน หากย้อนเวลากลับไปจุดเริ่มต้นในประเด็นข้อพิพาท คงไม่มีชาวบ้านประสงค์ที่จะมีคดีพิพาทกับรัฐแน่นอน เพราะเหตุปัจจัยที่ชาวบ้านราษฎรทั้งหลายทราบดีว่า นั่นจะนำมาซึ่งความไม่มั่นคงแห่งชีวิตและทรัพย์สิน ในส่วนท้ายนี้จะสะท้อนประเด็นผลกระทบจากระบวนการยุติธรรม ซึ่งส่งผลต่อการสูญเสียสิทธิและอิสรภาพในการดำรงชีวิต รวมไปถึงถึงความล่มสลายในวิถีวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น

การสูญเสียสิทธิและอิสรภาพในการดำรงชีวิต

สิทธิและอิสรภาพในการดำรงชีวิต มักเริ่มต้นจากตัวบุคคล จนนำมาสู่ชุมชนที่มีวิถีผลิตแบบต่างๆไม่ว่าจะเป็นแบบยังชีพก็ดี เพื่อการพาณิชย์ก็ดี วิถีผลิตที่ถูกถ่ายทอดและพัฒนาจากรุ่นสู่รุ่นทำให้ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าย่อมต้องมีการพัฒนาที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศไม่มากนักน้อย และวิถีการผลิตที่เกิดการพัฒนานั้นส่วนหนึ่งมาจากกระแสแห่งการพัฒนาจากรัฐ ที่เข้ามามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาในระบบ/วิถีการผลิตของภาคเกษตร หากอย่างไรก็ดีวิถีผลิตแบบชุมชนก็ยังคงดำรงรักษาวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นอยู่ ไม่สามารถนำไปเทียบเคียงกับการผลิตแบบอุตสาหกรรมพาณิชย์ได้

แต่ด้วยกระบวนการทางกฎหมายทำให้เห็นว่า รัฐต้องการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของชุมชน จึงทำให้เห็นข้อพิพาทปัญหาป่าไม้ที่ดิน ที่ภาครัฐพยายามอธิบายด้วยภาพของการอนุรักษ์ที่ไม่อาจผ่อนคลายด้วยภาพของการผลิตในพื้นที่ ซึ่งอาจส่งผลทำลายทรัพยากรที่รัฐหวงแหนได้ และจากกรณีศึกษาหลายกรณีสามารถอธิบายและบ่งบอกได้ว่า วิถีการผลิตของชุมชนนั้นถูกจำกัดหรือไม่สามารถกระทำตามวิถีแห่งตนได้อีกต่อไป ดังนั้นสิทธิและอิสรภาพในการผลิตและการดำรงชีวิตของชุมชนจึงถูกจำกัดลง ไม่ว่าจะเป็นการลดพื้นที่เพาะปลูก ถูกยึดพื้นที่ สิ่งเหล่านี้ย่อมส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตปกติของชาวบ้านที่ต้องอาศัยพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ ฉะนั้นทางเลือกของชาวบ้านบางคนที่ถูกบังคับให้ต้องเลือกคือการต้องยอมรับกับกระบวนการทางกฎหมายดังกล่าวและทำกินในพื้นที่เท่าที่มีอยู่หรือเหลืออยู่ต่อไป หรือต้องอพยพโยกย้ายที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกินเดิมไปอยู่ในพื้นที่แหล่งใหม่ ซึ่งอาจจะไม่ใช่พื้นที่ตามวิถีเกษตรแบบเดิม รวมไปถึงการเปลี่ยนไปเป็นแรงงานเพื่อการผลิตใน

ภาคอุตสาหกรรมและบริการแทน ทั้งหมดนี้คือผลกระทบจากกระบวนการทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของภาครัฐที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตชาวบ้านผู้ทำการผลิตภาคเกษตรกรรม สรุปโดยย่อคือสิทธิและอิสระแห่งการผลิตของชาวบ้านถูกจำกัด บั่นทอน ทำให้การผลิตแบบวิถีวัฒนธรรมเดิมล่มสลายไป

เมื่อชาวบ้านแสดงสิทธิเพื่อต่อสู้ทางกระบวนการยุติธรรม นั่นก็ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตชาวบ้านเช่นกัน สิ่งที่ดีคือทำให้ชาวบ้านและชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ความหลากหลายวิถีทางสังคมได้มากขึ้น ทำให้เข้าใจเงื่อนไขกฎเกณฑ์ต่างๆทางสังคม และสามารถนำความรู้ในความหลากหลายเช่นนั้นมาขับเคลื่อนในชุมชนของตนเองเพื่อปกป้องคุ้มครองชุมชน แต่ผลกระทบต่อวิถีชีวิตที่เกิดขึ้นสืบเนื่องจากการถูกดำเนินคดีคือชาวบ้านมีเวลาในการผลิตน้อยลงหรือบางรายต้องสูญเสียการผลิตไปเลย เนื่องจากต้องแบ่งเวลามาต่อสู้และทำความเข้าใจกับขั้นตอนและกระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นวิถีที่ชาวบ้านไม่ปรารถนามากนัก ทำให้ปัจจัยต้นทุนหรือทุนรอนในการผลิตเพื่อการต่อสู้มีจำกัดหรือไม่มีเลย บางกรณีพื้นที่ในการศึกษา(กรณีนางเดียม,นางหน่อตา)ชาวบ้านจึงเลือกที่จะไม่เข้ามาเป็นคู่กรณีกับรัฐเพราะไม่มีปัจจัยต้นทุนในการต่อสู้เพียงพอ ต้องยอมรับต่อกระบวนการทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม

แต่กลุ่มชาวบ้านที่เลือกต่อสู้ในสิทธิอันชอบธรรม ได้เกิดกระบวนการแห่งการรวมกลุ่มเรียกร้องกระบวนการของชาวบ้านที่ต้องอธิบายถึงที่มา สภาพปัญหาและวิถีชีวิตเดิมของตน กระบวนการที่ชาวบ้านต้องแสดงถึงข้อเรียกร้องกับหน่วยงานภาครัฐ หรือในบางคราวอาจต้องยอมรับการถูกจองจำในสถานกักกันทางกฎหมาย เหล่านี้เป็นกระบวนการเรียนรู้ใหม่ของชาวบ้าน ที่บางส่วนต้องใช้เวลาปรับตัวบางส่วนสามารถเรียนรู้และปรับตัวได้ดี

การรวมกลุ่มเรียกร้องไม่ได้แปลว่าจะประสบความสำเร็จในทางคดีเสมอไป ในบางพื้นที่สามารถแสดงศักยภาพของการรวมกลุ่มสร้างข้อเรียกร้อง และสามารถนำมาเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาได้ แต่บางกลุ่มไม่อาจสร้างศักยภาพข้อเรียกร้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาได้ ถึงแม้ขบวนการรวมกลุ่มจะเป็นสิทธิอิสระในการดำเนินการ แต่ในกระบวนการของรัฐยังไม่ยอมรับขบวนการรวมกลุ่มของชาวบ้านมากนัก คำพิพากษาให้ความหมายไว้ว่าเป็นการสร้างควมวุ่นวายในบ้านเมือง เป็นการไม่เคารพต่อกฎเกณฑ์ทางกฎหมาย ฉะนั้นการรวมกลุ่มของชาวบ้านอาจถูกพิจารณาได้เช่นกันว่ามุ่งกระทำเกินขอบเขตพื้นที่ทางกฎหมาย กระบวนการเหล่านี้อาจมองได้ว่าเป็นกระบวนการที่กำลังพัฒนาขึ้นจนสามารถเป็นแนวทางการต่อสู้เพื่อทวงคืนวิถีชีวิตชุมชน

วัฒนธรรมที่เคยถูกกำหนดให้ยอมรับและเชื่อฟังรัฐ ถูกแปรเปลี่ยนทำให้เห็นว่าวัฒนธรรมเหล่านั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้ หากราษฎรชาวบ้านมีความเห็นที่แตกต่างจากรัฐ หรือกระบวนการของรัฐสร้างผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวบ้าน ดังนั้นวัฒนธรรมความเชื่อที่ต้องยอมรับหรือรับฟังรัฐจึงถูกลบลงด้วยเหตุผลที่ดีกว่าของชาวบ้าน ถือเป็นผลกระทบจากกระบวนการที่สร้างความเข้มแข็งแก่ชาวบ้าน แต่วัฒนธรรมความเข้มแข็งที่สามารถสร้างข้อเรียกร้องต่อภาครัฐนั้น จำเป็นต้องมีกติกาทางสังคมรองรับสนับสนุนอย่างรัฐธรรมนูญ

ประเด็นการใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญในการต่อสู้ทางคดี ยังต้องการการยกระดับเพื่อให้มีการตระหนักในองค์กระตุติธรรมมากกว่านี้ ในหลายกรณีการวินิจฉัยพิพากษา ไม่ยอมรับกระบวนการเรียกร้องของชาวบ้าน การยอมรับเชื่อถือตัวตนชาวบ้านที่มีน้อยกว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆหรือชาวบ้านทั่วไป การไม่สามารถใช้สิทธิเป็นหลักประกันในชีวิตของตนเองหรือของบุคคลในชุมชนด้วยกันเอง การให้คุณค่าวิถีชีวิต วิถีแห่งความรู้ การสั่งสมประสบการณ์ตามวิถีวัฒนธรรมแห่งชุมชน ต่ำกว่าวัฒนธรรมในระบบข้าราชการ และการลงความเห็นตามตัวบทกฎหมาย ที่แม้ไม่สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรม วิธีการผลิตของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านผู้ผลิตไม่สามารถปฏิเสธความรับผิดชอบของรัฐได้ รวมไปถึงข้อกล่าวหาที่ต้องการเพียงการแสดงตนของชาวบ้านในพื้นที่พิพาท จึงไม่ยากที่จะได้รับคำตอบจากชาวบ้านในการแสดงตนว่าทำการผลิตในพื้นที่นั้น จึงทำให้เป็นการรับสภาพในข้อกล่าวหาโดยสิ้นเชิง

หลายกรณีพิพาทเป็นเช่นนั้น ประกอบกับคุณค่าแห่งตัวตนของชาวบ้านยังถูกทำให้ด้อยด้วยสภาพทางสังคม จึงยังทำให้ถูกตั้งคำถามตลอดมาว่ากฎหมายกำลังให้คุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ที่ต่างกัน จึงปฏิเสธไม่ได้ว่ากฎหมายคือตัวจักรสำคัญอย่างหนึ่งในการกระทำที่ส่งผลกระทบต่ออิสรภาพ และหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมก็เป็นฟันเฟืองที่บิดขยี้วัตถุในเครื่องจักรจนกลายเป็นผง ตามความต้องการของผู้บังคับเครื่องจักร

ความล่มสลายในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน

ผลกระทบจากกระบวนการทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ได้สั่นคลอนความเชื่อในความชอบธรรมของวิถีการผลิตดั้งเดิม โดยเฉพาะในกลุ่มชาวบ้าน ที่ต้องสูญเสียวิถีอาชีพเกษตรของตนไปโดยสิ้นเชิง ในพื้นที่ภาคใต้ ภาคเหนือและภาคอีสาน บางพื้นที่ต้องสูญเสียพื้นที่ทำกินไปตลอดกาล ซึ่งเป็นผลกระทบที่ยิ่งใหญ่ต่อความมั่นคงของชีวิตและครอบครัวเกษตรกร

ผลพวงสืบเนื่องคือปัญหาสังคมเมืองที่ต้องรองรับเกษตรกรที่ต้องย้ายถิ่นฐานมาดำรงวิถีชีวิตแบบเมือง แทนวิถีการผลิตเชิงเกษตร อย่างกรณีนางสาวสมรภัษที่ต้องผันตัวเองมาเป็นแรงงานรับจ้างในธุรกิจก่อสร้าง ทั้งๆที่วิถีการผลิตน่าจะอยู่ในภาคการเกษตรของชุมชน หรือนางเดียมที่สูญเสียพื้นที่การผลิตและส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในชีวิต

ตราบที่สังคมยังตีตราว่าผู้อาศัยทำกินพื้นที่ป่าไม้ ว่าเป็นผู้ก่ออาชญากรรมทางธรรมชาติโดยมิได้แยกกลุ่มผู้ก่อผลกระทบอย่างแท้จริง กับผู้มีวิถีผลิตแบบชุมชนชาวบ้าน เงื่อนไขกฎหมายที่ถูกนำมาใช้ บังคับกับกลุ่มชาวบ้าน จึงยังสร้างความไม่เป็นธรรมต่อไป

ผู้มีส่วนในกระบวนการยุติธรรมที่อ้างว่าไม่สามารถปฏิเสธแนวทางการพิจารณาได้ ด้วยเงื่อนไขกฎหมายที่ถูกวางไว้แล้ว คำอธิบายดังกล่าว จึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับผลกระทบต่อวิถีวัฒนธรรมของชุมชน ด้วยกระบวนการทางสังคมทั้งกระบวนการทางกฎหมายและกระแสดวงคิดโลกาภิวัตน์ คงจะทำให้ความล่มสลายในวิถีวัฒนธรรมของชุมชนปรากฏภาพชัดเจนในอีกไม่ช้า

บทที่ 3

วิเคราะห์ข้อกำหนดที่ใช้ดำเนินคดีและวินิจฉัยพิพากษา¹

ในบทนี้ จะเสนอประเด็นสำคัญสองส่วน ส่วนแรกคือประเด็นมุมมองหลักสิทธิทางธรรมชาติ และหลักสิทธิชุมชนที่ไม่ถูกรรจไว้ในกฎหมายป่าไม้และกฎหมายที่ดิน สิทธิดังกล่าวถูกละเลยจากกระบวนการยุติธรรมที่ผ่านมา แม้งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรป่าไม้และที่ดินหลายชิ้น ก็ยอมรับสภาพสิทธิแห่งรัฐที่มีอำนาจเหนือสิทธิทางธรรมชาติ และสิทธิชุมชน ด้วยวาทกรรมที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อให้เข้าใจว่ารัฐเท่านั้นเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์ เป็นผู้ดูแล และมีอำนาจจัดการทรัพยากรธรรมชาติของสังคมทั้งหมด

ในส่วนที่สอง จะเป็นการวิเคราะห์ข้อกำหนดที่ใช้ในการดำเนินคดีความและวินิจฉัยพิพากษา ความบกพร่องของข้อกำหนดที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข การตีความเจตจำนงของกฎหมายอย่างจำกัดและการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่ยังคงมีการเลือกปฏิบัติ ส่งผลให้การดำเนินการตามกฎหมาย ทั้งการประกาศเขตพื้นที่ของรัฐ และการจับกุมดำเนินคดีผู้อยู่อาศัยในพื้นที่รัฐ เป็นการละเมิดต่อหลักสิทธิทางธรรมชาติและวิถีชีวิตแห่งชุมชน

สิทธิแห่งรัฐและสิทธิทางธรรมชาติ

อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย² การบัญญัติมาตรา 4 ในรัฐธรรมนูญ เพื่อยืนยันถึงสภาพแห่งมนุษย์ที่ต้องมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลย่อมต้องได้รับความคุ้มครอง ดังนั้นเมื่อมีการบัญญัติรับรองถึงอำนาจในอธิปไตยโดยรัฐธรรมนูญ แล้ว สิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์สมควรได้รับความคุ้มครอง ตามเงื่อนไขกติกาสากลแห่งสิทธิมนุษยชนแล้ว ซึ่งอำนาจแห่งสิทธิและเสรีภาพที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญมีผูกพันกับหน่วยงานภาครัฐต่างๆ (มาตรา 27) สามารถอ้างอิงและหยิบยกขึ้นเพื่อใช้สิทธิทางศาล หรือนำขึ้นต่อผู้ในทางศาลได้(มาตรา 28 วรรคสอง)

¹ งานชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ของนายสมนึก ตุ่มสุภาพ ในเรื่อง สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม:ศึกษาคำพิพากษา กรณีคดีที่ดินป่าไม้และผลกระทบจากกระบวนการยุติธรรมของชุมชนบ้านห้วยกลท่า คณะศิลปศาสตร์ สาขาสิทธิมนุษยชนและการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหิดล

² รัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ.2550 มาตรา 3

คำว่าอำนาจแห่งสิทธิ นักกฎหมายส่วนใหญ่มักมีความเห็นคล้ายกันว่า สิทธิ(right) หมายถึงประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้³ หรืออำนาจที่กฎหมายบัญญัติรับรองให้บุคคลคนหนึ่งในการที่จะเรียกร้องให้บุคคลอื่นกระทำการ งดเว้นกระทำการ อย่างใดอย่างหนึ่งให้เป็นประโยชน์ต่อผู้ทรงสิทธิ⁴ ดังนั้นแม้สังคมไทยจะเริ่มมีการพูดถึงคำนี้กันเมื่อไม่นานนัก แต่ไม่อาจที่จะปฏิเสธที่เรื่องสิทธิที่มีการพูดถึงและนำมาใช้พิจารณาในหลายมิติของสังคม

รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 อาจจะเป็นจุดกำเนิดเริ่มต้นของการแสดงควมมีอำนาจแห่งสิทธิของประชาชน อันที่จริงรัฐธรรมนูญของไทยมีการบัญญัติเรื่องสิทธิมาบ้าง แต่ไม่ถูกนำมาเผยแพร่หรือทำให้รับทราบในสิทธิแห่งการรับรองนั้น ซึ่งวิษณุยังให้ความหมายแห่งสิทธิตามรัฐธรรมนูญว่า “ราษฎรจะมีความผาสุกได้ ไม่ใช่เพราะอยู่ในประเทศซึ่งมีระบบการปกครองที่ดีเท่านั้น แต่จะต้องมีหลักประกันคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของราษฎรด้วย”⁵ ดังนั้นการรับรองและคุ้มครองในสิทธิจำต้องมีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและสามารถนำไปใช้ได้จริงกับการปกครอง

หลักประกันแห่งสิทธิในราษฎรหรือในมนุษย์นั้น รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน(2550) ที่สืบเนื่องมาจากฉบับปี 2540 ยังคงบัญญัติหลักประกันแห่งสิทธิเอาไว้เช่นเดิม หรือแม้แต่ข้อจำกัดแห่งสิทธิหาได้มีการเปลี่ยนแปลงไม่ ยังคงบัญญัติไว้ในมาตรา 29 ที่สามารถกระทำได้ด้วย การบัญญัติตามกฎหมายเท่านั้น และเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้เท่าที่จำเป็นและไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิ

ฉะนั้นอำนาจแห่งสิทธิของราษฎร หากยังไม่ต้องพิจารณาถึงที่มาในเบื้องต้นแห่งอำนาจแห่งสิทธิในที่ดินในอดีตแล้ว ประชาชนทุกคนย่อมต้องมีอำนาจแห่งสิทธิ และด้วยเงื่อนไขแห่งรัฐธรรมนูญที่บัญญัติรับรองในการใช้ประโยชน์และการจัดการพื้นที่ในทรัพยากรธรรมชาติ จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงที่จะต้องนำประเด็นอำนาจแห่งสิทธิในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในอดีตมาพิจารณาถึงอำนาจแห่งสิทธิ ณ ปัจจุบันด้วย

อำนาจแห่งสิทธิในที่ดินในสมัยสุโขทัย “สร้างป่าหมากป่าพลูทุกแห่ง ป่าพร้าวก็หลายในเมืองนี้ ปาลางก็หลายในเมืองนี้ หมากม่วงก็หลายในเมืองนี้ หมากขามก็หลายในเมืองนี้ ใครสร้างได้ไว้แกมัน”⁶ อาจจะได้ว่าเป็นการยืนยันสภาพแห่งสิทธิในการใช้ประโยชน์และอันหมายรวมถึงกรรมสิทธิ์นั้นด้วย

³ วิษณุ เครืองาม กฎหมายรัฐธรรมนูญ 2523 หน้า 326

⁴ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ อ้างแล้ว หน้า 3

⁵ อ้างแล้ว หน้า 326

⁶ หลวงสุทิวาหนฤพิศม์ อ้างในแสวง บุญเฉลิมวิภาส ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย 2543 หน้า 67

ซึ่งแตกต่างกับสมัยกรุงศรีอยุธยาและรัตนโกสินทร์ที่อำนาจแห่งสิทธิเป็นของกษัตริย์แต่เพียงผู้เดียวในการจัดการที่ดิน ราษฎรมีเพียงสิทธิในการใช้ประโยชน์ในที่ดินเท่านั้น กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ยังกล่าวไว้เลยว่า “ที่ดินทั้งหมด เป็นที่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หาได้ทรงเป็นเจ้าของชีวิตหรืออย่างเดียว ทรงเป็นเจ้าของแผ่นดินด้วย...เพราะเหตุนี้จึงทรงมีอำนาจที่จะไล่คนที่อยู่ในที่ดินนั้นออกได้ ไม่ต้องพระราชทานค่าทำขวัญ...”⁷

นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจึงมีวาทกรรมที่ถูกถ่ายทอดมาโดยตลอดว่า ทรัพยากรธรรมชาติที่ดินป่าไม้ ต้องเป็นของรัฐ หาได้เป็นของราษฎรแต่อย่างใดไม่ ดังนั้นอำนาจแห่งสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติ แทบไม่มีช่องทางได้แย้งอำนาจแห่งสิทธินั้นได้ ความเชื่อในอำนาจจัดการที่หน่วยงานภาครัฐอ้างอิงมาตลอดจนดูเหมือนจะมีความชอบธรรมมากกว่าราษฎร

แม้แต่ราษฎรบางกลุ่มยังมีความเชื่อในอำนาจเช่นนั้น เช่นเชื่อว่ารัฐสามารถเรียกคืนทรัพยากรจากราษฎรได้ตลอดเวลาหากรัฐประสงค์จะเรียกคืน หรือหากราษฎรไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขสิทธิการจัดการนั้นๆ⁸ ดังนั้นหากถามราษฎรว่าสามารถโต้แย้งสิทธิรัฐได้หรือไม่ ราษฎรเองอาจยอมรับว่าไม่อาจโต้แย้งสิทธิแห่งรัฐในทรัพยากรได้ แต่หากถามกลับว่า สิทธิการใช้ประโยชน์ จะสามารถมีได้หรือไม่ ประเด็นนี้ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเป็นประเด็นการถกเถียงในทางวิชาการที่น่าจะเป็นประโยชน์ขึ้นอีกระดับ

แม้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน จะบัญญัติถึงสิทธิในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร การจัดการและการรักษาทรัพยากร แต่คำถามที่ถูกตั้งขึ้นว่าเมื่อรัฐธรรมนูญบัญญัติมาหลังจากการบัญญัติกฎหมายป่าไม้หลายฉบับ จะมีผลบดบังข้อบัญญัติในกฎหมายป่าไม้ได้หรือไม่ ในความเป็นจริงกฎหมายป่าไม้ยังคงมีสภาพบังคับใช้ในปัจจุบัน **แม้ในมาตรา 6 แห่งรัฐธรรมนูญจะบัญญัติไว้ให้บทบัญญัติที่ขัดต่อหลักในรัฐธรรมนูญเป็นอันใช้บังคับมิได้** แต่เนื่องจากไม่มีการตัดสินวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ชัดเจน กรณีที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ร้องขอให้วินิจฉัยว่าบทบัญญัติใน พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504 ที่เจ้าหน้าที่สามารถออกประกาศพื้นที่ทับที่ดินทำกินของราษฎรได้ โดยราษฎรไม่มีส่วนร่วมนั้นเป็นการไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหรือไม่⁹ ทำให้ปัจจุบันการบังคับใช้กฎหมายป่าไม้หลายฉบับ ที่ดูเหมือนขัดต่อบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ จึงยังคงดำเนินต่อไป โดยที่ยังไม่มีความชัดเจนในกลุ่มผู้บังคับใช้กฎหมายและองค์กรยุติธรรมแต่อย่างใด

⁷ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ อ่างใน แสงว นุญเฉลิมวิภาส อ่างแล้ว หน้า 180

⁸ ดูคำอธิบายในเชิงอรรถของบทที่ว่าด้วยการถอนประเด็นคำพิพากษา ในบทต่อไป

⁹ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504 มาตรา 6 กรณีละเมิดสิทธิมนุษยชน และไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 66,67 เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2551

การทบทวนและวิเคราะห์ข้อกฎหมายที่ใช้ดำเนินคดีและวินิจฉัยพิพาท

- การอธิบายการบุกเบิกของชุมชนว่าเป็นการบุกรุก ถือเป็นการเลือกปฏิบัติ
- การประกาศเขตพื้นที่ป่าของรัฐ เป็นกระบวนการที่ไม่ชอบธรรม
- การตัดสินชี้ขาดว่าพื้นที่ใดเป็นพื้นที่ของรัฐ ไม่ควรพิจารณาจากข้อกฎหมายเพียงประการเดียว

1. การอธิบายการบุกเบิกของชุมชนว่าเป็นการบุกรุก ถือเป็นการเลือกปฏิบัติ

การบุกเบิกในสมัยสุโขทัย หรืออยุธยาที่ดี รัฐยอมรับให้มีการบุกเบิก และจับจองพื้นที่เพื่อให้เกิดการทำประโยชน์ในพื้นที่อย่างเต็มที่ โดยให้อิสระในการจัดการการทำประโยชน์ด้วยตนเอง¹⁰ โดยที่รัฐจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับราษฎรอยู่เพียง 3 ประการ¹¹ คือ 1) เกี่ยวกับการเก็บภาษีจากการทำประโยชน์ 2) เกี่ยวข้องในกรณีพิพาทแย่งสิทธิในที่ดิน และ 3) บังคับเวนคืนที่ดินเพื่อสาธารณะประโยชน์

“การบุกเบิกจับจองในสมัยอยุธยา ประชากรราษฎรสามารถเข้าไปจับจองได้ด้วยกัน 2 วิธี คือ 1) ขออนุญาตเข้าไปเองตามนัยแห่งกฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จ บทที่ 35 และ 2) พนักงานเจ้าหน้าที่จัดให้เข้าไปตามนัยแห่งบทที่ 43”¹² ซึ่งในยุคการบุกเบิกจับจองในสมัยอยุธยาเรื่อยมาจนถึงยุคสมัยรัตนโกสินทร์ ยังไม่มีความต่างในจุดประสงค์แห่งการยอมรับการบุกเบิกจับจองของประชากรราษฎรเช่นนั้น โดยที่อิสระในการจัดการพื้นที่ยังคงเป็นของราษฎรอยู่เช่นเดิม ฉะนั้นจึงอาจเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์ในความมุ่งหมายแห่งการยอมรับการบุกเบิกจับจองในอดีตนั้น เพียงต้องการประโยชน์จากการจัดเก็บภาษีเข้าสู่รัฐเป็นสำคัญ “ซึ่งในยุคสมัยรัตนโกสินทร์(สมัยร.2)จะมีข้าหลวงเดินนา¹³ ซึ่งมีหน้าที่เป็นการสำรวจตรวจเก็บภาษีอากรจากที่ดินมากกว่าที่

¹⁰ ประเด็นนี้มีได้ขัดแย้งกับการอธิบายในหัวข้อก่อนหน้านี้อำนาจการจัดการทำประโยชน์แบบอิสระในประเด็นนี้ ผู้วิจัยหมายถึงในการทำเกษตรกรรม กสิกรรมหรือเพาะปลูก หากมีอำนาจจัดการในผืนดินแบบกษัตริย์หรือรัฐไม่

¹¹ รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาการถือครองและใช้ประโยชน์ที่ดินและมาตรการทางเศรษฐศาสตร์และกฎหมายเพื่อให้การใช้ประโยชน์ที่ดินเกิดประโยชน์สูงสุด 15 มีนาคม 2544 หน้า 3-27

¹² จุฑารัตน์ บางยี่ขัน และสนธิ์ บางยี่ขัน :การเมืองและการจัดที่ดิน ตุลาคม 2530 หน้าที่ 26

¹³ คัดลอกข้อมูลมาจาก จุฑารัตน์ บางยี่ขันฯ อ้างแล้ว หน้า 25-26

รูปแบบการปกครองของรัตนโกสินทร์สืบเนื่องจากสมัยอยุธยา คือมีจตุสดมภ์ 4 คือ เวียง วัง คลัง นา การเดินนาค้ายกับการเดินสวน แต่ในรัชกาลที่ 2 ยังไม่ได้เก็บค่านา ให้เก็บทางข้าวตามอย่างโบราณ (วิธีเก็บเงินค่านา ฟังมีในรัชกาลที่ 3) ลักษณะเก็บทางข้าวนั้นคือราษฎรทำนาได้ข้าวมากน้อยเท่าใดก็แบ่งส่วนให้เป็นภาคหลวงตามสมควร ในรัชกาลที่ 2 เก็บภาคหลวงไร่ละ 2 สัดครึ่ง เจ้าชองนาต้องขนข้าวอันเป็นส่วนนางข้าวมาส่งยังหลวงเอง ลักษณะการเป็นทางข้าว กำหนดเป็นสองอย่าง คือ นาที่ได้อาศัยได้ทั้งน้ำฝนและน้ำท่า กำหนดนานั้นว่าน่าน้ำท่า วิธีเก็บทางข้าวเก็บด้วยวิธีโคคู่ คือนับจำนวนโค(กระบือ)โดยเอาเกณฑ์จำนวนโคขึ้นตั้งเป็นอัตราทางข้าวที่จะต้องเสียนา อีกอย่างหนึ่ง

จะเล็งเห็นผลในทางคุ้มครองแก่กรรมสิทธิ์”¹⁴ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าในยุคอดีตสิทธิในการจัดการในที่ดินที่ทำประโยชน์ เป็นอำนาจแห่งสิทธิของราษฎรทั้งหลายที่บุกเบิกจับจองผืนดินนั้นๆ แต่หาสิทธิในกรรมสิทธิ์ในผืนดินนั้นด้วยไม่ เป็นเพียงการยอมรับในการบุกเบิกเพื่อทำประโยชน์และตอบแทนรัฐด้วยภาษีในการทำประโยชน์ในผืนดินแห่งนั้นแก่รัฐ

แต่ในยุคสมัยการบุกเบิกจับจองในทศวรรษ 2510 เป็นต้นมา ที่ราษฎรส่วนหนึ่ง(ส่วนมากในภาคอีสาน)บุกเบิกจับจองในพื้นที่สัมปทานป่าไม้ ที่สภาพป่าไม้ถูกตัดโค่นไม่หมดแล้ว และด้วยการส่งเสริมจากภาครัฐทั้งสัมปทานและสนับสนุนปลูกพืชเชิงพาณิชย์เพื่อการส่งออก หรือไม้โตเร็ว ทำให้การขยายตัวของการบุกเบิกพื้นที่ทำกินแหล่งใหม่ เพื่อตอบสนองต่อการผลิตที่ภาครัฐมุ่งสนับสนุนให้เกิดการเพิ่มผลผลิตด้วยการขยายพื้นที่หรือเนื้อที่ในการเพาะปลูก เนื่องจากพื้นที่ที่มีคุณภาพต่ำ(ในภาคอีสาน)ไม่สามารถตอบสนองต่อภาคการผลิตในภาคการตลาดได้ และแหล่งพื้นที่ในการบุกเบิกที่สามารถตอบสนองในการขยายการเพาะปลูกที่ง่ายต่อการเป็นแหล่งผลิต ด้วยสารอุปโภคอย่างถนอมในพื้นที่สัมปทานที่มีการแผ้วถางไว้แล้ว จึงเป็นตัวเลือกที่ง่ายต่อการใช้ประโยชน์ในการผลิตเพื่อตอบสนองแก่นโยบายเพื่อการผลิตในภาครัฐที่มุ่งส่งเสริม

แต่การส่งเสริมให้เกิดการบุกเบิกพื้นที่ในช่วงทศวรรษ 2510 ซึ่งเป็นสาเหตุหลักในการสูญเสียพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะในภาคอีสาน มาจากความล้มเหลวในทางนโยบายและการจัดการของรัฐ ที่มองทรัพยากรอย่างป่าไม้เป็นเพียงสินค้าเชิงเศรษฐกิจ ที่รัฐต้องเป็นผู้ดูแลจัดการโดยให้สัมปทานอย่างไร้ขีดจำกัด และการส่งเสริมให้เกษตรกรเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกเพื่อขยายผลผลิตและการส่งออกสินค้าในภาคเกษตร¹⁵ แบบไร้ขีดจำกัด จึงนำมาสู่มาตรการของการยึดคืนพื้นที่จากราษฎร โดยอ้างเหตุผลของความเสื่อมโทรมในทรัพยากรธรรมชาติในเวลาต่อมา พร้อมกับทำให้ความหมายในยุคบุกเบิกสมัยใหม่ว่าเป็นการ”บุกรุก” ด้วยข้อความที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

คำอธิบายในระยะหลังที่ถูกด้วยบทกฎหมายกำกับ การบุกเบิกจึงมีคุณค่าแค่เพียงวิถีแห่งการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ มากกว่าที่จะอธิบายให้เห็นถึงวิถีแห่งการผลิตเชิงวัฒนธรรม หรือผลิตเชิงระบบนิเวศ

ซึ่งอาศัยทำแต่น้ำฝนอย่างเดียว คือเป็นที่ดอนน้ำขึ้นไปไม่ถึง วิธีเก็บทางข้าวเรียกว่านาอย่างฟางลอย คือกำหนดเอาเป็นท้องที่ๆได้ทำนาจริงและที่ได้ผล ถ้าไม่ได้ผลไม่เก็บ

ฉะนั้น ข้าหลวงเดินนา(ในรัชกาลที่ 2)เมื่อสำรวจจำนวนนาเสร็จแล้วก็ออกหนังสือสำคัญให้แก่เจ้าของนา หนังสือนั้นเรียกว่า ตราแดงให้แก่ญาติ ส่วนที่ออกสำหรับนาฟางลอยเรียกว่า หนังสือในจอบ

¹⁴ อ่างแล้ว หน้าที่ 28

¹⁵ ยศ สันติสมบัติ ในคำนำ .ป่าชุมชนในประเทศไทย:แนวทางการพัฒนา.เล่ม 3 ป่าชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. เมษายน 2536

อย่างไรก็ดี กฎหมายป่าไม้ อย่างเช่น พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 มาตรา 12¹⁶ มีการยืนยันรับรองสิทธิแต่เดิมอันมีมาก่อนการบัญญัติกฎกระทรวง หรือประโยชน์ที่ได้ทำมาหรือทำไว้แต่ก่อนการบัญญัติกฎกระทรวงที่ว่าด้วยการประกาศพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติฉบับนั้นๆ จึงอาจจะถือได้ว่าเป็นการยอมรับสิทธิหรือประโยชน์ในการใช้ นอกเหนือจากสิทธิตามประมวลกฎหมายที่ดิน และอีกฉบับหนึ่งที่น่าจะถือว่ามี การยอมรับสิทธิในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ คือ พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ.2484 เป็นกฎหมายที่มุ่งเน้น การทำธุรกิจด้านทรัพยากรธรรมชาติ ที่รัฐเข้ามาจัดการทรัพยากรให้เป็นระบบตอบสนองต่อผู้ใช้และภาครัฐ ซึ่ง ในมาตรา 29 ทวิ เป็นการกำหนดหวงห้ามปริมาณในการครอบครองทรัพยากรจากธรรมชาติ โดยมีประกาศ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ออกมากำหนดบังคับปริมาณของป่าหวงห้ามเพื่อใช้สอยในครัวเรือนโดยไม่ต้อง รับอนุญาต¹⁷ แสดงว่าประกาศฉบับนี้ ยอมรับว่าพื้นที่ป่าไม้ มีชุมชนอยู่อาศัยและทำกิน นอกจากนี้จะมีวิถีการใช้ ประโยชน์จากที่ดินแล้ว ชุมชนยังมีวิถีที่ต้องใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งการใช้ในครัวเรือนหรือใช้ ในทางการค้า¹⁸ ด้วย แต่ต้องอยู่ในปริมาณที่กำหนด

นอกจากกฎหมายป่าสงวนแห่งชาติและประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์นี้แล้ว กฎหมายป่าไม้ ฉบับอื่นๆ ก็ไม่ปรากฏเนื้อหาที่ยอมรับสิทธิหรือการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมาย อุทยานแห่งชาติ หรือกฎหมายสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า ที่มีการกำหนดพื้นที่ในที่ดินที่มีได้อยู่ในกรรมสิทธิ์โดย ชอบด้วยกฎหมาย ทำให้ชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ ต้องมีกฎหมายรองรับในกรรมสิทธิ์เท่านั้น จะเห็นว่า

¹⁶ บัญญัติไว้ว่า “บุคคลใดอ้างว่ามีสิทธิหรือได้ทำประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติโดยอยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงกำหนดป่าสงวนแห่งชาตินั้นใช้ บังคับ ให้ยื่นคำร้องเป็นหนังสือต่อนายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอท้องที่ภายในกำหนดเก้าสิบวัน นับแต่วันที่ กฎกระทรวงนั้นใช้บังคับ ถ้าไม่ยื่นคำร้องภายในกำหนดดังกล่าว ให้ถือว่าละสิทธิหรือประโยชน์นั้น

คำร้องดังกล่าวในวรรคหนึ่ง ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอท้องที่ส่งต่อไปยังคณะกรรมการสำหรับป่า สงวนแห่งชาตินั้นโดยไม่ชักช้า

ความในมาตราหนึ่งมิให้ใช้บังคับแก่กรณีสิทธิในที่ดินที่บุคคลมีอยู่ตามประมวลกฎหมายที่ดิน”

¹⁷ ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องกำหนดปริมาณของป่าหวงห้ามที่ให้ค้าหรือมีไว้ในครอบครองเพื่อการค้าหรือมีไว้ในครอบครอง เพื่อใช้สอยในครัวเรือนแห่งตนได้โดยไม่ต้องรับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ประกาศ ณ วันที่ 22 มกราคม 2531 พลเอกหาญ สีแนนนท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และบัญชีท้ายประกาศกระทรวง

¹⁸ บุรินทร์ โชคเกิด (2538 หน้า 409)แต่การค้าของป่าหวงห้ามอันจะต้องรับอนุญาตตามกฎหมายนี้ มีความหมายถึงการค้าขายของ ป่าหวงห้ามเป็นปกติธุระ ไม่อาจหมายถึงการขายของหวงห้ามเฉพาะคราว แต่การค้าของป่าหวงห้ามโดยมิได้อนุญาต แม้จะค้าน้อยกว่า ปริมาณที่กฎหมายอนุญาตให้บุคคลมีไว้ในครอบครองได้ ก็เป็นความผิดตามกฎหมาย หากกรณีผู้ได้รับอนุญาตให้ค้าของป่าหวงห้ามจะมีของ ป่านั้นไว้เกินปริมาณที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด ก็ไม่ต้องขออนุญาติมีของป่าหวงห้ามเกินปริมาณไว้ในครอบครอง

บทบัญญัติของกฎหมายอุทยานและสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า ไม่มีการบัญญัติให้แสดงสิทธิเหมือนอย่างกฎหมายป่าสงวนแห่งชาติ หรืออีกนัยหนึ่งคือไม่ยอมรับสิทธิในความเป็นชุมชน

ดังนั้นในนิยามของกฎหมายป่าไม้ คำว่า“ป่า” ทุกฉบับมีความหมายที่สอดคล้องกันและเพิ่มเติมคำอธิบายให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น จึงเป็นการอธิบายคำว่า “บุกเบิกและบุกรุก” ที่มีความหมายเหมือนกัน หรืออาจจะเป็นการอธิบายในความหมายเดียวกัน ซึ่งในประเด็นเหล่านี้กฎหมายที่มีส่วนสำคัญและนำมาใช้พิจารณาในการอธิบายในเบื้องต้นคือ พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 ซึ่งให้คำอธิบายป่า ไว้ในมาตรา 4(1) เป็นการอธิบายพื้นฐานแห่งสภาพพื้นที่ผืนดินนั้นๆ แต่การกระทำใดๆในพื้นที่ผืนดินนั้น ถูกกำหนดไว้ในมาตรา 54 ซึ่งในบทบัญญัติป่าไม้ฉบับแรกหรือยุคแรกของมาตรานี้¹⁹ มิได้มุ่งประสงค์จะลงโทษผู้ยึดถือครอบครองพื้นที่ป่าไม้ เพียงแต่ต้องการลงโทษผู้ที่ทำการแผ้วถาง โดยมีได้รับอนุญาตเท่านั้น และต่อมายังกำหนดพื้นที่เพื่อการแผ้วถางให้อีกด้วย ยิ่งเป็นการส่งเสริมการบุกเบิกพื้นที่ใช้ประโยชน์ป่าไม้อย่างเต็มที่ ฉะนั้นนับแต่มีการบัญญัติกฎหมายป่าไม้ฉบับนี้ รัฐมีนโยบายส่งเสริมการบุกเบิกพื้นที่เพื่อการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ จนมาถึงช่วงปี 2518 ที่รัฐมีการพัฒนาค่านิยมความหมายที่ดินป่าตลอดมาและมีการสงวนหวงห้ามพื้นที่ป่าไม้มากขึ้น จึงบัญญัติแก้ไขมาตรา 54 โดยให้มีการห้ามการยึดถือครอบครองด้วย ฉะนั้นคำอธิบายที่ว่าด้วยบุกเบิกหรือบุกรุก จึงถูกกำหนดอยู่ในข้อต้องห้ามในกฎหมายตามบทบัญญัติที่แก้ไขใหม่นี้²⁰ ซึ่งกำหนดองค์ประกอบห้ามไว้ว่า ห้ามกันสร้าง แผ้วถาง เผา การกระทำเป็นอันตรายต่อสภาพป่า และยึดถือครอบครอง ซึ่งข้อกำหนดเหล่านี้ ยังเคยถูกส่งเสริมให้สามารถกระทำได้ในเวลาหนึ่งที่สนับสนุนให้มีการ

¹⁹ พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ.2484 ฉบับแรก มาตรา 54 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดทำการแผ้วถางป่าที่ยังไม่เคยถูกแผ้วถางในพื้นที่นั้นมาแต่ก่อน เลย หรือที่ได้เคยถูกแผ้วถางมาแล้ว และได้ทิ้งร้างมาเกินสิบปี เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นหนังสือ”

พ.ร.บ.ป่าไม้(ฉบับที่ 3) พ.ศ.2494 มาตรา 14 ให้ยกเลิกความในมาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน “ห้ามมิให้ผู้ใดทำการแผ้วถางป่าที่ยังไม่เคยถูกแผ้วถางในพื้นที่นั้นมาแต่ก่อน เลย หรือที่ได้เคยถูกแผ้วถางมาแล้ว และได้ทิ้งร้างมาเกินห้าปี เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นหนังสือ หรือในเขตที่รัฐมนตรีประกาศให้แผ้วถางได้โดยไม่ต้องรับอนุญาต การขออนุญาตและการอนุญาตให้เป็นไปตามข้อกำหนดในกฎกระทรวง

พ.ร.บ.ป่าไม้(ฉบับที่ 4) พ.ศ.2503 มาตรา 11 ให้ยกเลิกความในมาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2494 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน “ห้ามมิให้บุคคลใดทำการแผ้วถางป่า หรือทำการกันสร้างป่าหรือเผาป่า หรือทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการทำลายป่า เว้นแต่จะกระทำภายในเขตที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา หรือโดยได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ การขออนุญาตและการอนุญาตให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง”

พ.ร.บ.ป่าไม้(ฉบับที่ 5)มาตรา 22 ที่มีการบัญญัติแก้ไขและใช้บังคับจนถึงปัจจุบัน

²⁰ รวมถึง พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504 มาตรา 16,พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 14, พ.ร.บ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 มาตรา 38 ด้วย (ดูรายละเอียดในตารางกฎหมาย)

บุกเบิก ดังนั้นการบุกเบิกทำกินตามความหมายของชาวบ้าน จึงเป็นข้อต้องห้ามทางกฎหมาย หากพื้นที่นั้น เป็นไปตามคำนิยามในมาตรา 4(1) พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ.2484

ทั้งๆ ที่ พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ.2484 มุ่งเน้นให้ความสำคัญเฉพาะของที่อยู่ในป่าเป็นสำคัญ ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 644/2498 วัตถุประสงค์หลักน่าจะเป็นการจัดสรรการใช้ประโยชน์ในรูปแบบธุรกิจการค้าจากทรัพยากรธรรมชาติเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการให้สัมปทาน ทั้งยังกำหนดให้ทำเฉพาะในเขตป่าไม้ที่ห่างไกลและกันดาร หรือเฉพาะไม้ที่มีค่าหรือหายาก ตามมาตรา 11 วรรคหนึ่งและสาม และอาจถูกเรียกสัมปทานนั้นว่าบุกเบิกป่าไม้หรือทำไม้ในพื้นที่ป่าก็ได้ ฉะนั้นคำในการอธิบายให้ความหมายของคำว่า บุกเบิกตามกฎหมายฉบับนี้จึงน่าจะมีความหมายที่ต้องได้รับอนุญาต แต่การบุกเบิกพื้นที่ทำประโยชน์ทำกินและที่อยู่อาศัย อาจจะถูกตีความว่าบุกรุก หากไม่ได้รับอนุญาต

แต่กฎหมายที่ดิน ให้คุณค่าความหมาย การบุกเบิกไว้ว่า ในยุคอดีตการบุกเบิกจับจองสามารถกระทำได้โดยตนเองและยังได้รับการยอมรับ แต่กาลเวลาผ่านไปวิธีการจัดการทางนโยบายที่ดินรัฐเข้ามามุ่งเน้นคุ้มครองดูแลในการจัดการที่ดินมากขึ้น ด้วยการกำหนดเงื่อนไขแห่งกฎหมาย โดยรัฐจะเป็นผู้กำหนดในการจับจอง พร้อมทั้งส่งเสริมด้านสาธารณูปโภค มุ่งกระจายการถือครอง และจำกัดการถือครอง และสำรวจทรัพยากรธรรมชาติอย่างที่ดินและวางแผนการใช้ประโยชน์อย่างถูกต้อง²¹ แต่ยังคงให้สิทธิของผู้บุกเบิกจับจองตั้งแต่อดีตสามารถขอการรับรองตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497

การบุกเบิกจับจองภายหลังประกาศใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497 อาจถูกตีความว่าเป็นการจับจองพื้นที่สาธารณะประโยชน์พื้นที่ป่าได้เช่นกัน เนื่องจาก พ.ร.บ. ป่าไม้ พ.ศ.2484 ได้บัญญัติคำว่าป่าไว้ว่าที่ดินที่ยังมิได้มีบุคคลได้มาตามกฎหมายที่ดิน และเป็นที่ดินของรัฐ²² ตามประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 2 ซึ่งมีความหมายที่รวมถึงที่ดินใดๆทั้งหมดต้องอยู่ภายใต้คำนิยามตามกฎหมายนี้ จึงอาจทำให้ไม่ถูกการรับรองหรืออาจถูกเรียกการบุกเบิกว่าเป็นบุกรุกได้

ประเด็นที่น่าสนใจอยู่ที่ว่า หากบุกเบิกจับจองแม้จะต้องห้ามตามประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 9 ที่ห้ามยึดถือครอบครอง แต่สามารถอนุญาตและเสียค่าตอบแทนได้ ตามมาตรา 9 ทวิ หรือสามารถจัดให้ใช้ประโยชน์ในที่ดินได้ หากไม่เป็นที่สาธารณะสมบัติของแผ่นดินอันราษฎรใช้

²¹ จุฑารัตน์ บางยี่ขัน หน้า 49 นโยบายประกาศใช้บังคับประมวลกฎหมายที่ดิน เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2497

²² จุฑารัตน์ บางยี่ขัน อ้างแล้ว หน้า 17

ให้ความหมายของที่ดินของรัฐ(Public Land) ว่า

ทรัพย์สินใดที่รัฐเป็นเจ้าของเพื่อประโยชน์ แก่ปวงชนทั้งประเทศ ทรัพย์สินนี้ได้ชื่อทรัพย์สินส่วนรวม หรือ Public Property ที่ดินแห่งรัฐเป็นที่ดินซึ่งรัฐเป็นเจ้าของและรัฐถือกรรมสิทธิ์ไว้เพื่อประโยชน์แก่ประชาชน หรือรักษาไว้เพื่อประชาชน ที่ดินแห่งรัฐนี้ บางทีผู้ถือกรรมสิทธิ์อาจจะเป็นองค์การของรัฐหรือทบวงการเมือง ซึ่งเป็นการรับมอบอำนาจจากรัฐให้ถือที่ดินก็ได้

ประโยชน์ร่วมกัน ตามมาตรา 10 คำถามสำคัญคือที่ดินทั้งหมดนี้เป็นที่ดินของรัฐที่ไม่มีสิทธิครอบครองตามกฎหมาย อันหมายรวมถึงนิยามของคำว่าป่าด้วย แต่สามารถจัดสรรให้ใช้ประโยชน์ได้ หรืออาจจะเปลี่ยนสภาพกลายเป็นที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์ตามกฎหมายต่อไปได้ **ฉะนั้นทั้ง พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ.2484 และกฎหมายที่ดิน ต่างมุ่งหมายในอำนาจการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่างกันไปแต่ละฉบับ หากได้มุ่งอนุรักษ์คุ้มครองทรัพยากรอย่างเด็ดขาดไม่** แต่คำถามอีกคำถามหนึ่ง หากจะดำเนินคดีกับผู้บุกรุก (บุกรุก) ในที่ดินของรัฐตามกฎหมายทั้งสองฉบับได้หรือไม่ คำตอบคือได้ ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1220/2515 “ที่พิพาทมิใช่ที่ดินของจำเลยแต่เป็นที่รกร้างว่างเปล่า ซึ่งยังต้องถือว่าเป็นป่าตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 มาตรา 4(1) เมื่อจำเลยเข้าทำการแผ้วถางป่านั้น ซึ่งยังไม่เคยแผ้วถางมาก่อนและเข้ายึดถือครอบครองโดยมิได้รับอนุญาตย่อมต้องมีความผิดตาม พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ.2484..และผิดตามประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 9” อันเป็นการแสดงให้เห็นว่าในยุคแห่งการยอมรับการบุกรุกที่ดินได้หมดสิ้นแล้ว (หรือ) และไม่ถูกการยอมรับด้วยบทบัญญัติทางกฎหมายอีกแล้ว และไม่จัดให้เป็นผู้มีส่วนร่วมในการจัดการที่ดินเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอีกต่อไป (ผู้วิจัยหมายถึงผู้ผลิตที่เพื่อสนองตอบการบริโภคของปวงชนทั้งปวง)

ทั้งๆที่ความหมายในที่ดินของรัฐซึ่งเป็นทรัพย์สินส่วนรวม ตามคำอธิบายของจุฑารัตน์ ที่รัฐถือกรรมสิทธิ์เพื่อประโยชน์แก่ปวงชนทั้งประเทศ หรือความหมายในทรัพย์สินส่วนรวมนี่ รัฐให้หมายความถึงประโยชน์แก่ปวงชนทั้งประเทศ(เสมอกัน)ตามตัวอักษร หากได้มีความหมายถึงเฉพาะกลุ่มบุคคลใดกลุ่มหนึ่ง แม้กลุ่มบุคคลเหล่านั้นจะดำรงวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับทรัพยากรธรรมชาติและต้องพึ่งพิงทรัพยากรสำคัญ อย่างไรก็ตาม ก็ไม่อาจอ้างประโยชน์ส่วนรวมได้ ซึ่งวิถีชีวิตของปวงชนแท้จริงแล้ว มีวิถีชีวิตต่างกัน และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ต่างกัน ความหมายที่แท้จริงของประโยชน์แก่ปวงชนจึงน่าจะหมายถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของปวงชนนั้นเป็นสำคัญ เพียงแต่ต้องไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมหรือส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของกลุ่มชนอื่น ที่มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในรูปแบบอื่นที่ต่างกัน ซึ่งน่าจะตรงความหมายในคำว่าทรัพย์สินส่วนรวมมากกว่า

2. การประกาศเขตพื้นที่ป่าของรัฐ เป็นกระบวนการที่ไม่ชอบธรรม

ผู้วิจัยได้อธิบายคำว่าป่าตาม พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ.2484 ไปแล้วในหัวข้อก่อนนี้ ซึ่งในความเป็นจริงป่าในความหมายของ พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ.2484 ไม่มีขอบเขตในมิติเนื้อที่เข้ามาเกี่ยวข้อง และไม่จำเป็นต้องมีการพิจารณาในเรื่องไม้ ถึงแม้สภาพโดยข้อเท็จจริงจะไม่มีพันธุ์ไม้อยู่ในพื้นที่เลย ก็ยังคงนิยามคำว่าป่าตาม พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ.2484 อยู่ โดยความเห็นของผู้วิจัยจึงไม่น่าจะถูกต้อง โดยผู้วิจัยเห็นด้วยกับแนวทางความเห็นคณะกรรมการกฤษฎีกาเรื่องเสร็จที่ 294/2534 ที่หากจะพิจารณาว่าการนำ พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ.2484 มาใช้บังคับ

ต้องพิจารณาถึงสภาพของป่าและไม้ แต่ถ้าหากจะให้พิจารณาว่าสภาพพื้นที่ใดยังคงมีสภาพป่าหรือไม่ และให้มีผลสืบสภาพไปโดยอัตโนมัติ นั้น ก็คงต้องมีผู้คัดค้านอย่างมากมาย เพราะเกรงว่าจะเป็นการเปิดช่องว่างให้กับกลุ่มผู้ต้องการเปลี่ยนสภาพพื้นที่ให้ไม่มีสภาพเป็นป่า ซึ่งในจุดมุ่งหมายของกฎหมายป่าไม้ฉบับนี้ต้องการคุ้มครองรักษาทรัพยากรในป่าทั้งหมด แต่เป็นการคุ้มครองในทางเศรษฐกิจเป็นหลัก จึงไม่สอดคล้องกับการนำบทบัญญัตินี้ มาใช้บังคับกับราษฎรผู้ที่ต้องดำรงวิถีชีวิตในป่า ที่จำเป็นต้องมีการก่อสร้างแผ้วถางแผ้วชพืช ตามวิถีวัฒนธรรมของการผลิตแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ โดยที่ไม่เคยต้องขออนุญาต และมีความเชื่อว่าทรัพยากรเหล่านั้นเป็นทรัพย์สินส่วนรวมที่ตนมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ แต่ความเชื่อเช่นนั้นนับวันยิ่งถูกทำลายโดยบทบัญญัติทางกฎหมาย จนประชาชนไม่มีความรู้สึกว่าเป็นทรัพย์สินส่วนรวม และแต่เป็นทรัพย์สินของรัฐแต่เพียงผู้เดียว ทั้งอำนาจจัดการและใช้ประโยชน์เพื่อรัฐ หาได้ประโยชน์เพื่อชุมชนที่ดำรงอยู่ในพื้นที่ป่าไม่

การสร้างความปลอดภัยของรัฐในการกำหนดพื้นที่ป่าไม้นั้น งานวิทยานิพนธ์ของศยามล²³ ได้อธิบายไว้ว่ารัฐเริ่มมีนโยบายที่ชัดเจนก่อนที่จะมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่หนึ่ง ที่ประสงค์จะจำแนกพื้นที่ป่าในแต่ละประเภท โดยนำเงื่อนไขในมาตรา 7 ประมวลกฎหมายที่ดิน(ถูกยกเลิกแล้ว)มาสำรวจจำแนกและสำมะโนที่ดินถึงสภาพแห่งความอุดมสมบูรณ์และเหมาะสมแก่การทำประโยชน์ทั้งรัฐและประชาชน และนำมาจัดสรร และยังมีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 19 เมษายน 2503 แต่งตั้งคณะกรรมการสำรวจจำแนกประเภทที่ดิน และเร่งรัดให้กรมป่าไม้จัดทำแผนที่แสดงเขตป่าที่จะสงวนคุ้มครอง โดยมีหลักเกณฑ์การพิจารณาจำแนกพื้นที่อนุรักษ์ในเขตป่าต้นน้ำลำธารมากที่สุด พื้นที่ที่มีการแผ้วถางก่อสร้าง และพิจารณาพื้นที่ที่มีพันธุ์ไม้และของป่าที่จะเป็นสินค้าเพื่อใช้ประโยชน์ในท้องที่ให้เพียงพอ ต่อมาแนวทางการจำแนกพื้นที่ตามมติคณะรัฐมนตรีลงวันที่ 14 พฤศจิกายน 2504 ที่ยังจำแนกพื้นที่ป่าไม้ถาวรเพิ่มขึ้นมาอีกด้วยนอกเหนือจากพื้นที่ต่างๆเหล่านั้น โดยให้เหตุผลที่สำคัญว่าเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสัตว์ป่า การรักษาความหลากหลายทางพันธุกรรม พร้อมกับการพัฒนาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแบบรวมศูนย์อำนาจการจัดการอยู่ที่รัฐ โดยนำแนวคิดของการประกาศพื้นที่อุทยานแห่งชาติของอเมริกา ซึ่งมีประเด็นสาระสำคัญประการหนึ่งที่ว่า ผู้มีอำนาจสูงสุดของประเทศต้องเข้าคุ้มครองหรือจัดการเข้าแสวงหาประโยชน์ หรือการเข้ายึดครองพื้นที่ทั้งหมดโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อป้องกันพื้นฐานทางนิเวศวิทยา ธรณีสัณฐาน หรือสุทธยลักษณะไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากแนวคิดเหล่านี้แล้ว รัฐเองยังมีนโยบายในการปรับปรุงกฎหมายต่างๆที่เกี่ยวกับป่าไม้ ให้ความรัดกุมที่เหมาะสมมากขึ้นต่อสถานการณ์ ไม่ว่าจะเป็น พ.ร.บ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2503 หรือ พ.ร.บ.คุ้มครองและสงวนป่า พ.ศ.2481 เป็นต้น และกระบวนการป้องกันหรือทวงคืนพื้นที่เพื่อนำมาสงวนหรือ

²³ ศยามล, หน้า 202,66

เพื่อการอนุรักษ์นั้น รัฐใช้วิธีดำเนินการที่รวดเร็วและสะดวก ด้วยการขีดเส้นขอบเขตพื้นที่ต่างๆเหล่านั้นบนแผนที่หรือภาพถ่ายทางอากาศที่มีได้มีการเข้าสำรวจอย่างแท้จริง ส่งผลให้เกิดการทับซ้อนกับพื้นที่ใช้ประโยชน์ของชุมชนต่างๆ โดยที่ไม่สนใจการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ต่างๆเหล่านั้นของชุมชน หรือความมุ่งหมายในการดำเนินการเพียงแต่ต้องการแสดงอำนาจในการจัดการพื้นที่ได้อย่างเต็มที่ โดยมีวัตถุประสงค์ในการพิจารณา กำหนดพื้นที่ป่าในแต่ละประเภทด้วยหลักเกณฑ์ดังนี้²⁴

- 1) เพื่อคุ้มครองรักษาทรัพยากรธรรมชาติ
- 2) เป็นดุลยพินิจของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการกำหนดเขตพื้นที่ เพื่อวัตถุประสงค์แห่งการคุ้มครองรักษา
- 3) เป็นการตัดสินใจของคณะรัฐมนตรีที่จะกำหนดประเภทของป่าตามกฎหมายแต่ละฉบับ
- 4) และยังเป็นดุลยพินิจในการทำเครื่องหมายประกาศให้ประชาชนทราบ

โดยที่สยามลได้อธิบายหลักเกณฑ์ดังกล่าวเพิ่มเติมไว้ว่า การพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์โดยใช้ดุลยพินิจของพนักงานเจ้าหน้าที่นั้น เป็นจุดเริ่มต้นของการละเมิดสิทธิของราษฎร โดยรัฐเป็นผู้จัดทำหรือกำหนดแนวเขตพื้นที่ ซึ่งในพื้นที่เหล่านั้นอาจจะมีทั้งพื้นที่เขตอนุรักษ์ ป่าใช้สอย ป่าตามวัฒนธรรมประเพณีของชาวบ้าน และเมื่อกระบวนการนำเสนอต่อส่วนกลาง(รัฐบาล)จากการนำเสนอของคณะกรรมการต่างๆในประเภทของป่า เช่นคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ, คณะกรรมการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า หรือ คณะกรรมการป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งคณะกรรมการเหล่านั้นหาได้มีภาคส่วนของประชาชนผู้ต้องได้รับผลกระทบในการร่วมพิจารณาด้วย และยังเป็นดุลยพินิจในการกำหนดเครื่องหมายในการประกาศเขตป่าในแต่ละพื้นที่อีก ยิ่งเป็นการละเมิดเข้าขั้นรุนแรงในวิถีชีวิตของชุมชน แม้จะมีเงื่อนไขตาม พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 มาตรา 12 กำหนดระยะเวลาให้มีการโต้แย้งได้ภายในกำหนด 90 วัน ซึ่งพื้นที่บางพื้นที่อาจมีความยากลำบากในการสื่อสารติดต่อ อาจทำให้ไม่สามารถปฏิบัติได้จริง

ซึ่งในหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ผู้วิจัยเห็นว่า น่าจะยังคงมีการดำเนินการในรูปแบบเช่นนี้อยู่ แต่ในหลักเกณฑ์ข้อสุดท้ายของสยามลนี้ อาจจะถูกโต้แย้งได้ว่าไม่เป็นความจริง ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ต้องกระทำการประกาศตามแบบและเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด และตามสมควรนั้น ก็จะต้องให้ปรากฏรับทราบโดยทั่วกัน จากแนวคิดในเบื้องต้นเกี่ยวกับการจำแนกพื้นที่ป่า รัฐยังมีนโยบายพัฒนาพื้นที่ป่าไม่ให้นโยบายแห่งชาติ²⁵ เพื่อให้การจัดการและพัฒนาทรัพยากรป่าไม้สามารถกระทำโดยต่อเนื่องในระยะยาวและประสาน

²⁴ สยามล, หน้า 208-212

²⁵ มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 3 ธันวาคม 2528 กำหนดนโยบายป่าไม้แห่งชาติ

สอดคล้องกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติชนิดอื่น และเพื่อให้ส่วนราชการและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องได้มีความเข้าใจและถือเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกัน อันจะทำให้การพัฒนาป่าไม้เป็นไปอย่างราบรื่นและบรรลุผลสำเร็จ โดยประสงค์ให้พื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศอย่างน้อยในอัตราร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ โดยแบ่งพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ร้อยละ 15 พื้นที่ป่าเพื่อการเศรษฐกิจร้อยละ 25 แต่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเหตุผลในนโยบายป่าแห่งชาติ ประสงค์เพื่อการสิ่งใดระหว่างการอนุรักษ์หรือเพื่อการเศรษฐกิจ เพราะสัดส่วนเพื่อการเศรษฐกิจมีมากกว่าเพื่อการอนุรักษ์ และโดยเงื่อนไขในแนวคิดที่จะให้เกิดการพัฒนาาร่วมกัน(ทวงคืน)ในพื้นที่ป่าด้วยการกำหนดพื้นที่ป่าให้ได้ร้อยละ 40 ของพื้นที่นั้น ยิ่งสร้างความสับสนและขัดแย้งอย่างมากต่อชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ที่ครั้งหนึ่งเคยถูกส่งเสริมให้เกิดการใช้ประโยชน์จากป่าไม่ว่าจะในรูปแบบของการสัมปทานป่าไม้ หรือเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจแบบเกษตรเชิงพาณิชย์ที่ให้ใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ หากพื้นที่ใดถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ ประชาชนอาจถูกอพยพออกจากพื้นที่ แต่หากพื้นที่ใดที่ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่เพื่อการผลิตไม้แล้ว จะถูกพัฒนาเป็นสวนป่าที่ให้ภาคเอกชนเข้ามาเป็นผู้มีส่วนร่วมมากกว่าราษฎรในพื้นที่ ซึ่งถูกมองว่าไม่มีศักยภาพทัดเทียมภาคธุรกิจเอกชนได้ ทำให้ปัญหาพิพาทในที่ดินป่าไม้จากยุคอดีตสู่ยุคปัจจุบันยังคงดำรงในวงวนเช่นนี้

รวมทั้งรูปแบบและเงื่อนไขในการทวงคืนพื้นที่ป่ายังเพิ่มรายละเอียดมากขึ้นไปอีก เพื่อสนับสนุนความชอบธรรมที่ต้องยิ่งทวงคืนกลับมาให้มากที่สุดและเร็วที่สุด นโยบายเกี่ยวกับจัดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำและมาตรการการใช้พื้นที่ในเขตป่าตามลุ่มน้ำ²⁶ จึงถูกนำออกมาบังคับใช้อย่างเข้มงวด เพื่อควบคุมปริมาณหรือความเหมาะสมในการใช้ประโยชน์ในที่ดินป่าไม้ ฉะนั้นเหตุผลและเงื่อนไขข้อบังคับต่างๆ ในการออกมาตรการกำหนดพื้นที่ป่าไม้ แท้จริงแล้วอำนาจอันชอบธรรมของรัฐในการกำหนดพื้นที่ใดๆ เพียงแต่ประสงค์บ่งบอกสิทธิโดยแท้ของรัฐเท่านั้น ที่จะเลือกเป็นผู้กำหนดพื้นที่ตามความประสงค์และตอบสนองต่อนโยบายและความมั่นคงแห่งรัฐ และด้วยเงื่อนไขแห่งกฎหมายป่าไม้ต่างๆ รัฐเป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาดในการใช้อำนาจในการจัดการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าไม้ และยิ่งมีการส่งมอบพื้นที่ที่ถูกจัดจำแนกมากเท่าใด จึงยิ่งสร้างความชอบธรรมต่อหน่วยงานนั้นๆ ในการใช้อำนาจในพื้นที่ที่มีการจำแนกตามกฎหมายต่อประชาชนมากขึ้นเท่านั้น

²⁶ คัดลอกมาจาก (ร่าง)แผนแม่บทการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ของชาติ โดยกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2546

มติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการจัดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำมี มติ 28 พฤษภาคม 2528, 21 ตุลาคม 2529, 12 กรกฎาคม 2531, 7 พฤศจิกายน 2532, 19 พฤศจิกายน 2534, 21 กุมภาพันธ์ 2538 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบกับการกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำและข้อเสนอแนะมาตรการใช้ที่ดินในเขตลุ่มน้ำ รวม 25 ลุ่มน้ำสำคัญของประเทศ ออกเป็น 5 ชั้นคุณภาพ

3. การตัดสินใจชี้ขาดว่าเป็นพื้นที่ใดเป็นพื้นที่ของรัฐ ไม่ควรพิจารณาจากข้อกำหนดเพียงประการเดียว

กฎหมายป่าไม้แต่ละฉบับจะมีคณะกรรมการที่พิจารณาความเหมาะสมของพื้นที่ป่า เพื่อประโยชน์ของการอนุรักษ์ แต่คณะกรรมการต่างๆเหล่านั้นหาได้มีส่วนของภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดพื้นที่แต่อย่างใดไม่ หลายพื้นที่ถูกกำหนดขอบเขตพื้นที่ด้วยการขีดเส้นในแผนที่หรือภาพถ่ายทางอากาศ นับแต่อดีตจนถึงยุค 2540 ยังทำเช่นนี้อยู่ และมีการยอมรับในระดับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ แนวคิดที่ว่าทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้เป็นของรัฐ จึงแสดงถึงอำนาจสิทธิการจัดการทรัพยากรด้วยองค์ของรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียวโดยไม่จำเป็นต้องขอความคิดเห็นจากประชาชน

หากพิจารณาตามหลักรัฐธรรมนูญแล้ว อำนาจแห่งรัฐนั้นต้องมาจากอำนาจของปวงชนและต้องเป็นการได้รับมอบอำนาจจากประชาชนเท่านั้นที่รัฐจะแสดงอำนาจได้ อำนาจที่ใช้นั้นก็ต้องเพื่อประโยชน์ของประชาชนโดยรวม หาได้มีเพื่อประโยชน์ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะไม่ ฉะนั้นการกำหนดพื้นที่เพื่อสงวนอนุรักษ์และการพัฒนา ย่อมต้องคำนึงถึงการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน หากจะขยายความก็คือ พื้นที่ที่มีประชาชนเข้าไปใช้ประโยชน์ รัฐย่อมต้องคำนึงถึงการให้ประโยชน์ของประชาชนที่มีความแตกต่างกันในพื้นที่ฐานของกลุ่มคนหรือชุมชน เช่นชุมชนเมืองมีวิถีแห่งการใช้ประโยชน์ที่ต่างกับชุมชนท้องถิ่นที่ดำรงชีวิตอาศัยอยู่ในพื้นที่ป่า ในขณะที่วิถีชีวิตในแต่ละชุมชนต้องคำนึงถึงการให้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน ฉะนั้นรัฐจำเป็นต้องตอบสนองการจัดการทรัพยากรธรรมชาติต่อกลุ่มบุคคลที่แตกต่างกันตามความต้องการของแต่ละกลุ่ม

ดังนั้นการที่ทรัพยากรธรรมชาติถูกจัดการโดยรัฐแบบเบ็ดเสร็จแล้ว เสียงเรียกร้องจากสังคมส่วนหนึ่งจึงบอกว่า ชุมชนควรสามารถอ้างสิทธิของชุมชนในการต่อรองสิทธิในการจัดการทรัพยากรจากภาครัฐได้ โดยอ้างอิงสิทธิในการดำรงวัฒนธรรมวิถีชีวิตที่มีมาอย่างยาวนาน

3.1 นโยบายการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน ด้วยการผ่อนผันให้ราษฎรอยู่อาศัยและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติได้

นับแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกที่มุ่งจัดสรรพื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมจำนวน 30 ล้านไร่ ให้แก่ประชาชนไม่น้อยกว่า 1 ล้านคน โดยให้จัดสรรที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดิน และมีนโยบายและโครงการจัดสรรที่ดินต่อมาอีกหลายโครงการ เช่น

พระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ.2511 ซึ่งเป็นการอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าเป็นการชั่วคราว ตามมติกรม.วันที่ 22 เมษายน 2512

โครงการเร่งรัดจัดที่ดินให้ราษฎร หากเป็นที่ดินนอกเขตป่าถาวร ให้เร่งรัดสำรวจออก น.ส.3 ตามมติกรม.วันที่ 8 กรกฎาคม 2512 และ 9 ธันวาคม 2512

มติกรม.วันที่ 17 สิงหาคม 2517 ว่าด้วยการผ่อนผันให้ราษฎรอยู่อาศัยทำกิน ในโครงการปลูกสร้างสวนป่าของกรมป่าไม้

มติกรม.วันที่ 29 เมษายน 2518 ที่ว่าด้วยการจัดที่ดินให้แก่ราษฎรในโครงการหมู่บ้านป่าไม้ ครอบคลุมและไม่เกิน 15 ไร่ โดยให้กรรมสิทธิ์แต่ตกทอดทายาทได้

มติกรม.วันที่ 28 สิงหาคม 2522 ช่วยเหลือราษฎรที่บุกรุกอยู่ในป่าสงวนแห่งชาติและป่าไม้ถาวรของชาติ ให้มีที่ทำกินเป็นหลักแหล่ง(โครงการสิทธิทำกิน สทก.)

มติกรม.วันที่ 22 กันยายน 2524 ยกเลิกมติวันที่ 4 เมษายน 2518 และลดจำนวนที่ทำกินไม่ควรเกิน 10 ไร่ต่อครอบครัว

มติกรม.วันที่ 26 ตุลาคม 2525 และวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2526 จะไม่อพยพราษฎรที่ตั้งหลักแหล่งทำกินอยู่ในบริเวณพื้นที่โครงการโดยที่ราษฎรไม่สมัครใจ

มติกรม.วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2528 เป็นการช่วยเหลือราษฎรตามโครงการการเพิกถอนสภาพป่าที่เป็นที่ตั้งชุมชน ซึ่งแบ่งการช่วยเหลือออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1)เป็นแหล่งชุมชนที่เกิดขึ้นก่อนกำหนดพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติหรือป่าไม้ถาวรของชาติ ให้ได้รับเอกสารสิทธิ์ 2)เป็นแหล่งชุมชนที่เกิดขึ้นระหว่างปี พ.ศ.2510-2518 ภายหลังจากกำหนดพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ให้ได้สิทธิ ทำกิน (สทก.) 3)เป็นแหล่งชุมชนที่เกิดขึ้นหลังปี พ.ศ. 2518 จนถึงปัจจุบันอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยเป็นการชั่วคราว

มติกรม.วันที่ 22 มกราคม 2534 โครงการจัดที่ดินทำกินให้กับราษฎรผู้ยากไร้ในพื้นที่ป่าสงวนที่เสื่อมโทรม (คจก.)

มติกรม.วันที่ 4 พฤษภาคม 2536 เร่งรัดการออกเอกสารสิทธิ์แก่ราษฎร ที่ทำประโยชน์ก่อนการสงวนหวงห้ามที่ดินของรัฐหรือเป็นหมู่บ้านเก่าที่พิสูจน์ได้ว่าอยู่มาแต่ดั้งเดิม กรณีครอบครองภายหลังการสงวนหวงห้ามให้แก่ใช้ด้วยการปฏิรูปที่ดิน มติกรม.วันที่ 13 กันยายน 2537 เรื่องการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตป่าสงวนแห่งชาติ²⁷

²⁷ ศยามล,หน้า 74-79,239-243,275,276

มติกรม.วันที่ 17 เมษายน 2540 ที่มีนโยบายเห็นชอบให้มีการพิสูจน์โดยให้รับรองสิทธิที่มั่นคงในการอยู่อาศัย/ทำกิน โดยให้สิทธิดังกล่าวตกทอดทางมรดกแก่ทายาท และห้ามจำหน่ายจ่ายโอน

มติกรม.วันที่ 29 เมษายน 2540 ในส่วนภาคเหนือ เรื่องหลักเกณฑ์การพิสูจน์ให้ใช้วิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง คือเอกสารราชการ ร่องรอยการทำประโยชน์ สิ่งปลูกสร้าง ไม้ผล ไม้ยืนต้น ปากคำพยานบุคคลในชุมชน ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคตะวันออก ให้ตรวจสอบเพิกถอนแนวเขตป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย และป่าอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี แล้วออกเอกสาร ส.ป.ก. 4-01 ซึ่งมติทั้งสองผ่านการพิจารณาพร้อมแก้ไขปัญหาระหว่างชาวบ้านกับรัฐบาล

และมติกรม.วันที่ 22 เมษายน 2540 เป็นเรื่องปรับปรุงแนวเขตอุทยานแห่งชาติทับลาน แล้วรับรองสิทธิการอยู่อาศัย/ทำกินโดยออกเอกสาร ส.ป.ก.4-01

มติกรม.วันที่ 30 มิถุนายน 2541 ซึ่งเป็นมติกรม.ที่ยังคงใช้ปฏิบัติในสถานการณ์ปัจจุบัน ยกเลิกมติกรม.วันที่ 17,22,29 เมษายน 2540 โดยให้มีการกำหนดวิธีการพิสูจน์สิทธิด้วยการใช้ภาพถ่ายทางอากาศเป็นหลักและพยานหลักฐานอื่นประกอบการพิจารณา และไม่เห็นควรให้นำพื้นที่ป่าอนุรักษ์ไปดำเนินการปฏิรูปที่ดิน

นโยบายและโครงการแก้ไขปัญหาที่ดินป่าไม้ของรัฐที่ผ่านมา บ่งบอกถึงสภาพการณ์การมอบหมายสิทธิในที่ดินของรัฐต่อพลเมือง เมื่อรัฐมีหน้าที่โดยพื้นฐานที่ต้องจัดสรรทรัพยากรให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชากร จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ต้องมีนโยบายตอบสนองต่อการพัฒนาและเพื่อการอนุรักษ์ และนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงเป็นที่ประจักษ์ได้ว่านโยบายแห่งรัฐยังมีโอกาสที่จะสอดคล้องให้ราษฎรเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าไม้ หรือรับรองการมีวิถีชีวิตและชุมชนในพื้นที่ป่าได้เช่นกัน องค์การทางยุทธวิธีจึงต้องทำความเข้าใจต่อนโยบายแห่งรัฐ และให้ความสำคัญกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐหรือนโยบายแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของรัฐบาล หาใช้พิจารณาแต่เพียงมิติทางกฎหมายซึ่งอาจจะไม่สอดคล้องกับนโยบายแห่งรัฐ รวมไปถึงการปรับปรุงกระบวนการพิจารณาคดี หรือกฎหมายให้เหมาะสม เพื่อที่จะสร้างความเป็นธรรม บนพื้นฐานความเป็นจริงแก่สังคมต่อไป

3.2 การพิจารณาถึงเจตจำนงของกฎหมายและการอธิบายตีความข้อกฎหมายอย่างกว้างขวางและครอบคลุมมากพอ

เมื่อกระบวนการทางกฎหมายได้มีการปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น การประกาศพื้นที่ป่าให้มีผลบังคับใช้ในแต่ละพื้นที่จึงกลายเป็นเงื่อนไขสำคัญในการแสดงสิทธิแห่งรัฐ พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ

พ.ศ.2507 ที่ถูกพัฒนามาจากพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองป่า พ.ศ.2481 มีส่วนสำคัญอย่างมากที่ทำให้เกิดการบัญญัติกฎหมายฉบับอื่นตามมาอีก 3 ฉบับ²⁸ โดยเริ่มมีการกำหนดเขตป่าคุ้มครองและป่าสงวน และนิยามคำว่าป่าว่า เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทที่รกร้างว่างเปล่า ป่าคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองป่า พ.ศ.2481 ให้ถือเป็นป่าสงวนแห่งชาติตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 ในบทเฉพาะกาลมาตรา 36 โดยมีเงื่อนไขให้ต้องประกาศเป็นกฎกระทรวง กำหนดให้เป็นป่าสงวนออกตามความในมาตรา 6 วรรคสองหรือมาตรา 7 ซึ่งต้องออกภายใน 5 ปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ทำให้ป่าคุ้มครองตามกฎหมายที่ไม่ได้ออกภายในกำหนด มีสภาพเป็นเพียงป่าธรรมดา²⁹ หรือเป็นป่าตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 การมีสภาพเป็นป่าธรรมดาตามพ.ร.บ.ป่าไม้ฯ กฎหมายไม่ได้กำหนดให้มีการประกาศอาณาเขตของป่า เพียงแต่ดูจากสภาพที่สามารถพัฒนาให้เป็นพื้นที่ที่รัฐรับรองได้ พนักงานเจ้าหน้าที่อธิบายถึงเหตุผลในการกำหนดพื้นที่คุ้มครองเหล่านี้ว่า เป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ทั้งพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์หรือพันธุ์ไม้ต่างๆ และสะดวกแก่การกันพื้นที่ไว้เพื่อจำแนกให้เป็นเขตอุทยาน และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า การอธิบายของเจ้าหน้าที่ภาครัฐถึงที่มาของพื้นที่ว่าเดิมเป็นพื้นที่ป่าสงวนอยู่ก่อนแล้ว³⁰ เพื่อลดความชอบธรรมของชุมชนในการอยู่อาศัยในพื้นที่ ที่มีการประกาศพื้นที่ป่าก่อนมีชุมชนอาศัยอยู่

การกำหนดเขตป่าคุ้มครองตามกฎหมายเดิมต้องใช้เวลาในการดำเนินการอย่างมาก การปรับปรุงแก้ไขการประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติ จึงบัญญัติออกมาเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องเหล่านี้ให้สะดวกรวดเร็วมากขึ้น โดยไม่ปรากฏในกฎหมายให้ต้องเดินสำรวจ และการกำหนดเขตพื้นที่อุทยานและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า กฎหมายก็ไม่ได้กำหนดเงื่อนไขในการเดินสำรวจเหมือนกัน การประกาศพื้นที่ป่าตามกฎหมายจึงบังคับให้ราษฎรต้องยอมรับในผลแห่งกฎหมายที่มีการประกาศออกมาโดยไม่มีส่วนร่วมแต่อย่างใด

การประกาศในราชกิจจานุเบกษาและการปิดประกาศตามสถานที่ทำการผู้ปกครองท้องที่ กับระยะเวลาที่กำหนดไว้ตาม พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 นั้น จึงไม่สอดคล้องกับสภาพในความเป็นจริงตามที่ศยามลอธิบายไว้ ผู้วิจัยค่อนข้างเห็นด้วยว่าการเข้าถึงข้อมูลทางกฎหมายของราษฎรน่าจะมีการเข้าถึงที่น้อยมาก ประกอบกับความจำเป็นในชีวิตประจำวันและวิถีการผลิตของเกษตรกร รวมทั้งไม่อาจทราบถึงวิธีแห่งการโต้แย้ง ทำให้จำนวนในการโต้แย้งสิทธิของราษฎรมีน้อยมาก ที่สำคัญกฎหมายป่าสงวนแห่งชาติเป็นกฎหมายที่ตัดสิทธิในการโต้แย้งของราษฎรชาวบ้านไปโดยอัตโนมัติ ประเด็นข้อกำหนัดนี้ น่าจะไม่ถูกต้องด้วย

²⁸ พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 , พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2503,พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504

²⁹ ศยามล อ่างแล้ว หน้า 201

³⁰ คำชี้แจงของผู้แทนสำนักจัดการและฟื้นฟูป่าอนุรักษ์เขต 11 ในรายงานการกรประชุมคณะอนุกรรมการสิทธิในการจัดการที่ดินและป่าฯ

บทบัญญัติการรับรองสิทธิและการคุ้มครองสิทธิในรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 เพราะ พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 มาตรา 12 วรรคหนึ่ง เป็นบทบัญญัติที่เกินกว่าความจำเป็นและกระทบในสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้น ถึงแม้พระราชบัญญัติดังกล่าวจะมีการบัญญัติออกมาก่อนรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน(2550)ใช้บังคับก็ตาม แต่เจตจำนงแห่งรัฐในการบัญญัติรัฐธรรมนูญเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองประโยชน์ของประชาชน ภายใต้อำนาจอธิปไตยของประชาชน โดยรัฐหรือหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นเพียงผู้ใช้อำนาจแทนประชาชนตามเงื่อนไข การจำกัดสิทธิของประชาชน จะกระทำได้อาศัยอยู่ภายใต้บทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 29³¹

ส่วนประเด็นเมื่อมีการประกาศเป็นเขตป่าสงวนหรือเขตอนุรักษ์แล้วนั้น ขั้นตอนและกระบวนการก็ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามข้อบังคับตามกฎหมาย หากมีข้อเท็จจริงว่าการประกาศพื้นที่ที่ยังไม่ปรากฏให้ทราบกันในพื้นที่ การวินิจฉัยจึงไม่อาจลงโทษได้ เพราะถือว่าขาดเจตนาในสาระสำคัญของประกอบความผิด ซึ่งมีฎีกา³²ให้ความเห็นไว้ว่า “..ถ้าไม่ใช่ป่าสงวนแห่งชาติ จำเลยย่อมไม่มีความผิดและจะเป็นป่าสงวนแห่งชาติหรือไม่ ย่อมอยู่ที่พยานหลักฐานของโจทก์หรือพฤติการณ์ว่าผู้เกี่ยวข้องได้ทราบว่าเป็นป่าสงวนแห่งชาติแล้วบุกรุกเข้าไปกันสร้าง แล้วถางจึงจะมีความผิด..โจทก์ไม่มีพยานบุคคลคนใดเบิกความว่าจำเลย รู้ว่าเป็นป่าสงวนแห่งชาติ และตามพฤติการณ์ของสภาพที่ดินที่เข้าไปกันสร้าง แล้วถางก็ไม่มีต้นไม้ใหญ่กลับเป็นไร่มันล้มปะหลังทั้งไม่มีป้ายแนวเขตว่าเป็นป่าสงวนแห่งชาติเลย พฤติการณ์เช่นนี้ถือไม่ได้ว่าจำเลย ทราบว่าที่เข้าไปกันสร้างแล้วถางเป็นป่าสงวนแห่งชาติ..” หรือฎีกาที่ 3699-3700/2525 ไม่อาจบังคับให้จำเลยและบริวารออกจากที่ดินได้ เนื่องจากไม่ได้พิพากษาลงโทษเพราะขาดเจตนาในการกระทำผิดตามกฎหมายป่าสงวน ที่ไม่ทราบว่าเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ

ความเห็นทางกฎหมายของสองกรณีนี้ ชี้ให้เห็นได้ว่าเงื่อนไขในการยอมรับข้อกฎหมายในการประกาศเขตพื้นที่ป่า ในทางกฎหมายแม้จะมีการประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ก็ไม่ได้หมายความว่าผลลงโทษชาวบ้านได้ในทุกกรณี เนื่องจากชาวบ้านจะไม่ถูกสันนิษฐานให้ต้องรู้กฎหมายเมื่อมีการประกาศใช้บังคับ หากไม่มีการประกาศและทำเครื่องหมายติดป้ายแสดงไว้ในพื้นที่ แต่เงื่อนไขเหล่านี้ได้มีการปรับปรุงจากหน่วยงานรัฐในการนำเสนอข้อมูลต่อกระบวนการพิจารณาแล้ว จึงทำให้การต่อสู้ของประชาชนยากต่อการอ้างอิงเหตุผลเดิม

แนวการพิจารณาในกฎหมายป่าสงวนแห่งชาติขมาตรา 12 ยังมีประเด็นในแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาที่ 4431/2550 ที่ให้เหตุผลตามบทบัญญัติในมาตรา 12 ของ พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติไว้ว่า”..เป็นกรณีเมื่อ

³¹ อมร รักชาติชัย :รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน พร้อมบทวิจารณ์ 2543 หน้า 54,70

³² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2782/2539

มีบุคคลใดอ้างว่ามีสิทธิหรือได้ทำประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติโดยอยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวง กำหนดป่าสงวนแห่งชาตินั้นใช้บังคับ บุคคลนั้นก็สามารถยื่นคำร้องโดยอ้างในคำร้องว่าตนเป็นผู้มีสิทธิหรือ ได้ทำประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติโดยอยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงกำหนดให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติใช้บังคับ เท่านั้น และเมื่อได้ยื่นคำร้องดังกล่าวแล้ว ผลของคำร้องจะเป็นไปตามมาตรา 13 แห่ง พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ ๔ คือเมื่อคณะกรรมการสำหรับป่าสงวนแห่งชาติได้รับคำร้องตามมาตรา 12 แล้ว ให้สอบสวนตามคำร้องนั้น ถ้าปรากฏว่าผู้ร้องได้เสียสิทธิหรือเสื่อมเสียประโยชน์อย่างใด ๆ ก็ให้คณะกรรมการพิจารณากำหนดค่าทดแทน ให้ตามที่เห็นสมควร หากทำให้ผู้ร้องมีสิทธิครอบครองหรือมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินแต่อย่างใดไม่ เป็นเพียงทำให้ผู้ร้องมีสิทธิได้รับค่าทดแทน หากปรากฏว่าผู้ร้องได้เสียสิทธิหรือเสื่อมเสียประโยชน์ในที่ดินดังกล่าวเท่านั้น

..ในกรณีการอ้างสิทธิโดยหน่วยงานองค์กร กรณีคณะกรรมการป่าสงวนแห่งชาติได้มีมติให้กันที่ดิน พินาทออกจากพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเป็นผลให้กรมป่าไม้จะต้องดำเนินการกันที่ดินพินาทที่มีการคัดค้าน ดังกล่าวออกจากพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่ได้ประกาศขึ้นภายหลัง **จึงเป็นความเข้าใจที่ผิดพลาด**

คลาดเคลื่อน การที่คณะกรรมการป่าสงวนแห่งชาติได้มีมติให้กันที่ดินพินาทออกจากพื้นที่ป่าสงวน แห่งชาติก็เป็นเพียงความเห็นของคณะกรรมการดังกล่าวเท่านั้นหากมีผลตามกฎหมายในอันที่กรมป่าไม้ จะต้องปฏิบัติตาม เนื่องจากความเห็นของคณะกรรมการดังกล่าวจะต้องเสนอให้คณะกรรมการป่า สงวนแห่งชาติพิจารณาก่อน เมื่อคณะกรรมการฯ..ยังไม่ได้พิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดในประเด็นดังกล่าว จึงหาผลผูกพันให้กรมป่าไม้ต้องปฏิบัติตามดังที่จำเลยได้กล่าวอ้าง..”

ประเด็นนี้ผู้วินิจฉัยเห็นว่ามีความสำคัญควรค่าแก่การร่วมแสดงความคิดเห็น ประเด็นแรกความเข้าใจ หรือความเห็นในเรื่องการสอบสวนตามมาตรา 13 อาจจะมีความเห็นที่แตกต่างกัน ในส่วนคำวินิจฉัยตามกฎหมาย ฉบับดังกล่าวนำบทบัญญัติมาอธิบายตามอักษร ผู้วินิจฉัยเห็นว่าถูกต้องแล้ว แต่ที่เห็นต่างกันออกไปคือประเด็น ที่ฎีกาให้คำอธิบายไว้ว่า “หากทำให้มีสิทธิครอบครองหรือกรรมสิทธิ์ในที่ดินแต่อย่างใดไม่” โดยได้อธิบายสิทธิใน ดินตามประมวลกฎหมายที่ดินมาตรา 3,4,2 และพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 5 โดยให้ เหตุผลว่าเป็นการเสียสิทธิ หรือเสื่อมเสียประโยชน์ตามกฎหมายที่ดินดังกล่าวแล้ว จึงมีสิทธิเพียงได้รับค่า ทดแทนตามมาตรา 13 พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติเท่านั้น เป็นประเด็นที่น่าศึกษาว่ามาตรา 13 ตามพ.ร.บ. ป่าสงวนแห่งชาติฯนั้น มีจุดประสงค์เพียงให้มีการสอบสวนเพื่อกำหนดค่าทดแทนอย่างเดียวหรือไม่ ซึ่งในบทบัญญัติดังกล่าว³³ หากได้มีความประสงค์ที่จะสอบสวนเพื่อกำหนดให้ค่าทดแทนแต่ประการเดียวไม่ เจื่อนไขในการกำหนดค่าทดแทนต้องมาจากการเสียสิทธิหรือเสื่อมเสียประโยชน์ เสียสิทธิน่าจะหมายถึงสิทธิ

³³ พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 มาตรา 13 “เมื่อคณะกรรมการสำหรับป่าสงวนแห่งชาติได้รับคำร้องตามมาตรา 12 แล้ว ให้สอบสวนตาม คำร้องนั้น ถ้าปรากฏว่าผู้ร้องได้เสียสิทธิหรือเสื่อมเสียประโยชน์ให้คณะกรรมการพิจารณากำหนดค่าทดแทนให้ตามที่เห็นสมควร”

ในทางกฎหมายที่ดินหรือกฎหมายอื่น เสื่อมเสียประโยชน์น่าจะมีความหมายถึงประโยชน์ที่ได้จากการใช้ที่ดิน แต่เมื่อมีการประกาศพื้นที่ป่าสงวนทำให้ไม่อาจใช้ประโยชน์ในที่ดินนั้นได้ เนื่องด้วยเป็นไปตามที่กำหนดเกณฑ์ของการใช้พื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้ ทรัพยากรธรรมชาติต้นน้ำลำธาร พันธุกรรมชีวภาพต่างๆที่ไม่อาจให้ใช้พื้นที่ทำประโยชน์ต่อไปได้ จำต้องกำหนดค่าทดแทน แต่หากไม่อยู่ในเงื่อนไขดังกล่าวจึงไม่มีเงื่อนไขตามกฎหมายที่จะต้องกำหนดค่าทดแทนให้แทนการใช้ประโยชน์ในที่ดิน จำต้องสงวนกันหรือรับรองสิทธิทำกินในพื้นที่ใช้ประโยชน์เหล่านั้นแก่ผู้อ้างว่ามีสิทธิหรือได้ทำประโยชน์ตามมาตรา 12 แห่ง พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ

ส่วนประเด็นสิทธิตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 5 ไม่มีการกำหนดเงื่อนไขแห่งการต้องห้ามกระทำการแจ้งสิทธิในภายหลังหนึ่งร้อยแปดสิบวัน ถึงแม้จะมีประกาศคณะปฏิวัติ³⁴ ให้ยกเลิกการผ่อนผันการแจ้งการครอบครองที่ดิน ซึ่งเกินกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวัน เพียงแต่ต้องเป็นไปตามการปฏิบัติตามความมาตรา 6 แห่ง พ.ร.บ.เดียวกัน ที่กำหนดให้กรณี “..ถ้าไม่ดำเนินการให้ชอบด้วยกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนั้น การออกโฉนดที่ดินให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดโดยกฎกระทรวง³⁵ ข้อ 10,11 การสอบสวนพิสูจน์สิทธิ ฉะนั้นสิทธิตามความหมายในมาตรา 12 แห่ง พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติคงต้องพิจารณาเงื่อนไขในกฎหมายหลายส่วน เพื่อเป็นธรรมตามคำร้องดังกล่าวนี้

แต่ตามประเด็นการพิจารณาของคณะอนุกรรมการที่ศาลฎีกาได้วินิจฉัยไว้ ประเด็นนี้ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นประเด็นสำคัญน่าจะศึกษาและหากระบวนการแก้ไขในแนวทางในอนาคตต่อไป ความเห็นที่ว่าเป็นเพียงความเห็นของคณะอนุกรรมการเท่านั้น ไม่มีผลบังคับผูกพันแต่อย่างใดนั้น คณะอนุกรรมการอยู่ภายใต้คณะกรรมการตามมาตรา 10 แห่ง พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งไม่มีเงื่อนไขบังคับให้ความเห็นของคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการที่ถูกแต่งตั้งขึ้นภายใต้คณะกรรมการ สามารถนำข้อคิดเห็นหรือคำวินิจฉัยเพื่อนำเสนอและให้สามารถมีผลบังคับได้ตาม พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งในบทบัญญัติดังกล่าวนี้ หลักเกณฑ์การอนุญาตให้อยู่อาศัยหรือทำประโยชน์ในพื้นที่ เป็นอำนาจของอธิบดีโดยการอนุมัติรัฐมนตรี ตามความในมาตรา 13 ทวิ, 16, 16 ทวิ, 16 ตริ, 17, 20 โดยที่ไม่มีประเด็นผูกโยงให้ต้องนำข้อเสนอแนะหรือแนวคำวินิจฉัยของคณะกรรมการดังกล่าวเหล่านั้น มาพิจารณาและปฏิบัติให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยแต่อย่างใด ดังนั้น คณะกรรมการตาม พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติจึงยังไม่มีอำนาจตามกฎหมายพอที่จะทำให้คำวินิจฉัยหรือความเห็นต่างๆ บังคับให้มีผลผูกพันในการปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายนั้นไม่ ยกเว้นคณะกรรมการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดกฎเกณฑ์และออกข้อบังคับต่างๆตามพ.ร.บ.สงวนและ

³⁴ ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 96 พ.ศ.2515 ยกเลิกความในมาตรา 5 วรรคสอง

³⁵ กฎกระทรวง ฉบับที่ 43 (2537) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497

คุ้มครองสัตว์ป่า ซึ่งมีอำนาจหน้าที่มากกว่ากฎหมายป่าสงวนและกฎหมายอุทยาน และหากกับมาพิจารณาในประเด็นแห่งการมีสิทธิเพียงแค่ค่าทดแทนตามที่ศาลฎีกาวินิจฉัยไว้ ก็อาจจะเป็นความจริงตามแนวคำวินิจฉัยนี้ ที่บทสรุปของคำวินิจฉัยสอบสวนหรือความเห็นในคณะกรรมการตามกฎหมายป่าสงวนแห่งชาติ หรือคณะกรรมการชุดอื่น รัฐประสงค์เพียงแค่การทดแทนด้วยค่าตอบแทนเพียงเท่านั้น หากได้มุ่งประสงค์ให้สิทธิครอบครอง สิทธิทำกินหรือกรรมสิทธิ์ในพื้นที่ป่าอื่นแต่อย่างใดไม่ จึงเห็นควรน่าจะมีการปรับปรุงเงื่อนไขในกฎหมายป่าไม้ต่างๆ ให้สอดคล้องกับแนวทางการรับรองสิทธิของราษฎรให้มากขึ้น

แต่เงื่อนไขที่ถูกต้องกล่าวอ้างถึง สภาพพื้นที่ที่ดินในความเป็นป่า ตามพ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ.2484 ถ้าหากจะถูกนำมาอธิบายถึงความเป็นป่า เพื่อจำกัดสิทธิที่ดินป่าสงวนแห่งชาติ มาตรา 12 เป็นการอธิบายเพื่อให้เหตุผลสนับสนุนตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4431/2550 ในการเสียสิทธิหรือเสื่อมเสียประโยชน์ได้หรือไม่ นำพิจารณาเหมือนกันว่า ที่ดินที่ไม่มีหนังสือแสดงกรรมสิทธิ์หรือเอกสารหลักฐานทางกฎหมายรับรองจะยังคงมีสิทธิอ้างถึงสิทธิชอบธรรมตามมาตรา 12 ได้หรือไม่ ซึ่งผู้วิจัยได้หยิบยกฎีกาที่ 1220/2515 ชำต้นมาอธิบายไว้แล้วว่า ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าที่รกร้างว่างเปล่า อยู่ในความหมายของนิยามป่า ตามพ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ.2484 ฉะนั้นหากตีความป่าลักษณะนี้ ผู้ครอบครองใช้ประโยชน์ในพื้นที่ก่อนประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ พ.ศ.2497 และภายหลัง พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ.2484 ใช้บังคับ จะถือว่าผู้ครอบครองพื้นที่รกร้างว่างเปล่าในช่วงระยะเวลาที่มีความผิดตาม พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ.2484 ใช้บังคับ จะถือว่าผู้ครอบครองพื้นที่รกร้างว่างเปล่าในช่วงระยะเวลาที่มีความผิดตาม พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ.2484 ใช้บังคับ จะถือว่าผู้ครอบครองพื้นที่รกร้างว่างเปล่าในช่วงระยะเวลาที่มีความผิดตาม พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ.2484 ใช้บังคับ และเงื่อนไขที่กำหนดในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497 และประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497 ที่สามารถมาขอคำรับรองในการครอบครองใช้ประโยชน์ในที่ดิน เพื่อให้มีหนังสือแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดินได้ หรือหากได้รับการรับรองย่อมไม่อยู่ในเงื่อนไขนิยามคำป่าในมาตรา 4(1)ใช่หรือไม่ หรือเป็นการถอนสภาพความเป็นป่าตามคำนิยาม แต่หากผู้ครอบครองที่ดินที่สามารถขอหนังสือแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดินตามมาตรา 59 ทวิตามประมวลกฎหมายที่ดิน หากยังไม่ดำเนินการเพื่อขอลอกหนังสือรับรองแสดงกรรมสิทธิ์ จะยังถือว่าเป็นผู้บุกรุกพื้นที่ป่าตาม พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ.2484 หรือไม่ และหากกรณีมีการดำเนินคดีในกรณีเหมือนฎีกา 1220/2515 ผู้ครอบครองยังสามารถนำที่ดินไม่ขอออกหนังสือแสดงกรรมสิทธิ์ตามประมวลกฎหมายที่ดินได้หรือไม่ แต่ฎีกาที่ 1220/2515 นี้เป็นกรณีที่พิจารณาว่าพื้นที่ยังไม่เคยถูกแผ้วถางมาก่อน ทำให้ศาลฎีกาพิจารณาประเด็นสภาพความเป็นป่าเป็นสำคัญ และอาจเป็นการสนับสนุนประเด็นในความหมายของการบุกเบิกว่าเป็นการทำผิดกฎหมายป่าไม้ แต่อาจจะถูกอธิบายว่าให้พิจารณาเป็นกรณีๆไป แต่หลังฎีกาฉบับนี้ยังไม่เห็นหน่วยงานรัฐอื่นๆนำพ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ.2484 ไปฟ้องชาวบ้าน และคงไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงแน่นอน

ฉะนั้นเมื่อพิจารณาในประโยคแรกของมาตรา 12 ที่ให้บุคคลใดที่อ้างว่ามีสิทธิหรือทำประโยชน์ก่อนสามารถยื่นคำร้อง การที่กฎหมายมาตรานี้ให้สิทธิบุคคลที่จะอ้างว่ามีสิทธินั้น (ในความหมาย

บทบัญญัติเป็นการแยกสิทธิของผู้มีสิทธิตามประมวลกฎหมายที่ดิน) อาจเป็นสิทธิในการจับจองการบุกเบิกพื้นที่ในการทำประโยชน์ หรืออาจเป็นสิทธิที่อาจขอรับรองตามพ.ร.บ.ให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดินก็ได้ เป็นต้น ผู้วิจัยเห็นว่าคงต้องให้คำอธิบายอย่างกว้าง เนื่องด้วยบทบัญญัติมิได้กำหนดเฉพาะสิทธิไว้ และเจตนารมณ์แห่ง พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติเพียงต้องการกำหนดควบคุมคุ้มครองพื้นที่ป่าสงวนเป็นสำคัญ ฉะนั้นพื้นที่ก่อนมีการกำหนดเป็นเขตป่าสงวน อาจจะเป็นที่รกร้างว่างเปล่าหรือเป็นพื้นที่แคบเพียงนิยามตามมาตรา 4(1) ตามพ.ร.บ.ป่าไม้เท่านั้น ฉะนั้นจึงเป็นการให้การรับรองสิทธิที่มีอยู่ก่อนนั้น แต่สิทธินี้ในประมวลกฎหมายที่ดิน ยังให้สิทธิผู้ที่สืบเนื่องการครอบครองจากผู้มีสิทธิเดิมได้ด้วย แต่ในแนวทางการพิจารณาของศาลฎีกาที่ 2087/2539³⁶ ให้คำอธิบายว่าผู้ครอบครองก่อนมีการประกาศพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และได้ใช้สิทธิแจ้งการครอบครองตามพ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติภายในกำหนด 90 วัน เป็นเพียงสิทธิเฉพาะตัวในเรื่องการขาดเจตนาบุกรุกป่าสงวน โดยผู้ครอบครองภายหลังด้วยการซื้อขายการครอบครอง หากทราบในขณะที่ยื่นขอขานว่าบริเวณพื้นที่นั้นมีการประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติแล้ว ไม่อาจอ้างสิทธิของผู้ครอบครองเดิมเพื่อให้พ้นความผิดไปได้ เมื่อพื้นที่เป็นป่าสงวนแล้ว ทรัพย์สินที่ผู้ครอบครองทำประโยชน์ไว้ถือว่าเป็นส่วนควบของป่าจึงเป็นส่วนหนึ่งของป่าด้วย

คำอธิบายในฎีกาฉบับนี้ยังเป็นการตอกย้ำเข้าไปอีกว่า ผู้ครอบครองพื้นที่ก่อนประกาศเป็นเขตป่าสงวนนั้น ยังคงเป็นผู้ไม่มีสิทธิในที่ดินที่เหนือกว่าสิทธิแห่งรัฐได้ แต่อาจให้สิทธิรับรองในการทำประโยชน์ในพื้นที่ ซึ่งต้องเป็นสิทธิเฉพาะตัวเท่านั้นหาได้สามารถโอนสิทธิแก่ผู้อื่นใดได้ไม่ หรือเป็นการอธิบายในสิทธิแห่งรัฐ ที่รัฐหวงกันพื้นที่ใดแล้ว(ทวงคืน)สิทธิในการถ่ายโอนยอมอยู่ภายใต้หรือข้อกำหนดแห่งรัฐที่ประสงค์จะยินยอมหรือไม่ ซึ่งดูเหมือนอาจจะขัดแย้งกับแนวทางการอธิบายข้างต้นของผู้วิจัย ในประเด็นบุคคลผู้อ้างว่ามีสิทธิหรือใช้ประโยชน์ ซึ่งในบทบัญญัติหาได้แสดงเจตนาบ่งบอกถึงข้อยกเว้นในความผิดตามคำวินิจฉัยในฎีกาแต่อย่างใดไม่ หรือฎีกานี้ต้องการบังคับการครอบครองของกลุ่มบุคคลที่หาได้มีวิถีชีวิตและดำรงวิถีชีวิตอยู่ในพื้นที่ป่าตามปกติโดยทั่วไป หรือเป็นการยอมรับวิถีการใช้ประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่างกันของราษฎรกับวิถีแห่งตนนั้นๆ

แต่ยังมีฎีกาอีกฉบับหนึ่งที่ให้คำอธิบายอีกแบบหนึ่งในการครอบครองพื้นที่ป่า ตามคำนิยามป่าของ พ.ร.บ.ป่าไม้และน่าจะเป็นการสนับสนุนคำอธิบายของผู้วิจัยได้ ฎีกาที่ 303/2539 ศาลให้เหตุผลไว้ว่า **“ที่ดินมีการซื้อขายกันตั้งแต่วันที่ 27 เมษายน 2486 มีหลักฐานการซื้อขาย ในปี 2498 ผู้ซื้อมีความประสงค์จะแจ้งสิทธิในการครอบครอง(ส.ค.1)ต่อหน่วยงานราชการ แต่ยังมีได้ดำเนินให้แล้วเสร็จ ต่อมาในปี 2528 กรมทางหลวงตัดถนนผ่านที่ดินที่เกิดเหตุ และได้จ่ายค่าตอบแทนพืชผล และผู้ครอบครองมี**

³⁶ ฎีกานี้ โดยสรุป จำเลยซึ่งเป็นข้าราชการเกษียณ(ครู) ซื้อที่ดินจากผู้ครอบครองเดิมต่างๆรวมเนื้อที่จำนวน 492 ไร่ 2 งาน 72 ตารางวา

การเสียภาษีบำรุงท้องที่ตลอดมา จึงเห็นว่าการแจ้งสิทธิการครอบครองในที่ดินที่เกิดเหตุแม้จะไม่สมบูรณ์ตามกฎหมาย แต่ก็ยังเป็นหลักฐานสนับสนุนว่าได้ครอบครองที่ดินที่เกิดเหตุก่อนแล้ว น่าเชื่อว่าที่ดินที่เกิดเหตุไม่มีสภาพเป็นป่า ได้มีการครอบครองทำประโยชน์ ทำสวนจากในที่ดินที่เกิดเหตุตั้งตั้งแต่ปี 2486 ก่อนประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497 ใช้บังคับ ฉะนั้นจึงเป็นผู้ได้ที่ดินที่เกิดเหตุมาตามประมวลกฎหมายที่ดิน ที่ดินที่เกิดเหตุจึงไม่ใช่ป่าตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 มาตรา 4(1) “

คำอธิบายที่ผู้วินิจฉัยนำเสนอมานั้น พอจะอธิบายให้สอดคล้องกับแนวทางความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาที่ 294/2534 ได้ว่าควรจะพิจารณานิยามคำว่าป่าตามพระราชบัญญัติป่าไม้อย่างไร และเป็นการอธิบายเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัตินี้ว่ามีเงื่อนไขอย่างไรด้วย

ส่วนประเด็นการกำหนดพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504 หรือพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 เงื่อนไขของกฎหมายทั้งสองฉบับนี้เคร่งครัดมากกว่ากฎหมายที่กล่าวมาแล้ว เงื่อนไขตามกฎหมายไม่อาจผ่อนปรนให้มีการอยู่อาศัยในพื้นที่ทั้งสองส่วนนี้ได้ ยกเว้นต้องดำเนินการเพิกถอนพื้นที่ ฉะนั้นแนวทางในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ทั้งสองส่วนนี้ รัฐบาลส่วนใหญ่จะแก้ไขปัญหาในทางนโยบาย โดยการออกมติคณะรัฐมนตรีรับรอง (สิทธิ) เพื่อให้มีการผ่อนปรนให้มีการอยู่อาศัยเป็นการชั่วคราว เพื่อรอกระบวนการแก้ไขปัญหาที่สมบูรณ์ในอนาคตต่อไป แต่ความเห็นในทางกฎหมายที่ศาลส่วนใหญ่ให้คำอธิบายในแนวทางนโยบายตามมติคณะรัฐมนตรีไว้ เป็นเพียงการชะลอการดำเนินการตามกฎหมาย และยังมีคามผิดหรือเป็นผู้กระทำความผิดอยู่ เพียงแต่ยังไม่ดำเนินการทางกฎหมายชั่วคราวหนึ่งเท่านั้น(รายละเอียดดูจากบทที่ว่าด้วยการถอนประเด็นคำพิพากษา)

มติคณะรัฐมนตรี ณ ขณะนี้ที่หน่วยงานภาครัฐนำมาใช้ปฏิบัติอย่างมากคือ มติคณะรัฐมนตรี 30 มิถุนายน 2541 ที่มุ่งเน้นให้มีการดำเนินการพิสูจน์สิทธิการครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินของราษฎร ก่อนมีการประกาศเขตพื้นที่ป่าไม้ตามกฎหมายครั้งแรกหรือไม่ ซึ่งประเด็นที่ถกเถียงกันอยู่ในขณะนี้เกี่ยวกับการพิสูจน์สิทธิตามแนวทางนโยบายมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 17,29 เมษายน 2540 ควรถูกนำมาใช้และเป็นการพิสูจน์สำรวจความเป็นชุมชนในพื้นที่ โดยให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพิสูจน์ที่ราษฎรมีส่วนร่วมอย่างมากในการพิสูจน์ และมีการรับรองในสิทธินั้นอย่างชัดเจนตามกฎหมาย(ดูรายละเอียดเพิ่มเติมจากข้อหัว 2.1) นอกจากยึดโยงเอกสารจากแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศเป็นหลักสำคัญและเอกสารจากทางราชการอื่นๆ และจัดทำขอบเขตหรือเคลื่อนย้ายแล้วแต่กรณี (ดูรายละเอียดในเชิงอรรถที่ 25 ของบทที่ 5) ทำให้ ณ ขณะนี้ขั้นตอนการพิสูจน์ตามเงื่อนไขมติ 30 มิ.ย.2541 ยังไม่สามารถดำเนินการให้เป็นผลสำเร็จได้อย่างชัดเจน

การนำเสนอข้อเท็จจริงตามกฎหมายในเงื่อนไข มติ 30 มิ.ย.2541 ในกรณีการครอบครองพื้นที่ก่อนวัน
สงวนหวงห้ามเป็นพื้นที่ป่าไม้ตามกฎหมายครั้งแรก ในรายละเอียดตามมติดังกล่าวนั้น ได้อธิบายประเด็นการ
สงวนหวงห้ามครั้งแรกไว้ในเชิงอรรถของหัวข้อ 2.3 ให้หมายถึง “ให้พิจารณาว่า บริเวณที่ดินนั้น ได้รับการ
ประกาศกำหนดตามกฎหมายให้เป็นพื้นที่สงวนหวงห้ามประเภทใดครั้งแรก ได้แก่ ป่าสงวนแห่งชาติ อุทยาน
แห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า ให้ถือวันที่ประกาศกำหนด เป็นตัวชี้วัดการอยู่ก่อน-หลัง”

ฉะนั้นการรับรองสิทธิเงื่อนไขป่าอนุรักษ์นั้น สามารถมีได้เพียงสิทธิทำกินเท่านั้น แต่หากเป็นพื้นที่เสี่ยง
ต่อระบบนิเวศ อาจจะถูกอพยพเคลื่อนย้ายได้ จึงทำให้ศาลตีความหมายในแนวทางนโยบายตามมติ
คณะรัฐมนตรีฉบับนี้ ส่วนโทษจากการกระทำความผิดยังคงมีอยู่หาได้ถูกละเว้น เพิกถอน หรือนิรโทษแต่อย่าง
ใดไม่

บทที่ 4

วิเคราะห์คำวินิจฉัยพิพากษา

ในบทนี้ ในส่วนแรกจะนำเสนอมุมมองการพิจารณาของศาลผ่านคำวินิจฉัยพิพากษา ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจขององค์กรยุติธรรมต่อสภาพปัญหาที่ดินของสังคม วิถีชีวิตของชุมชน วัฒนธรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมการทำกิน หรือการดำรงชีวิตในถิ่นฐานดั้งเดิม โดยการวิเคราะห์กระบวนการพิจารณาเหล่านี้กับแนวทางสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญและหลักสิทธิมนุษยชนพื้นฐาน ที่บางคนเรียกว่าสิทธิแท้ๆ³⁷ โดยในส่วนแรกนี้จะพิจารณาจากการตั้งประเด็นในการวินิจฉัย การวินิจฉัยเหตุแห่งการกระทำผิด เป็นสำคัญ

ในส่วนที่สอง จะชี้ให้เห็นถึงประเด็นแวดล้อมที่สำคัญอันส่งผลต่อแนวการวินิจฉัยพิพากษา อาทิ การรับสารภาพของจำเลย นโยบายของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาที่ดิน และการเรียกร้องของภาคประชาชนและองค์กรด้านสิทธิที่ส่งผลต่อการวินิจฉัยพิพากษา

1. การตั้งประเด็นการพิจารณากับหลักสิทธิมนุษยชนและหลักสิทธิตามรัฐธรรมนูญ

หลายคดีศาลจะตั้งประเด็นการพิจารณาในลำดับแรกก่อนว่า จำเลยกระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่ (เป็นประเด็นพื้นฐานในการวินิจฉัย) อาจจะแยกประเด็นในการพิจารณาตามคำพิพากษาได้สองส่วนคือ **พื้นที่พิพาทหรือพื้นที่เกิดเหตุเป็นพื้นที่อะไรตามกฎหมาย และการกระทำดังกล่าวนั้นต้องรับผิดชอบกฎหมายหรือไม่เพียงใด** ส่วนใหญ่องค์ประกอบในคำพิพากษาของศาลจะแยกวินิจฉัยในแนวนี้เสียเป็นส่วนใหญ่เพื่อให้ง่ายต่อการนำข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายมาปรับใช้ในการวินิจฉัยและพิพากษา ซึ่งในคำวินิจฉัยในรายละเอียดต่างเหล่านั้น ได้อธิบายหรือยึดโยงในประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนหรือสิทธิตามหลักในรัฐธรรมนูญหรือไม่ ผู้วิจัยจะพยายามถอดประเด็นในคำวินิจฉัยของศาล เพื่อให้ผู้อ่านหรือผู้ซึ่งอาจจะไม่มีความเข้าใจในสำนวนกฎหมายของคำพิพากษามากนัก ได้มีความเข้าใจในบริบทของแนวคำวินิจฉัยในคำพิพากษามากขึ้น ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ จะมีทั้งคำพิพากษาลงโทษ หรือยกฟ้อง ในกรณีที่ชาวบ้านต่อสู้ในทางคดี และคำพิพากษาที่ชาวบ้านยอมรับสารภาพ รวมไปถึงคดีเรียกค่าเสียหายทางแพ่งที่เป็นกรณีสืบเนื่องจากคดีอาญา กรณีการ

³⁷ รศ.ดร.วราพจน์ วิศรุตพิชญ์ ให้คำอธิบายไว้ว่าสิทธิแท้ๆ(Right of..เช่น Right of Property) และสิทธิในเสรีภาพ (Right to Liberty/Freedom to..) ในเอกสารอัครธานา เรื่องสิทธิและเสรีภาพ เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2551

ทำลายทรัพยากรทางธรรมชาติ และกรณีฟ้องร้องขับไล่ ซึ่งแนวทางการวินิจฉัยในคดีความทั้งหมดนี้ สามารถสะท้อนมุมมองแนวทางการพิจารณาขององค์กรยุติธรรมได้

1) พื้นที่พิพาทเป็นพื้นที่อะไรตามกฎหมาย

ซึ่งตามคำฟ้องโจทก์(อัยการ)จะต้องบรรยายถึงที่มาแห่งสภาพของพื้นที่เกิดเหตุหรือพื้นที่พิพาทว่าเป็นพื้นที่อะไรตามกฎหมายป่าไม้หรือที่ดิน เช่น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตอุทยานแห่งชาติ ป่าสงวน สวนป่า หรือที่ดินที่อยู่ในความครอบครองดูแลของหน่วยงานรัฐอื่นใด หรือที่ดินเอกสารสิทธิ์ของเอกชน และต้องกล่าวถึงกฎหมายที่รับรองพื้นที่เหล่านั้น เช่น พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ. 2484 พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 พ.ร.บ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 เป็นต้น(ดูรายละเอียดแผนผังการถอดคำพิพากษาและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง) **พื้นที่พิพาทและกฎหมายต่างๆเหล่านั้น มักไม่ถูกตั้งประเด็นพิจารณาเลย ว่า กระบวนการต่าง ๆ ในการออกมาถูกต้องชอบธรรมหรือชอบด้วยกฎหมายหรือไม่** เนื่องจากผู้พิจารณาเชื่อว่า เมื่อการพิจารณากำหนดพื้นที่ถูกบัญญัติออกมาแล้วจากหน่วยงานภาครัฐย่อมต้องมีความถูกต้องเสมอ ทำให้ไม่จำเป็นต้องนำมาพิจารณาในประเด็นนี้ หรืออาจจะคิดว่าไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่ามีอำนาจในการวินิจฉัยในประเด็นเหล่านั้น และผู้ต้องต่อสู้ทางคดีจำเลย(ชาวบ้าน)ไม่สามารถที่จะโต้แย้งในกระบวนการเหล่านั้นได้ ซึ่งเป็นไปได้ว่าอาจจะไม่สามารถหาข้อมูลการพิจารณากำหนดพื้นที่ ไม่มีช่องทางทางกฎหมาย(ในอดีตรวมถึงปัจจุบัน)ที่จะเข้าไปตรวจสอบ **ทำให้ไม่มีการนำเสนอข้อมูลหรือการโต้แย้งในประเด็นความชอบธรรมและถูกต้องในการกำหนดพื้นที่รัฐนับตั้งแต่มีการต่อสู้ทางคดีมา** (นับตั้งแต่ทศวรรษ 2530-2550 เป็นต้นมา เท่าที่ผู้วิจัยศึกษาจากคำพิพากษา) ฉะนั้นจึงพิจารณาแบบพื้นธงได้ทุกคดีเลยว่า “..พื้นที่พิพาทเป็นป่าสงวนแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า อุทยาน ตามการนำสืบเบิกความของเจ้าหน้าที่ โดยส่งพระราชกฤษฎีกาหรือประกาศ พร้อมแผนที่แนบท้าย เป็นต้น ” ดังนั้นในเบื้องต้นในทางพิจารณาคดีของศาลถูกพิจารณาตัดสินไปแล้วว่า **พื้นที่พิพาทหรือพื้นที่เกิดเหตุเป็นที่ดินของ**

รัฐ อยู่ในความดูแลของหน่วยงานรัฐนั้น ๆ³⁸ จำเลย(ชาวบ้านที่อยู่อาศัยมา ไม่ว่าจะยาวนานเท่าไร)ไม่อาจโต้แย้งสิทธิของรัฐได้ทุกกรณี

แนวทางการต่อสู้ของชาวบ้านจะมีการโต้แย้งเฉพาะในประเด็นที่ว่า แนวเขตพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่รัฐ ยังคลาดเคลื่อนในข้อเท็จจริงของสภาพพื้นที่ เช่นมีการอยู่อาศัยและทำกิน และการผ่อนผันการทำกินให้แก่ชาวบ้านยังขาดความชัดเจนในเรื่องพื้นที่ ทำให้เกิดปัญหาต่อมาในเรื่องการทำประโยชน์ในพื้นที่ทำกินอย่างกรณีชาวบ้านภูผาแดง อำเภอหล่มสัก และชาวบ้านบ้านเกาะมุก จังหวัดตรัง ที่ต่อสู้เรื่องแนวเขตพื้นที่ป่าและแนวเขตพื้นที่ทำกินของชาวบ้านยังคลาดเคลื่อนและไม่ชัดเจน จนนำมาสู่การถูกจับกุมดำเนินคดี เช่น

คดีแดงที่ 349/2550 ..เมื่อพิจารณาแล้วปรากฏว่าเป็นภาพถ่ายพื้นที่ซึ่งมีการปลูกข้าวโพดไว้ แต่ไม่มีหลักเขตแนวเขตป่าหรือเครื่องหมายอื่นใดที่บ่งชี้ให้เห็นได้เช่นกันว่าเป็นเขตพื้นที่รักษาพันธุ์ฯ..

คดีแดงที่ 490/2550.....แต่จากทางนำสืบของโจทก์ก็ไม่ปรากฏว่ามีการสำรวจการถือครองหรือจำแนกพื้นที่ป่ากับที่ทำกินของราษฎรออกมาให้ชัดเจน จนกระทั่งมีพรฎ.พ.ศ. 2542 ประกาศเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูผาแดง ก็ยังมีได้มีการสำรวจการถือครองหรือจำแนกพื้นที่ป่ากับที่ทำกินของราษฎรออกมาให้ชัดเจนและทำแผนผังจำแนกพื้นที่ป่ากับที่ทำกินของราษฎรให้ราษฎรทราบโดยทั่วกันเพื่อป้องกันราษฎรบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ แต่เพียงจะมีการสำรวจถือครองที่ดินทำกินของราษฎรโดยเจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้ออกมารังวัดสอบเขตเมื่อปี 2546 ดังนั้นหลังจากมีการประกาศเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแล้ว อาจทำให้เกิดปัญหา

³⁸ เหตุผลที่ต้องทำให้เกิดการยอมรับในประเด็นนี้ก่อนว่า พื้นที่ทุกพื้นที่ที่พิพาท หากไม่มีบุคคลใดได้มาตามกฎหมาย จะมาอ้างสิทธิเหนือรัฐมิได้ ซึ่งตามประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 1 บัญญัติเรื่องสิทธิในที่ดินคือ กรรมสิทธิ์ และสิทธิครอบครอง และมาตรา 2 บัญญัติว่า "ที่ดินซึ่งมิได้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของบุคคลหนึ่งบุคคลใด ให้ถือว่าเป็นของรัฐ" เป็นการแสดงยืนยันในความเป็นเจ้าของที่ดินของรัฐ ซึ่งแต่เดิมมีกฎหมายพระอัยการเบ็ดเสร็จ พ.ศ.1903 บัญญัติว่า "ที่ดินในแคว้นกรุงเทพมหานคร ศรีอยุธยามหาดีลกษณพรัตนราชธานีบุรีรมย์ เป็นที่แห่งพระเจ้าอยู่หัว หากให้ราษฎรทั้งหลายผู้เป็นข้าแผ่นดินอยู่ จะได้เป็นที่ราษฎรหามิได้" (อ้างใน แสง :2543 หน้าที่ 100-101) จึงเป็นการอนุญาตให้ครอบครองโดยต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือของทางราชการกำกับจึงจะมีสิทธิและชอบด้วยกฎหมาย แต่เอกสารหลักฐานเหล่านั้นแท้จริงแล้ว รัฐเพียงแต่มอบสิทธิและรับรองให้เพื่อแสดงสิทธิกับเอกชนด้วยตนเอง แต่หากเอกสารฉบับนั้นไม่ถูกต้องจะต้องดำเนินการเพิกถอน สิทธิก็จะคงกลับคืนมาเป็นของรัฐดังเดิมหาเปลี่ยนแปลงไปไม่ หรือกรณีหากไม่ทำประโยชน์อาจถูกเพิกถอนตาม ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 6 ที่ดินนั้นก็จะเป็นของรัฐ ซึ่งเดิมกฎหมายที่ดิน ฉบับก่อนมีคำสั่งคณะปฏิวัติ ที่ 96 บัญญัติถึงการหมดสิทธิในที่ดิน ซึ่งอาจทำให้เห็นได้ว่ารัฐเอง ยังไม่ประสงค์มอบสิทธิเด็ดขาดราษฎร(ผู้วิจัย)

พื้นที่ป่าทับซ้อนกับที่ทำกินของราษฎรอันเนื่องมาจากไม่มีแนวเขตที่ชัดเจนแบ่งแยกระหว่างพื้นที่ป่ากับที่ทำกินของราษฎร และอาจทำให้ราษฎรที่ทำกินในที่ดินของตนมาก่อนวันประกาศเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและมีที่ทับซ้อนกับพื้นที่ป่าถูกจับกุมในข้อหาบุกรุกแผ้วถางป่าได้..
นอกจากนั้นตามมติกรม.ดังกล่าวก็ไม่ปรากฏหลักเกณฑ์ว่าหากราษฎรรายใดเคยทำกินในที่ดินแต่ละพื้นที่ดินไปชั่วคราวจนกระทั่งที่ดินกลายเป็นพื้นที่ป่าจะไม่ได้รับการสำรวจการถือครองและผ่อนผันให้ทำกิน หากแต่สาระสำคัญอยู่ที่ราษฎรที่ทำกินในที่ดินมาก่อนวันสงวนหวงห้ามจะได้อนุญาตให้ทำกินหรืออยู่อาศัยในที่ต่อไป..

คดีหมายเลขที่ 3551/2551...อุทยานฯได้ตรวจสอบพื้นที่แล้วปรากฏว่าพื้นที่ที่ขอออกเอกสารสิทธิ์กับพื้นที่อุทยานไม่มีหลักฐานหลักเขตหรือป้ายแสดงแนวเขตของอุทยานให้เห็นแต่อย่างใด จึงเห็นควรขอให้จนท.ดำเนินการปักหลักเขตและติดป้ายแสดงแนวเขตให้เสร็จสิ้นก่อน..จึงยังไม่สามารถรับฟังได้ถนัดนักว่าการครอบครองที่ดินของชาวบ้านหรือการครอบครองที่เกิดเหตุของจำเลยเกิดขึ้นก่อนหรือภายหลังการประกาศเขต..และจำเลยได้รู้อยู่ว่าที่เกิดเหตุอยู่ในเขตหวงห้ามดังกล่าวแล้วยังมีเจตนาฝ่าฝืนเข้าไปบุกรุกแผ้วถางหรือไม่...

จากการต่อสู้ในคดีตัวอย่างทั้ง 3 คดีข้างต้นนี้ อาจจะช่วยทำให้ชาวบ้านและหน่วยงานรัฐ นำเสนอข้อมูลและดำเนินการให้รัดกุมมากขึ้น ทั้งในแง่ของกระบวนการตรวจสอบและการกำหนดพื้นที่สาธารณะซึ่งอาจส่งผลให้ขั้นตอนกระบวนการมีการจัดทำให้ถูกต้องมากขึ้นจากข้อบกพร่องดังกล่าว

ทั้ง 3 คดีข้างต้นนี้ มิได้หมายความว่าพื้นที่พิพาทอื่นๆจะไม่มีกรณีพิพาทข้อต่อสู้เรื่องแนวเขตขึ้นพิจารณากันในศาล แต่ส่วนใหญ่คำวินิจฉัยในเรื่องแนวเขตมักจะถูกวินิจฉัยด้วยข้อเท็จจริงของภาครัฐว่า พื้นที่ต่างๆเหล่านั้นถูกกำหนดพื้นที่เป็นป่าสงวน เขตอนุรักษ์ เขตอุทยาน หรือพื้นที่รัฐอื่นๆ ที่ชาวบ้านราษฎรไม่อาจโต้แย้งและฟังเป็นอย่างอื่นได้ เพราะมีการประกาศไว้ตามสถานที่ต่างๆ รวมทั้งสถานที่ของผู้นำชุมชนผู้ใหญ่บ้าน อย่างเช่น

คดีแดงที่ 60/2548 ..ร.มว.กระทรวงเกษตรออกกฎกระทรวงกำหนดให้ป่าแม่ยมฝั่งซ้ายในท้องที่ต.แม่ลาน้อย ต.บ้านกาศ ต.แม่คะตวน ต.ก่องก้อย ต.แม่สะเรียง อ.แม่สะเรียง จ.

แม่ฮ่องสอน เป็นป่าสงวนแห่งชาติ และประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ..ปิดไว้ที่ทำการอำเภอและที่ว่าการกำนันทุกแห่งในท้องที่เขตป่าสงวนแห่งชาติแล้ว ..

คดีแดงที่ 230/2552 ..ป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำโจนประกาศ..เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2527 ครอบคลุมถึงหมู่บ้านคลิตี้ล่างและ..เตรียมที่จะประกาศ..ให้เป็นเขตอุทยานแห่งชาติลำคลองงู อันเป็นการประกาศทับที่ดินทำกินของราษฎรในหมู่บ้านคลิตี้ล่าง ..

คดีแดงที่ 1794-1795/2546 ..รับฟังเป็นยุติว่า ได้มี พ.ร.ฎ.กำหนดให้บริเวณป่าท้องที่ ต.เสิงสาง ป่าวังน้ำเขียว และป่าครบุรี ต.สระตะเคียน อ.เสิงสาง จ.นครราชสีมา เป็นอุทยานแห่งชาติ ต่อมา ร.มว.กระทรวงเกษตรฯได้ออกกฎกระทรวงกำหนดให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติ และได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้ประชาชนทั่วไปทราบแล้ว..

คดีแดงที่ 789/2552.. ”..ที่เกิดเหตุได้รับการประกาศให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ เมื่อปี พ.ศ.2542 ตามพ.ร.ฎ. ...เมื่อที่ดินที่เกิดเหตุเป็นที่ดินที่ไม่มีหนังสือสำคัญสำหรับที่ดิน จำเลยจึงไม่มีสิทธิใดๆในที่ดินที่เกิดเหตุที่จะนำมาอ้างยันต่อรัฐเพื่อครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินนั้น ได้ตามประมวลกฎหมายที่ดิน.. ข้อเท็จจริงจึงยุติไปตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 6 ว่า จำเลยบุกรุกเข้าไปในที่พิพาทแล้วแผ้วถางต้นโค่นต้นไม้..

เหตุผลที่ไม่อาจโต้แย้งในประเด็นแห่งการกำหนดพื้นที่สาธารณะของรัฐ ก็อาจจะเนื่องด้วยช่องทางแห่งการโต้แย้งของภาคประชาชนในช่วงยุคสมัยก่อน ทศวรรษ 2540 และยุคสมัยปัจจุบัน ยังไม่อาจกระทำได้ เพราะเหตุผลแห่งอำนาจการจัดการเป็นอำนาจของรัฐ และพื้นที่ในการจัดการถูกทำให้เข้าใจเสมอว่าเป็นของรัฐ (อธิบายในเบื้องต้นแล้ว) ดังนั้นในคำวินิจฉัยของศาล จึงปรากฏคำว่า “ทับ ทับซ้อน ครอบคลุมพื้นที่” เหล่านี้เป็นต้น ในกฎหมายป่าไม้ฉบับต่างๆ จะมีการบัญญัติถึงวิธีการที่จะกำหนดพื้นที่เป็นพื้นที่ตามกฎหมาย³⁹ ซึ่ง

³⁹ พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 มาตรา 6 การที่จะกำหนดพื้นที่ใดเป็นเขตป่าสงวน ให้กระทำโดยออกเป็นกฎกระทรวงและต้องมีแผนที่แสดงแนวเขต

พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504 มาตรา 6 การที่จะกำหนดพื้นที่ใดเป็นเขตอุทยาน ให้กระทำโดยออกเป็น พระราชกฤษฎีกา และมีแผนที่แสดงแนวเขต

กระบวนการพิจารณาพื้นที่ใดเป็นพื้นที่ป่าไม้ จะต้องผ่านการพิจารณาความเห็นชอบของคณะกรรมการตามกฎหมายหรือคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ⁴⁰ โดยที่ไม่มีส่วนภาคประชาชนเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นในการพิจารณา

จึงอาจจะนำมาสู่บทสรุปที่ว่าชาวบ้านไม่สามารถอ้างสิทธิในที่ดินเหนืรัฐได้ ไม่ว่าจะในสภาพความเป็นจริงจะมีการดำรงอยู่ของชุมชนมายาวนานสักเพียงใด และสภาพพื้นที่จะมีสภาพป่าไม้หรือไม่แล้วก็ตาม บทสรุปในเบื้องต้นจากคำวินิจฉัยของศาลจึงไม่อาจหลีกเลี่ยงข้อกฎหมายป่าไม้ที่บัญญัติว่า ห้ามการบุกรุก ยึดถือครอบครอง ก่อสร้างแผ้วถาง(ดูรายละเอียดตารางข้อกฎหมาย) และศาลจะพิจารณาไปตามข้อบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นๆ โดยเคร่งครัด

หากพิจารณาในประเด็นที่ว่าชาวบ้านสามารถมีความชอบธรรมในการอ้างสิทธิแห่งการดำรงคงอยู่ของชุมชนและใช้สิทธิจากการต่อสู้ทางนโยบายจนมีแนวทางการแก้ไข จะสามารถส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือในการรับฟังในกระบวนการพิจารณาหรือไม่ ในหลายคดี ประเด็นข้อโต้แย้งเรื่องการต่อสู้ทางนโยบายได้ถูกนำมาพิจารณาประกอบการวินิจฉัยด้วยเช่นกัน เช่น

คดีแดงที่ 1794-1795/2546 ... การกระทำของจำเลยและชาวบ้านที่พากันบุกรุกเข้าไป.. ก็เชื่อโดยสุจริตใจว่าสามารถเข้าไปทำกินได้เพราะที่เกิดเหตุก่อนหน้าเป็นที่ที่ชาวบ้านเคยใช้พักอาศัยและทำกินมาก่อน อันเป็นถิ่นฐานเดิมที่ตกทอดมาจากผู้อาศัยเดิมหลายรุ่นแล้ว.. เมื่อพิจารณาถึงสภาพของชาวบ้านที่ยากไร้ไม่มีที่ทำกินในขณะที่ทางการก็พยายามจัดสรรที่ทำกินให้ราษฎรดังกล่าว ในชั้นนี้หากชาวบ้านไม่สามารถกลับเข้าไปทำกินในที่เกิดเหตุแล้ว ก็ไม่สามารถหาที่พักอาศัยหรือแหล่งเพาะปลูกเพื่อยังชีพได้เลยเนื่องจากทางการไม่สามารถจัดหาที่ดินอื่นให้แก่ชาวบ้านทำกินแทนได้ ซึ่งในที่สุดพื้นที่หวงห้ามนี้ ปัจจุบันราษฎรสามารถทำกินได้อย่างถาวร โดยการปลูกบ้านหลายสิบหลังและมีโรงเรียนประจำหมู่บ้าน การกระทำของจำเลยจึงไม่มีมูลความผิดฐานขัดขืนคำสั่งของเจ้าพนักงาน..

คดีแดงที่ 3693-3697/2549 ..แม้การเข้ายึดถือครอบครองทำกินในที่ดินพิพาทของราษฎรกลุ่มจำเลยคดีนี้ก่อนมีการเพิกถอนออกจากเขตอุทยานจะเป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย แต่หาเป็นการเข้าไปยึดถือครอบครองทำกินโดยพลการไม่ กลับเป็นการเข้า

พ.ร.บ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า มาตรา 33 การที่จะกำหนดพื้นที่ใดเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ให้กระทำโดยออกเป็น พระราชกฤษฎีกา และมีแผนที่แสดงแนวเขต

⁴⁰ มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2528 เรื่องนโยบายป่าไม้แห่งชาติ

ไปยึดถือครอบครองทำกิน ตามมติกรม.เมื่อวันที่ 29 เม.ย. 2540 ที่มีนโยบายจะกันที่ดินพิพาทดังกล่าวออกจากเขตอุทยานเพื่อออกหนังสือรับรองสิทธิในที่ดินให้แก่ราษฎร..หากแต่่นโยบายดังกล่าวไม่มีการสานต่อและถูกยกเลิกไปในที่สุด พฤติการณ์เช่นนี้ย่อมทำให้เห็นว่าราษฎร..รวมทั้งจำเลยในคดีนี้ได้กระทำไปโดยสำคัญผิดเข้าใจ โดยสุจริตว่าสิทธิที่จะเข้าไปยึดถือครอบครองทำกินในที่ดินพิพาทก่อนมีการเพิกถอนออกจากเขตอุทยานได้อันเป็นการสำคัญผิดในข้อเท็จจริงว่ามีอำนาจที่จะกระทำได้..

จากคำพิพากษา 2 คดีดังที่กล่าวมา ทำให้เห็นว่าการต่อสู้ในทางนโยบาย เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหา สามารถจะนำมาใช้ต่อสู้ในทางคดีได้ ถึงแม้จะไม่ต้องด้วยข้อกฎหมายที่จะใช้อ้างอิงเพื่อโต้แย้งกฎหมายป่าไม้ได้ แต่ผู้พิพากษาบางท่านไม่ได้นำบทบัญญัติทางกฎหมายมาพิจารณาปัญหาที่ดินป่าไม้อย่างเคร่งครัดจนเกินไป ซึ่งเป็นไปตามหลักแห่งความเป็นจริงตามธรรมชาติ ที่ปัญหาพื้นฐานของประชาชนย่อมไม่สมควรถูกละเลยหรือเพิกเฉย การพิจารณาคดีก็ย่อมต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งสังคมมนุษย์ หยุค แสงอุทัย ดัอธิบายคำกล่าวของอริสโตเติล⁴¹ “ว่าเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้แล้วอาจมีกรณีเกิดขึ้น ซึ่งเมื่อมีการใช้กฎหมายต่อกรณีเช่นนั้นแล้วไม่มีความยุติธรรม ก็ไม่อาจปรับกรณีนั้นให้เข้ากับกฎหมายที่มีอยู่ได้ ผู้พิพากษาจำต้องพิพากษาคดีเหมือนหนึ่งผู้บัญญัติกฎหมายใหม่ขึ้น” “หากกฎหมายนั้นๆ ไม่ถูกต้องยุติธรรม ความคิดในทางกฎหมายก็ใช้ไม่ได้เลย” ผู้วิจัยเห็นว่าคำอธิบายดังกล่าวของหยุค แสงอุทัย มีความชัดเจนอยู่ในตัว

กฎหมายป่าไม้ถูกบัญญัติมาเป็นเวลาหลายสิบปีและถูกเรียกร้องให้มีการแก้ไขเพื่อให้สอดคล้องกับหลักความเป็นจริงและหลักแห่งความยุติธรรม แต่ยังไม่ได้รับการตอบรับจากรัฐ ทำให้ผู้พิพากษาศาลการบางท่านซึ่งเคร่งครัดต่อดับทกฎหมาย จึงพิพากษาไปตามดับทกฎหมายเช่นนั้นต่อไป โดยมีได้มองว่ากฎหมายสามารถสร้างความยุติธรรมได้หรือไม่

การพิจารณาคดีของผู้พิพากษาศาลการ อาจจะถูกตั้งคำถามว่า สมควรหรือไม่ที่ผู้พิพากษาศาลการจะเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการบัญญัติกฎหมาย หลายส่วนอาจมีความเห็นว่าไม่น่าจะถูกต้อง หากให้ผู้พิพากษาศาลการเข้ามามีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องในการบัญญัติกฎหมาย ซึ่งเป็นหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติ แม้แต่หยุค แสงอุทัย⁴² เองยังมีความเห็นว่า ไม่ว่าผู้พิพากษาจะมีความคิดในทางกฎหมายอย่างเคร่งครัดหรือความคิดในทางกฎหมายอิสระ ศาลหรือผู้พิพากษาก็ไม่ควรเข้ามาเกี่ยวข้องกับการบัญญัติกฎหมาย แต่ควรจะ

⁴¹ อริสโตเติลกล่าวไว้ว่าสิ่งที่เป็นยุติธรรมคือกฎหมายที่ประเสริฐกว่า เป็นสิ่งที่แก้ไขกฎหมายที่ยังขาดตกบกพร่องอยู่ เมื่อมีกรณีเกิดขึ้นซึ่งไม่สามารถจะจัดเข้าไว้ในข้อบังคับกฎหมายได้ ก็จะต้องพยายามจัดหาสิ่งที่ขาดตกบกพร่องอยู่นี้เหมือนหนึ่งผู้บัญญัติกฎหมายขึ้น (อ้างใน หยุค แสงอุทัย:2537 หน้าที่ 96)

⁴² อ้างแล้ว หน้า 99,101

คิดค้นหากฎหมายที่เหมาะสมมาใช้ มากกว่าการไปบัญญัติกฎหมายหรือคิดค้นหาหลักเกณฑ์ในทางกฎหมาย ซึ่งเป็นการแผ้วถางทางไว้สำหรับผู้มีหน้าที่บัญญัติกฎหมาย และไม่ควรเคร่งครัดกับกฎหมายจนเกินไป
หมายความว่าหากกฎหมายที่มีอยู่ ยังไม่เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงก็ต้องมองดูกฎหมายฉบับอื่น ๆ นำมาเปรียบเทียบ หรือมีกฎหมายฉบับอื่นที่บัญญัติและเกี่ยวข้องกัน ก็มีความจำเป็นที่ต้องนำมาปฏิบัติใช้หรือนำมาพิจารณาประกอบด้วยจึงจะถูกต้องสมบูรณ์

แต่ความยุติธรรมที่เป็นอิสระที่หลายฝ่ายเรียกร้องอยากให้เป็น หรืออยากให้เกิดในกระบวนการพิจารณาคดีของศาล สรวุฑ เบญจกุล⁴³ "อ้างว่ามันมีอยู่แล้วตามรัฐธรรมนูญ 2550 มาตรา 197 ซึ่งได้บัญญัติว่า ผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาให้เป็นที่ไปโดยถูกต้อง และเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ อีกทั้งยังมีคู่มือประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ บังคับแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งบทบัญญัติที่สำคัญผู้พิพากษาคือ การประสาทความยุติธรรมแก่ผู้มีอรรถคดี ซึ่งจะต้องปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเที่ยงธรรม ถูกต้องตามหลักกฎหมาย และนิติประเพณี และต้องแสดงให้เห็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชนด้วยว่าตนปฏิบัติเช่นนั้นอย่างเคร่งครัดครบถ้วน และโดยผู้พิพากษาจำต้องมีคุณสมบัติสี่ประการของแนวคิด โศคราติส นักปรัชญาชาวกรีก⁴⁴ คือฟังด้วยความตั้งใจ ตอบด้วยความสุ่มุมพิจารณาด้วยพินิจพิเคราะห์ และวินิจฉัยโดยปราศจากความลำเอียง" ซึ่งคำอธิบายดังกล่าวนี้อาจถูกนำมาใช้ปฏิบัติให้เป็นจริงยังไม่สมบูรณ์นัก จึงยังคงมีเสียงเรียกร้องหาสิ่งนี้อยู่เรื่อยๆ

คำถามต่อไปคือ ความคิดในทางกฎหมายของผู้พิพากษากับหลักกฎหมายสอดคล้องต้องกันกับการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้พิพากษาที่ต้องทำให้ประจักษ์แก่สาธารณชนกับการยอมรับที่ต้องประสาทความยุติธรรมหรือไม่

การพิจารณาความคิดในทางกฎหมาย สมควรจะมีการสำรวจตรวจสอบในหมู่ผู้พิพากษาศาลการ ซึ่งการสำรวจความคิดในทางกฎหมายนั้น หยุด แสงอุทัย ให้ข้อสังเกตว่า "ถ้าหากจะสอนเรื่องการเปลี่ยนแปลงความคิดในทางกฎหมาย น่าจะเป็นประโยชน์ และถ้าสามารถชักชวนนักกฎหมายให้สำรวจความคิดในทางกฎหมายของตนเองได้ ก็อาจเป็นหนทางหนึ่งที่ทำให้วิชากฎหมายเจริญ.." ⁴⁵ เช่นนี้ก็จะเป็นการดี หากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการบัญญัติกฎหมายหรือการบังคับใช้กฎหมาย ร่วมกันตรวจสอบความคิดในทางกฎหมาย เพื่อตอบสนองความเป็นธรรมทางสังคม และอาจช่วยลดอคติของข้อกฎหมายที่ถูกบัญญัติมา

⁴³ ข้อมูลของสรวุฑ เบญจกุล จากบทความ "ความยุติธรรมที่เป็นอิสระ" ในมติชนออนไลน์ เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2553

⁴⁴ อ้างในบทความสรวุฑ (อ้างแล้ว)

⁴⁵ อ้างใน ไพสิฐ พาณิชยกุล 2543 หน้า 316

ดังเช่นแนวคำวินิจฉัยเกี่ยวกับประเด็นสิ่งแวดล้อม⁴⁶ มาตรา 97 ที่ถูกนำมาฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ในการทำเกษตรของชาวบ้านในพื้นที่ป่า ซึ่งในข้อเท็จจริงพื้นที่ที่ถูกทำประโยชน์จากรุ่นสู่รุ่นแต่ยังไม่ได้การรับรองโดยชอบจากรัฐ ทำให้กลายเป็นผู้กระทำผิดในข้อกฎหมายสิ่งแวดล้อม ประกอบความเชื่อในความคิดว่าที่ดินต้องเป็นของรัฐ วิถีเกษตรในที่ดินของรัฐจึงดูเหมือนทำให้ไม่สามารถปฏิเสธความรับผิดชอบในความเสียหายต่อทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ไม้ แร่ธาตุ และทางอากาศ

ข้อท้วงติงจากสังคมคือ การฟ้องเรียกค่าเสียหายทางสิ่งแวดล้อมกับเกษตรกรไม่มีความชอบธรรมแต่อย่างใดเลย ในกรณีนี้จึงตั้งข้อสังเกตว่า การวินิจฉัยเป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งการค้นหาหลักกฎหมายเพื่อมาปรับใช้พิจารณาคดี ตามคำอธิบายของหยุด แสงอุทัย และเป็นไปตามแนวทางการอธิบายของสรวิฑูร หรือไม่

คดีแพ่งแดงที่ 789/2552... โจทก์คำนึงถึงผลกระทบจากการตัดไม้ทำลายป่าในหลายด้านด้วยกัน และมีกระบวนการศึกษา คาดการณ์ และเปรียบเทียบข้อมูลกับสภาพป่าบริเวณใกล้เคียง นับได้ว่าเป็นวิธีคิดคำนวณค่าเสียหายที่น่าเชื่อถือพอสมควร.. โจทก์เป็นหน่วยงานของรัฐที่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายและนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดินเพื่ออนุรักษ์และรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและปกป้องผืนป่าให้มีความอุดมสมบูรณ์เพื่อผลประโยชน์ของสาธารณะมิได้มุ่งแสวงหากำไรจากการตัดไม้ทำลายป่าของราษฎร จึงมีเหตุให้คู่มือการคำนวณค่าเสียหาย...มีลักษณะน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น..จึงต้องวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด ตามป.พ.พ.มาตรา 438 วรรคแรก ..พบต่อไม้ 38 ตอ และต้นไม้จำแนกชื่อได้อีก 2 ต้น ..เมื่อพิจารณาเนื้อที่ที่ถูกบุกรุกแผ้วถาง จำนวน 3 ไร่ 3 งาน เปรียบเทียบกับสภาพป่าที่เปลี่ยนแปลงไป.. การกระทำของจำเลยย่อมทำให้ปริมาณพื้นที่ป่าลดลงอย่างแน่นอน อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยไม่ต้องสงสัย

ตัวอย่างเหล่านี้อาจจะวิเคราะห์ได้ว่า เบื้องต้นในการวินิจฉัยการกระทำผิดต่อกฎหมายนั้น ชาวบ้านราษฎรต่างๆที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำผิดในข้อกฎหมายป่าไม้ที่ดิน หากมีข้อกล่าวอ้างโต้แย้งที่คัดค้านข้อกฎหมายได้ ศาลจึงต้องนำยกข้อกฎหมายต่างๆเหล่านั้นขึ้นเสียก่อนว่า ประเด็นปัญหาข้อพิพาท มีข้อกฎหมายบัญญัติไว้ในประเด็นพื้นฐานอย่างไรบ้าง เป็นไปตามข้อกล่าวหาในคำฟ้องหรือไม่ ตามที่ผู้วิจัยได้นำเสนอในงานวิจัยในเบื้องต้นแล้วว่า ข้อกฎหมายส่วนใหญ่มีการกำหนดรับรองพื้นที่พิพาทไว้แทบจะทุกกรณี ซึ่งเป็นประเด็นพื้นฐานอีกเช่นกันที่ผู้ฟ้องคดีจะต้องนำเสนอข้อกฎหมายพื้นฐานต่างๆเหล่านั้น หากมีได้มี

⁴⁶ พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535

ข้อบัญญัติพื้นฐานเหล่านั้น ก็มีอาจนำคดีมาฟ้องร้องต่อศาลให้จำเลยต้องรับผิดชอบได้ไม่ เมื่อมองในมุมผู้พิพากษา ตุลาการก็จะถูกตอบคำถามว่าชอบแล้วในการพิจารณาวิจัยในเบื้องต้น หากมีข้อพิพาทใดๆจากข้อกฎหมายต่างๆ เหล่านั้นไม่(ภาษากฎหมาย)

แต่คำถามที่ตามมา และหลายส่วนในภาคสังคมก็มักจะตั้งคำถามเสมอๆว่า “ข้อกฎหมายเหล่านั้น” มันชอบธรรมจริงหรือไม่ มันชอบธรรมแล้วหรือที่บัญญัติออกมาบังคับใช้กับชาวบ้านราษฎรภาคเกษตรที่ดำรงคงอยู่ตามวิถีชีวิตท้องถิ่นที่ดำรงมาจากรุ่นต่อกันมา และต่อมาถูกกำหนดให้พื้นที่ของตนของชาวบ้านในชุมชนต้องสูญเสียที่ดิน โดยที่ตนเองและชุมชนหาได้รู้เท่าทันวิวัฒนาการการสร้างบทบัญญัติทางกฎหมายเหล่านั้นไม่ ในบางกรณีถูกมองว่าไม่แปลกอะไรที่คำพิพากษา หรือข้อพิพาทปัญหาที่ดินป่าไม้ ต้องถูกวินิจฉัยตามแบบอย่างกรณีคำพิพากษาที่ยกขึ้นมาศึกษานี้ (ดูรายละเอียดในตารางถอดคำพิพากษา) และไม่ใช้ความผิดของผู้พิพากษาตุลาการอีกเช่นกันที่ต้องทำคำวินิจฉัยแบบนี้ เนื่องด้วยข้อกฎหมายที่ถูกบัญญัติลงไว้ในกฎหมาย จึงต้องพิพากษาในประเด็นแห่งคดีเสมอว่า พื้นที่พิพาท/พื้นที่เกิดเหตุเป็นพื้นที่รัฐ ตามกฎหมาย และถูกต้องแล้วที่ต้องพิพากษาไปตามกฎหมายที่บัญญัติไว้และใช้บังคับในขณะนั้น หากใช้หน้าที่ของผู้พิพากษาตุลาการไม่ ที่จะต้องเข้าไปบัญญัติกฎหมายขึ้นมาใหม่ใช้แทนกฎหมายที่มีอยู่ และไม่เป็นการถูกต้องหากทำเช่นนั้น

หากเป็นดังกล่าว กรณีพิพาทที่ดินป่าไม้ก็จะไม่ได้รับการแก้ไข แต่จะพอกพูนทวีคูณขึ้น เพราะมูลเหตุแห่งปัญหาคือ อำนาจและสิทธิในการใช้ประโยชน์อย่างชอบธรรม(ผู้วิจัยมิได้มีความหมายให้พิจารณาเพียงประเด็นกรรมสิทธิ์) นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันความเชื่อที่ถูกสั่งสมและถ่ายทอดมาสู่รุ่นต่อรุ่นที่ว่าที่ดินเป็นของรัฐ แม้ในระยะเปลี่ยนผ่านในบางช่วงหรือในบางช่วงสมัยจะถูกทำให้เชื่อใหม่ว่าเป็นของผู้บุกรุก หรือของราษฎรผู้ทำกิน แต่ยังไม่มียกข้อกฎหมายที่ชัดเจนเพื่อรองรับการใช้สิทธิใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อตนเอง และชุมชนให้พ้นจากความผิดในข้อกฎหมายตามคำฟ้อง

ในประเด็นกฎหมายรัฐธรรมนูญหรือหลักสิทธิมนุษยชนสามารถนำมาอธิบายหรือใช้ต่อสู้ในกระบวนการยุติธรรมได้หรือไม่ บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญได้มีการบัญญัติสิทธิและเสรีภาพไว้แล้วตั้งแต่ปี 2540 ซึ่งดูเหมือนอาจจะเป็นความโชคดีของชาวบ้านราษฎรในยุคสมัย ทศวรรษ 2540 เป็นต้นมา(สังคมรับรู้ถึงสิทธิทางธรรมชาติ ผู้วิจัย)ที่มีการบัญญัติสิทธิและเสรีภาพในวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ของบุคคลชุมชนในท้องถิ่น กับการใช้ประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติ และในหลายคดีสิทธิตามรัฐธรรมนูญถูกนำเสนอในการการต่อสู้ในทางคดี แต่แนวคำวินิจฉัยหาได้เป็นไปตามสิทธิในรัฐธรรมนูญเช่นนั้นไม่ สิทธิในรัฐธรรมนูญยังไม่อาจตัดทานข้อบัญญัติทางกฎหมายที่ดินป่าไม้ได้ เนื่องด้วยอำนาจและสิทธิยังคงเป็นของรัฐ ซึ่งรัฐยังไม่ประสงค์จะมอบสิทธิในการจัดการหรือใช้ประโยชน์แก่ชาวบ้านราษฎร กล่าวคือสิทธิในการอยู่อาศัยและ

ใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าไม้ ไม่สามารถอ้างสิทธิที่เหนือกว่ากฎหมายป่าไม้ ซึ่งมีการกำหนดบัญญัติถึงข้อห้ามต่างๆไว้ เห็นได้จากคดีที่ศึกษาไม่ปรากฏคำวินิจฉัยในประเด็นสิทธิตามรัฐธรรมนูญที่จะมีอิทธิพลเหนือข้อบัญญัติของกฎหมายที่ดินป่าไม้อยู่เลย หรืออาจจะเพราะเป็นกฎหมายที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะประเด็นปัญหานั้นๆ(ที่ดินป่าไม้) ที่ต้องนำหลักกฎหมายเฉพาะนั้นมาใช้วินิจฉัย เป็นหลักหรือวางหลักในการวินิจฉัยของคำพิพากษา จึงไม่สามารถนำหลักสิทธิในรัฐธรรมนูญมาวางเป็นหลักในการวินิจฉัยประกอบการพิจารณาพิพากษา จึงน่าจะยังไม่สอดคล้องกับแนวทางค้นหาข้อกฎหมายที่ดีที่ถูกต้องและเป็นธรรมที่สุดในการวินิจฉัยและพิพากษา

ซึ่งเมื่อวินิจฉัยว่าพื้นที่พิพาทและพื้นที่เกิดเหตุเป็นพื้นที่สาธารณะตามกฎหมายป่าไม้ต่างๆ สิทธิในการดำรงคงอยู่ย่อมอาจจะต้องหมดไป เพราะสิทธินี้ยังไม่มี การรับรองตามกฎหมาย นั้นหมายถึงเสรีภาพในการดำรงคงอยู่ของชุมชน วิถีวัฒนธรรมในการประกอบอาชีพ การอยู่อาศัยและความมั่นคงในชีวิต ได้ถูกบั่นทอนอันหมายถึง สิทธิเสรีภาพทางธรรมชาติถูกบั่นทอนนั่นเอง ซึ่งน่าจะไม่ได้ถูกต้องกับหลักสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญและหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งสิทธิและเสรีภาพตามหลักสิทธิมนุษยชนและในรัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2550 มาตรา 29 ระบุไว้ไม่อาจถูกจำกัดได้ เว้นแต่มีบทบัญญัติเฉพาะที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้เท่าที่จำเป็น และไม่ไปกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพ ดังนั้นการบัญญัติกฎหมายป่าไม้ที่ดินที่ได้มีการดำเนินการมาก่อนรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน(2540) จึงน่าจะไม่มีบทบัญญัติไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญ ดังนั้นการวินิจฉัยในเบื้องต้นแห่งข้อกฎหมาย จึงต้องมีความระมัดระวังในการพิจารณาวินิจฉัยและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องค้นหานากฎหมายที่ดีที่สุดและเป็นธรรมมาปรับใช้กับแนวทางการวินิจฉัย และเพื่อเป็นรากฐานแห่งการแผ้วถางในการบัญญัติกฎหมายที่ดีต่อไป ตามแนวของหยุด แสงอุทัย ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง หากจะนำกฎหมายที่ล้าสมัยหรือไม่เป็นธรรมนำมาปรับใช้ในการพิจารณาคดี กระบวนการสร้างความเป็นธรรมจะเกิดขึ้นไม่ได้ องค์กรอย่างศาลคือหนึ่งในองค์กรที่ต้องมีบทบาทแห่งการคุ้มครอง ปกป้องสิทธิและเสรีภาพตามกฎหมาย มิใช่ทำลายหลักการแห่งสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

2) การกระทำดังกล่าวต้องรับผิดตามกฎหมายหรือไม่

ประเด็นพิจารณานี้เชื่อมโยงกับประเด็นการวินิจฉัยในประเด็นแรก หากประเด็นแรกวินิจฉัยไว้ว่าพื้นที่เป็นของรัฐประเภทอะไรแล้ว ข้อวินิจฉัยถัดต่อมา คือเนื้อหาแห่งการกระทำของชาวบ้านราษฎรที่ถูกดำเนินคดี

ซึ่งเหตุผลรายละเอียดในคำวินิจฉัยมีความแตกต่างกันในแต่ละคดี แต่ไม่ต่างกันในหลักของคำวินิจฉัยในการกระทำความผิดมากนัก ผู้วิจัยขอแจกแจงรายละเอียด ดังนี้

2.1) คดีพิพาทที่เรียกร้องสิทธิในที่ดินดั้งเดิมของชุมชน

ประเด็นนี้จะพบมากในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ที่ประกาศเป็นเขตป่าโดยส่วนมากมักจะมีราษฎรเข้าไปทำกินอาศัยกันอยู่ทุกพื้นที่ จากปัญหาการหาพื้นที่ที่สมบูรณ์เพื่อทำการเกษตรบ้าง ปัญหาจากการเคลื่อนไหวนในช่วงคอมมิวนิสต์บ้าง ที่ต้องอาศัยราษฎรชาวบ้านในพื้นที่ต่างๆเข้าไปรุกพื้นที่และสลายกองกำลังในพื้นที่ป่า ที่ยากแก่การปราบปรามในช่วงเวลานั้น จึงนำมาสู่การตั้งถิ่นฐานอย่างมั่นคงในเวลาต่อมา หรือบางพื้นที่จำเป็นต้องถูกอพยพโยกย้ายออกจากพื้นที่ เพื่อความปลอดภัยจากการสู้รบและในยุคสัมปทานป่าไม้ ที่ต้องอาศัยกำลังชาวบ้านจากพื้นที่ต่างๆเข้าไปทำไม้ในพื้นที่สัมปทาน ก็เป็นการนำมาซึ่งการตั้งถิ่นฐานที่มั่นคงอีกเช่นกัน

การอ้างสิทธิในที่ดินพิพาทของชุมชน ได้นำมาสู่ขบวนการเรียกร้องในสิทธิและเสรีภาพของภาคประชาชน และนำมาสู่แนวทางของการแก้ไขปัญหาในบางพื้นที่ แต่แนวทางดังกล่าวอาจจะยังไม่ใช่แนวทางที่สำเร็จรูปมากนักต่อเงื่อนไขข้อกฎหมาย แต่หลักประกันในความมั่นคงของวิถีชีวิตในอนาคตมักเกิดจากกระบวนการขับเคลื่อนของภาคประชาชนที่เข้มแข็ง จึงจะสามารถสร้างหลักประกันที่สมบูรณ์ได้ และแนวทางดังกล่าวนั้น ผู้พิพากษาตุลาการบางท่านเห็นคุณค่าของขบวนการเรียกร้องสิทธิ ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางการต่อสู้ในกระบวนการยุติธรรม อย่างเช่นคดีแดงที่ 3693-3697/2549 และ คดีแดงที่ 1794-1795/2546 ข้างต้น และคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 3 คดีแดงที่ 2479-2480/2549 (คดีแดงที่ 1794-1795/2546 ในคดีเดียวกัน) ที่ให้เหตุผลไว้ว่า

..ดังนี้จึงรับฟังได้ว่าราษฎรโดยการนำของจำเลยเคยมีถิ่นทำกินและพักอาศัยอยู่ในหมู่บ้านที่เกิดเหตุมาหลายชั่วอายุคนแล้ว ต่อมาทางราชการได้ให้ราษฎรออกไปจากหมู่บ้าน..ไปอยู่หมู่บ้านใหม่แต่จำเลยกับพวกไม่พอใจเพราะราษฎรไม่อาจเข้าไปทำกินในหมู่บ้านใหม่ได้...
เช่นนี้จึงฟังว่าจำเลยมีเจตนาบุกรุกที่ดินของรัฐไม่ได้การกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด..

แนวทางการวินิจฉัยของผู้พิพากษา ยังคงติดอยู่กับหลักแห่งกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ที่ยังคงเป็นของรัฐมิอาจฟังเป็นอย่างอื่นได้ ตามที่ผู้วิจัยได้อธิบายไว้แล้วข้างต้น แต่จากคำวินิจฉัยในคำพิพากษาดังกล่าวมีประเด็นที่น่าสนใจอยู่คือ แม้คำวินิจฉัยจะไม่ปฏิเสธกรรมสิทธิ์แห่งรัฐ แต่ไม่ได้หมายความว่าสิทธิเหล่านั้นจะเหนือกว่าสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ในการมีหลักประกันแห่งชีวิตและร่างกาย ที่จะต้องไม่ถูกทำลายลงโดยรัฐ และเป็นสิทธิที่ต้องได้รับการคุ้มครองซึ่งสามารถใช้อ้างอิงในการต่อสู้ในกระบวนการยุติธรรมได้ เช่นคำวินิจฉัยของ *คดีแดงที่ 1794-1795/2546* ก็เชื่อโดยสุจริตใจว่า..เมื่อพิจารณาถึงสภาพของชาวบ้านที่ยากไร้ไม่มีที่ทำกิน ในขณะที่ทางการก็พยายามจัดสรรที่ทำกินให้ราษฎรดังกล่าว ในขั้นนี้หากชาวบ้านไม่สามารถกลับเข้าไปทำกินในที่เกิดเหตุแล้ว ก็ไม่สามารถหาที่พักอาศัยหรือแหล่งเพาะปลูก เพื่อยังชีพได้เลย เนื่องจากทางการไม่สามารถจัดหาที่ดินอื่นให้แก่ชาวบ้านทำกินแทนได้ ซึ่งในที่สุดพื้นที่ที่หวงห้ามนี้ ปัจจุบันราษฎรสามารถทำกินได้อย่างถาวร..

หากพิจารณาในรายละเอียดของคำวินิจฉัยแล้ว เงื่อนไขในอันดับแรกถูกพิจารณาและวินิจฉัยด้วยว่า รัฐ ตกลงยินยอมอย่างไรหรือไม่ ซึ่งในประเด็นนี้ก็ถูกนำมาประกอบในการวินิจฉัยด้วยเสมอ อย่างเช่น *คดีแดงที่ 3693-3697/2549* ..แม้การเข้ายึดถือครอบครองทำกินในที่ดินพิพาทของราษฎรกลุ่มจำเลยคดีนี้ก่อนมีการเพิกถอนออกจากเขตอุทยานจะเป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย แต่หาเป็นการเข้าไปยึดถือครอบครองทำกินโดยผลการไม่ กลับเป็นการเข้าไปยึดถือครอบครองทำกิน ตามมติกรม.เมื่อวันที่ 29 เม.ย. 2540 ที่มีนโยบายจะกันที่ดินพิพาทดังกล่าวออกจากเขตอุทยานเพื่อออกหนังสือรับรองสิทธิในที่ดินให้แก่ราษฎร หรืออย่างคดี *คดีแดงที่ 1794-1795/2546* ..โดยอาศัยสิทธิตามที่ทางราชการอนุโลมให้เป็นสำคัญ ไม่ได้มีเจตนาบุกรุก หรือเป็นไปได้ว่าผู้พิพากษาเองก็พยายามพิจารณาวินิจฉัยให้อยู่ในกรอบของนโยบายแห่งรัฐ กับแนวทางการแก้ไขปัญหาและสร้างกระบวนการคุ้มครอง ซึ่งง่ายต่อการดำเนินการในการแก้ไขปัญหาในทางข้อกฎหมายที่มีข้อยุ่งยากและอาจไม่ทันต่อสถานการณ์ของการเสียหายในปัญหาของชาวบ้าน การพิจารณาวินิจฉัยในแนวทางพิพากษาแบบนี้ ควรจะเป็นกระบวนการเริ่มต้นของการแผ้วถางเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงบทบัญญัติกฎหมายที่เป็นธรรมต่อไป

อย่างไรก็ดีทัศนคติของการวินิจฉัยพิจารณาแบบนี้ ยังไม่สามารถสร้างให้เป็นบรรทัดฐานที่มั่นคงในกลุ่มองค์กรตุลาการในการวินิจฉัยคดีที่ดินป่าไม้ ที่ควรมุ่งไปสู่การคุ้มครองป้องกันสิทธิและเสรีภาพในความเป็นมนุษย์ได้ อย่างเช่น

คดีแดงที่ 1837/2545.. อันเป็นการบ่งชี้ให้เห็นเจตนาของจำเลยทั้งสิบหกที่ร่วมยึดถือครอบครองที่เกิดเหตุต่อไปเพื่อเป็นการกีดกันรัฐบาล ทั้งที่ทราบว่าเป็นบริเวณที่เกิดเหตุเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ที่จำเลยทั้งสิบหกนำสืบต่อสู้ว่าจำเลยทั้งสิบหกกับ

พวกชุมชนเพื่อกดดันรัฐบาลให้จัดสรรที่ทำกินให้แก่พวกจำเลยและประชาชนโดยเร็ว และเป็นธรรมเนียม การเรียกร้องต้องอยู่ในกรอบของกฎหมาย แต่การที่จำเลยทั้งสิบหกชุมนุมที่กดดันรัฐบาลตามอำเภอใจโดยพลการ เข้าไปยึดถือครอบครองก่อสร้างที่พักอาศัยในที่เกิดเหตุซึ่งเป็นที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ากระทำมิได้ เพราะการกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยต่อสังคมโดยรวม และแม้บริเวณที่เกิดเหตุจะมีราษฎรเข้าทำประโยชน์ โดยทำไร่มันสำปะหลังอยู่โดยทั่วไป ดังที่ฝ่ายจำเลยนำสืบมาก็เป็นเรื่องที่กรมป่าไม้และฝ่ายปกครองอนุโลมผ่อนผันให้ราษฎรที่ทำกินอยู่ได้ทำประโยชน์ต่อไปเรื่อยแต่ไม่ให้อุรุกป่าเพิ่มขึ้น ดังนั้นการที่ฝ่ายบริหารไม่เอาผิดแก่ราษฎรที่ทำกินอยู่ก่อนแล้วก็เป็นเรื่องของฝ่ายบริหาร การที่จำเลยทั้งสิบหกซึ่งไม่ได้รับการผ่อนผันจากฝ่ายบริหารดังกล่าวยังคงยึดถือครอบครอง ..จะอ้างมาเป็นเหตุให้ตนเองพ้นจากการกระทำ ความผิดมิได้..

คำพิพากษาในข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ราชการต่อสู้ของชาวบ้านเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในระดับนโยบาย ไม่ได้ถูกนำมาใช้พิจารณาเพื่อนำไปสู่การคุ้มครองสิทธิ แต่ถูกนำมาพิจารณาในแบบของกระบวนการสร้างแรงกดดันต่อรัฐและความเดือดร้อนแก่สังคม ซึ่งไม่อยู่ในกรอบแห่งกฎหมาย และวินิจฉัยในประเด็นแห่งการอนุโลมผ่อนผันนั้นใช้ได้เฉพาะกับราษฎรผู้ที่ได้รับการอนุโลมผ่อนผันเท่านั้น หากจะศึกษาในคำวินิจฉัยต่อไปในเรื่องการผ่อนผันนั้น การผ่อนผันเป็นเรื่องของการทำประโยชน์ในที่ที่ได้รับการผ่อนผัน และเป็นการเฉพาะตัวของผู้ได้รับการผ่อนผันนั้น แต่กลุ่มชาวบ้านผู้เรียกร้องและกดดันต่อรัฐเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหานี้หาได้เข้าใช้ประโยชน์ทำกินในที่ดินไม่ แต่เป็นการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ต่อการสร้างกระบวนการเรียกร้องสิทธิต่อรัฐ ซึ่งอาจจะไม่ตรงต่อเจตนารมณ์แห่งการผ่อนผัน และไม่ใช้สิทธิที่จะได้รับการผ่อนผันนั้น และการเข้าไปใช้ประโยชน์ของกลุ่มชาวบ้านที่เรียกร้องนั้น ได้สร้างความบงกชสิทธิของการได้รับการผ่อนผันจากรัฐในสิทธิอันนั้นหรือไม่ หรือเป็นการแย้งซึ่งแห่งการใช้ประโยชน์นั้นหรือไม่ ประเด็นเหล่านี้ในคำพิพากษาฉบับเต็ม กลุ่มชาวบ้านที่ถูกฟ้องร้องดำเนินการคดีนี้ มีชาวบ้านผู้ถูกฟ้องคนหนึ่งอ้างว่าที่ดินพิพาทที่ได้รับการอนุโลมผ่อนผันดังกล่าววินิจฉัยของศาลนั้นเป็นของภรรยาของตน (แต่ในคำพิพากษาไม่ได้กล่าวถึงในประเด็นนี้) อาจจะให้เห็นได้ว่าไม่มีการโต้แย้งสิทธิในการได้รับการผ่อนผันของชาวบ้านผู้ได้รับการผ่อนผันกับชาวบ้านกลุ่มผู้เรียกร้อง แต่ประเด็นในการเรียกร้องและสร้างแรงกดดันต่อรัฐ ในพื้นที่สาธารณะนั้นในมุมมองนี้ไม่สามารถกระทำได้ และเข้าเงื่อนไขในการประกาศห้ามปรามแล้ว แต่ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขของเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่ง

ในคดีนี้มีคำพิพากษาในชั้นอุทธรณ์ได้พิพากษาสอดคล้องกันกับแนวทางของศาลชั้นต้น และในชั้นฎีกาถูกวินิจฉัยว่า กรณีไม่มีเหตุแห่งการเปลี่ยนแปลง ฎีกาจึงไม่มีสาระแก่การพิจารณา ไม่รับฎีกาไว้วินิจฉัย

หรืออีกตัวอย่างหนึ่งในแนวคำวินิจฉัยของศาลที่ให้เหตุผลไม่ต่างกันมากนัก ในกรณีการขับเค็ล่อนของภาคประชาชน การอ้างสิทธิต้องสอดคล้องกับแนวทางการต่อสู้และขับเค็ล่อนหรือไม่ ซึ่งในรายละเอียดของคดีนี้ศาลจังหวัดภูเก็ตได้ให้รายละเอียดในคำวินิจฉัยไว้หลายประเด็น และดูเหมือนเป็นการปิดช่องว่างในการต่อสู้ของชาวบ้านมากพอสมควร คดีแดงที่ 329/2553 “..จำเลย..ให้การรับว่าเข้าไปสวนป่าคอนสารพื้นที่พิพาทเพื่อรอคำตอบจากรัฐบาล.. **พยานและพวกรายว่า การเข้าไปในเขตพื้นที่สวนป่าเป็นไปโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย**เนื่องจากโจทก์ปลูกต้นยูคาลิปตัส..ข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า จำเลย..และบริวารร่วมกันเข้ายึดถือครอบครองพื้นที่..ทำการปลูกฝังพัก..ขัดขวางความสะดวกในการเข้าไปบำรุงดูแล..ปิดด่านกันทางเข้าออก อันเป็นการร่วมกันจงใจละเมิดต่อโจทก์ **อีกทั้งการกระทำเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและย่อมส่งผลโดยตรงให้โจทก์ได้รับความเสียหาย..ข้ออ้างว่าสิทธิในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550 มาตรา 66 มาตรา 67 และมาตรา 85 เห็นว่า..การมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ และรัฐมีหน้าที่ตามนโยบายที่ดิน การกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรม..แต่การใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญของจำเลย..และบริวารต้องไม่ก่อความเดือดร้อนเสียหาย หรือสร้างความรำคาญแก่บุคคลอื่น อันเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มาตรา 28 วรรคหนึ่ง เมื่อข้อเท็จจริงรับฟังได้ตามที่วินิจฉัยข้างต้นว่า..อันเป็นการร่วมกันจงใจละเมิดต่อโจทก์ อีกทั้งการกระทำเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นทั้งสิ้น ..”**

ดังนั้นแนวทางการต่อสู้เรียกร้องชาวบ้านและแนวทางการวินิจฉัยของผู้พิพากษา ในแต่ละคดียังมี ความแตกต่างในกระบวนการพิจารณา แต่สิ่งสำคัญของการพิจารณาวินิจฉัยจำเป็นต้องพิจารณาดำเนินข้อกฎหมายที่เคร่งครัดหรือไม่ ซึ่งจากแนวคำวินิจฉัยของทั้ง 3 กรณีข้างต้น มิได้นำหลักแห่งข้อกฎหมายมาปรับใช้ ถัดกัน โดยที่มุ่งไปที่กระบวนการในข้อเท็จจริงที่มีต่อสภาพปัญหาของพื้นที่ ประกอบกับแนวทางของนโยบายรัฐในขณะนั้นต่อสภาพปัญหา และผูกด้วยอำนาจ และสิทธิ ในการอ้างอิงมีมากน้อยขนาดไหน ต่อการเรียกร้อง จนนำมาสู่แนวทางการพิจารณา ซึ่งทำให้เห็นได้ว่าแนวทางการเรียกร้องของคดีแดงที่ 1837/2545 นั้นยังไม่เกิดแนวทางที่เข้มแข็งต่อการเรียกร้องต่อรัฐ ทำให้ไม่เกิดเงื่อนไขในทางนโยบายที่สามารถนำมาใช้อ้างอิงที่มีความสำคัญและคุณค่าแก่การพิจารณาวินิจฉัยของศาล ส่วนกรณีคดีแดงที่ 329/2553 ที่ศาลมองว่ากระบวนการในเรียกร้องจำเป็นต้องอยู่บนพื้นฐานแห่งสิทธิที่ควรจะเป็น และสิทธินั้นต้องไม่ไปกระทบสิทธิผู้อื่น และไม่อาจอ้างขบวนการเรียกร้องในรูปชุมชนได้เสนอไป ทั้งหมดนี้คือภาพคำวินิจฉัยของศาลที่ได้อธิบายผ่านคำพิพากษาว่าขบวนการเรียกร้องของชาวบ้าน สามารถใช้อ้างอิงเรียกร้องต่อรัฐได้อย่างไรบ้าง และรูปแบบควร

เป็นเช่นไร ทั้งหมดนี้ชาวบ้านต้องนำไปคบคิดว่ากระบวนการต่อสู้อย่างไรเหมาะสมหรือสมควร เพื่อให้แนวทางการต่อสู้เรียกร้องต่อภาครัฐสามารถนำมาแก้ไขให้เกิดรูปธรรมที่ชัดเจนได้ และอาจจะต้องทบทวนกระบวนการนำเสนอรายละเอียดของข้อมูลข้อเท็จจริงที่ดีกว่าหรือมากขึ้นในกระบวนการพิจารณาของศาล

2.2) คดีพิพาทที่เรียกร้องสิทธิในที่ดินซึ่งอยู่อาศัยและทำกินมาก่อนการประกาศเขตพื้นที่รัฐ

ปัญหาพิพาททางคดีที่ถูกกล่าวอ้างว่า ชุมชนมีวิวัฒนาการในการก่อสร้างสร้างตัวอย่างยาวนาน หรือนานกว่ากฎหมายป่าไม้หรือที่ดิน ถูกนำมาต่อสู้หรือนำเสนอในชั้นกระบวนการพิจารณาในศาล ถึงแม้ทัศนคติ จะถูกทำให้เชื่อว่าไม่อาจอ้างสิทธิในที่ดินนั้นขึ้นกล่าวอ้างโต้แย้งสิทธิแห่งรัฐก็ตาม แต่ในแนวทางการต่อสู้ทางกฎหมายไม่อาจมีช่องทางให้เลือกใช้มากนัก ในหลายคดี จึงจำเป็นต้องนำเสนอมิติประวัติศาสตร์ของชุมชนเพื่อเป็นข้อต่อรองทางกฎหมายกับแนวทางการพิจารณาในศาล และผูกโยงเข้าด้วยกับสิทธิ ในทางธรรมชาติที่กฎหมายไม่อาจริดลอนได้

ในช่วงสมัยก่อนรัฐธรรมนูญ 2540 ราษฎรชาวบ้านไม่มีโอกาสได้อ้างสิทธิในรัฐธรรมนูญ ในกระบวนการต่อสู้ในชั้นศาล เป็นเพราะราษฎรไม่ทราบว่าสามารถอ้างสิทธิหรือใช้สิทธิในรัฐธรรมนูญได้ แม้แต่ผู้มีความรู้ มีการศึกษา อาจารย์หรือนักวิชาการต่างๆ ในอดีต มักไม่หยิบยกสิทธิทางรัฐธรรมนูญขึ้นกล่าวอ้างหรือใช้ต่อสู้มากนัก ทั้งๆที่สิทธิพื้นฐานทางธรรมชาติจะมีรับรองอยู่แล้ว แม้จะถูกบัญญัติไว้ไม่มากนักก็ตาม อย่างสิทธิในการเลือกถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักร อย่างเสรีภาพบริบูรณ์ และไม่ถูกจำกัดเสรีภาพ เว้นแต่เพื่อความปลอดภัยของประเทศ เศรษฐกิจแห่งชาติ สวัสดิภาพของประชาชน หรือเพื่อรักษาความสัมพันธ์ในครอบครัว และต้องกระทำโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเท่านั้น⁴⁷ ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในสิทธิในการเลือกถิ่นฐานแล้ว ก็ดูอาจจะยังไม่ชัดเจนมากนักกับมิติในเชิงการเลือกถิ่นฐานที่ชอบธรรม กับการตีความแห่งสิทธิในกรรมสิทธิ์ของรัฐ ที่ไม่อาจถ่วงโอนไปยังราษฎรแบบอัตโนมัติ ทั้งๆที่บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ว่าเสรีภาพอย่างบริบูรณ์ ความหมายน่าจะหมายความว่าถึงการกระทำใดของบุคคลที่จะเลือกหรือไม่เลือกโดยตัวตนของบุคคลนั้นในการกระทำนั้นๆ โดยไม่ถูกบังคับหรือจำกัด แม้จะมีข้อยกเว้นในบทบัญญัติบ้างแต่ก็ยังไม่ดูเป็นการทำลายหลักสิทธิในความเป็นมนุษย์ ดังนั้นในอดีตจึงพอจะเห็นได้ว่าชุมชนต่างๆมักจะมีการเคลื่อนย้าย เพิ่ม หรือขยายอยู่ตลอดเวลา อาจจะเพราะปัจจัยของประชากรที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น หรือปัจจัยการผลิตที่ไม่ตอบสนองต่อ

⁴⁷ รัฐธรรมนูญ ปีพ.ศ.2492 มาตรา 41 ถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับต้นๆที่บัญญัติสิทธิมากขึ้นกว่าเดิม , รัฐธรรมนูญ ปีพ.ศ.2511 มาตรา 39 เป็นรัฐธรรมนูญอีกฉบับที่นำสิทธิของราษฎรจากรัฐธรรมนูญ ฉบับ 2492 มาบัญญัติไว้ และเป็นการบัญญัติที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

วัฒนธรรมของแต่ละชุมชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ สิทธิที่ถูกรับรองเหล่านี้ยังไม่ถูกถ่ายทอดเพื่อนำสู่การต่อสู้เรียกร้องในอดีตมากนัก จึงทำให้เข้าใจว่าการจะรับรองสิทธิและใช้สิทธินั้นต้องกระทำโดยชัดแจ้งและเฉพาะอย่าง จึงไม่ถูกนำมาอธิบายกับกระบวนการพิจารณาในศาล

ดังนั้นสิทธิทางธรรมชาติที่ว่ามี จึงไม่ได้ถูกนำมาใช้ ในแนวทางการพิจารณาคดีในศาลที่ยังคงให้การรับรองเฉพาะสิทธิที่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่พื้นฐานสิทธิทางธรรมชาติเหล่านั้น ในประเทศไทยได้เคยถูกขยาดความในรัฐธรรมนูญให้มากขึ้น โดยเริ่มปรากฏชัดเจนมากขึ้นในรัฐธรรมนูญ 2540 ที่มีการต่อสู้เรียกร้องในประเด็นเรื่องที่ดินทำกินช่วงสมัย ทศวรรษ 2530 เป็นต้นมา ปรากฏการณ์ในการต่อสู้และนำเสนอบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ส่งผลกระทบต่อหน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยงานที่ต้องปรับบทบาทเพื่อตอบรับกับกระแสการเรียกร้องในสิทธิดังกล่าวตามรัฐธรรมนูญ และหนึ่งในนั้นก็นี้ไม่พ้นในหน่วยงานของกระบวนการยุติธรรมที่ต้องทำความเข้าใจและศึกษาในประเด็นข้อกฎหมาย สิทธิ และพื้นฐานปัญหาข้อพิพาท แม้ในช่วงต้นของทศวรรษที่ 2540 จะมีปัญหาและอุปสรรคบ้างในการทำความเข้าใจและให้ความรู้ต่อประเด็นสิทธิ(สิทธิมนุษยชน/สิทธิตามรัฐธรรมนูญ) แต่เมื่อเวลาผ่านไปความรู้ความเข้าใจในประเด็นด้านสิทธิถูกทำให้เข้าใจ และรับรู้ถึงสิทธิแห่งตนมากขึ้น จนถูกนำมาเป็นหลักพื้นฐานในการต่อสู้และเรียกร้องต่อภาครัฐ และรวมทั้งกระบวนการยุติธรรมด้วย

การต่อสู้ในลักษณะแสดงตัวตนว่า พื้นที่พิพาทนั้นเป็นของชุมชนหรือชุมชนอาศัยตั้งถิ่นฐานมาอย่างยาวนาน อย่างคดีแม่สะเรียง⁴⁸ ที่ต่อสู้ว่ากริยาในการกระทำนั้น เป็นการกระทำตามวิถีชีวิตของมนุษย์กลุ่มชาติพันธุ์ตน และพื้นที่บริเวณนั้นยังเป็นชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ตนที่อาศัยอยู่กันมาช้านานตกทอดมาจากบรรพบุรุษ หรือแม้แต่คดีทองผาภูมิ คดีหล่มสัก คดีตรัง ที่ราษฎรแสดงตนว่าอยู่มาก่อนการประกาศเขตป่าไม้ และถูกการยอมรับจากหน่วยงานในพื้นที่นั้น ถึงสภาพความเป็นจริง แต่การยอมรับในข้อเท็จจริงถึงที่มาของแหล่งชุมชนนั้น ก็ไม่ได้หมายความว่าสิทธินั้นจะไม่ถูกละเมิดจากหน่วยงานรัฐ อาจจะเป็นเรื่องด้วยวิธีการผลิตของแต่ละชุมชนเหล่านั้น ไม่สอดคล้องกับวิถีการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานรัฐ ต้องด้วยเงื่อนไขข้อบังคับของหน่วยงานในพื้นที่นั้นๆ และแนวทางการต่อสู้แสดงตนถึงถิ่นฐานชุมชนยังถูกนำมาพิจารณาที่แตกต่างกันไป ไม่ได้หมายความว่าจะถูกปกป้องคุ้มครอง ซึ่งในแนวทางการต่อสู้ของแต่ละกรณีต้องอธิบายกระบวนการและแนวทางของตนให้ปรากฏชัดเจนนองกรณีตนเอง เพื่อทำความเข้าใจในสภาพปัญหาที่แท้จริง หากไม่อาจทำให้อัยการเป็นผู้ก่อผลกระทบขั้นรุนแรงในสภาพปัญหานั้น เพราะด้วยว่ามีมติเชิงสังคมที่มีการถ่ายทอดอยู่เสมอว่าชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ทางธรรมชาติป่าเขา ย่อมเป็นผู้ส่งผลกระทบหรือทำลายทรัพยากรธรรมชาติโดยตรง อย่างกรณีคดีแดงที่ 60/2548 ที่ถูกพิจารณาและวินิจฉัยถึงเหตุแห่งความรุนแรงในข้อเท็จจริงว่า

⁴⁸ คดีศาลจังหวัดแม่สะเรียงแดงที่ 60/2548 และศาลอุทธรณ์ภาค 5แดงที่ 2004/2548

“..จำเลยให้การรับสารภาพว่าร่วมกับพวกอีก 7 คนบุกกรุกแคว้นทางป่าบริเวณที่เกิดเหตุมาไม่ต่ำกว่า 10 วัน..ยึดมีด 1 เล่ม และไฟแช็ก 2 อัน ..พยายามใช้เครื่องตรวจจับพิกัด..ปรากฏว่าอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ถูกบุกกรุกแคว้นทางไป 500 ไร่ คิดเป็นค่าเสียหายของรัฐประมาณ 7,500,000 บาท ..พิพากษาจำคุก 3 ปี ลดโทษให้คงจำคุก 2 ปี”

แนวทางการต่อสู้ในกรณีนี้ไม่อาจอธิบายเหตุผลแห่งพฤติการณ์แห่งคดีได้ และอย่างที่กล่าวมาแล้วว่าอคติของสังคมที่มองชุมชนในพื้นที่ป่าไม่มีส่วนกระทำให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติได้ ซึ่งพฤติการณ์แห่งคดีนี้ดูแล้วทำให้สังคมอาจมองว่าน่าจะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากจำนวนปริมาณเนื้อที่ที่อาจถูกทำลายมีถึง 500 ไร่ แม้พฤติการณ์ในคำฟ้องจะระบุกลุ่มบุคคลที่อาจร่วมในการกระทำ ความผิดด้วยถึง 7 คน แต่ไม่สามารถระบุตัวตนที่ชัดเจนได้ก็ตาม และเครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการประกอบความผิดจะมีเพียง มีด 1 เล่ม ไฟแช็ก 2 อัน แต่เครื่องมือเหล่านี้อาจสันนิษฐานถึงผลของความรุนแรงได้ จึงนำมาสู่การลงโทษที่ต้องจองจำในทันที และไม่อาจอ้างหรือรับฟังได้ถึงมิติเชิงวัฒนธรรมการผลิตของกลุ่มตนได้ และแม้แต่ปัจจัยทางอายุของจำเลยในคดีนี้จะมีอายุมากสักเพียงใด ก็ยังไม่อาจเป็นเหตุบรรเทาโทษได้ ซึ่งในคดีนี้เอง ศาลอุทธรณ์ภาค 5 ได้ให้คำวินิจฉัยไว้ว่า

“..เมื่อพิจารณาความหนักเบาแห่งข้อหาและพฤติการณ์แล้ว เห็นว่า แม้ข้อหาที่จำเลยกระทำผิดจะไม่ร้ายแรง แต่ก็มีผลกระทบต่อทรัพยากรชาติและสิ่งแวดล้อมอันเป็นต้นน้ำลำธารของประเทศชาติโดยส่วนรวม ย่อมเป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมสมควรลงโทษให้เด็ดขาด และไม่เป็นเยี่ยงอย่างแก่บุคคลอื่น และที่จำเลยอุทธรณ์ว่า จำเลยเป็นหญิงสูงอายุได้รับการลงโทษสถานเบาหรือรอการลงโทษเห็นว่าเหตุสูงอายุและความอ่อนแอทางเพศไม่ใช่เหตุบรรเทาโทษและเหตุที่อันควรปราณีตามกฎหมาย ปัจจุบันผู้ไม่สุจริตจะอาศัยเหตุสูงอายุและความอ่อนแอทางเพศเป็นช่องทางก่อเหตุได้ ส่วนเหตุยากจนและการไร้การศึกษาที่จำเลยอ้างก็เป็นเหตุส่วนตัวของจำเลย ไม่เป็นเหตุที่ศาลอุทธรณ์ภาค 5 จะปราณีโทษได้ ที่ศาลชั้นต้นใช้ดุลพินิจกำหนดโทษและไม่รอการลงโทษให้จำเลยนั้น ศาลอุทธรณ์ภาค 5 เห็นเหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งคดีแล้ว .”

แนวทางการต่อสู้ในการดำรงถิ่นฐาน เพื่อคัดค้านต่ออำนาจกฎหมายป่าไม้นั้น ยังมีบางชุมชนสามารถหยิบยกประเด็นเหล่านั้นขึ้นกล่าวอ้างได้อย่างน่าสนใจ และเป็นประเด็นให้ศาลต้องนำมาพิจารณาอธิบายประกอบในการวินิจฉัยในคำพิพากษา ความเป็นชุมชนที่มีมาแต่เดิมกับวิถีแห่งการผลิตยังสามารถอ้างอิงเพื่อให้ศาลวินิจฉัยถึงวิถีแห่งสิทธิทางธรรมชาติได้อย่างคดีของผาภูมิ⁴⁹ ที่แสดงให้เห็นได้และถูกการยอมรับจน

⁴⁹ คดีแดงที่ 230/2552 ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เหมือนกับคดีแม่สะเรียง

ถูกนำมาเป็นข้อบันทึกตกลงร่วมกันระหว่างชุมชนกับหน่วยงานท้องถิ่นผู้ดูแล ในปริมาณการใช้ประโยชน์ในที่ดินป่าไม้ที่มีจำนวนถึง 5,400 ไร่ ทำให้เกิดความชอบธรรมในทางนโยบายและกฎเกณฑ์ข้อบังคับ **“..ราษฎรที่ได้รับบริการผ่อนผันตามมติกรม...ย่อมแสดงให้เห็นว่าการที่จำเลยได้ทำกินในที่ดินแปลงที่เกิดเหตุอย่างต่อเนื่อง จนได้รับการผ่อนผันจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่สามารถทำกินในพื้นที่ป่าไม้ต่อไปได้ จำเลยย่อมมีสิทธิโดยชอบในการครอบครองใช้ประโยชน์ในที่ดินพื้นที่เกิดเหตุ ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว ที่มุ่งหมายให้เฉพาะผู้ครอบครองเดิมที่ทำประโยชน์อย่างต่อเนื่อง ก่อนประกาศเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติหรืออุทยานแห่งชาติสามารถทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยต่อไปได้โดยที่ทางราชการจะไม่จับกุมดำเนินคดี ..**

และวิถีในการผลิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงของคดีทองผาภูมิ จะมีวิถีแบบหมุนเวียนตามแนวทางการต่อสู้ไว้ ก็หาได้ทำให้เป็นพฤติกรรมถึงความรุนแรงต่อทรัพยากรธรรมชาติไม่ และความต่างในมิติแห่งการพิจารณาถึงวิถีแห่งการผลิตด้วยอุปกรณ์การผลิตที่ไม่แตกต่างกัน ก็ไม่ใช่เหตุผลเสมอไปถึงการกระทำในผลร้ายแรงอย่างนั้น เหตุผลที่คดีทองผาภูมิได้วินิจฉัยไว้ **“..การที่พยานโจทก์ยึดของกลางประกอบด้วยมีดดาบหว้าคราดและมีพร้าอย่างละ 1 เล่ม โดยอ้างว่าเป็นทรัพย์ที่ใช้ในการกระทำผิดนั้น เห็นว่าทรัพย์ดังกล่าวบุคคลทั่วไปสามารถมีไว้ในครอบครองเพื่อประโยชน์ใช้สอย เมื่อพยานโจทก์ไม่เห็นว่าการใช้มีดของกลางในการตัดต้นไม้แล้ว ลำพังของกลางทั้งสามรายการไม่อาจสันนิษฐานให้เป็นผลร้ายแก่จำเลยว่า จำเลยใช้มีดในการตัดต้นไม้ในเขตป่าสงวน..”**

ทัศนคติในประเด็นเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาตินั้น ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นประเด็นที่อ่อนไหวอย่างมาก และอยู่ที่ทัศนคติของบุคคลเป็นสำคัญต่อการมองเรื่องทรัพยากรในเชิงอนุรักษ์ และหากผู้พิจารณาคดีที่มีทัศนคติว่าชุมชนที่อาศัยอยู่ในป่าไม้น่าจะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรมากกว่าการอนุรักษ์ ก็อาจจะมองว่าวิถีการผลิตในพื้นที่ป่า ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศในทรัพยากร อยู่ที่ว่าพฤติกรรมนั้นถูกทำให้เชื่อแบบใด อย่างเช่นคดีแม่สะเรียง กับคดีทองผาภูมิ คดีหนึ่งถูกทำให้เห็นภาพแบบเชิงทำลายล้างทรัพยากรอย่างรุนแรงมาก แต่อีกกรณีหนึ่งเพียงถูกนำเสนอภาพแบบวิถีผลิตแบบปกติโดยทั่วไป ทั้ง ๆ ที่รูปแบบในความเป็นจริงในวิถีผลิตของสองกรณีซึ่งปั่นกะเหรี่ยงไม่แตกต่างกันมากนัก ต้องมีทั้งการตัดฟันต้นไม้บ้าง เผาไร่⁵⁰ ตามช่วงเวลาการผลิต และวิถีการผลิตไม่อาจปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยง ในการตัดฟันต้นไม้ในพื้นที่ทำการเกษตรได้ ดังนั้นความเข้าใจของผู้พิจารณาคดีต่อวิถีการผลิต และทัศนคติที่ดีต่อวิถีการผลิตของชาวบ้านที่ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อสภาพพื้นที่ป่าไม้ ก็จะมีผลต่อการพิพากษาพิจารณาคดี

⁵⁰ ปิ่นแก้ว:2539 หน้า 79

ในคดีของผาภูมิยังมีคำวินิจฉัยที่แสดงหรือสงวนไว้ซึ่งการตัดฟันในเชิงทำลายสภาพป่าไม่เหมือนกัน แต่ใจทักยังไม่สามารถอธิบายถึงสภาพของความรุนแรงของการตัดฟันต้นไม้และยังไม่สามารถบ่งบอกถึง พฤติกรรมอันเกิดจากการกระทำของจำเลย ศาลจึงไม่วินิจฉัยให้ตามคำฟ้อง แต่ในคดีแม่สะเรียงถูกนำเสนอใน กระบวนการพิจารณาถึงสภาพของการทำลายในจำนวน 500 ไร่ หากจะพิจารณาและศึกษาต่อไปว่า เหตุใด จำนวนปริมาณในเนื้อที่ ถึงได้มีมากนักกับบุคคลผู้กระทำการนั้น แม้จะถูกระบุว่ามีจำนวนด้วยกัน 7 คน กับ จำนวนเนื้อที่ขนาดนั้น คิดแบบถัวเฉลี่ยตามคำวินิจฉัยของศาล น่าจะอยู่ที่คนละประมาณ 71 ไร่เศษ ซึ่งโดย สภาพของความเป็นจริงที่ผู้วิจัยไม่อาจสืบรู้ในพฤติการณ์ของบุคคลอีก 6 คนที่ถูกระบุมาในคำฟ้องได้ว่ามีความ ต้องการพื้นที่ทำการผลิตในจำนวนเนื้อที่เพียงใด และมุ่งผลิตเพื่อการพาณิชย์หรือเพื่อการยังชีพในครัวเรือน แต่จำนวนปริมาณของพื้นที่ในการผลิตขนาด 71 ไร่เศษนี้ หากเป็นจำเลยในคดีซึ่งเป็นผู้สูงอายุ การทำการผลิต ในพื้นที่ขนาดนี้ น่าจะมีกำลังไม่พอกันในภาคการผลิตของฤดูกาลแน่ และน่าสนใจในประเด็นว่าพื้นที่การผลิต ของทั้งสองกรณีเป็นพื้นที่ตามกฎหมายป่าไม้ สภาพโดยรวมคือพื้นที่ป่า ที่ต้องมีความลาดชันของพื้นที่เขา และ ชาวบ้านทั้งสองกรณีเป็นกะเหรี่ยง ส่วนใหญ่ทำการผลิตแบบพื้นที่ไร่ ปริมาณในการครอบครองประมาณ 10 ไร่ (คดีของผาภูมิ) ดังนั้นการนำเสนอข้อเท็จจริงในภาพที่เกิดการทำลายถึงจำนวนมากๆของพื้นที่ โดยที่ไม่อาจ พิจารณาในข้อพิสูจน์ถึงการร่วมกันของบุคคลหรือขบวนการ ที่จะทำให้เห็นว่าเกิดจากการทำลายของบุคคล กลุ่มคนที่ตนต้องรับผิดชอบกลุ่มบุคคลผู้กระทำผิด น่าจะไม่สอดคล้องต่อหลักการค้นหาข้อเท็จจริงข้อกฎหมาย หากพฤติการณ์กลุ่มบุคคลทั้ง 7 คนไม่มีความเกี่ยวข้องต่อกันเลย การนำเสนอคดีในความเสียหายของพื้นที่ใน จำนวน 500 ไร่ น่าจะไม่ตรงกับหลักสิทธิในรัฐธรรมนูญ⁵¹ ว่าด้วยการพิจารณาคดีต้องเป็นธรรม ซึ่งการนำเสนอ คดีถึงสภาพความเสียหายของพื้นที่กับบุคคลผู้กระทำการนั้น ต้องเป็นบุคคลคนเดียวกันและพฤติกรรมปรากฏ ทราบมาโดยตลอดจึงน่าจะฟังได้ความตามคำฟ้อง แต่พฤติการณ์แห่งคดีแม่สะเรียงยังทำความไปไม่ถึง พฤติการณ์เช่นนั้น คดีนี้น่าสนใจในมิติแห่งการพิจารณาและความเข้าใจในสภาพปัญหาของท้องที่และสภาพ เหตุการณ์แวดล้อมของช่วงเวลาขณะนั้น(อาจจะมีกลุ่มขบวนการบุกรุกและทำลายอย่างรุนแรงหรือไม่ เพราะ เป็นพื้นที่ใกล้เคียงสาละวิน ผู้วิจัย)

และนี่คือตัวอย่างของคำวินิจฉัยในคำพิพากษา ที่สะท้อนภาพมายาคติแห่งการทำลายหรือวิถีชีวิต ชุมชนที่แตกต่างกันไป แต่จะด้วยวิถีชีวิตวัฒนธรรมต่างๆของชุมชนจะถูกนำเสนอถ่ายทอดอย่างไรก็ตาม ก็คง ต้องยอมรับกับกติกาทางสังคมที่รัฐสร้างขึ้นมาเป็นบรรทัดฐานแก่สังคม โดยสังคมต้องรับกติกาเหล่านั้น และ

⁵¹ รัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 มาตรา 241,243

อีกหลายคดี/กรณี ที่แสดงตัวตนต่อผู้ในภาพแห่งสังคมชุมชน ยังไม่พอแก่การถูกนำมายอมรับหรือสร้างบรรทัดฐานแก่สังคมให้มีคุณค่ามากกว่าหรือมากขึ้นจากกฎเกณฑ์แห่งรัฐที่สร้างเพื่อบังคับแก่สังคมโดยรวมได้

ตัวอย่างคำพิพากษาที่ทำการศึกษของผู้วิจัย มักมีคำวินิจฉัยที่ไม่แตกต่างกันมากนัก และที่ไม่แตกต่างกันเลยก็ในประเด็นเรื่องกฎเกณฑ์ที่ถูกกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ในพื้นที่ต่างๆ ที่ถูกกำหนดมาแล้ว ต้องดำเนินการต่อไปตามกฎเกณฑ์ที่ระบุไว้เช่นนั้น ข้ออ้างที่ถูกนำเสนอถึงสภาพแห่งชุมชนอันเก่าแก่ ไม่สามารถลบล้างข้อกำหนดแห่งกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้เช่นนั้นได้ และอีกตัวอย่างหนึ่งของทางภาคใต้ที่ถูกนำเสนอจากราษฎรชาวบ้านว่า ชุมชนของตนมีการก่อตั้งมาเป็นร้อยปี ก็ยังไม่อาจสันคลอนกติกาข้อบังคับแห่งรัฐได้ ศาลจังหวัดตรัง⁵²ซึ่งได้วินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาว่า

“..บ้านเกาะมุกเป็นพื้นที่เกาะซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ ต.เกาะลิบงที่มีชาวบ้านอยู่อาศัยมาเป็นเวลานาน ปรากฏจากข้อเท็จจริงจาก..พยานจำเลยซึ่งเป็นชาวบ้านมีตำแหน่งเป็นผู้สอนศาสนาอิสลามและตัดสินใจให้ความให้แก่ชาวบ้านที่อยู่อาศัยบนเกาะนี้มาตั้งแต่เกิดว่าชุมชนบ้านเกาะมุกเป็นชุมชนเก่าแก่เกิดขึ้นมาแล้วเป็นเวลานานร้อยปี ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพประมงและทำสวน สอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่ได้ความจาก..พยานโจทก์..
..และไม่แน่ว่าจำเลยได้รู้ก่อนที่จะเข้าไปครอบครองทำประโยชน์ว่าที่เกิดเหตุอยู่ในเขตอุทยานหรือเขตป่าสงวนแห่งชาติหรือไม่..กรณีจึงต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยตามป.วิอาญา มาตรา 227 วรรคสอง อย่างไรก็ตามเมื่อปัจจุบันที่เกิดเหตุได้ถูกประกาศให้เป็นเขตป่าสงวนและเป็นเขตอุทยานแห่งชาติแล้ว จึงเห็นสมควรให้จำเลยและบริวารออกจากที่เกิดเหตุไว้ก่อน สำหรับไม้ของกลางเป็นไม้หวงห้ามจึงให้ริบ พิพากษายกฟ้อง..”

เหมือนมีความโชคดีในความโชคร้าย โชคดีที่ว่านั้นคือ กฎระบุและยอมรับฟังว่าชุมชนมีการก่อตั้งมาตั้งแต่อดีตกาล ยอมรับในความเป็นตัวตนบุคคลในชุมชนนั้น ว่ามีอยู่จริงและเป็นบุคคลในชุมชนนั้น และไม่ถูกตัดสินลงโทษแห่งผลของการกระทำนั้นๆของบุคคลในชุมชน แต่ในความโชคร้ายกับไม่ถูกยอมรับในถิ่นฐานแห่งตนที่มีเหนือกฎเกณฑ์แห่งรัฐ โดยต้องปฏิบัติตามในเงื่อนไขกฎหมายแห่งรัฐที่บัญญัติขึ้น คดีนี้หากจะพิจารณากันให้ดีแล้ว จะเห็นภาพความขัดแย้งกันระหว่างกฎเกณฑ์ทางกฎหมายแห่งรัฐกับกฎเกณฑ์ทางธรรมชาติของมนุษย์ ความไม่ลงรอยกันของกฎเกณฑ์ทางธรรมชาติที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยการรวมกลุ่มกันก่อสร้างชุมชนตามวิถีวัฒนธรรมของเผ่าพันธุ์ กับข้อกำหนดกฎเกณฑ์แห่งพื้นที่อนุรักษ์ด้วยคำอธิบายและวินิจฉัยถึงการกระทำของบุคคลใดๆที่ได้กระทำลงไปในพื้นที่แห่งตนนั้น ตนได้รู้หรือไม่ว่า

⁵² คดีแดงที่ 3551/2551 ศาลจังหวัดตรัง

พื้นที่แห่งนั้น ณ ปัจจุบัน หรือก่อนกาลมีชุมชน เป็นพื้นที่กำหนดแห่งใดของรัฐ ในคำอธิบายอาจจะถูกให้ความหมายได้ว่า ไม่ว่าจะการกำเนิดเกิดการของชุมชนมีมาอย่างไร ย่อมต้องยอมรับรู้แห่งสิทธิของรัฐเช่นนั้น การที่ไม่อาจรับรู้หรือรับทราบได้ถึงสิทธิแห่งรัฐนั้น จึงนำมาซึ่งประโยชน์แห่งชาวบ้านผู้มีอำจรัฐข้อกำหนดกฎเกณฑ์แห่งนั้น และเมื่อรับทราบแล้ว กฎเกณฑ์ทางธรรมชาติเช่นนั้น ย่อมต้องยอมรับกฎเกณฑ์แห่งรัฐในทันที และนี่คือคำพิพากษาของคดีชาวบ้านตรัง

ประเด็นในการยอมรับตัวตนบุคคลในชุมชน ว่ามีอยู่จริงและเป็นบุคคลในชุมชน ประเด็นนี้ราษฎรชาวบ้านผู้แสดงตนในแหล่งถิ่นฐานชุมชน ย่อมไม่อาจปฏิเสธถึงผลจากการกระทำของตนในประเด็นแห่งคดีความ เนื่องด้วยประเด็นแห่งคดีความฟ้องร้อง รัฐจำเป็นต้องบรรยายตัวตนบุคคลจากผลแห่งการกระทำ ว่าชอบด้วยเงื่อนไขข้อบังคับทางกฎหมายหรือไม่ และตัวตนในการต่อสู้ในทางคดีย่อมต้องยอมรับในการเป็นตัวตนบุคคลในการกระทำเช่นนั้น เพื่อประโยชน์ในการอธิบายวิธีแห่งการกระทำนั้นตามวัฒนธรรมชุมชนแห่งตน จากการศึกษาจะเห็นว่าหลายกรณีมีการยอมรับในตัวตนของตนเองในคดีนั้นอย่างชัดเจน เพียงแต่ได้แย้งในประเด็นแห่งข้อกล่าวหาในการกระทำในข้อกฎหมาย ประเด็นจึงเห็นได้ในหลายคดีที่ศึกษาไว้ว่า “ยอมรับว่าเป็นการกระทำของตน ในพื้นที่ของตน พื้นที่ของชุมชน” คำวินิจฉัยในประเด็นนี้จึงวินิจฉัยเพียงประเด็นว่าการกระทำดังกล่าวผิดตามเงื่อนไขข้อบังคับทางกฎหมายอย่างไรหรือไม่ การกระทำเหล่านั้นสร้างผลกระทบหรือความรุนแรงอย่างไร มากน้อยเพียงใด การกระทำนั้นเกิดจากวิถีโดยปกติหรือไม่อย่างไร ความหมายในประเด็นทั้งหมดเหล่านี้ ถูกกำหนดโดยภาษากฎหมายว่า “เจตนา” คือมีเจตนาอย่างไรในการกระทำ เจตนาบริสุทธิ์ หรือไม่ และในคำวินิจฉัยของคำพิพากษามักจะพิจารณาแห่งคุณค่าของเจตนา เพราะเป็นตัวบ่งบอกถึงการกระทำ การกระทำใดจะเป็นความผิด มีความผิด และต้องได้รับโทษหรือไม่ ต้องดูที่เจตนา ตามแนวทางการพิจารณาในคดีอาญา

หลายคดีที่ทำการศึกษามีคำวินิจฉัยว่า จำเลยไม่มีเจตนา การกระทำนั้นไม่มีเจตนา(ดูรายละเอียดในแผนผังคำพิพากษา) จึงอาจได้รับการละเว้นโทษบ้างยกเว้นโทษบ้าง แล้วแต่กรณี ดังนั้นคำวินิจฉัยในคำพิพากษาจึงยังไม่มีมิติแห่งเหตุผลในประเด็นแห่งธรรมชาติตามวิถีปฏิบัติหรือวิถีโดยปกติของบุคคลชุมชน ที่ปฏิบัติไปตามวิถีแห่งตนของตน ที่มีคุณค่าที่เหนือกว่ากฎเกณฑ์ทางกฎหมายที่รัฐสร้างขึ้น แต่ยังคงคำแห่งกฎหมายหรือกรอบแห่งคำในกฎหมายที่จำเป็นต้องระบุหรือบรรยายไว้ด้วยข้อกำหนดอยู่เสมอ ซึ่งการบรรยายคำพิพากษาเช่นนั้นย่อมถูกต้องในหลักกฎหมาย แต่มิติแห่งกฎหมายก็ยังคงมองในผลแห่งการกระทำของชาวบ้านเป็นเพียงผู้ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายที่บัญญัติอยู่เช่นเดิม หากได้มีความหมายหรือตีความหมายที่มากขึ้นด้วยคุณค่าแห่งการกระทำในวิถีแห่งตนตามหลักธรรมชาติ เพื่อที่จะโยงให้เห็นในข้อบกพร่องของกฎหมาย ที่สมควรจะปรับปรุงให้เหมาะสมหรือสอดคล้องกับสังคมแต่ละท้องถิ่นเช่นไร (แล้วถ่างไปสู่การพัฒนากฎหมาย)

ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้วิจัยเห็นว่า กระบวนการยุติธรรมเองก็น่าจะมีหน้าที่หรือมีส่วนช่วยให้เกิดการพัฒนาทางกฎหมายให้มีความสมบูรณ์และเหมาะสมมากขึ้น เพื่อใช้แก้สังคมที่เป็นธรรม หากมีหน้าที่เป็นผู้บัญญัติกฎหมายเสียเองไม่ แต่เป็นผู้อธิบายความบกพร่องแห่งกฎหมายนั้น เนื่องด้วยศาลเองต้องมีส่วนเป็นผู้ปกป้องคุ้มครองสิทธิแห่งมนุษย์ด้วยกัน มิใช่มีหน้าที่เพียงปฏิบัติตามตัวอักษรในกระดาษ โดยการนำคำวินิจฉัยของศาลสูงมาเป็นหลักในการวางคำวินิจฉัยในคดีของตน หากได้มีการคิดค้นหาข้อกฎหมายที่เป็นธรรมเพื่อสร้างหลักความเป็นธรรมต่อไปในอนาคตไม่

2. ผลสืบเนื่องจากการรับสารภาพ

ในกระบวนการพิจารณาของศาล เมื่อมีการรับสารภาพไม่ว่าจะในชั้นจับกุม สอบสวน อัยการ หรือชั้นศาล จะไม่มีการกล่าวถึงพื้นฐานของข้อมูลข้อเท็จจริง หลายคดีที่มีการรับสารภาพ ศาลมักจะมีคำพิพากษาที่ไม่ต้องบรรยายสถานะในข้อมูลข้อเท็จจริงมากนักและวินิจฉัยตัดสินได้เลย อย่างเช่น คดีแดง 1188/2549 “.. จำเลยให้การรับสารภาพ เป็นประโยชน์แก่การพิจารณา มีเหตุบรรเทาโทษ ลดโทษให้กึ่งหนึ่ง ตาม ป.อาญา ม. 78 คงจำคุก 1 ปี และปรับ 15,000 บาท..” ซึ่งโดยส่วนใหญ่ในคดีแบบนี้ที่มีการรับสารภาพ โอกาสที่จะได้รับการลดโทษจะมีโอกาสเป็นไปได้มาก ทำให้ชาวบ้านที่ไม่ต้องการความยุ่งยากในการต้องเดินทางมาศาล และค่าใช้จ่ายในการต่อสู้ทางคดีอีกเป็นจำนวนมาก จึงจ่ายอมรับตามข้อกฎหมาย แม้อาจจะเป็นพื้นที่ที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษหรือไม่ก็ตาม ก็หาจำต้องมีสิทธิที่ดีกว่าตามกฎหมายไม่ “..พื้นที่เกิดเหตุได้มีการบุกรุกมาก่อนแล้ว พฤติการณ์การกระทำผิดของจำเลยไม่ร้ายแรงนัก..”

แต่สิทธิในการบรรเทาโทษ จะต้องมีการกล่าวอ้างในสิทธิอันนั้นให้ปรากฏต่อศาล เพื่อให้ศาลมีเหตุแห่งการบรรเทาโทษ ซึ่งก็เป็นรูปแบบในกระบวนการยุติธรรม ที่จำเป็นต้องให้เหตุผลต่อศาลเพื่อให้ศาลได้มีคำอธิบายในเหตุบรรเทาโทษนั้น ซึ่งเป็นประโยชน์แก่จำเลย แต่อาจจะถูกตั้งคำถามว่าสมควรหรือไม่ หากพื้นที่พิพาทมีผู้ทำประโยชน์และมีการตกทอดจากบรรพบุรุษ และหากต้องมีความจำเป็นในการต้องรับสารภาพในทางกฎหมายแล้ว และต้องมาบรรยายในเหตุความดีความชอบหรือการกระทำความดี เหตุแห่งความจำเป็นในวิถีชีวิตและครอบครัว และคำยืนยันที่จะประพฤติดินให้เป็นพลเมืองที่ดีต่อสังคม เพื่อขอการบรรเทาโทษในประเด็นพิพาทในที่ดินป่าไม้ที่เป็นถิ่นฐานแห่งตนเช่นนี้ เหมาะสมต่อประเด็นปัญหาหรือไม่ หรือเห็นสมควรที่ผู้พิจารณาควรจะใช้เหตุผลแห่งการบรรเทาโทษแก่จำเลยเอง เฉพาะในประเด็นพิพาทที่ดินป่าไม้ ซึ่งเงื่อนไขในเหตุผลแห่งการบรรยายเหตุบรรเทาโทษ ส่วนใหญ่มักใช้ในกรณีความผิดในทางอาญา ซึ่งในคดีความผิดในทาง

อาญาอาจจะถูกมองว่าเป็นอาชญากรรม ที่กระทำต่อสังคมมุ่งร้ายต่อสิทธิของบุคคลอื่นสมควรที่ต้องประพฤติปฏิบัติตนเสียใหม่ให้เข้ากับสังคมต่อไป และจะต้องรับผิดชอบต่อสังคมโดยบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมเพื่อชดใช้ในเหตุแห่งการกระทำนั้น

แต่ไม่ว่ากระบวนการทางกฎหมายจะมีการต่อสู้ทางคดีหรือไม่ก็ตาม แต่นั่นไม่ใช่เครื่องยืนยันในสิทธิที่อาจจะได้รับจากการใช้ประโยชน์ที่ดินพิพาท ซึ่งบางกรณีมีการยกฟ้อง และยังสามารถใช้ประโยชน์ที่ดินได้อยู่ หรืออาจไม่สามารถกลับเข้าไปใช้ประโยชน์ในที่ดินดังกล่าวได้เลย หรือกรณีมีการลงโทษ แต่สามารถยังใช้ประโยชน์ที่ดินต่อไปได้ จะด้วยยังดีต่อแฟงต่อไปหรือคำพิพากษาไม่ได้บังคับให้ออกจากพื้นที่ สิ่งเหล่านี้ก็หามั่นคงในชีวิตไม่ หากยังไม่มียุทธศาสตร์ในแนวทางการแก้ไขจากภาครัฐ/รัฐบาล ซึ่งในประเด็นปัญหาต่างๆ เหล่านี้ หากกระบวนการจากรัฐเข้ามาดำเนินการแก้ไขปัญหา ไม่ว่าจะในช่วงเวลาใดก็อาจช่วยคลายปมจากผลกระทบในปัญหาหลงได้บ้าง ดังให้ปรากฏอยู่บ้างในอีกหลายๆกรณีมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาได้ดีพอควร แม้ในทางคดีความจะมีการยอมรับในความผิดต่อกฎหมายป่าไม้ แต่สามารถมีชีวิตที่มั่นคงกว่าแต่ก่อน อย่างคดีเชียงใหม่⁵³ ซึ่งในกระบวนการยุติธรรมมีการรับรู้กันว่าพื้นที่เกิดเหตุในปัญหานี้ มีการบังคับใช้กฎหมายป่าไม้กับชาวบ้านที่มาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก หลายชาติพันธุ์ และมีการดำเนินคดีไปแล้วหลายครั้ง แต่ในความเป็นชุมชนที่ก่อตั้งมาพอสมควรจากการอพยพโยกย้ายกันตามๆกันมาจนเป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่ หลายหมู่บ้าน กระบวนการทางกฎหมายไม่สามารถจัดการจัดระเบียบได้อีกแล้ว ไม่สร้างประโยชน์เลยหากนำกฎหมายป่าไม้มาใช้กับชุมชนที่มั่นคงหนาแน่น การรับรู้ในวิถีปฏิบัติที่ดีแก่การสร้างความเป็นธรรมที่ดีกว่าการจัดการด้วยกฎหมายป่าไม้ จึงถูกนำมาใช้กับพื้นที่บริเวณนี้ ด้วยนโยบายขออนุญาตใช้พื้นที่จากป่าไม้ ด้วยเงื่อนไขในการพัฒนาชุมชนที่เข้มแข็ง

ถึงแม้ในกระบวนการยุติธรรมไม่ลดทอนข้อบังคับทางกฎหมายลงได้ ยังคงให้ศักดิ์ศรีแห่งกฎหมายที่มนุษย์ต้องพึงปฏิบัติตามกฎหมาย กรณีนี้ถูกยอมรับในการเข้ามาอาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มาภายหลังมีการประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติแล้ว ในความเป็นชุมชนจึงไม่อาจอ้างอำนาจหรือสิทธิที่ชุมชนที่อาศัยอยู่ทำกินและก่อตั้งเป็นเวลานานเหนือกว่ากฎหมายป่าไม้ได้ ซึ่งในความเป็นจริงของกรณีนี้ที่ไม่อาจอพยพชาวบ้านทั้งหมดให้ออกจากพื้นที่ได้ ด้วยเหตุที่มีประชากรเป็นจำนวนมากที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าแห่งนี้ ดังนั้น กระบวนการแก้ไขปัญหาก็ที่ดีที่สุดคือผ่านนโยบายและแนวทางแก้ไขปัญหาคัดเจนมั่นคง อย่างผ่อนปรนในการอนุญาตให้ทำกินในพื้นที่ด้วยการยอมรับการตั้งถิ่นฐานแห่งชุมชนนั้น เพื่อมิให้เกิดเหตุการณ์สนธิกำลังเข้า

⁵³ ศาลจังหวัดเชียงใหม่ คดีแดง 1442-1447/2551

จับกุมชาวบ้านในกรณีนี้ ในตอนเช้าตรู่อีกต่อไป ถือเป็นกระบวนการแก้ไขปัญหาคดีในลำดับหนึ่งที่สามารถนำไปใช้กับพื้นที่อื่นได้ โดยไม่ต้องนำข้อกฎหมายมาบังคับใช้กับพื้นที่เพื่อเพิ่มปัญหาการเกลียดชังกันต่อไป

ซึ่งในประเด็นของปัญหาในคดีนี้(แดงที่ 1442-1447/2551) สภาพพื้นที่ของชุมชนโดยสภาพพื้นที่แทบจะไม่มีสภาพหรือหลงเหลือของสภาพความเป็นป่า กล่าวคือสวนหนึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชน และอีกสวนหนึ่งเป็นพื้นที่ทำการเกษตรของบุคคลในชุมชนชาติพันธุ์ในชุมชนเดียวกันบ้างและเป็นของชาติพันธุ์ชุมชนใกล้เคียงบ้าง และบางส่วนเป็นของคนเมืองในพื้นที่ราบ ที่ชาวบ้านในชุมชนพื้นที่พิพาททำได้เพียงรับจ้างในพื้นที่เกษตรต่างๆ เหล่านั้น ซึ่งโดยสภาพของพื้นที่ในคดีนี้ถูกรับรู้จากหน่วยงานภาครัฐหลายฝ่ายว่า สภาพโดยรวมไม่หลงเหลือในสภาพของความเป็นป่า ที่มีต้นไม้ขึ้นอยู่หนาแน่นหรือมีไม้เศรษฐกิจ แม้จะไม่มีเอกสารหลักฐานตามกฎหมายที่ดินที่แสดงถึงสิทธิในกรรมสิทธิ์ แต่ความเป็นป่าในกฎหมายป่าไม้⁵⁴ ก็ยังคงถูกนำมาใช้จัดการกับชุมชนที่อยู่และอาศัยในพื้นที่ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์

แต่ความหมายของคำว่า “ป่า” นั้นน่าจะมีความหมายเพียงใด ที่เหมาะสมกับสภาพในความเป็นจริง และจำเป็นของสังคม ประเด็นนี้คณะกรรมการกฤษฎีกาเคยให้ความเห็นในคำวินิจฉัยไว้ว่า **“ที่ดินนั้นยังมีได้มีบุคคลได้มาตามกฎหมายที่ดิน และมีไม้หวงห้ามหรือของป่าขึ้นอยู่ในที่ดิน”**⁵⁵ ผู้วิจัยเองเห็นว่าคำว่าป่าหรือการให้ความหมายของคำๆนี้ น่าจะมีขอบเขตเพียงใด หรืออย่างไรที่ชัดเจน และนับจากอดีตถึงปัจจุบันคำๆนี้ ถูกนำมาเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันอยู่เรื่อยๆ ด้วยที่ว่าความหมายของผู้ที่มีหน้าที่และอำนาจในการบัญญัติให้ความหมายนั้น ให้ความหมายไว้กว้างพอควร หรือบางคนอาจมองว่าไร้ขอบที่จะมองด้วยสายตา(ผู้วิจัย) เพราะหากที่ดินใดในราชอาณาจักรนี้ ที่ยังไม่มีการรับรองด้วยเอกสารตามกฎหมายที่ดินหรือกฎหมายอื่นที่บัญญัติไว้ ย่อมตกอยู่ในความหมายหรือค่านิยมของคำว่า “ป่า” ไปโดยทันทีหรืออัตโนมัติ แม้จะมีการครอบครองกันมา เช่นไรก็ตาม แต่ผู้วิจัยเห็นว่าการให้ความหมายของคำว่า “ป่า” ของคณะกรรมการกฤษฎีกาที่ยกมานี้ น่าจะมีความหมายที่แคบลงอย่างเห็นได้ชัด คือต้องมีองค์ประกอบของไม้หรือของป่าด้วย จึงจะครบองค์ประกอบของความหมายของคำว่าป่า ตามความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา แต่การให้ความหมายเช่นนี้ของคณะกรรมการกฤษฎีกานั้น เพียงหมายถึงอยู่ในความคุ้มครองและมีสภาพบังคับตามพระราชบัญญัติป่าไม้เท่านั้น และหน่วยงานป่าไม้เท่านั้นเป็นผู้มีอำนาจใช้กฎหมายฉบับนั้นในการจัดการ เป็นการแบ่งแยกอำนาจตามกฎหมายของหน่วยงานของรัฐต่างๆ หากได้รวมถึงกฎหมายฉบับอื่นที่จะมีสภาพบังคับในกรณีคำว่า “ป่า” ไม่อย่างเช่นพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ.2478

⁵⁴ พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484

⁵⁵ คณะกรรมการกฤษฎีกา(ที่ประชุมใหญ่กรรมการร่างกฎหมาย) เรื่องเสรีจที่ 294/2534

ที่อาจจะมีการประกาศหวงกันไว้ แต่หากพื้นที่มีสภาพเป็นป่าตามความหมายของ พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ.2484 มาตรา 4(1)ด้วย ก็จะมีผลผูกพันกฎหมายป่าไม้นั้นด้วย คือในความหมายของรัฐแล้ว ถึงแม้พื้นที่อาจจะไม่ถูกสงวนกันพื้นที่ไว้ ก็ยังคงถูกให้ความหมายว่าเป็นพื้นที่แห่งรัฐ ที่ราษฎรต้องได้รับการอนุญาตรับรองโดยกฎหมายจึงจะถือว่ามีกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายที่ดิน⁵⁶ แต่ข้อถกเถียงส่วนใหญ่จะอยู่ในประเด็นที่ความเป็นป่าที่สาธารณชนที่ไม่สามารถอนุญาตหรือรับรองในสิทธิที่มีเหนือรัฐได้ จึงทำให้ไม่ถูกรับรองสิทธิให้ตามกฎหมายที่ดิน ดังนั้นการครอบครองที่ดินสาธารณะอย่างป่า จึงต้องถูกควบคุมด้วยกฎหมายป่าไม้หลายฉบับที่มีการบัญญัติไว้ในพื้นที่นั้นๆ และไม่อาจอนุญาตหรือรับรองในสิทธิอันมีมาตามธรรมชาติของมนุษย์ ถึงแม้ในความเป็นจริงที่ราษฎรไม่อาจโต้แย้งความหมายในพื้นที่แห่งรัฐได้ แต่ด้วยความเป็นธรรมแล้วรัฐก็ควรรับรองการตั้งถิ่นฐานของชุมชนที่มั่นคงและถูกยอมรับโดยกฎหมาย

3. กฎหมายสิ่งแวดล้อมกับการตัดสินใจพิจารณาวิถีชีวิตชุมชนในพื้นที่ป่า

ความเสียหายของสภาพป่าไม้มักมาพร้อมกับการดำเนินคดีอาญา ไม่ว่าจะถูกเรียกให้ชดใช้ค่าเสียหายแบบหลักวิชาการที่มีการคิดค้นกันมาด้วยรายละเอียดที่แจ่มแจ้งถึง สภาพดิน น้ำ อากาศ แร่ธาตุต่างๆทั้งในดิน บนดินใต้ดิน และผลกระทบของฤดูกาล นำมาแจกจ่ายรายละเอียดต่างๆมากมาย ตามแต่ละพื้นที่ เนื้อที่ และการกระทำของจำเลย แต่คำถามของการนำรายละเอียดต่างๆเหล่านั้นมาดำเนินคดีกับภาคเกษตรกรรมอย่างชาวบ้าน เหมาะสมแท้จริงหรือไม่ แม้ภาครัฐจะอธิบายว่าการนำหลักการคิดคำนวณนั้นมาใช้ในการดำเนินคดีเฉพาะกับกลุ่มผู้ทำลายทรัพยากรทางธรรมชาติของรัฐเท่านั้น หาได้หมายถึงภาคเกษตรกรรมโดยทั่วไปไม่ (หมายถึงเฉพาะพื้นที่ป่าไม้นั้น) แต่อย่างที่กล่าวไว้แล้ว พื้นที่พิพาทในพื้นที่ป่านั้น ข้อถกเถียงถึงสภาพแห่งสิทธิที่รัฐควรรับรองแห่งสิทธินั้นหรือไม่ แต่กลับถูกหน่วยงานอย่างกระทรวงทรัพยากรฯรุกคืบเข้าดำเนินคดีอย่างไม่ลดละ ด้วยเงื่อนไขภาคเกษตรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าคือผู้ทำลายทรัพยากร อาจจะเป็นการตัดวงจรชีวิตภาคเกษตรในพื้นที่ป่า หรือเพื่อวัตถุประสงค์แห่งการควบคุมคุ้มครองพื้นที่ป่าของตน(รัฐ) โดยมีได้มุ่งหวังเพื่อส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ร่วมกันของพื้นที่ป่า ความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานอนุรักษ์กับชาวบ้านยิ่งหาบทสรุปที่ลงตัวไม่ได้ ด้วยเงื่อนไขของแต่ละฝ่ายยึดโยงกับข้อบังคับกฎเกณฑ์ของตนเป็นสำคัญ

พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมฯ 2535 มุ่งเน้นในวัตถุประสงค์เพื่อเกิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ภาคธุรกิจเอกชนต่างๆ ให้มีส่วนร่วมส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเป็นประการสำคัญ และโดยเนื้อหาสาระหลักของกฎหมายฉบับนี้มีได้มุ่งเน้นเพื่อดำเนินการทางกฎหมายกับภาคเกษตรกรรม แต่

⁵⁶ ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 2 “ที่ดินซึ่งมิได้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของบุคคลหนึ่งบุคคลใด ให้ถือว่าเป็นของรัฐ”

ประเด็นที่กระทรวงทรัพยากรฯ นำบทบัญญัติแห่งกฎหมายฉบับนี้มาใช้กับชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่า ด้วยข้อหาว่ากระทำการใดอันมิชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นการทำลายทำให้สูญหายเสียหาย แก่ทรัพยากรธรรมชาติของรัฐ หรือเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบ..⁵⁷ ซึ่งในความผิดของกฎหมายข้อหานี้ มีองค์ประกอบที่สำคัญคือ

- 1) ผู้ใด
- 2) กระทำการหรืองดเว้นกระทำการใด
- 3) อันมิชอบด้วยกฎหมาย
- 4) เป็นการทำลาย ทำให้สูญหาย หรือเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติ
- 5) ของรัฐ หรือเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
- 6) มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบ ตามมูลค่าทั้งหมดของทรัพยากรที่ถูกทำลายนั้นๆ

ประเด็นพิจารณาประเด็นแรกและเป็นประเด็นหลักที่น่าสนใจคือทรัพยากรนั้นต้องเป็นของรัฐหรือสาธารณสมบัติของแผ่นดิน หมายความว่าอำนาจแห่งรัฐกับทรัพยากร รัฐเป็นผู้มีอำนาจจัดการดูแลรักษาด้วยหน่วยงานรัฐต่างๆ หรือมีส่วนร่วมในการจัดการหรือไม่ และอำนาจแห่งสิทธิในทรัพยากรของประชาชนมีหรือไม่ ประชาชนมีสิทธิครอบครองใช้ประโยชน์หรือไม่ ประเด็นพิจารณาต่อมาคือการกระทำนั้นเป็นการกระทำที่ผิดต่อกฎหมายบัญญัติไว้ หรืออาจจะรวมถึงไม่มีบัญญัติไว้ในกฎหมายก็ได้ อย่างเช่น การครอบครองที่ป่านั้นไม่มีกฎหมายบัญญัติรับรองไว้ และพิจารณาในองค์ประกอบของการกระทำหรือสิ่งที่กระทำนั้นส่งผลทำให้เกิดการทำลาย ทำให้สูญหาย หรือเสียหาย สุดท้ายคือใคร ใครในที่นี้ผู้วิจัยเข้าใจว่าน่าจะหมายถึงรวมถึงหน่วยงานรัฐบางหน่วยงานที่ไม่มีอำนาจหรือดูแลในการครอบครองทรัพยากรนั้นด้วย เมื่อพิจารณาในองค์ประกอบดังกล่าวแล้วจึงมาพิจารณาในหน้าที่แห่งการรับผิดชอบใช้ในการกระทำนั้น

ในการนำบทบัญญัติของมาตรานี้มาใช้กับราษฎรชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่า ที่ยังไม่มีเอกสารสิทธิด้วยวิธีการผลิตเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มตน ถูกตั้งเป็นประเด็นว่าทำลายทรัพยากรของรัฐ ด้วยที่ว่าพื้นที่พิพาทนั้น ต้องเป็นที่สาธารณะของรัฐ จะเป็นประเภท ป่าก็ดี หรือที่สาธารณะอื่นใดก็ดี แต่กระทรวงทรัพยากรฯ เฉพาะพื้นที่ป่าเป็นสำคัญ ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นเฉพาะพื้นที่ป่าเท่านั้นตามที่มีการใช้กฎหมายฉบับนี้ฟ้องร้องราษฎรชาวบ้าน เนื่องจากพื้นที่สาธารณะอื่นๆ ยังไม่เห็นมีหน่วยงานใดนำบทบัญญัตินี้ไปฟ้องร้องราษฎรชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่สาธารณะประโยชน์อื่น และแผ้วถางทำการผลิตจนถูกดำเนินคดีด้วยกฎหมายสิ่งแวดล้อม

⁵⁷ มาตรา 97 พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535

การพิจารณาในทางกฎหมาย ชาวบ้านที่ถูกดำเนินคดีต่างๆ แทบจะหมดโอกาสในการปฏิเสธพื้นที่แห่งรัฐเหล่านั้น เนื่องด้วยในประเด็นสืบเนื่องจากการถูกดำเนินคดีอาญา และได้มีการกล่าวอ้างถึงที่มาของสภาพพื้นที่รัฐตามกฎหมายต่างๆ ในการดำเนินคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นคดีส่วนแบ่ง จึงต้องฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญามาประกอบในการพิจารณา

แต่เมื่อไม่อาจโต้แย้งถึงสภาพแห่งกฎหมายที่กำหนดพื้นที่ได้ จึงนำองค์ประกอบถัดไปมาพิจารณาเพื่อต่อสู้อย่างว่าการกระทำนั้นเป็นการกระทำโดยชอบหรือไม่ ประเด็นนี้ชาวบ้านราษฎรอยู่อาศัยในพื้นที่ป่าส่วนใหญ่ต่อสู้ด้วยการอ้างสิทธิอันชอบธรรมตามหลักสิทธิในรัฐธรรมนูญ⁵⁸ ขึ้นโต้แย้งข้อกฎหมายสิ่งแวดล้อม ว่าราษฎรชาวบ้านมีสิทธิอันชอบธรรมเหล่านั้น และยังเป็นสิทธิตามธรรมชาติที่มนุษย์พึงรวมกลุ่มก่อตั้งเป็นชุมชนได้ และสามารถกำหนดวิถีวัฒนธรรมของตน ถือเป็นหลักสิทธิมนุษยชนที่รัฐมีอาจล่วงละเมิดได้ การกระทำใดด้วยวิถีวัฒนธรรมของตนเพื่อสืบทอดหรือดำรงคงอยู่ของวิถีชีวิตย่อมกระทำได้ภายใต้วิถีตามธรรมชาติ และระบบนิเวศ วิธีการผลิตเชิงเกษตรชาวบ้านจึงไม่เข้าข้อสันนิษฐานของกฎหมายสิ่งแวดล้อม เป็นการทำลายและสิทธิแห่งการครอบครองพื้นที่ แม้จะไม่มีกฎหมายรองรับแต่วิถีทางวัฒนธรรมที่สั่งสมกันต่อๆ มาก่อนที่จะมีการกำหนดพื้นที่พิพาทเป็นพื้นที่สาธารณะประเภทป่า ย่อมไม่อาจทำลายวิถีวัฒนธรรมของชุมชนที่มีก่อนลงได้ หรือทำลายวิถีวัฒนธรรมให้ต้องล่มสลาย ซึ่งจะเป็นการทำลายหลักสิทธิในรัฐธรรมนูญและสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยได้ให้การยอมรับรอง⁵⁹ ซึ่งการกระทำตามวิถีวัฒนธรรมแห่งตนนั้นแม้จะไม่มีกฎหมายรับรองโดยเฉพาะแต่ก็หาได้มีกฎหมายอื่นใด ที่ต่ำชั้นกว่ารัฐธรรมนูญบัญญัติถึงสิทธิแห่งการทำลายวิถีวัฒนธรรม วิถีชุมชนได้ การกระทำภายใต้วิถีแห่งวัฒนธรรมของชุมชนตนจึงไม่ถือเป็นการกระทำที่มีชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 97

เมื่อชุมชนอาศัยสิทธิแห่งการตั้งชุมชนโดยธรรมชาติของวิถีมนุษย์ ในการเลือกถิ่นฐานตามวิถีแห่งตนที่ข้อบังคับทางกฎหมายป่าไม้ไม่อาจทำลายความเป็นชุมชน ประกอบกับนโยบายรัฐบาลหลายรัฐบาลยังมี

⁵⁸ สิทธิอันชอบธรรมตามหลักสิทธิที่บัญญัติไว้ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 27,46,56,79,84 และสิทธิเหล่านั้นยังได้รับการรับรองจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 อีกด้วย ในมาตรา 27,66,67,85 ดังนั้นสิทธิในชุมชนหรือวิถีชุมชนนั้น รัฐไม่อาจล่วงละเมิดได้ตามรัฐธรรมนูญ 2550 มาตรา 81(2)

⁵⁹ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ที่ประชุมใหญ่สมัชชาสหประชาชาติให้การรับรองตามข้อมติที่ 217 A(III) เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2491 ไทยออกเสียงสนับสนุน

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ไทยเข้าเป็นภาคีโดยภาคยานุวัติ เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2539 และมีผลบังคับใช้กับไทย เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2540

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ICESCR) ไทยเข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ 5 กันยายน 2542 และมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2542

แนวนโยบายพิสูจน์สิทธิในการครอบครองทำประโยชน์ในพื้นที่ต่างๆ โดยยึดหลักการผ่อนปรน(คำของรัฐบาล) ดังนั้นวิถีการผลิตทางการเกษตรตามวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่ทำกินเดิมของตน จึงไม่อาจถูกพิจารณาให้เป็นการทำลายทรัพยากรด้วยการผลิตทางการเกษตรได้

ประเด็นเหล่านี้คือการพิสูจน์ของชาวบ้านในข้อโต้แย้งทางกฎหมายสิ่งแวดล้อม ว่าสิทธิอันชอบธรรมนั้น ชาวบ้านในพื้นที่ป่ามีหรือไม่ หรือควรมีหรือไม่ การพิจารณาในประเด็นข้อกฎหมายก็ต้องพิจารณาให้ได้ว่าการกระทำอันชอบธรรมตามหลักในสิทธิทางรัฐธรรมนูญ กับการครอบครองใช้ประโยชน์ที่ยังไม่มีกฎหมายรับรอง ควรจะพิจารณา”ในการมิชอบด้วยกฎหมาย”ตามมาตรา 97 อย่างไรจึงจะสร้างความเป็นธรรม นั้นหมายถึงชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ป่าหลายๆชุมชนต้องประสบกับเงื่อนไขทางกฎหมายเช่นนี้อีก และผู้วิจัยคงไม่ต้องอธิบายถึง ใคร ในกฎหมาย เนื่องจากเป็นที่ประจักษ์ชัดแจ้งแล้ว

ประเด็นผู้ทำลายเมล็ดต่อรัฐต้องมีหน้าที่ต้องชดใช้ในความเสียหายในทรัพยากรนั้นต่อรัฐทั้งหมด ด้วยความเป็นจริง วิถีการผลิตแบบเกษตรหนึ่งฤดูกาล จะได้ผลตอบแทนเป็นเงินจากการผลิตที่อาจจะไม่สามารถคำนวณค่าตอบแทนที่ตายตัวได้ตลอดทุกฤดูกาลผลิต แล้วแต่บางพื้นที่อาจจะสามารถคำนวณปริมาณผลตอบแทนโดยเฉลี่ยต่อครั้งต่อปีได้ แล้วแต่พื้นที่ทำการผลิตอย่างพื้นที่ภาคใต้เป็นพื้นที่ผลิตยางพารา ซึ่งอาจจะมีจำนวนพื้นที่ต่อครัวเรือนอยู่ในเฉลี่ยหลายสิบไร่ ซึ่งต่างจากพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคเหนือ ที่มีจำนวนพื้นที่โดยเฉลี่ยไม่มากเท่า แต่การคำนวณค่าเฉลี่ยในความเสียหายที่ถูกฟ้องร้องดำเนินคดีต่อศาล ก็จะมีความต่างกันออกไปด้วย เช่นพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคเหนือ อาจจะถูกคำนวณค่าเสียหายในการฟ้องร้องอยู่ในหลักจำนวนหลักหมื่นถึงเรือนแสนบาท ซึ่งต่างจากพื้นที่ภาคใต้ที่ถูกคำนวณความเสียหายในหลักหลายแสนบาทไปจนถึงหลักล้านบาท และไม่ว่าการคิดคำนวณในการฟ้องร้องต่อชาวบ้านในพื้นที่ภาคใด ด้วยความเป็นจริงยังไม่มีราษฎรชาวบ้านภาคใดเลย ที่สามารถนำเงินมาชดใช้ค่าเสียหายต่อรัฐตามกฎหมายสิ่งแวดล้อมได้ครบจำนวนตามคำพิพากษาคดีเดียว เพราะการผลิตในภาคเกษตรกรรมยังไม่อาจตอบสนองต่อความจริงที่แท้จริงของเกษตรกรที่สามารถชำระหนี้ในการคิดคำนวณของภาครัฐตามกฎหมายได้

แต่ในการดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมกับชาวบ้านเท่าที่ผ่านมามีหลายกรณีหลายๆพื้นที่ พบว่าชาวบ้านไม่ได้เข้าไปใช้สิทธิต่อสู้ในกระบวนการยุติธรรมทางศาล ทั้งในภาคใต้ซึ่งมีหลายกรณี/คดีและภาคเหนือ หรืออีกหลายกรณีที่ไม่ปรากฏให้รับรู้รับทราบ หากไม่เกิดการรวมกลุ่มต่อสู้เรียกร้องต่อภาครัฐ อย่างที่ปรากฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้จำนวนตัวเลขยอดหนี้ที่ได้จากคำพิพากษาของศาล ไม่สามารถคำนวณประมาณเป็นตัวเงิน ณ ปัจจุบันได้ และยอดตัวเลขที่แท้จริงที่สามารถดำเนินการบังคับคดีในหนี้ตามคำพิพากษาได้มากนักน้อยเพียงใด ก็เปราะเขินดีในจำนวนยอดหนี้ตามคำพิพากษา แต่จำนวนตัวเลขของหนี้ที่ชาวบ้านถูกฟ้องร้องดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมที่ คปท.เคยรวบรวมไว้มีประมาณหลักล้านบาท ซึ่งในจำนวนนี้ชาวบ้านผู้ถูกฟ้องร้องคดี

ไม่สามารถชำระหนี้ตามคำพิพากษานี้ได้เลย อาจจะทำให้เกิดการวิเคราะห์ต่อไปว่า แท้จริงแล้วจุดประสงค์ในการดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมของกระทรวงทรัพยากรฯ นั้นต้องการสิ่งใดในพื้นที่พิพาท หรือต้องการการชดเชยที่สมควรต่อทรัพยากรที่ถูกทำลาย จึงเป็นคำถามที่ต้องหาคำตอบที่ชัดเจนกันต่อไป

4. นโยบายภาครัฐและการเรียกร้องขององค์กรด้านสิทธิ

4.1 นโยบายภาครัฐกับแนวคำวินิจฉัย

นอกจากขบวนการขับเคลื่อนของภาคประชาชนจะส่งผลต่อช่องทางหรือแนวทางนโยบายในการแก้ไขปัญหาที่ภาครัฐจะต้องดำเนินการแล้ว และยังสามารถนำเงื่อนไขในแนวทางเหล่านั้นนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางศาลได้ด้วย เพื่อเป็นการบ่งบอกถึงที่มาแห่งสภาพของปัญหาต่างๆ และกระบวนการของการแก้ไขปัญหาของภาครัฐ ทำให้ไม่อาจหลีกเลี่ยงแนวทางนโยบายต่างๆ เหล่านั้นไป ที่จะไม่นำมาพิจารณาในกระบวนการยุติธรรมของศาล ซึ่งหลายๆคดีได้นำนโยบายของรัฐบาลมาสนับสนุนในแนวทางการต่อสู้ของภาคประชาชนจนถึงปัจจุบัน อย่างเช่น มติคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 30 มิถุนายน 2541⁶⁰ ที่นำมติคณะรัฐมนตรี

⁶⁰ เห็นชอบหลักการ มาตรการและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ และให้ดำเนินการต่อไปได้ ตามมติคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ

มติคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ ครั้งที่ 3/2541 เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2541 เรื่องการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้

ข้อ 2.3 ให้กรมป่าไม้ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตรวจสอบพิสูจน์การครอบครองที่ดินราษฎร โดยใช้ภาพถ่ายทางอากาศของกรมแผนที่ทหาร (หากไม่มีให้ใช้ภาพถ่ายดาวเทียม) ซึ่งถ่ายภาพพื้นที่นั้นไว้เป็นครั้งแรกหลังวันสงวนหวงห้ามเป็นพื้นที่ป่าไม้ตามกฎหมายครั้งแรก ตรวจสอบร่องรอยการทำประโยชน์ต่อเนื่องมาก่อนวันสงวนหวงห้ามเป็นพื้นที่ป่าไม้ตามกฎหมายครั้งแรก และต้องพิจารณาร่วมกับหลักฐานอื่น ซึ่งแสดงว่าได้มีการครอบครองทำประโยชน์ต่อเนื่องมาก่อนวันสงวนหวงห้ามนั้นๆ

ข้อ 2.4 กรณีผลการตรวจสอบพิสูจน์ พบว่า ราษฎรอยู่อาศัยมาก่อน ให้กรมป่าไม้จัดทำขอบเขตบริเวณที่อยู่อาศัย/ทำกินให้ชัดเจน ห้ามขยายพื้นที่เพิ่มเติมโดยเด็ดขาด และดำเนินการตามกฎหมายเพื่อให้ราษฎรอยู่อาศัย/ทำกิน ตามความจำเป็นเพื่อการครองชีพ แต่ถ้าเป็นพื้นที่ล่อแหลมถูกคามต่อระบบนิเวศ พื้นที่ที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการคุ้มครองดูแลพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมายและคณะรัฐมนตรีให้พิจารณาดำเนินการช่วยเหลือราษฎรตามความเหมาะสมเพื่อให้หาที่อยู่อาศัย/ทำกินแห่งใหม่ หรือดำเนินการเคลื่อนย้ายราษฎรออกจากบริเวณนั้นไปอยู่อาศัย/ทำกิน ในพื้นที่ที่เหมาะสมโดยในพื้นที่รองรับให้มีการสนับสนุนด้านสาธารณูปโภค การพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพทั้งในและนอกภาคเกษตรกรรมรวมทั้งพิจารณารับรองสิทธิในที่ดินตามระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง พื้นที่ที่ราษฎรได้เคลื่อนย้ายออกไปทำการปลูกฟื้นฟูสภาพต่อไป

ข้อ 2.5 กรณีผลการตรวจสอบพิสูจน์พบว่า ราษฎรอยู่อาศัย/ทำกินหลังวันประกาศสงวนหวงห้ามเป็นพื้นที่ป่าไม้ตามกฎหมายครั้งแรก ให้กรมป่าไม้พิจารณาดำเนินการดังนี้

ดังกล่าวมาเป็นส่วนประกอบในกระบวนการแก้ไขปัญหาระบบพื้นที่ เช่นกรณีที่มีการศึกษาไว้ในพื้นที่หล่มสักของผาภูมิ ซึ่งหน่วยงานป่าไม้ได้นำแนวทางนโยบายดังกล่าวมาดำเนินการในชุมชนด้วยการตรวจสอบสิทธิการทำประโยชน์ในพื้นที่ นอกจากยอมรับหรือรับฟังสิทธิการทำประโยชน์ในพื้นที่แล้ว ยังยอมรับกระบวนการกำหนดขอบเขตของพื้นที่ป่าไม้หรือพื้นที่อนุรักษ์ต่างๆ ที่ยังมีความคาดเคลื่อนในแนวเขตและในการกำหนดเขตพื้นที่ทำกินที่ยังไม่ชัดเจน ซึ่งประเด็นเหล่านี้ ทำให้กระบวนการพิจารณาของศาลยอมรับและรับทราบถึงกระบวนการกำหนดพื้นที่ป่าไม้ต่าง ๆ นั้น กระบอบสิทธิในการครอบครองของชุมชนชาวบ้าน จึงไม่อาจที่จะวินิจฉัยพิพากษาได้ว่าชาวบ้าน(เจตนา)บุกรุกพื้นที่รัฐ อย่างในคำพิพากษาคดีกรณีหล่มสัก และของผาภูมิ

แต่ความเห็นของผู้พิพากษาในศาลอื่นๆ อาจมีการอธิบายในแง่มุมมองของมติคณะรัฐมนตรีที่แตกต่างหรือเพิ่มเติมออกไปอีกว่า การครอบครองพื้นที่รัฐไม่อาจกระทำได้ แต่เงื่อนไขตามมติคณะรัฐมนตรีเป็นเพียงการผ่อนปรนการดำเนินคดีไว้ชั่วคราวเท่านั้น หากได้ทำให้พ้นความผิดไปได้ไม่ และไม่ทำให้เป็นการยอมรับในสิทธิของราษฎรที่มีเหนือสิทธิแห่งรัฐไม่⁶¹

จุดประสงค์ของการนำแนวทางเงื่อนไขในมติคณะรัฐมนตรี (30 มิ.ย.2541) มาใช้ในการกระบวนการทางศาล ซึ่งหลายฝ่ายในภาคประชาชนอาจจะมีความเห็นว่า มติกรม.ดังกล่าว นั้น ยังไม่มีความสมบูรณ์เพียงพอต่อแนวทางการแก้ไขปัญหาคือดินอย่างยั่งยืน ซึ่งมติดังกล่าวนั้น ในช่วงของคดีกาศพิลินธุ์นั้น ไม่ถูกนำมาใช้ในกระบวนการต่อศาล และยังโต้แย้งในมติดังกล่าวด้วย ที่เป็นการเพิกถอนเงื่อนไขข้อตกลงของชาวบ้านต่อรัฐบาล ตามมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 17,22, และ 29 เมษายน 2540 ที่ให้มีการรับรองสิทธิอย่างมั่นคงหากมีการพิสูจน์ได้ว่าอยู่มาก่อนการประกาศเขตป่าอนุรักษ์ และขั้นตอนในการดำเนินการพิสูจน์สิทธิให้มีการยุติการอพยพราษฎรไว้ก่อน และอนุญาตให้เข้าไปทำกินในพื้นที่ก่อนได้ชั่วคราว ทำให้กรณีคดีกาศพิลินธุ์ ชาวบ้านดำเนินการตามเงื่อนไขนโยบายของรัฐบาลในช่วงนั้น แต่เมื่อสถานการณ์ทางการเมืองเปลี่ยน ทำให้มีการเพิกถอนมติกรม. มาใช้มติกรม. 30 มิ.ย.2541 ทำให้การดำเนินการตามเงื่อนไขดังกล่าวกับกลายเป็นการไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย แต่คำวินิจฉัยของศาลได้นำเจตนารมณ์ของชาวบ้านต่อการปฏิบัติตามแนวนโยบายรัฐบาลในขณะนั้นมาเป็นส่วนประกอบในการวินิจฉัย

(1) ให้เคลื่อนย้ายราษฎรออกจากพื้นที่ป่าอนุรักษ์นั้น แล้วทำการปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูสภาพแวดล้อม การเคลื่อนย้ายราษฎรออกจากพื้นที่ให้เตรียมแผนการรองรับในพื้นที่ที่เหมาะสม โดยสนับสนุนด้านสาธารณูปโภค การพัฒนาคุณภาพชีวิต และส่งเสริมอาชีพทั้งในและนอกภาคเกษตรกรรม รวมทั้งการพิจารณารับรองสิทธิในที่ดินตามระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

(2) หากยังไม่สามารถเคลื่อนย้ายราษฎรออกจากพื้นที่ได้ทันที ให้ดำเนินการควบคุมขอบเขตพื้นที่ให้ขยายเพิ่มเติมโดยเด็ดขาด และในระหว่างรอการเคลื่อนย้ายให้จัดระเบียบที่อยู่อาศัย/ทำกินให้เพียงพอต่อการดำรงชีพ

⁶¹ คดีศาลอุทธรณ์ ภาค 6 หมายเลขแดงที่ 84/2550 (หล่มสัก)

อาจจะสรุปได้ว่ากระบวนการต่อสู้เรียกร้องจากภาคประชาชนจนนำมาสู่มติคณะรัฐมนตรีฉบับต่างๆ สามารถนำมาเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ในทางการเมืองและในกระบวนการยุติธรรมได้พอสมควร จากการที่นำมาใช้ประกอบในการพิจารณาของศาลหลายๆคดี ทั้งที่อยู่และไม่อยู่ในเครือข่ายปฏิรูปที่ดินแห่งประเทศไทย

4.2 การเรียกร้องขององค์กรด้านสิทธิกับแนวการวินิจฉัย

แม้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จะเพิ่งแต่งตั้งในปี 2542 แต่ด้วยอำนาจหน้าที่ส่วนหนึ่งต้องตรวจสอบการกระทำของรัฐที่เป็นการละเมิดหลักสิทธิมนุษยชนหรือสิทธิตามรัฐธรรมนูญ ต่อราษฎร ทำให้ขบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจหน้าที่ต่างๆของรัฐ หน่วยงานของรัฐ เสมือนเป็นองค์กรพิทักษ์สิทธิของประชาชนที่มาเติมเต็มให้ภาคประชาชนในการตรวจสอบที่ไม่อาจเข้าถึงข้อมูลแห่งรัฐ หน่วยงานต่างๆของรัฐได้ ความเข้มแข็งในข้อมูลจากการตรวจสอบการกระทำของหน่วยงานรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐต่างๆ ถูกนำเสนอในมิติเชิงการกระทำที่ละเมิดต่อหลักสิทธิมนุษยชน และสิทธิในรัฐธรรมนูญที่บัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนไว้ แม้เงื่อนไขกติกาการระเบียบต่างๆของหน่วยงานนั้น จะมีการบัญญัติให้อำนาจกระทำไว้ก็เป็นการกระทำที่จะละเลยหลักแห่งสิทธิมนุษยชนและสิทธิในรัฐธรรมนูญได้ไม่

ดังนั้นในรายงานการตรวจสอบของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน สามารถนำมาอ้างอิงในแนวทางการพิจารณาของศาล⁶² แม้เหตุผลแห่งการตรวจสอบอาจจะไม่ทำให้ส่งผลสะท้อนในระบบบริหารราชการของหน่วยงานรัฐ แต่สามารถเป็นส่วนหนึ่งในการตรวจสอบการกระทำของรัฐที่ไม่ปฏิบัติให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ตามรัฐธรรมนูญ และอาจจะเป็นการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสิทธิตามรัฐธรรมนูญที่เข้มแข็งมากขึ้นต่อไป ในกระบวนการยุติธรรม และถือว่าเป็นช่องทางแห่งการใช้พื้นที่ขององค์กรอิสระเพื่อหวังสร้างความสมดุลแห่งการบริหารสิทธิ

⁶² คดีศาลจังหวัดหล่มสัก คดีศาลจังหวัดเชียงใหม่ คดีศาลจังหวัดภูเขียว จากคำพิพากษาที่ทำการวิจัยครั้งนี้

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทนี้จะสรุปภาพรวมการถอดบทเรียนคำวินิจฉัยพิพากษา ในประเด็นหลักการสำคัญที่ผู้พิพากษาใช้ในการวินิจฉัยพิจารณาคดีความที่ดินป่าไม้ อันประกอบไปด้วยหลักการที่สำคัญ 3 ประการ คือหลักสิทธิมนุษยชน และสิทธิตามรัฐธรรมนูญ หลักแห่งข้อบังคับทางกฎหมาย และหลักในความรับผิดชอบและสารภาพ ในส่วนสุดท้ายของบทจะเป็นข้อเสนอแนะต่อองค์กรยุติธรรมและผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม

1. หลักแห่งสิทธิมนุษยชนและสิทธิตามรัฐธรรมนูญ

หลักแห่งสิทธินั้น หลายฝ่ายถกเถียงถึงสภาพแห่งสิทธินั้น ควรมีคำอธิบายเพียงใด สภาพที่ว่านั้น จำเป็นต้องผูกโยงเข้าด้วยกันกับบทบัญญัติทางกฎหมายหรือไม่ ซึ่งในทางแนวคิดฝ่ายผู้ศึกษากฎหมายนั้น ให้ความหมายของคำอธิบายที่ต้องมีกฎหมายบัญญัติรับรองไว้ จึงจะมีผลใช้อำนาจในสิทธินั้นๆโดยชอบ หมายถึงอำนาจแห่งการแสดงความเป็นผู้มีสิทธิ แต่ด้วยประเด็นปัญหาในเรื่องที่ดินป่าไม้นั้น ผู้พิจารณา⁶³โดยส่วนใหญ่คำนึงถึงสภาพทางกฎหมายที่ต้องมีบัญญัติรับรองให้ไว้เสมอ จึงไม่อาจปฏิเสธได้ว่ามุมมองแนวคิดในเบื้องต้นของผู้พิจารณา มักตั้งอยู่ในสมมติฐานเบื้องต้นว่าชาวบ้านอยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าไม้ ไม่มีอำนาจแสดงสิทธิมีเหนือรัฐผู้บัญญัติกฎหมายได้ แต่ก็มีเหตุผลบางประการที่ศาลอธิบายในเรื่องอำนาจแห่งสิทธินั้นโดยให้เหตุผลในการพิจารณาว่า “จำเลยเชื่อโดยสุจริตว่ามีสิทธิ หรือเชื่อว่ามีสิทธิ” เป็นต้น แต่ความเชื่อเช่นนั้น ต้องมีเงื่อนไขทางนโยบายรัฐให้การสนับสนุนจึงอาจจะนำมาอ้างได้ในทางพิจารณาในบางคดี

ดังนั้นประเด็นในการพิจารณาเรื่องสิทธิของชาวบ้าน ไม่ว่าจะเป็สิทธิในการใช้ประโยชน์ สิทธิในการครอบครอง หรือสิทธิในการจัดการทรัพยากร ยังไม่ถูกยอมรับโดยองค์กรยุติธรรม หากสิทธิที่อ้างอิงนั้นยังไม่มีจากรัฐ และทำให้ไม่มีผลในทางกฎหมายที่จะใช้อ้างอิงเพื่อแสดงสิทธิเหนือหน่วยงานรัฐ ถึงแม้จะมีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญก็ตาม ภาพรวมทั้งหมดของแนวคำพิพากษาที่ได้วิจัยมา ยังไม่ได้้นำประเด็นสิทธิในรัฐธรรมนูญหรือหลักสิทธิมนุษยชนมาใช้ในการพิจารณาที่ดีกว่า ข้อบัญญัติทางกฎหมายป่าไม้ที่ดิน ยิ่งในคำพิพากษาที่มีการยอมรับสารภาพด้วยแล้ว ยิ่งเป็นสิ่งที่ตอกย้ำได้

⁶³ ผู้วิจัยหมายรวมถึงกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ พนักงานเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ตำรวจ อัยการ ศาล และทนายความ

เลยว่า ไม่มีสิทธิ หรือไม่มีสิทธิที่ดีกว่าข้อบัญญัติกฎหมายปาไม้ที่ติดดิน จึงไม่จำเป็นต้องรับฟังในการกล่าวอ้างถึงสิทธิ นั้น

แต่สิทธิในความหมายแห่งธรรมชาติที่มนุษย์ทุกคนต้องมี หรือสิทธิขั้นพื้นฐาน(Fundamental Rights) หรือที่อาจารย์ วรพจน์ ใช้คำว่า สิทธิแท้ๆ อันหมายถึงสิทธิในการดำรงคงอยู่แห่งเผ่าพันธุ์ สิทธิในการดำรงชีพ สิทธิในการประกอบอาชีพ สิทธิในการมีชีวิตอยู่ เป็นสิทธิที่ไม่อาจจะพรากไปจากมนุษย์ได้ ไม่ว่าจะมีส่วนไหนหรือเหตุผลใดอันสมควรแก่การทำลายสิทธิเหล่านี้ และสิทธินั้นจำเป็นต้องผูกโยงเข้าด้วยกับสิทธิในการใช้ ในการครอบครอง หรือในการจัดการ และเมื่อไม่อาจกระทำการลิดรอนสิทธิโดยแท้ได้ รัฐจึงไม่อาจสร้างเงื่อนไขแห่งการลิดรอนสิทธิพื้นฐานเหล่านั้นได้เช่นกัน **การที่จะวินิจฉัยในประเด็นทางกฎหมายจึงไม่อาจลดอำนาจแห่งสิทธิที่ราษฎรพึงมีโดยชอบตามธรรมชาติได้ และไม่สมควรอย่างยิ่งที่จะนำบทบัญญัติทางกฎหมายมาลิดรอนสิทธิอันเกิดจากธรรมชาติตามวิถีมุขย และ**การพิจารณานักกฎหมายมาใช้จำเป็นต้องพิจารณาให้ถึงซึ่งผลแห่งการเริ่มต้นของธรรมชาติด้วย มิเช่นนั้นแล้วกฎหมายอาจจะไม่เป็นธรรม ตามแนวพระบรมราชาโชวาทที่ว่า

"กฎหมายมิใช่ตัวความยุติธรรม หากเป็นแต่เพียงบทบัญญัติหรือปัจจัยที่ตราไว้ เพื่อรักษาความยุติธรรม ผู้ใดก็ตามแม้ไม่รู้กฎหมาย แต่ถ้าประพฤติปฏิบัติด้วยความสุจริตแล้ว ควรได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายเต็มที่ ตรงกันข้ามคนที่รู้จักกฎหมาย แต่ใช้กฎหมายไปในทางทุจริตควรต้องถือว่าทุจริต และกฎหมายไม่ควรคุ้มครองจนเกินเลยไป เพราะฉะนั้นจึงไม่สมควรจะถือว่า การรักษาความยุติธรรมในแผ่นดินมีวงกว้างอยู่เพียงแค่ขอบเขตของกฎหมาย จำเป็นต้องขยายออกไปให้ถึงศีลธรรมจรยาตลอดจนเหตุ และผลความเป็นจริงด้วย"

“พระบรมราชาโชวาทแก่ผู้สอบไล่ได้ตามหลักสูตรของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ณ อาคารใหม่สวนอัมพร วันที่ 29 ตุลาคม 2527”

สิทธิในการใช้ประโยชน์ การครอบครองหรือการจัดการนั้น เราเข้าใจตรงกันหรือไม่ ปัญหาที่ถูกนำมาอธิบายในความเข้าใจเรื่องสิทธินั้น มักถูกหยิบหรือนำมาอธิบายในคนละมิติ โดยนักกฎหมายส่วนใหญ่ยังไม่มีความเข้าใจในประเด็นแห่งสิทธิทางสังคมของชาวบ้านดีพอ ไม่เข้าใจบริบทของชาวบ้านกับวิถีวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งสิทธินั้นหาได้ผูกติดกับวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่งไม่ อย่างสิทธิการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ตาม

แนวคิดแบบนิเวศวิทยาวัฒนธรรม มักมีความเชื่อว่าตามวิถีประเพณีในของกลุ่มชาติพันธุ์ต้น⁶⁴ การที่กฎหมาย บัญญัติและกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆในการต้องปฏิบัติ ซึ่งข้อบังคับในการบัญญัตินั้นเป็นการกำหนดเพื่อมา จำกัดสิทธิโดยแท้นั้นเสียแล้ว ทำให้เกิดความเข้าใจที่ไม่ตรงกันระหว่างรัฐกับชาวบ้าน อาจารย์วรพจน์⁶⁵ บอกว่า สิทธิโดยแท้นั้น โดยหลักการแล้วต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไขและวิธีการ แต่หลักเกณฑ์นั้นหาใช่เป็น การกำหนดรองรับสิทธินั้นไม่ เพราะสิทธินั้นรัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองอยู่แล้ว แต่เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ถึง ระเบียบแห่งการเรียกร้องในสิทธินั้น

ซึ่งในการกระบวนการพิจารณาของศาลและรวมทั้งหน่วยงานรัฐนั้น น่าจะเข้าใจในประเด็นสิทธิที่ รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้ต่างจากชาวบ้าน โดยเน้นการอธิบายในกระบวนการของชาวบ้านในการโต้แย้ง สิทธิที่ต้องอิงกับบริบททางกฎหมายของรัฐที่ถูกบัญญัติรับรองไว้เท่านั้น หรือบริบทที่เป็นไปตามนโยบายแห่งรัฐ ช่วงนั้นๆ ทำให้การพิจารณาคดีที่นำนโยบายแห่งรัฐมาประกอบการพิจารณา อธิบายและวินิจฉัยถึง สภาพแห่งสิทธิของชาวบ้านว่ามีอยู่จริงและรับรองให้ตามนโยบาย โดยที่ยังไม่กล้าพอที่จะอธิบายถึง สิทธิทางธรรมชาติที่มนุษย์ทุกคนพึงมีและสามารถใช้ได้ จึงหยิบยกรัฐธรรมนูญขึ้นใช้เพื่อเป็นการ อธิบายสภาพแห่งสิทธิที่มีเหนือกว่าบทบัญญัติที่ระดับต่ำกว่าหรืออธิบายในสิทธิเชิงซ้อน⁶⁶ที่ไม่อาจ ละเลยหรือเพิกเฉยต่อวัฒนธรรมในสิทธิแบบนี้ได้ และจะเป็นวิวัฒนาการในการแผ้วถางเพื่อนำไปสู่ แนวทางในการปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคม ซึ่งองค์กรตุลาการถือเป็นองค์กร หนึ่ง在三ามอำนาจขององค์กรการบริหารประเทศ และสิ่งสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ที่จะต้องปกป้องคุ้มครอง สิทธิของประชาชนมิให้ถูกล่วงละเมิดได้ หาใช่เป็นผู้ที่ละเมิดสิทธิประชาชนเสียเอง

คำอธิบายเรื่องสิทธิที่ถูกระงับไว้ในคำพิพากษา สามารถสรุปความโดยรวมได้คือ

- 1) สิทธิในการรวมกลุ่มเรียกร้อง
 - 2) สิทธิตามวิถีวัฒนธรรมและวิธีการผลิต
 - 3) สิทธิชุมชน
 - 4) สิทธิในกระบวนการยุติธรรม
- 1) สิทธิในการรวมกลุ่มเรียกร้อง

สิทธิในด้านนี้มักจะเป็นผลทางเชิงบวกมากกว่า เนื่องด้วยมีอำนาจต่อรองกับภาครัฐ หากมีกำลังพอที่ สามารถต่อรองเงื่อนไขกับภาครัฐได้ ไม่ว่าจะระดับพื้นที่อำเภอ จังหวัด และส่วนกลาง(รัฐบาล) ผลที่ได้รับจาก

⁶⁴ อานันท์ กาญจนพันธุ์ 2543 หน้า 54

⁶⁵ วรพจน์ หน้า 7

⁶⁶ อานันท์ หน้า 90

เงื่อนไขการต่อรองสามารถนำเสนอในชั้นกระบวนการพิจารณาสืบพยานในศาลได้ หลายคดีส่งผลทางด้านบวกทำให้เห็นมิติในสิทธิเชิงลึกที่กระบวนการยุติธรรมอาจไม่มีโอกาสรับรู้ และเงื่อนไขแห่งนโยบายพื้นฐานในแนวทางการแก้ไขปัญหา กระบวนยุติธรรมจึงมีโอกาสนำมาพิจารณาประกอบการพิจารณาวินิจฉัย ทำให้ส่งผลดีต่อกระบวนการยุติธรรมที่มีได้มุ่งเน้นต่อการนำหลักกฎหมายมาบังคับกับแนวทางการพิจารณาในเรื่องที่ดินอย่างเคร่งครัด และเป็นการเปิดพื้นที่ช่องทางในกระบวนการพิจารณาที่สมควรนำมิติทางสังคมมาพิจารณาคืบไปพร้อมกับหลักกฎหมายได้ และโดยส่วนมากคำวินิจฉัยของศาลนำมาใช้ประกอบด้วยกันหลายครั้ง แต่นำมาประกอบการพิจารณาที่เป็นผลลบก็มีบางคดี ซึ่งมีมิติในคำพิพากษาดังกล่าวนั้น สะท้อนประเด็นการก่อผลกระทบที่เป็นการสร้างความวุ่นวายในสังคมและไม่ยอมรับกติกาทางสังคม เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมายของรัฐอย่างรุนแรง เป็นต้น

2) สิทธิในวิถีวัฒนธรรม,วิถีการผลิต

สิทธิในเชิงวัฒนธรรมกับแนวทางการวินิจฉัยของศาล ยังให้คุณค่าต่อสิทธิในเชิงนี้อยู่มากพอสมควร ไม่ว่าจะเป็นกรณีทางภาคเหนือ อีสาน หรือใต้ คุณค่าทางวัฒนธรรมยังคงถูกพิจารณาสืบพยานที่ประชาชนชาวบ้านสามารถดำรงคงอยู่ได้และสามารถใช้ได้ เพียงแต่ต้องอยู่ในภายใต้กรอบแห่งการอนุรักษ์เป็นประการสำคัญ ซึ่งในผลแห่งคำพิพากษาไม่มีนัยปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนว่า วิถีวัฒนธรรมการผลิตต่างๆเป็นสิ่งที่มุ่งเน้นเป็นการทำลายทรัพยากรอย่างรุนแรง ที่จะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศวิทยา แต่มีคำพิพากษาบางกรณีวินิจฉัยว่าผู้ผลิตกระทำการซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ แต่มีได้บ่งบอกถึงวิธีการผลิตที่จะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรดังกล่าว ซึ่งวิธีการผลิตของแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกันในพื้นที่การผลิต และจำนวนพื้นที่การผลิตของแต่ละท้องถิ่นต่างกันด้วย หรืออาจจะเป็นเพราะด้วยพื้นที่การผลิตตามคำพิพากษามีปริมาณเนื้อที่ต่อประเด็นปัญหาไม่มากนัก(ไม่มากพอต่อความรู้สึกถึงวิธีการทำลาย หากเปรียบเทียบกับกลุ่มทุนที่ใช้พื้นที่ขนาดใหญ่ในการผลิต) จึงยังไม่เห็นในผลกระทบของความรุนแรง และการแสดงอุปสรรคในการผลิตของชาวบ้านต่อประเด็นปัญหา ยังไม่อาจสื่อถึงผลกระทบในความรุนแรงที่ชัดเจนเพียงพอ ซึ่งเป็นการผลิตโดยปกติของชาวบ้าน ดังนั้นคุณค่าในวัฒนธรรมท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สมควรนำเสนอความรู้แก่ศาลเพื่อให้เห็นมิติเชิงวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อช่วยให้การพิจารณามีมิติมากขึ้น ในคำวินิจฉัยของคำพิพากษา โดยประเด็นนี้ศาลจะเปิดพื้นที่เพื่อการรับรู้ของแนวทางการต่อสู้คดีได้มากกว่าประเด็นในด้านอื่นๆ

3) สิทธิชุมชน

มิติสิทธิในด้านนี้ ยังไม่ถูกถ่ายทอดออกมาจากคำวินิจฉัยที่เด่นชัดนัก อาจจะเนื่องด้วยกระบวนการต่อสู้ในทางศาล ทั้งทนายความ อัยการ ศาล ยังไม่เห็นมิติที่ชัดเจนของท้องถิ่นกับการจัดการในทรัพยากรเพื่อชุมชนของตน หรืออาจถูกปิดกั้นระบบคิดในแบบการจัดการของชุมชนที่ไม่อิงรัฐ หรือยอมรับอำนาจแห่งการ

จัดการของรัฐ จึงไม่อาจนำเสนอเพื่ออธิบายต่อศาลในชั้นพิจารณาได้ชัดเจน กล่าวคือหลายๆคดียังเป็นกรณี การกระทำที่เป็นแบบปัจเจกในการกระทำความผิดต่อกฎหมาย(ประเด็นการฟ้อง) หรือแนวทางการต่อสู้เป็น แบบการอธิบายถึงสภาพแห่งกระทำของปัจเจกมากกว่าชุมชน โดยที่ส่วนใหญ่เชื่อว่าไม่อาจทัดทานระบบสิทธิ ของรัฐได้ จึงไม่สามารถหาคำอธิบายที่เหนือสิทธิแห่งรัฐขึ้นต่อสู้ และอาจยังเป็นการตอกย้ำถึงกฎหมายที่ต้องมี การบังคับอย่างจริงจัง หรือแม้แต่บางกรณีจะมีการนำเสนอในภาพชุมชนที่สามารถขับเคลื่อนได้ดีกว่าระบบ การจัดการแบบรัฐ⁶⁷ แต่เงื่อนไขในการวินิจฉัยอาจเห็นว่าชุมชนยังไม่อาจลดทอนอำนาจแห่งสิทธิของรัฐที่จะ จัดการด้วยองค์กรของรัฐตามกฎหมายได้ ถ้าจะอธิบายให้ชัดแล้ว สิทธิของชุมชนสามารถใช้จัดการกับ ภาคเอกชนด้วยกันเท่านั้น หากได้มีผลถึงในระดับแทนที่ภาครัฐได้ไม่ ดังนั้นหลายๆคำพิพากษายังไม่ปรากฏสิทธิ ชุมชนผ่านทางคำพิพากษาที่ชัดเจนมากนัก

แม้รัฐธรรมนูญจะบัญญัติไว้ในมาตรา 66 ,67 แต่สิทธิในการปกป้องทรัพยากรที่จะมีผลกระทบต่อ ชุมชนจากโครงการต่างๆ ซึ่งในความเป็นจริงโครงการภาคอุตสาหกรรมต่างๆที่อาจส่งผลกระทบต่อ นั้น ส่วนใหญ่ เป็นโครงการในภาคธุรกิจของเอกชน โดยรัฐหาได้มีส่วนร่วมในการจัดการบริหารโครงการต่างๆแต่อย่างใดไม่ ทำให้สิทธิในการปกป้องคุ้มครองบำรุงรักษาของชุมชน สามารถกระทำได้กับภาคธุรกิจเท่านั้น และศาล ปกครองยังให้คุณค่าแห่งการรับรองสิทธิในการปกป้องตามรัฐธรรมนูญ(กรณีมาบตาพุด)

หากเป็นการใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญในบทบัญญัติเดียวกัน ในกรณีรัฐกำหนดพื้นที่ใดเป็นพื้นที่ป่าไม้ ที่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ในประเด็นกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ใช้ พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ กำหนดพื้นที่อุทยานทับซ้อนกับพื้นที่จัดการทรัพยากรของชุมชน ซึ่ง ณ ขณะนี้ยังไม่มีความวินิจฉัยปรากฏออกมาว่าการกระทำของรัฐเช่นนั้น เป็นการกระทบการจัดการปกป้องคุ้มครอง ของชุมชนหรือไม่ หากกรณีคำวินิจฉัยออกมาในแบบเดียวกับคำวินิจฉัยของศาลปกครองที่ชุมชนสามารถใช้ บทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญดังกล่าวฟ้องร้องรัฐ ในการกระทำละเมิดต่อชุมชนและสร้างผลกระทบต่อชุมชน ตามมาตรา 67 วรรคสองแล้ว ผู้วิจัยเชื่อว่าจะต้องมีการดำเนินการชุมชนต่างๆนำคดีร้องต่อศาลปกครองหรือ ศาลรัฐธรรมนูญผ่านองค์กรของรัฐ อีกหลายพื้นที่แน่นอน ดังนั้นคำวินิจฉัยเช่นนี้ในแง่อำนาจแห่งชุมชนจะถูก ทำให้เข้มแข็งมากขึ้น สามารถตรวจสอบโครงการต่างๆของรัฐที่อาจส่งผลกระทบต่อชุมชนได้ทุกโครงการ และ หากมองอีกภาพหนึ่งอาจจะไม่เป็นผลดีต่อรัฐหากชุมชนเข้มแข็งจนสามารถควบคุมรัฐได้ให้ปฏิบัติให้ไปตาม นโยบายของภาคประชาชนที่แท้จริง

4) สิทธิในกระบวนการยุติธรรม

⁶⁷ คดีศาลจังหวัดกาฬสินธุ์, คดีจังหวัดนครราชสีมา

สิทธิในการกระบวนการยุติธรรมขั้นต้นที่ถูกนำมาพิจารณาพิจารณาอยู่เนืองๆ คือสิทธิในการได้รับแจ้งข้อกล่าวหาและความรู้ความเข้าใจในการให้ปากคำ(ทั้งในชั้นจับกุมและชั้นสอบสวน) ซึ่งในหลายๆกรณีชาวบ้านส่วนใหญ่มักจะให้ข้อมูลในการสอบสวนที่อาจจะไม่เข้าใจในประเด็นของการตั้งคำถาม ว่าจุดประสงค์ต้องการอะไรจากคำตอบ อย่างเช่น

“..เพื่อกดดันรัฐบาลให้จัดสรรที่ทำกินให้แก่พวกจำเลยและประชาชนโดยเร็ว และเป็นธรรมนั้น..”⁶⁸

“..พบจำเลยกำลังจุดไฟเผาเศษกิ่งไม้ จึงถ่ายภาพไว้โดยจำเลยไม่รู้ตัว..จากนั้นแสดงตัวเป็นเจ้าของพนักงานและแจ้งข้อหา..”⁶⁹

“..ก่อนที่จำเลยเตรียมพื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดจำเลยได้ตัดต้นไม้ขนาดใหญ่จนเหลือแต่ตอโดยใช้มีดฟันเพราะหากไม่ทำการตัดต้นไม้ในแปลงข้าวโพดจะทำให้ข้าวโพดรับแสงแดดไม่เต็มที่ ซึ่งจะทำให้ข้าวโพดไม่เจริญงอกงาม..”⁷⁰

“..เพื่อนำชี้จุดเกิดเหตุซึ่งจำเลยยอมรับว่าเป็นคนครอบครองทำประโยชน์อยู่ในบริเวณที่เกิดเหตุบางส่วนเนื้อที่ประมาณ 20 ไร่..”⁷¹

การตั้งประเด็นคำถามที่ต้องระบุพฤติการณ์ในการกระทำของชาวบ้านต่อการกระทำนั้นๆ โดยส่วนใหญ่ชาวบ้านจะให้ข้อมูลที่ตรงไปตรงมากับพฤติการณ์แห่งตนจากการกระทำนั้น เช่นเหตุการณ์นั้นทำไปเพื่ออะไร กระทำทำไม ก่อนการผลิตต้องทำอะไรก่อน หรือพื้นที่นั้นเป็นของใคร เหล่านี้ เป็นคำถามที่จะได้รับคำตอบที่ตรงไปตรงมากับชาวบ้าน เพราะด้วยเจตนาของชาวบ้านไม่ได้มีเจตนาซ่อนเร้นอื่นใดจากการกระทำและเชื่อโดยสุจริตโดยตลอดว่าวิถีปกติของตนสามารถดำรงตลอดไปได้ หากได้รู้ไม่ว่าวิธีนั้นอาจเป็นการต้องห้ามของกฎหมายบ้านเมือง ความหมายแห่งการแสดงเจตนาบริสุทธิ์ในการกระทำโดยปกติกับเจตนาในการต้องการข้อมูลเพื่อสนับสนุนการกระทำฝ่าฝืนต่อข้อกฎหมายต่างๆ ดังนั้นเจตนาทั้งสองส่วนจึงไม่เหมือนกัน พฤติการณ์แห่งการกระทำในพื้นที่ที่มีกฎหมายป่าไม้บังคับใช้ ย่อมไม่สอดคล้องกับวิถีปฏิบัติของชาวบ้านทำให้ถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดต่อกฎหมายนั้นๆ แต่การสอบสวนหาได้บันทึกในหลักการเหตุผลของการกระทำนั้นหรือด้วยข้อเท็จจริงแล้วชาวบ้านไม่สามารถสร้างเหตุผลเพียงพอต่อกระบวนการสอบสวนได้(เป็นเรื่องยากที่ชาวบ้านจะสร้างเหตุผลที่ดีได้ หากไม่ผ่านกระบวนการปรึกษาหารือระดับกลุ่มคน) และด้วยเงื่อนไขแห่งหลักกฎหมายอาญาแล้ว การพิจารณาในการกระทำนั้นด้วยหลักแห่ง เจตนา

⁶⁸ คดีศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา แดงที่ 1837/2545

⁶⁹ คดีศาลจังหวัดแม่สะเรียง แดงที่ 60/2548

⁷⁰ คดีศาลจังหวัดทองผาภูมิ แดงที่ 230/2552

⁷¹ คดีศาลจังหวัดตรัง แดงที่ 3551/2551

การปล่อยตัวชั่วคราว (ประกันตัว) หลักประกันหรือหลักทรัพย์นั้น ยังไม่สอดคล้องกับวิถีชาวบ้านที่มี การผลิตแบบยังชีพ การกำหนดหลักประกันหรือหลักทรัพย์ในการขอประกันตัว ในคดีป่าไม้ที่ดิน จึงมีจำนวน ปริมาณตั้งแต่หนึ่งแสนบาทขึ้นไป ทำให้ชาวบ้านต่างๆไม่สามารถหาหลักประกันหรือหลักทรัพย์มาวางต่อศาล ได้เลย หรือมีโอกาสเป็นไปได้น้อยมาก ทำให้หลายๆคดีชาวบ้านต้องถูกควบคุมตัวในระหว่างพิจารณาคดีหลาย ราย (หากกรณีนั้นไม่สามารถสร้างเงื่อนไขต่อรองในกระบวนการยุติธรรมได้)

การพิจารณาในการปล่อยตัวชั่วคราวเป็นดุลพินิจของศาล ที่จะให้มีประกันหรือไม่ และมีหลักประกัน ด้วยหรือไม่⁷² ซึ่งในหลักประกันหากมีการกำหนดไว้ให้ต้องมีวางต่อศาลแล้ว หลักประกันนั้นอาจเป็นบุคคลซึ่งมี ตำแหน่งหน้าที่การงานในราชการทั้งข้าราชการ ระดับการเมือง ท้องถิ่น⁷³ ด้วย บางกรณีศาลใช้ดุลพินิจให้ ปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้หลักประกันซึ่งเป็นบุคคลที่เป็นชาวบ้านด้วยตนเอง⁷⁴ หรือใช้บุคคลอย่างทนายความ⁷⁵ ก็มีมาแล้ว จึงเป็นดุลพินิจที่สอดคล้องกับหลักแห่งสิทธิมนุษยชนเป็นอย่างมาก โดยให้ความสำคัญแก่ศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ แต่หลักในการใช้ดุลพินิจดังกล่าวนี้ต้องได้มาด้วยเจตจำนงของชาวบ้านในการแสดงสิทธิขั้น พื้นฐานต่อศาล

⁷² ประมวลวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110

⁷³ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยตัวชั่วคราว ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2548

ข้อ 11 การใช้บุคคลเป็นประกันหรือหลักประกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 114 วรรคสอง(3) ให้พิจารณาตาม หลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

11.1 บุคคลผู้ขอประกันจะต้องเป็นผู้มีตำแหน่งหน้าที่การงานหรือมีรายได้แน่นอน เช่น เป็นข้าราชการ ข้าราชการบำนาญ สมาชิก รัฐสภา ผู้บริหารราชการส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น พนักงานองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานของรัฐประเภท อื่นๆ ลูกจ้างของทางราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ผู้บริหารพรรคการเมือง หรือทนายความ และเป็นผู้มีความสัมพันธ์กับผู้ต้องหาหรือจำเลย เช่น เป็นบุพการี ผู้สืบสันดาน สามี ภริยา ญาติพี่น้อง ผู้บังคับบัญชา นายจ้าง บุคคลที่เกี่ยวข้องกันโดยทางสมรส หรือบุคคลที่ศาลเห็นว่ามี ความสัมพันธ์ใกล้ชิดเสมือนเป็นญาติพี่น้องหรือมีความสัมพันธ์ในทางอื่นที่ศาลเห็นสมควรให้ประกันได้โดยมีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

⁷⁴ กรณีคดีหล่มสักทั้งหมด

⁷⁵ กรณีคดีเชียงใหม่

2. หลักแห่งข้อบังคับทางกฎหมาย

คงไม่ต้องอธิบายมากนักถึงสภาพแห่งข้อบังคับทางกฎหมาย ซึ่งพื้นที่ใดถูกกล่าวอ้างด้วยอำนาจแห่งการจัดการด้วยหน่วยงานรัฐ มักจะมีบทบัญญัติที่ถูกระบุไว้ด้วยเสมอ ว่าเป็นพื้นที่ตามกฎหมายอะไรบ้าง เพราะโดยแนวคำวินิจฉัยในคำพิพากษามักไม่จำเป็นต้องมีการอธิบายถึงสภาพพื้นที่ตามกฎหมายมากนัก เพราะด้วยข้อจำกัดในการต่อสู้ของชาวบ้านที่ยังไม่มีรายละเอียดหรือประเด็นโต้แย้งในกฎหมายนั้นเลย และโดยสภาพข้อเท็จจริงในทางกฎหมายแล้ว เมื่อมีการบัญญัติกฎหมายออกมาใช้บังคับ ย่อมต้องมีผลผูกพันกับบุคคลทุกคน ไม่อาจปฏิเสธเหตุแห่งการไม่รู้กฎหมายได้(หลักกฎหมาย) ดังนั้นเงื่อนไขที่ถูกกำหนดออกมา จึงมีผลโดยปริบูรณ์เมื่อมีการประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้รับทราบโดยทั่วกันและในพื้นที่นั้นๆ จากการประกาศจากหน่วยงานรัฐ

โดยแนวทางการต่อสู้ของชาวบ้าน มักไม่นำเสนอข้อโต้แย้งในทางกฎหมายที่ประกาศใช้บังคับของพื้นที่พิพาท ว่าถูกต้องชอบด้วยเงื่อนไขแห่งกฎหมายนั้นหรือไม่ ซึ่งกฎหมายในแต่ละพื้นที่ก็มีลักษณะความเข้มงวดที่ต่างกันในแต่ละฉบับ เช่น พ.ร.บ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 หมวด 6 ที่บัญญัติถึงการกำหนดพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ต้องห้ามเด็ดขาดในการครอบครองอยู่อาศัยและทำประโยชน์ในพื้นที่เพื่อเป็นพื้นที่ที่จำเป็นต้องสงวนหวงห้ามและคุ้มครองในพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ป่า แต่ พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 หมวด 3 เป็นเงื่อนไขข้อห้าม แต่ในหมวด 4 เป็นการผ่อนปรนเพื่อการท่องเที่ยว จึงเป็นการผ่อนคลายข้อบังคับบางประการเท่านั้น ส่วน พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 มีเงื่อนไขข้อห้ามในหมวด 2 มาตรา 14 แต่กฎหมายฉบับนี้ยังมีสภาพของการผ่อนปรนมากกว่ากฎหมายอีกสองฉบับที่กล่าวมาแล้ว คือ สามารถขออนุญาตทำไม้ในพื้นที่ได้(มาตรา 15) และสามารถอยู่อาศัยในพื้นที่ได้ตามที่ได้รับอนุญาต มาตรา 16, มาตรา 16 ทวิ หรือมอบพื้นที่ให้สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อดำเนินการจัดปฏิรูปที่ดินให้แก่ราษฎรก็ได้

แต่ในการดำเนินคดีฟ้องร้องชาวบ้านในข้อหาตามกฎหมายป่าไม้ต่างๆนั้น จะมีการบรรยายความผิดในกฎหมายป่าไม้ต่างๆเข้ามาในคำฟ้องด้วย⁷⁶ ซึ่งในแต่ละพื้นที่นั้นอาจจะมีกฎหมายประกาศใช้หลายฉบับ อย่างเช่น พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ 2504 พ.ร.บ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า 2535 และที่เป็นพื้นฐานในการบรรยายคำฟ้องที่ต้องมีกฎหมาย พ.ร.บ.ป่าไม้ 2484 ด้วยทุกคดี

⁷⁶ ก่อนปี 2547 ไม่มีการแบ่งแยกส่วนราชการของกรมป่าไม้ ทำให้เจ้าหน้าที่ พนักงานเจ้าหน้าที่ขึ้นกับหน่วยงานกรมป่าไม้ กฎหมายทุกฉบับเป็นอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานกรมป่าไม้ แต่หลังจากแบ่งส่วนราชการทำให้หน่วยงานบางส่วนถูกโอนย้ายไปอยู่ในสังกัดกรมอุทยานสัตว์และพันธุ์พืช จึงทำให้กฎหมายป่าไม้บางฉบับอยู่ในอำนาจของกรมอุทยาน อย่าง พ.ร.บ.อุทยาน พ.ร.บ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า เป็นต้น คงแต่ พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ ยังอยู่ในอำนาจของกรมป่าไม้เช่นเดิม (ผู้วิจัยนำกฎหมายที่ใช้ดำเนินคดีกับชาวบ้านเป็นส่วนใหญ่เท่านั้น)

ประเด็นในการพิจารณาของกฎหมายที่ฟ้องร้อง มีการพิจารณาถึงสภาพแห่งการบังคับใช้กับพื้นที่ซึ่งประเด็นนี้แม้ชาวบ้านจะต่อสู้ว่า การกำหนดพื้นที่และการประกาศใช้ยังไม่ถูกทำให้รับทราบโดยทั่วไปตามเงื่อนไขมาตรา 35(พ.ร.บ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า) หรือมาตรา 8 (พ.ร.บ.อุทยาน) แต่ด้วยข้อเท็จจริงตามเอกสารที่พนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงานป่าไม้นำเสนอ ส่วนใหญ่จะมีการดำเนินการประกาศตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ปกครองท้องถิ่น ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว อาจจะไม่ถูกรับรู้กันโดยทั่วไปหรืออาจมีการรับทราบแต่ยังไม่เห็นถึงผลกระทบในขณะนั้นต่อการดำรงวิถีชีวิตในปกติสุข หรือไม่อาจเข้าใจในกระบวนการข้อเรียกร้องต่อการประกาศพื้นที่เพื่อคุ้มครองในพื้นที่ทำประโยชน์ของตน จนทำให้ล่วงพ้นเวลาในการโต้แย้งอย่างในกรณีพื้นที่ภูผาแดง ที่มีการกำหนดพื้นที่เพื่อประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและมีการประกาศในราชกิจจานุเบกษาในปี 2542 แต่หน่วยงานเจ้าหน้าที่เข้ามาดำเนินการและบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังในปี 2546 ซึ่งหลังจากมีการประกาศถึง 4 ปี ดังนั้นในระยะเวลาในการประกาศตั้งแต่แรกนั้น ชาวบ้านราษฎรยังไม่ทราบถึงผลกระทบที่จะเกิดจากชุมชนของตนครอบครัวของตน จึงไม่เกิดกระบวนการต่อสู้เรียกร้องในสิทธิในขณะนั้น หรืออย่างกรณีพื้นที่ของชุมชนหนองใหญ่ในคดีแดงที่ 1794-1795/2546 และกรณีแก่งกะคามคดีแดงที่ 3493,3697/2549 ที่ต้องถูกอพยพออกจากพื้นที่ด้วยเงื่อนไขเป็นพื้นที่โครงการของรัฐ และพื้นที่เพื่อสงวนเพื่อการอนุรักษ์(เพื่อการคุ้มครองนกหายากและพื้นที่เพื่อความมั่นคง) แนวทางการต่อสู้ในประเด็นข้อกฎหมายของทั้งสองคดีนี้ อ้างสิทธิในพื้นที่ทำกินเดิมของชุมชนตนเอง โดยการอ้างอิงความชอบธรรมที่มีมาก่อนการประกาศเป็นกฎหมายในพื้นที่นั้นๆ แต่ด้วยเหตุปัจจัยบางประการทำให้ต้องยอมรับการอพยพโยกย้ายในขณะนั้น และกระบวนการจัดการในพื้นที่รองรับ ไม่สามารถจัดการแก้ไขปัญหาของการเข้าไปใช้ประโยชน์ได้อย่างพอเพียงและสมบูรณ์แก่การทำกรผลิตภาคเกษตรกรรม ซึ่งข้ออ้างดังกล่าวก็ไม่อาจลดทอนอำนาจทางกฎหมายได้ จึงไม่มีคำวินิจฉัยของคำพิพากษาทั้งสองฉบับที่จะสามารถกล่าวอ้างว่าสิทธิของชุมชนชาวบ้านที่ดำรงคงอยู่อาศัยกันมานั้น ย่อมมีสิทธิที่ดีกว่ากฎหมายที่บัญญัติบังคับใหม่แก่พื้นที่ โดยที่เจ้าพนักงานมักจะอ้างบทบัญญัติที่กำหนดนี้และไม่สนใจวิถีการผลิตของชุมชนที่อาศัยอยู่ มุ่งบังคับจัดการเพื่อให้เป็นไปตามแนวทางการบริหารพื้นที่ป่าไม้ของตนเท่านั้น

โดยในภาพรวมข้อต่อสู้ในทางกฎหมาย ถูกตั้งต้นเป็นประเด็นพิจารณาเป็นสำคัญเสมอว่าข้อบังคับในทางกฎหมายของกฎหมายฉบับใดๆ มีเงื่อนไขข้อห้ามหรือข้อยกเว้นอย่างไรบ้าง จุดประสงค์และบ่อเกิดแห่งการกระทำนั้นมื่ออย่างไร โดยพิจารณาในเรื่องเจตนาดำเนินกฎหมาย (ฝ่าฝืน)หรือไม่ โดยยังให้คุณค่าในการดำรงวิถีชีวิตของชาวบ้าน วิถีชีวิตชุมชนน้อยกว่าคุณค่าแห่งการอนุรักษ์พื้นที่ตามกฎหมาย ซึ่งโดยเงื่อนไขแห่งกฎหมายป่าไม้หลายฉบับ มักจะมีข้อบัญญัติที่ห้ามไว้อย่างเคร่งครัดมากกว่าเงื่อนไขในการผ่อนปรน จึงอาจจะทำให้กระบวนการต่อสู้ทางกฎหมายของชาวบ้าน ไม่ถูกหยิบกฎหมายป่าไม้มาอธิบายต่อสู้และโต้แย้งใน

ข้อบัญญัติทางกฎหมาย เนื่องจากแทบจะไม่เปิดพื้นที่ในการต่อสู้ในข้อกฎหมายมากนัก โดยจะต่างจากการต่อสู้ในทางคดีอาญาโดยทั่วไป ที่มุ่งอธิบายในสภาพทางกฎหมายในเรื่องของการมีเจตนากระทำความผิดตามกฎหมายอาญาหรือไม่ เพื่อให้ตนเองพ้นจากความผิดและ/หรือไม่ต้องรับโทษ แต่กระบวนการต่อสู้ในปัญหาที่ดินป่าไม้ ไม่อาจต่อสู้หรือมองเพียงประเด็นเรื่องเจตนาเพียงอย่างเดียวได้ การจะอธิบายหรือต่อสู้ว่าตน/ชุมชนมีเจตนาหรือไม่ในการกระทำความผิดตามกฎหมายป่าไม้ ไม่อาจเพียงพอต่อการอธิบายเรื่องความชอบธรรมที่ยังคงมีอยู่ในการดำรงวิถีชีวิตแห่งการใช้ประโยชน์ในพื้นที่พิพาทนั้นต่อไปหลังจากมีคำวินิจฉัยในคำพิพากษา ที่มุ่งหวังต้องการมากกว่าผลของการพิพากษา ยกฟ้องหรือไม่ลงโทษแก่ตน ซึ่งนั่นอาจจะหมายความว่าคำอธิบายในคำวินิจฉัยของคำพิพากษานั้น สามารถนำไปพัฒนาในแนวทางของกระบวนการแก้ไขนโยบายแห่งรัฐต่อไป เพื่อสร้างความมั่นคงแห่งชีวิตและชุมชนตลอดไปได้ จึงไม่อาจจบลงที่บทสรุปของคำพิพากษาที่พิพากษาว่า การกระทำนั้นมีเจตนาหรือไม่และต้องรับโทษหรือไม่ และต้องสูญเสียพื้นที่ทำประโยชน์แห่งตนแห่งวิถีในความมั่นคงของมนุษย์ตลอดไป

3. หลักในความรับผิดชอบและสารภาพ

ขั้นตอนในการพิจารณาถึงประเด็นแห่งความรับผิดชอบนั้น แนวทางการพิจารณาดูประเด็นสืบเนื่องมาจากประเด็นในส่วนแรก ที่กล่าวถึงสภาพแห่งสิทธิของตนว่ามีเพียงใดอย่างไร ซึ่งนำมาสู่คำอธิบายทางกฎหมายว่าเจตนา หรือไม่อย่างไร กับแนวคำวินิจฉัยของศาลในบางคดีที่มีการต่อสู้ทางกฎหมาย และได้มีโอกาสในการสืบพยานเพื่ออธิบายถึงที่มาแห่งสิทธิของตนด้วยความชอบธรรมในการดำรงคงอยู่และการตั้งถิ่นฐานแหล่งกำเนิดต่างๆนับแต่บรรพบุรุษเป็นต้นมา มีการสืบทอดกันมาอย่างไรบ้าง วิถีชีวิต วิถีการผลิต วัฒนธรรมต่างๆมีการสั่งสมกันมาอย่างไร หลายคดีจากการวิจัยขบวนการขับเคลื่อนจากภาคประชาชนสามารถโน้มน้าวความรู้สึกในการวินิจฉัยของผู้พิพากษาได้บ้างพอสมควร และบางกรณีอาจทำให้ผู้พิพากษาเห็นมิติเชิงวัฒนธรรมของชุมชน ทำให้คำวินิจฉัยที่ต้องอธิบายในหลักแห่งเจตนาตามกฎหมาย ถูกทำให้ไม่มีสภาพแข็งแกร่งตามกฎหมาย โดยนำแนวทางตามวิถีวัฒนธรรมและความเป็นอยู่มาอธิบายประกอบในคำวินิจฉัยบ้างควบคู่ไปกับหลักในเรื่องเจตนาของกฎหมายอาญา ที่จะต้องกำหนดบทลงโทษที่จะลงแก่การกระทำผิดต่อข้อบัญญัติแห่งกฎหมายนั้น

แต่ด้วยความเป็นผู้ที่ต้องบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพจึงไม่อาจจะในเรื่องหลักแห่งข้อบังคับทางกฎหมายไปได้ หลายคดีจึงจำเป็นต้องมีการบัญญัติไว้ในคำพิพากษาแทบจะทุกคดีว่า เป็นการกระทำที่เจตนาฝ่าฝืนกฎหมายหรือไม่ ซึ่งในประเด็นนี้ผู้วิจัยอธิบายแล้วว่า หากผู้พิพากษามีแนวคิดที่ข้อบัญญัติทางกฎหมายใดมีความไม่เหมาะสมและสอดคล้องกับข้อเท็จจริงทางสังคมสมควรมีการปรับปรุง สามารถที่จะอธิบายใน

ประเด็นทางกฎหมายที่ใช้บังคับว่าต้องตามกับหลักรัฐธรรมนูญหรือไม่อย่างไร แต่ด้วยข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำวินิจฉัยของคำพิพากษา ยังไม่ปรากฏแนวคำวินิจฉัยมากนักเกี่ยวกับหลักการพัฒนาเชิงระบบวัฒนธรรมชุมชนที่ดำรงตนด้วยวิถีปฏิบัติท้องถิ่น อันอาจจะนำมาซึ่งความมั่นคงในความชอบธรรมของการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ในการผลิตของท้องถิ่น และอาจจะสร้างความชอบธรรมในวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อการผลิตในชุมชนด้วย มิใช่เพียงแยกการกระทำด้วยการผลิตออกจากข้อบังคับแห่งกฎหมายในประเด็นแห่งการยึดถือครอบครอง ซึ่งไม่อาจปฏิเสธได้ว่าการกระทำนั้นๆ ย่อมต้องฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติทางกฎหมายป่าไม้อยู่เช่นเดิม หากพื้นที่นั้นๆ ยังไม่ถูกยอมรับหรือรับรองจากรัฐในการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ เพียงแต่คำวินิจฉัยอธิบายถึงบ่อเกิดแห่งปัญหาพิพาทจนถึงผลแห่งการกระทำนั้น มาจากความเชื่อแห่งสิทธิที่ตนเองมีอยู่หรืออาจจะถูกรับรองให้ไว้ ทำให้ไม่มีการลงโทษในผลจากการกระทำนั้นๆ แต่หลักแห่งความผิดหรือผลจากการกระทำความผิดนั้น ต้องพิจารณาในประเด็นแห่งการมีเจตนาอย่างไรในการกระทำนั้นๆ มุ่งกระทำให้เกิดการผลิตโดยปกติหรือไม่ หรือถูกมองว่าเป็นการทำลายทรัพยากร ซึ่งผลแห่งการกระทำความผิดจึงมีความแตกต่างกัน แต่ประเด็นที่มีการยกฟ้องหรือไม่ถูกลงโทษ ไม่ได้หมายความว่าความว่าการกระทำนั้น(การผลิตและใช้ประโยชน์จากพื้นที่เกษตร)จะสามารถกระทำได้อีกไม่ ผลแห่งคำพิพากษานั้นอาจจะมีความหมายเพียงแค่ผลจากการกระทำในช่วงนั้นขณะนั้นเท่านั้น(บางกรณี) ซึ่งมีคำถามที่ถุกโยนออกมาถามเหมือนกันว่า หากการกระทำในขณะนั้นไม่มีความผิดโดยให้เหตุผลของคำพิพากษาว่า ไม่มีเจตนากระทำผิดในการบุกรุกต่อพื้นที่ตามกฎหมายป่าไม้ แต่เมื่อทราบถึงผลแห่งการมีบทบัญญัติและประกาศใช้กฎหมายต่อพื้นที่นั้นแล้ว ดังนั้นในการกระทำในวิถีผลิตในครั้งต่อไปหรือในฤดูกาลต่อไปจะยังคงใช้ประโยชน์จากพื้นที่ได้อีกหรือไม่ และจะเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายหรือไม่ ซึ่งประเด็นนี้ผู้พิจารณาอาจจะมองว่าเมื่อทราบบทบัญญัติทางกฎหมาย(ถึงข้อห้าม)แล้ว จึงไม่อาจใช้ประโยชน์จากพื้นที่อีกต่อไปได้ เพราะว่าพื้นที่ทรัพยากรป่าไม้ซึ่งเป็นที่สาธารณะย่อมต้องเป็นของรัฐที่เป็นผู้ครอบครองดูแลรักษา หาใช้พื้นที่ของราษฎรชาวบ้านตามกฎหมายไม่ ดังนั้นในบางพื้นที่อย่างในภาคใต้จึงมีการดำเนินคดีตามกฎหมายป่าไม้กับชาวบ้านหลายครั้งด้วยกัน เนื่องด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแล้ว จึงอาจจะทำให้ถูกมองว่ามีเจตนาที่กระทำผิดซ้ำซากในปัญหาเดิมๆ โดยไม่ยินยอมปฏิบัติตามกฎหมายดังนั้นผลแห่งการกระทำ ความผิด/ความรับผิดต่อกฎหมายยังมีอยู่เช่นเดิม หากได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงต่อแนวทางแห่งกฎหมายไม่

บทสรุปในวิถีแห่งการกระทำของชาวบ้าน นอกจากจะต้องรับผิดชอบต่อกฎหมายป่าไม้(อาญา)แล้ว ยังต้องมีความรับผิดชอบในผลจากการกระทำที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติด้วย(กฎหมายสิ่งแวดล้อม) ซึ่งแต่เดิมในการฟ้องร้องทางคดีอาญา จะถูกบรรยายฟ้องโดยเรียกค่าเสียหายในผลกระทบบทของการกระทำนั้นๆ มาด้วย แต่ด้วยการพิจารณาคดีที่พิจารณาคดีในโทษทางอาญาเป็นหลัก จึงมักไม่พิจารณาในโทษทางแพ่งให้ด้วย เนื่องจากแนวคำวินิจฉัยโดยส่วนใหญ่ยังมีความเชื่อในวิถีการผลิตแบบชุมชนท้องถิ่น(บางกรณีหรือมีการต่อสู้

คดี) ซึ่งหากเปรียบเทียบกับปริมาณของการทำลายอาจจะไม่มีผลกระทบมากนัก หรือเพียงแต่ต้องบัญญัติโทษทางอาญาก็เพียงพอต่อการบังคับเพื่อให้เซ็ดหลาบแล้ว แต่เมื่อช่วงประมาณปี 2547 เป็นต้นมา พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2535 ได้ถูกโอนย้ายหน่วยงานผู้มีอำนาจและรับผิดชอบจากกระทรวงวิทยาศาสตร์มาเป็นกระทรวงทรัพยากรฯ ทำให้บทบัญญัติในความรับผิดชอบต่อการสูญเสียในทรัพยากร (มาตรา 97) ถูกนำมาใช้บังคับกับภาคเกษตรอย่างชาวบ้านท้องถื่นที่อาศัยและดำรงชีวิตในพื้นที่ป่าไม้ ทำให้ผลแห่งความผิดและความรับผิดชอบในกฎหมายมิได้มีแต่เฉพาะในคดีอาญาที่บทลงโทษเอากับเนื้อตัวเท่านั้น ยังต้องมีความรับผิดชอบในผลกระทบจากความเสียหายในทรัพยากรที่จะถูกดำเนินคดีทางแพ่ง เพื่อที่จะถูกบังคับเอากับทรัพย์สินด้วย

ข้อเสนอแนะต่อองค์กรยุติธรรม

1. องค์กรยุติธรรมควรประมวลประเด็นปัญหา อันเกิดขึ้นเนื่องจากกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายที่ตีป่าไม้ ที่ไม่สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นในสังคมไทย การประกาศเขตพื้นที่รัฐที่ไม่ชอบธรรมกำลังส่งผลกระทบต่อเพิ่มขึ้นของคดีพิพาทที่ตีป่าไม้อย่างนับไม่ถ้วน การตีความเจตนารมณ์ทางกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายที่เลือกปฏิบัติกับคนจน ได้ละเมิดสิทธิของชุมชนท้องถิ่นในวงกว้าง ซึ่งกำลังถูกตั้งคำถามจากสังคมและสร้างปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกลุ่มต่างๆ ในสังคม ที่สำคัญ การทบทวนข้อกฎหมายควรนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาบทบัญญัติในกฎหมายที่ตีป่าไม้ที่สร้างความสมดุลแห่งสิทธิ เคารพในสิทธิและอิสรภาพในการดำรงชีวิตของคนท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้การวินิจฉัยพิจารณาคดีที่ตีป่าไม้ สามารถตั้งอยู่บนฐานความเป็นจริงของสังคม และจรรโลงความเป็นธรรมให้กับคนทุกกลุ่มได้
2. บุคลากรในองค์กรยุติธรรมควรศึกษาและทำความเข้าใจต่อประเด็นปัญหาทางสังคม การนำกฎหมายมาใช้พิจารณาแก้ไขปัญหาเพื่อสร้างความยุติธรรมให้กับสังคม จำเป็นต้องคำนึงถึงสภาพปัญหาสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะปัญหาที่ดินทำกิน ที่เกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมของคนท้องถิ่นที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติมายาวนาน เนื่องจากมายาคติและวาทกรรมทางสังคมในประเด็นคนจนกับการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ รวมไปถึงการไม่แยกแยะระหว่างกลุ่มผู้หาผลประโยชน์จากทรัพยากรกับชุมชนท้องถิ่นผู้ดูแลรักษาทรัพยากร ทำให้วิถีการใช้ประโยชน์และการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่น กำลังถูกบั่นทอนจากกระบวนการทางกฎหมายและกระบวนการ

ยุติธรรม ซึ่งสามารถนำไปสู่การล่มสลายทางสังคมชุมชนท้องถิ่นและสร้างปัญหาใหม่ให้กับสังคมได้ กระบวนการพิจารณาคดีความที่ดินป่าไม้จึงควรมีบริบททางสังคมและนโยบายที่กว้างขวางและครอบคลุมกว่าประเด็นข้อกฎหมายป่าไม้ที่ดิน

3. หากพิจารณาจากคำวินิจฉัยพิพากษา ในหลายคดีผู้พิจารณายึดโยงกับหลักแห่งกรรมสิทธิ์ที่ดินรัฐ ในขณะที่อีกหลายคดี ผู้พิจารณากลับให้คุณค่ากับวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น ถึงแม้ชุมชนจะตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ที่ถูกประกาศให้เป็นที่ดินรัฐ หากผู้พิจารณาหลายท่านได้ยอมรับในสิทธิทางวัฒนธรรม และการสมควรดำรงอยู่ต่อไปของชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่เหล่านั้น จากการศึกษาคดีที่ดินป่าไม้หลายคดีจึงพบว่า คำตัดสินของผู้พิจารณาคดีที่ดินป่าไม้ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชนเหล่านี้ ยังไม่เป็นบรรทัดฐานที่มั่นคงได้ องค์การยุติธรรมจึงควรเปิดพื้นที่สำหรับการอภิปรายในประเด็นหลักสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ เพื่อให้การดำรงถิ่นฐานของชุมชนท้องถิ่นต่างๆ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ได้รับการอภิปรายในวงกว้างและในวงการยุติธรรม การสอบสวน การสืบพยาน การวินิจฉัยพิจารณาคดี การทำงานของบุคลากรในองค์การยุติธรรมทุกระดับ ควรจะต้องตระหนักให้มากขึ้นในคุณค่าและความหมายของสิทธิชุมชนของคนท้องถิ่น โดยไม่ถูกบดบังจากมายาคติที่ว่า กฎหมายและเจ้าหน้าที่รัฐเท่านั้นที่กระทำการได้ถูกต้อง หรือทัศนคติด้านลบที่มองว่าคนจนคือผู้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อที่จะจรรโลงความเป็นธรรมในสังคมและยกระดับหลักสิทธิชุมชน กระบวนการยุติธรรมจึงควรหิบบยกประเด็นสิทธิชุมชน ว่าด้วยเรื่องประวัติการตั้งถิ่นฐานของชุมชน การทำมาหากินตามสิทธิทางธรรมชาติ การใช้ประโยชน์และการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติขององค์กรชุมชน และนโยบายและหลักการอันชอบธรรมที่คนจนควรได้รับสิทธิในการจัดสรรที่ดินทำกิน มาบรรจุไว้ในการดำเนินการตามขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมทุกขั้นตอน
4. ผู้พิจารณาควรนำบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญมาใช้ประกอบการพิจารณาหรือตั้งประเด็นการพิจารณาควบคู่ไปกับกฎหมายที่ดินป่าไม้ที่เป็นอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบัญญัติที่ว่าด้วย สิทธิการทำกิน สิทธิในการอยู่อาศัย สิทธิในการดำรงชีพและเผ่าพันธุ์ สิทธิในการรวมกลุ่ม สิทธิทางวัฒนธรรม และสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ อันให้สิทธิกับคนชุมชนท้องถิ่นในการดำรงวิถีชีวิตตามธรรมเนียมปฏิบัติของคนท้องถิ่นนั้นๆ การบังคับใช้กฎหมายป่าไม้ที่ดิน ที่มีข้อห้ามในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ จึงต้องใช้กับบุคคลทั่วไป ไม่ใช่拿來ใช้กับคนท้องถิ่นอันมีสิทธิที่ได้รับคุ้มครองอยู่ในรัฐธรรมนูญ ถึงแม้สิทธิชุมชนจะยังไม่มีบทบัญญัติในกฎหมายลูกดังเช่นกฎหมาย

ที่ดินและป่าไม้ หากแนวทางสิทธิชุมชน เป็นแนวทางนโยบายและแนวทางแห่งการแก้ไขปัญหาที่ดินป่าไม้ ที่ได้รับการยอมรับในปัจจุบันและเป็นทิศทางของสังคมในอนาคต ทั้งนี้เพื่อจรรโลงไว้ซึ่งความยุติธรรมต่อสังคมชุมชนท้องถิ่นและนำไปสู่การจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่สมดุลและยั่งยืน

5. ในกระบวนการยุติธรรม คุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ควรมีเสมอภาคกัน ศาลควรอนุโลมให้หลักแห่งการปล่อยตัวชั่วคราวด้วยหลักประกันจากบุคคลอย่างชาวบ้านในหมู่บ้านด้วยตนเองให้สามารถกระทำได้ และหลักในการรับฟังข้อเท็จจริงจากชาวบ้าน ฟังควรมีน้ำหนักและคุณค่าเสมอเท่าเทียมกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ถึงแม้เจ้าหน้าที่ภาครัฐจะไม่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับการฟ้องร้องดำเนินคดีกับชาวบ้าน แต่คุณค่าและความหมายของชุมชนท้องถิ่นที่จรรโลงทรัพยากรธรรมชาติ ณ ท้องถิ่นต่างๆ มายาวนาน ไม่ควรถูกบิดเบือนด้วยมายาคติของสังคมและทัศนคติของผู้พิจารณา
6. หลักในการต่อสู้คดีความต่อศาลควรเปิดให้มีได้อย่างเต็มที่ ทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ในทุกระดับชั้นของศาล การต่อสู้ในทางคดีไม่ควรถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขทางกฎหมาย ที่ว่าด้วยอัตราโทษจำนวนโทษที่ลงของศาล ทั้งนี้เพื่อพัฒนาไปสู่กระบวนการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย ให้สอดคล้องมากขึ้นกับสภาพของสังคม และแนวนโยบายการแก้ไขปัญหาที่ดินของรัฐบาล
7. คดีความป่าไม้ที่ดิน ที่มีเกษตรกรยากจนจำนวนมากและผู้ต้องหาและมีคดีพิพาทกับหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลรักษาที่ดินสาธารณะประโยชน์อยู่ คดีเหล่านี้เกี่ยวเนื่องกับประโยชน์ในทางสาธารณะ และการใช้สิทธิของชุมชนตามรัฐธรรมนูญ อีกทั้งเกี่ยวพันอย่างมากกับความไม่ชัดเจน ณ ปัจจุบันในแนวนโยบายแห่งรัฐและแนวทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในสังคม คดีที่ดินป่าไม้จึงควรถูกแยกออกจากคดีอาญาที่มีอาชญากรเป็นผู้ต้องหา หากสมควรได้รับการวินิจฉัยพิจารณาเป็นคดีพิเศษที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางนโยบายและประโยชน์ในทางสาธารณะ เนื่องด้วยหากพิจารณากันตามความเป็นจริงแล้ว เกษตรกรยากจนที่ถูกดำเนินคดีเหล่านี้เพียงต้องการได้รับการจัดสรรที่ดินทำกิน ตามสิทธิที่พึงมีของการเป็นพลเมือง และเมื่อพิจารณากันถึงที่สุด คงปฏิเสธไม่ได้ว่าหน่วยงานภาครัฐนั่นเอง คือผู้ที่ต้องมีหน้าที่ในการจัดสรรที่ดินทำกินให้กับราษฎร ที่สำคัญทิศทางการวินิจฉัยพิจารณาคดีที่ดินป่าไม้ จะส่งผลเกี่ยวเนื่องกับการดำรงรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ อันได้รับการยอมรับกันในวงกว้างว่าชุมชน ณ ท้องถิ่นต่างๆ คือผู้ที่ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้ได้อย่างเป็นจริง ในสัดส่วนที่มากกว่าเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน

และสมดุล คดีพิพาทที่ดินป่าไม้จึงสมควรถูกพิจารณาเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ในทาง
สาธารณะ

บรรณานุกรม

- จุฑารัตน์ บางยี่ขัน และสนธิ์ บางยี่ขัน การเมืองและการจัดที่ดิน.พิมพ์ครั้งที่ 7 .กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2530
- บุรินทร์ โชคเกิด รวมกฎหมายป่าไม้.กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์นิติบรรณการ 2538
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี ภูมิปัญญานิเวศวิทยาชนพื้นเมือง: ศึกษาศรณิชุมชนกะเหรี่ยงในป่าทุ่งใหญ่นเรศวร นนทบุรี:สำนักพิมพ์โลกดุษฎีภาพ 2539
- ไพสิฐ พาณิชนย์กุล “ชุมชนกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้:กฎหมายและประเพณีท้องถิ่น”ใน อานันท์ กาญจนพันธุ์ (บก) พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากรกระบวนทัศน์และนโยบาย กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2543 หน้า 303-363
- มูลนิธิสถาบันที่ดิน รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์:โครงการศึกษาการถือครองและใช้ประโยชน์ที่ดินและมาตรการทางเศรษฐศาสตร์และกฎหมาย เพื่อให้การใช้ประโยชน์ที่ดินเกิดประโยชน์สูงสุด.กรุงเทพฯ:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) 2544
- ยศ สันติสมบัติ ป่าชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เล่ม 3.ใน ป่าชุมชนในประเทศไทย:แนวทางการพัฒนา เสน่ห์ จามริก,ยศ สันติสมบัติ บรรณาธิการ.กรุงเทพฯ สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา 2536 ในคำนำ หน้า 11-18
- วรวจน์ วิศรุตพิชญ์ สิทธิและเสรีภาพ (เอกสารอัดสำเนา) 10 มิถุนายน 2551
- วิษณุ เครืองาม กฎหมายรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์ 2523
- ศยามล ไกยูรวงศ์ ปัญหาทางกฎหมายและนโยบายของการใช้อำนาจอรัฐที่เกี่ยวกับการจัดการที่ดินในเขตป่า, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2538
- แสง บุญเฉลิมวิภาส ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา 2543
- สรารุณ เบญจกุล จากบทความ “ความยุติธรรมที่เป็นอิสระ” ในมติชนออนไลน์ เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2553
- หยุด แสงอุทัย การศึกษาวิชากฎหมาย. กรุงเทพฯ: หจก. รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์ 2537
- อมร รักษาสัตย์ รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน พร้อมบทวิจารณ์.พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: บริษัทด้านสุทธากา รพิมพ์ จำกัด 2543
- อานันท์ กาญจนพันธุ์ สิทธิในการเข้าถึงทรัพยากร สถานภาพการศึกษาเกี่ยวกับวิถีคิด”ใน อานันท์ กาญจนพันธุ์ (บก) พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากรกระบวนทัศน์และนโยบาย กรุงเทพฯ:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2543 หน้า 27-90

เอกสารอื่น

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ร่าง)แผนแม่บทการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ของชาติ เอกสารเสนอ
ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ"จัดการทำแผนแม่บทการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ของชาติ" ณ โรงแรมมารวย
การ์เด็น กรุงเทพฯ วันที่ 21-22 มิถุนายน 2546

กฎกระทรวง ฉบับที่ 43 (2537) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497
ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกัน
ในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2548

ความเห็นคณะกรรมการกฤษฎีกา(ที่ประชุมใหญ่กรรมการร่างกฎหมาย) เรื่องเสร็จที่ 294/2534การใช้บังคับ
กฎหมายว่าด้วยป่าไม้ในบริเวณที่ดินซึ่งมีพระราชกฤษฎีกาหวงห้ามเพื่อประโยชน์ในราชการของ
กระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ

คำร้องให้พิจารณาวินิจฉัย เรื่องพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504 มาตรา 6 ละเมิดสิทธิมนุษยชนและ
ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 66 และมาตรา 67 ระหว่าง
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กับกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฉบับลงวันที่ 29
กันยายน 2551

ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องกำหนดปริมาณของป่าหวงห้ามที่ให้ค้าหรือมีไว้ในครอบครองเพื่อ
การค้าหรือมีไว้ในครอบครองเพื่อใช้สอยในครัวเรือนแห่งตนได้โดยไม่ต้องรับอนุญาตจากพนักงาน
เจ้าหน้าที่ ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ประกาศ ณ วันที่ 22 มกราคม 2531 พลเอก
หาญ สีนานนท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และบัญชีท้ายประกาศกระทรวง
หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร 0205/8115 ฉบับลงวันที่ 10 กรกฎาคม 2541 เรื่องการแก้ไข
ปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้

เอกสารประกอบการพิจารณา ตามมติคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ ครั้งที่ 3/2541 เมื่อวันที่ 10
มิถุนายน 2541 เรื่องการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้

เอกสารรายงานการประชุมคณะกรรมการสิทธิในการจัดการที่ดินและป่าร่วมกับจังหวัดเพชรบูรณ์และ
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินของราษฎร ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูผาแดง จังหวัด
เพชรบูรณ์ วันที่ 15 สิงหาคม 2548 ณ ห้องประชุมศาลากลางจังหวัดเพชรบูรณ์

เอกสารคำพิพากษา

คำพิพากษาศาลจังหวัดนครราชสีมา คดีดำที่ 340-341/2538แดงที่ 1794-1795/2546

คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 3 คดีดำที่ 4322-4323/2546 คดีแดงที่ 2479-2480/2549

คำพิพากษาศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา คดีดำที่ 1881/2538 คดีแดงที่ 1837/2545

คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 2 คดีดำที่ 2552/2545 คดีแดงที่ 2977/2546

คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีสิ่งแวดล้อม ที่ 8109/2551

คำพิพากษาศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ คดีดำที่ 3163,4132/2543 คดีแดงที่ 3693,3697/2549

คำพิพากษาศาลจังหวัดหล่มสัก คดีดำที่ 831/2548 คดีแดงที่ 349/2550

คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 6 แผนกคดีสิ่งแวดล้อม คดีดำที่ สว.84/2550 คดีแดงที่ 795/2553

คำพิพากษาศาลจังหวัดหล่มสัก คดีดำที่ 397/2549 คดีแดงที่ 490/2550

คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 6 คดีดำที่ สว.107/2550 คดีแดงที่ 768/2551

คำพิพากษาศาลจังหวัดหล่มสัก คดีดำที่ 399/2549 คดีแดงที่ 448/2550

คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 6 คดีดำที่ สว.106/2550 คดีแดงที่ 814/2551

คำพิพากษาศาลจังหวัดแม่ฮ่องเมือง คดีดำที่ 426/2547 คดีแดงที่ 60/2548

คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 5 คดีดำ 1251/2548 คดีแดง 2004/2548

คำพิพากษาศาลจังหวัดทองผาภูมิ คดีดำที่ 311/2551 คดีแดงที่ 230/2552

คำพิพากษาศาลจังหวัดตรัง คดีดำที่ 2629/2550 คดีแดงที่ 3551/2551

คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 9 คดีดำที่ สว.33/2552 คดีแดงที่ 2491/2552

คำพิพากษาศาลจังหวัดเชียงใหม่ คดีดำที่ 3489,2491,3495,3496,3497,3498/2547 คดีแดงที่ 1442-1447/2551

คำพิพากษาศาลจังหวัดตรัง คดีดำที่ 1008/2549 คดีแดงที่ 1188/2549

คำพิพากษาศาลจังหวัดหล่มสัก คดีดำที่ 673/2552 คดีแดงที่ 789/2552

คำพิพากษาศาลจังหวัดตรัง คดีดำที่ 3064/2551 คดีแดงที่ 198/2552

คำพิพากษาศาลจังหวัดภูเขียว คดีดำที่ 653/2552 คดีแดงที่ 329/2553

เว็บไซต์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4431/2550 <http://deka2007.supremecourt.or.th/deka/.../printlaw.jsp> (วันที่ค้น

ข้อมูล: 5 พฤษภาคม 2554)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1220/2515 <http://deka2007.supremecourt.or.th/deka/.../docdetail.jsp>(วันที่ค้น

ข้อมูล: 5 พฤษภาคม 2554)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 303/2539 [http://deka2007.supremecourt.or.th/deka/.../ docdetail.jsp](http://deka2007.supremecourt.or.th/deka/.../docdetail.jsp)(วันที่ค้น

ข้อมูล: 5 พฤษภาคม 2554)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2087/2539 <http://deka2007.supremecourt.or.th/deka/.../ docdetail.jsp>(วันที่ค้น

ข้อมูล: 5 พฤษภาคม 2554)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2782/2539 <http://deka2007.supremecourt.or.th/deka/.../ docdetail.jsp>(วันที่ค้น

ข้อมูล: 5 พฤษภาคม 2554)

ภาคผนวก

คดีความสมาชิกเครือข่ายปฏิรูปที่ดินแห่งประเทศไทย

คดีความเครือข่ายปฏิรูปที่ดินแห่งประเทศไทย

ข้อมูลคดีอาญา เครือข่ายปฏิรูปที่ดินแห่งประเทศไทย

ลำดับคดี/ หมายเลขคดี	ชื่อชุมชน	ประเภทคดี (อาญา)	จำนวนผู้ถูก คดี	รายชื่อผู้ถูกคดี	สถานการณ์ ปัจจุบัน
ภาคอีสาน					
1/คดีหมายเลข ดำที่ 831 / 2548	ชุมชนห้วย กลทา ตำบลปาก ช่อง อำเภอ หล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์	คดีอาญา ข้อหา ร่วมกันยึด, ครอบครองที่ดิน,แผ้ว ถาง,ทำอันตราย ต้นไม้ ปลูกสิ่งหนึ่งสิ่ง ใดในเขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่าโดยไม่ได้รับ อนุญาติจากพนักงาน เจ้าหน้าที่,ร่วมกัน สร้าง,แผ้วถาง,หรือ ทำด้วยประการใดๆ อันเป็นการทำลายป่า หรือเข้ายึด	11	1.นางมณีรัตน์ คำเบา 2.นายอ่อน คำพิมพ์ 3.นายมานพ หาญคำ 4.นางแหวน คำพิมพ์ 5. นายองอาจ คำพิมพ์ 6..นายบุญสง คำพิมพ์ 7..นางขวัญหล้า สายคำตั้ง 8.นางเดือนเพ็ญ พรหม สวัสดิ์ 9.นางโสภา บุตรโธสง 10.นางสาวสมรักษ์ รูปขาว 11.นางสนธยา มิ่งขวัญ	จำเลยอยู่ระหว่าง การทำเรื่องฎีกา

		ครอบครองป่าเพื่อ ตนเองหรือเพื่อผู้อื่น โดยผิดกฎหมาย			
2/คดีหมายเลข ดำที่ 4206/51	บ้านโคก หนองสิม ตำบลบัว แดง อำเภอ ปทุมรัตต์ จังหวัด ร้อยเอ็ด	คดีอาญา ข้อหา ร่วมกันยึดถือครอง ที่ดินปลูกสร้างสิ่งหนึ่ง สิ่งใด ในเขตรักษา พันธุ์สัตว์ป่า และ ยึดถือครอบครองป่า เพื่อตนเองหรือผู้อื่น โดยผิดกฎหมาย	2	1.นายสุภาพ กาสิ่งห์ 2.นายยุทธพล กาสิ่งห์	จำนำคดี ชั่วคราว
3/คดีหมายเลข แดงที่ 533/2550	ชุมชนห้วย ระหงส์ ตำบลปาก ช่อง อำเภอ หล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์	คดีอาญา ข้อหาทำไม้ หรืออันตรายเป็น ประการใดๆ แก่ไม้หวง ห้าม โดยไม่ได้รับ อนุญาติ, ยึดถือ ครอบครองอยู่อาศัย ในที่ดิน ก่อสร้างแล้ว ถางทำไม้ เก็บของป่า	2	1.นายดาวเรือง เหง้ามา 2.นางสำลี จันทร์เกิน	โจทก์ยื่นอุทธรณ์

		หรือกระทำด้วย ประการใดๆ อันเป็น การเสียสภาพป่า สงวน, รับด้วยประการ ใดๆ ซ่อนเร้นหรือ จำหน่าย หรือนำพา ไปเสียให้พ้น ซึ่งไม้ หรือของป่าหรือรู้อยู่ ว่าไม้หรือของป่าที่ ได้มา โดยการกระทำ ความผิด, ร่วมกันมีไม้ หวงห้ามอันเป็นต้น หรือท่อนเกินกว่า 20 ท่อนโดยไม่ได้รับ อนุญาติ และร่วมกัน ยึดถือครอบครอง ที่ดินหรือปลูกหรือก่น สร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใด แผ้วถางเผาหรือ			
--	--	--	--	--	--

		ทำลายต้นไม้หรือ พฤษชาติอื่นๆโดย ไม่ได้รับอนุญาต			
4/คดีหมายเลข แดงที่ 814/2551	ชุมชนห้วย ระหงส์ ตำบลปาก ช่อง อำเภอ หล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์	คดีอาญา ข้อหา ร่วมกันยึดถือ ครอบครองที่ดิน แฝว ถาง เมาหรือทำลาย ต้นไม้หรือพฤษชาติ ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ ป่า โดยไม่ได้รับ อนุญาต และเข้า ยึดถือครอบครองป่า เพื่อตนเองหรือผู้อื่น	1	นายบุญธรรม นวนทอง	จำเลยอยู่ระหว่าง การทำเรื่องฎีกา
5/คดีหมายเลข ดำที่ 833 /2548	ชุมชนห้วย กลทา ตำบลปาก ช่อง อำเภอ หล่มสัก	คดีอาญา ข้อหา ร่วมกันใช้หรือยุยง ส่งเสริมผู้อื่นและ ร่วมกันขัดขวางการ ปฏิบัติงานของเจ้า พนักงานหรือผู้ต้อง	4	1.นายละมัย ดวงดารา 2.นายสิทธิศักดิ์ สมิงนาง 3.นายอนุศักดิ์ แก้วนรินทร์ 4.นายอดิศักดิ์ ใจหาญ	อยู่ระหว่าง กระบวนการ พิจารณาของศาล ชั้นต้น

	<p>จังหวัด เพชรบูรณ์</p>	<p>ช่วยเหลือเจ้า พนักงานตาม กฎหมายในการ ปฏิบัติการตามหน้าที่ และร่วมกันกระทำ การกีด ขวางทาง สาธารณะจนอาจเป็น อุปสรรคต่อความ ปลอดภัยหรือความ สะดวกในการจราจร โดยกระทำด้วย วิธีการใด ๆ ก็ตาม โดยไม่ได้รับอนุญาต อันเป็นการฝ่าฝืน กฎหมายและเป็นการ กระทำที่ไม่จำเป็น คดีอาญา ข้อหา ร่วมกันยึดถือ ครอบครองที่ดิน แ้ว</p>			
--	------------------------------	--	--	--	--

		ถาง เผาหรือทำลาย ต้นไม้หรือพฤษชาติ ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ ป่า โดยไม่ได้รับ อนุญาติ และเข้า ยึดถือครอบครองป่า เพื่อตนเองหรือผู้อื่น			
ภาคใต้(สุราษฎร์ธานี)					
6/คดีหมายเลข ดำที่ 192,2131/2553	สันติ พัฒนา(สุ ราษฎร์ ธานี)	ฟ้องข้อหา ร่วมกัน บุกรุกอสังหาริมทรัพย์ ของผู้อื่น	9	นายมนัส กลับชัย กับพวก 9 คน	
7/คดีหมายเลข ดำที่ 2563/2552	น้ำแดง (สุ ราษฎร์ ธานี)	คดีอาญา ร่วมกันบุกรุก อสังหาริมทรัพย์ ของผู้อื่น	11	นายสมพาส ลิกขชัย กับพวก 11 คน จำเลย (นาย สมพาส ลิกขชัย ,นางอุไร สุขกาย, นายมานะ กาวดี , นายทวีพร สูดวิสัย, นายหริ โดยหนอน,นายประสานวร หมื่นหนู, นายณรงค์ เนียมขำ)	
ภาคเหนือ					
8/หมายเลขดำที่ ..1770/2551	แม่อมกิ จังหวัด	คดีอาญา ข้อหาบุกรุก ก่นสร้าง แผ้วถาง	1	นางหน่อเสมี่ยม เวียงวิเศษ	โจทก์อุทธรณ์

เลขคดีแดงที่ 1737/2551	ตาก				
9/คดีหมายเลข ดำที่ ..1771/2551 เลขคดีแดงที่ 1738/2551	แม่ฮ่อง มกิ จังหวัด ตาก	คดีอาญา ข้อหาบุ กรุก ก่อสร้าง แผ้วถาง	1	นายดีแปะโพ หรือนายดีแปะโป	โจทก์อุทธรณ์
10/หมายเลขคดี ..2532/2552	บ้านสัน ต๊ำ ตำบลสัน ต๊ำ อำเภอ บ้านโฮ้ง จังหวัด ลำพูน	คดีอาญา ข้อหาบุกรุก	2	1.นายนิกรหรือนัน พงศ์จันตา 2.นายวรรณ บังคมเนตร	อยู่ระหว่าง กระบวนการ พิจารณาของศาล ชั้นต้น
11/หมายเลขคดี ดำ 1369/2546 หมายเลขคดี แดง 1845/2549	บ้านหนอง เขียด ตำบล หนองปลา	คดีอาญา ข้อหาบุ กรุก	1	นายมารุต ทองก้อน	อยู่ระหว่างศาล ฎีกา

	สวาย อำเภอ บ้านโฮ่ง จังหวัด ลำพูน				
12/หมายเลขคดี ดำ 1424/2545 หมายเลขคดี แดง 1947/2547	บ้านดง ขี้เหล็ก หมู่ ที่ 5 ตำบล ศรีเตี้ย อำเภอ บ้านโฮ่ง จังหวัด ลำพูน	คดีอาญา ข้อหาบุกรุก	2	นายสุพิณทร์ วงศ์บุญมา กับพวก รวม 2 คน	อยู่ระหว่างการ บังคับคดี
13/หมายเลขคดี ดำ 1169/2546 หมายเลขคดี แดง 418/2549	ตำบลศรี เตี้ย อำเภอ บ้านโฮ่ง จังหวัด ลำพูน	คดีอาญา ข้อหาบุกรุก		นายจันทร์ แก้วทิพย์	อยู่ระหว่าง กระบวนการศาล อุทธรณ์
14/หมายเลขคดี	บ้านไร่ดง	คดีอาญา ข้อหาบุกรุก	16	นายรังสรรค์ แสนสองแคว กับพวกรวม 16 คน	อยู่ระหว่างการทำ

<p>ดำ 1376/2546 หมายเลขคดี แดง 2618/2549</p>	<p>ตำบลน้ำ ดิบ อำเภอ ป่าซาง จังหวัด ลำพูน</p>	<p>รุก</p>			<p>เรื่องฎีกา</p>
<p>15/หมายเลขคดี ดำ 1379/2546 หมายเลขคดี แดง 2627/2549</p>	<p>บ้านท่า หลุก หมู่ที่ 4 ตำบล หนองล่อง กิ่งอำเภอ เวียงหนอง ล่อง จังหวัด ลำพูน</p>	<p>คดีอาญา ข้อหาบุกรุก รุก</p>	<p>18</p>	<p>นายเชาวฤทธิ์ เจริญผิว กับพวกรวม 19 คน(เสียชีวิตไป1 คน)</p>	<p>อยู่ระหว่างอุทธรณ์ คำสั่งไม่รับฎีกา ศาลฎีกา</p>
<p>16/หมายเลขคดี ดำ 1531/2545 หมายเลขคดี แดง 2699/2549</p>	<p>บ้านพระ บาท ตำบล หนองล่อง กิ่งอำเภอ</p>	<p>คดีอาญา ข้อหาบุกรุก รุก</p>	<p>3</p>	<p>นายสืบสกุล กิจนุกรณ์ กับพวกรวม 3 คน</p>	<p>อยู่ระหว่างฎีกา</p>

	เวียงหนอง ล่อง จังหวัด ลำพูน				
17/หมายเลขคดี ดำ 1710/2546 หมายเลขคดี แดง 1444/2549	บ้านท่ากอ ม่วง หมู่ที่ 3 ตำบล หนองปลา สวาย อำเภอ บ้านโฮ่ง จังหวัด ลำพูน	คดีอาญา ช้อหานุก รุก	3	ดวงจันทร์ คำมามูลกับพวกรวม 4 คน จำเลย(เสียชีวิตไป1 คน)	อยู่ระหว่างการรอ อุทธรณ์
18/หมายเลขคดี ดำ 1380/2546 หมายเลขคดี แดง 2717/2549	บ้านหนอง เขียด หมู่ ตำบล หนองปลา สวาย อำเภอ	คดีอาญา ช้อหานุก รุก	5	นายอินตา สุขระแหง กับพวกรวม5คน	อยู่ระหว่างโจทก์ฎี กา

	บ้านโฮ่ง จังหวัด ลำพูน				
19/หมายเลขคดี ดำ 1353/2540 หมายเลขคดี แดง 1816/2541	บ้านแพะ ใต้ หมู่ที่ 7 ตำบล หนองล่อง กิ่งอำเภอ เวียงหนอง ล่อง (อำเภอป่า ซาง) จังหวัด ลำพูน	คดีอาญา ข้อหาบุกรุก	10	นายสุแก้ว ฟุ้งฟู กับพวกรวม 10	อยู่ระหว่างโจทก์ฎีกา
20/หมายเลขคดี ดำ 684/2538- หมายเลขคดี แดง 1532/2538	บ้านศรีเตี้ย หมู่ที่ 3 ตำบลศรี เตี้ย อำเภอ บ้านโฮ่ง	คดีอาญา ข้อหาบุกรุก	20	นายอินสม โยปันเตี้ย กับพวก รวม 21 คน(เสียชีวิตไป1 คน)	อยู่ระหว่างการอุทธรณ์ของโจทก์

	จังหวัด ลำพูน				
21/หมายเลขคดี ดำ 1709/2545 หมายเลขคดี แดง 2445/2549	บ้านท่ากอ ม่วง หมู่ที่ 3 ตำบล หนองปลา สวาย อำเภอ บ้านโฮ่ง จังหวัด ลำพูน	คดีอาญา ข้อหาบุกรุก	1	นายดวงจันทร์ คำมามูล	อยู่ระหว่างจำเลย ทำเรื่องฎีกา
22/หมายเลขคดี ดำ 1129- 1146/2545 หมายเลขคดี แดง 2096/2548	บ้านแพะ ใต้ หมู่ที่ 7 ตำบล หนองล่อง กิ่งอำเภอ เวียงหนอง ล่อง จังหวัด	คดีอาญา ข้อหาบุกรุก	10	นายสุแก้ว ฟุ้งฟู กับพวกรวม 10 คน	อยู่ระหว่างรอการ พิจารณาของศาล อุทธรณ์

	ลำพูน				
23/หมายเลขคดี ดำ 1357/2546 หมายเลขคดี แดง 1415/254	บ้านแพะ ใต้ หมู่ที่ 7 ตำบล หนองล่อง กิ่งอำเภอ เวียงหนอง ล่อง (อำเภอป่า ซาง) จังหวัด ลำพูน	คดีอาญา ข้อหาบุกรุก	10	นายสุแก้ว ฟุ้งฟู กับพวกรวม 10 คน	คดี อยู่ระหว่าง อุทธรณ์
24/หมายเลขคดี ดำ 1356/2540 หมายเลขคดี แดง 1579/2541	บ้านแพะ ใต้ หมู่ที่ 7 ตำบล หนองล่อง กิ่งอำเภอ เวียงหนอง ล่อง	คดีอาญา ข้อหาบุกรุก	10	นายสุแก้ว ฟุ้งฟู กับพวกรวม 10 คน	คดี อยู่ระหว่าง อุทธรณ์

	(อำเภอป่า ช้าง) จังหวัด ลำพูน				
สรุป จำนวนผู้ถูกคดีอาญาของเครือข่ายปฏิรูปที่ดินแห่งประเทศไทยมีทั้งหมด 24 คดี 154 คน					
ลำดับคดี/ หมายเลขคดี	ชื่อชุมชน	ประเภทคดี (แพ่ง)	จำนวนผู้ถูก คดี/คน	รายชื่อผู้ถูกคดี	สถานการณ์ ปัจจุบัน
ภาคอีสาน					
1/คดีหมายเลข แดงที่ 329/2553	ตำบลทุ่ง พระ อำเภอ คอนสาร จังหวัด ชัยภูมิ	คดีแพ่ง ข้อหาขับไล่	31	1. นายนิด ต่อทูน 2. นายเสียน เทียมเวียง 3. นายญวนตรี รังรา 4. นายสมาน บานตา 5. นางบัวลา อินอิม 6. นางสาวบัวลัย โยธาธรรม 7. นางปางทอง บานตา 8. นางสาวน้ำเนียง สายทองเถื่อน 9. นางสายทอง ต่อศิริ 10. นายวรกมล ทองดินอก 11. นาย อ่าง เดชบำรุง 12. นางละเอียด ชาญชัย 13. นายตา ปลื้มวงษ์ 14. นายหลิด พิทักษ์พงศ์ 15. นางสมสา ศิลา ศรี 16. นายเดือน ต่อชีวัน 17. นางวิสัย แสนสมบัติ 18. นายสมพร ต่อวิญญา 19. นายสะอาด นามผา 20. นาย ปราโมทย์ ผลภิญโญ 21. นางอรนุช ผลภิญโญ 22. นาย	จำเลยขอชะลอ การบังคับคดี

				ปุ่น พงษ์สุวรรณ 23. นายไสว จุลละนันท์ 24. นางยงต บุญญาชีพ 25. นายชิตชัย อินอิม 26. นางประภัสสร อิน อิม 27. นายวิชัย ประไพเมือง 28. นายเด่น คำแหล้ 29. นายเจียง แก้วแย้ม 30. นายแบน บุคตาสุข 31. นายเลิศ เดชประกอบ	
2/คดีหมายเลข ดำที่ 546/2553	ต.ทุ่งลุย ลาย อ. คอนสาร จ.ชัยภูมิ	คดีแพ่ง ข้อหาละเมิด เรียกค่าเสียหาย	1	นายรัตน์ หอมบุญ	ขณะนี้อยู่ระหว่าง จำเลยทำเรื่อง อุทธรณ์
3/คดีแดง หมายเลขที่ 791/2553	ต.ทุ่งลุย ลาย อ. คอนสาร จ.ชัยภูมิ	คดีแพ่ง เรียก ค่าเสียหาย	1	นายบุญส่ง ตรีศักดิ์	ขณะนี้อยู่ระหว่าง จำเลยทำเรื่อง อุทธรณ์
4/คดีหมายเลข ดำที่ 590/2553	ต.ทุ่งลุย ลาย อ. คอนสาร จ.ชัยภูมิ	คดีแพ่ง ข้อหาละเมิด เรียกค่าเสียหายฐาน ทำลายทำให้เสียหาย แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นของรัฐโดยมิ	1	นายพัต พิมพ์โนนทอง	ศาลชั้นต้น พิพากษาให้จำเลย มีความผิดขณะนี้ อยู่ระหว่างศาล พิมพ์คำพิพากษา (จำเลยเตรียมการ

		ขอด้วยกฎหมาย			อุทธรณ์ต่อศาล อุทธรณ์)
5/คดีหมายเลข แดงที่ 723/2546	บ้านโคกภู พระ ตำบล กุดแห่ อำเภอเลิง นกทา จ. ยโสธร	คดีแพ่ง ข้อหาขับไล่	1	นางถาวร ณะสิงห์	อยู่ระหว่าง กระบวนการ พิจารณาของศาล ฎีกา
6/คดีหมายเลข ดำที่77/2553	ชุมชนห้วย กลทา ตำบลปาก ช่อง อำเภอ หล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์	ให้ชำระค่าเสียหาย จากความผิดฐานทำ ให้เสื่อมสภาพเขต รักษาพันธุ์สัตว์ป่า	16	1.นางมณีรัตน์ คำเบา 2.นายอ่อน คำพิมพ์ 3.นายมานพ หาญคำ4.นางแหวน คำพิมพ์ 5.นายองอาจ คำพิมพ์6. นายบุญสง คำพิมพ์ 7.นางขวัญหล้า สายคำตั้ง8.นาง เดือนเพ็ญ พรหมสวัสดิ์ 9.นางโสภา บุตรโธสง10.นางสาว สมรักษ์ รูปขาว11.นางสนธยา มิ่งขวัญ 12.นางสาวมะลิ คำหมู่ 13.นางสาววันวิสา บุตรไทยสง 14.นายวินัย คำหมู่ 15.นางสาวบุญมา คำหมู่ 16.นายพรชัย บุตรไทยสง	ศาลจำหน่ายคดี ออกจากศาล ระบบชั่วคราว
ภาคใต้(สุราษฎร์ธานี)					
7/คดีหมายเลข ดำที่	สันติ พัฒนา	คดีแพ่ง ข้อหาขับไล่ เรียกค่าเสียหาย	3	1.ทนายทนายอรพิน วัชรเฉลิม 2.นายประดิษฐ์ ปานตู 3. นายวินัย นวนนุ่น	อยู่ระหว่าง กระบวนการ

1234/2551	สุราษฎร์ธานี	จำนวนห้าล้านเศษ			พิจารณาของศาลชั้นต้น
8/คดีหมายเลขดำที่ 230/2552	สันติพัฒนาสุราษฎร์ธานี	คดีแพ่ง ชับไล่ เรียกค่าเสียหาย จำนวนสิบล้านเศษ	9	1.นายมนัส กลับชัย 2.นายอรุณ เมฆจันทร์ฉิม 3. นายซ้อง ชันฤทธิ 4. นายถนอม นวนนุ่น 5. นายสนิท นวนนุ่น 6.นายเรียง ชันสิทธิ์ 7.,นายสถิต คำสุทธิ 8. นายสุเทพ ชันฤทธิ 9.ข้อมูลไม่ระบุชื่อ	อยู่ระหว่างกระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้น
9/. คดีหมายเลขดำที่ 136/2552	คลองไทรพัฒนาสุราษฎร์ธานี	คดีแพ่ง ชับไล่ เรียกค่าเสียหายจำนวน 8 แสนบาทเศษ		ทั้งหมด	อยู่ระหว่างกระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้น
สรุป จำนวนผู้ถูกคดีแพ่งของเครือข่ายปฏิรูปที่ดินแห่งประเทศไทยมีทั้งหมด 9 คดี 63 คน					
สรุป ดังนี้					
จำนวนผู้ถูกคดีอาญาของเครือข่ายปฏิรูปที่ดินแห่งประเทศไทยมีทั้งหมด 24 คดี 154 คน					
จำนวนผู้ถูกคดีแพ่งของเครือข่ายปฏิรูปที่ดินแห่งประเทศไทยมีทั้งหมด 9 คดี 63 คน					
รวม จำนวนผู้ถูกคดีอาญาและคดีแพ่งของเครือข่ายปฏิรูปที่ดินแห่งประเทศไทยมีทั้งหมด 33 คดี 223 คน					

ตารางสรุปข้อกำหนดที่ใช้ฟ้องร้องดำเนินคดีและการใช้อำนาจทางปกครอง

บทกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการฟ้องร้องคดีพิพาทด้านป่าไม้ – ที่ดิน

กรณีที่ดินในเขตป่า

1 . การฟ้องคดีอาญาฐานความผิด บุกรุก แ้วถาง พื้นที่ป่าไม้ ฯ

(ความผิดต่อพระราชบัญญัติป่าไม้ ความผิดต่อพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ ความผิดต่อพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ และ ความผิดต่อพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าแห่งชาติ)

พระราชบัญญัติ / ประมวลกฎหมาย	บทกำหนด ความผิด	บทกำหนดโทษ
พระราชบัญญัติ ป่าไม้ พ.ศ. 2484	มาตรา 54 ห้ามมิให้ผู้ใดก่อสร้าง แ้วถางหรือเผาป่าหรือกระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการทำลายป่าหรือเข้า	<p>มาตรา 72 ตรี ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 54 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ</p> <p>ในกรณีความผิดตามมาตรานี้ ถ้าได้กระทำเป็นเนื้อที่เกินยี่สิบห้าไร่ ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงสิบห้าปีและปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท</p> <p>ในกรณีที่คำพิพากษาชี้ขาดว่าบุคคลใดกระทำความผิดตามมาตรานี้ ถ้าปรากฏว่าบุคคลนั้นได้ยึดถือ</p>

	<p>ยึดถือหรือ ครอบครองป่าเพื่อ ตนเองหรือผู้อื่น เว้น แต่จะกระทำภายใน เขตที่ได้จำแนกไว้ เป็นประเภท เกษตรกรรมและ รัฐมนตรีได้ประกาศ ในราชกิจจานุ เบกษาหรือโดย ได้รับใบอนุญาต จากพนักงาน เจ้าหน้าที่ การขอ อนุญาตและการ อนุญาตให้เป็นไป ตามหลักเกณฑ์ และเงื่อนไขที่</p>	<p>ครอบครองป่าที่ตนได้กระทำความผิด ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำความผิด คนงาน ผู้รับจ้าง ผู้แทน และบริวารของ ผู้กระทำความผิดออกไปจากป่านั้นได้ด้วย</p>
--	---	--

	<p>กำหนดใน กฎกระทรวง</p> <p>มาตรา 55 ผู้ใด ครอบครองป่าที่ได้ ถูกแผ้วถางโดยฝ่า ฝืนต่อบทบัญญัติ แห่งมาตราก่อน ให้ สันนิษฐานไว้ก่อน ว่าบุคคลนั้นเป็นผู้ แผ้วถางป่านั้น</p>	
<p>พระราชบัญญัติ อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504</p>	<p>มาตรา 16 ภายในเขตอุทยาน แห่งชาติ ห้ามมิให้</p>	<p>มาตรา 24 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 16(1) (2) (3) (4) หรือ (5) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ</p>

	<p>บุคคลใด</p> <p>(1) ยึดถือหรือครอบครองที่ดินรวมตลอดถึง กั้นสร้าง แผ้วถางหรือเผาป่า</p>	
<p>พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507</p>	<p>มาตรา 14 ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ห้ามมิให้บุคคลใดยึดถือครอบครองทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในที่ดิน ก่อสร้าง แผ้วถาง</p>	<p>มาตรา 31 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 14 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงห้าปีและปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงห้าหมื่นบาท</p> <p>ในกรณีความผิดตามมาตรา 14 นี้ ถ้าได้กระทำเป็นเนื้อที่เกินยี่สิบห้าไร่ หรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่</p> <p>(1) ไม้สัก ไม้ยาง ไม้สนเขา หรือไม้หวงห้ามประเภท ข. ตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ หรือ</p> <p>(2) ไม้อื่นเป็นต้นหรือเป็นท่อนอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสองอย่างรวมกันเกินยี่สิบต้น หรือท่อนหรือรวมปริมาตรไม้เกินสี่ลูกบาศก์เมตร หรือ</p>

	<p>เผาป่า ทำไม้ เก็บ หาของป่า หรือ กระทำด้วยประการ ใดๆ อันเป็นการ เสื่อมเสียแก่สภาพ ป่าสงวนแห่งชาติ เว้นแต่</p> <p>(1) ทำไม้ หรือเก็บหาของป่า ตามมาตรา 15 เข้า ทำประโยชน์หรืออยู่ อาศัยตามมาตรา 16 มาตรา 16 ทวิ หรือมาตรา 16 ตริ กระทำการตาม มาตรา 17 ใช้</p>	<p>(3) ตันน้ำลำธาร</p> <p>ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงสิบห้าปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนห้าหมื่นบาท</p> <p>ในกรณีที่มีคำพิพากษาชี้ขาดว่าบุคคลใดกระทำความผิดตามมาตรา นี้ ถ้าปรากฏว่าบุคคลนั้นได้ ยึดถือหรือครอบครองที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำผิด คนงาน ผู้รับจ้าง ผู้แทน และบริวารของผู้กระทำผิด ออกจากเขตป่าสงวนแห่งชาติได้ด้วย</p> <p>(ความในมาตรา 31 แก้ไขโดยมาตรา 3 แห่งพ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2522 (รก. 2522/64 /14พ.))</p>
--	---	---

	<p>ประโยชน์ตาม มาตรา 18 หรือ กระทำการตาม มาตรา 19 หรือ มาตรา 20</p> <p>(2) ทำไม้ หวงห้ามหรือเก็บหา ของป่าหวงห้าม ตามกฎหมายว่า ด้วยป่าไม้</p> <p>(ความใน มาตรา 14 แก้ไข โดยมาตรา 4 แห่ง พ.ร.บ. ป่าสงวน แห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2528 (รก. 2528/124 /1 พ.))</p>	
--	--	--

<p>พระราชบัญญัติ สงวนและ คุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535</p>	<p>มาตรา 38 ใน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ ป่าห้ามมิให้ผู้ใด ยึดถือหรือ ครอบครองที่ดิน หรือปลูกหรือ ก่อสร้างสิ่งหนึ่งสิ่ง ใด หรือตัด โค่นแผ้ว ถาง เผาหรือทำลาย ต้นไม้ หรือ พฤษชาติอื่น หรือ ขุดหาแร่ ดิน หิน หรือเลียงสัตว์หรือ ปล่อยสัตว์หรือสัตว์ ป่าหรือ</p>	<p>มาตรา 54 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 38 หรือมาตรา 42 วรรคสอง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ</p> <p>ในกรณีที่ศาลพิพากษาว่าผู้ใดกระทำความผิดตามมาตรา 38 ถ้าปรากฏว่าผู้นั้นได้ยึดถือครอบครอง ทำประโยชน์ หรืออยู่อาศัยในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่ตนได้กระทำความผิด ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำความผิด คนงาน ผู้รับจ้าง ผู้แทน และบริวารของผู้กระทำความผิด ออกจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่านั้นได้</p>
--	--	---

	<p>เปลี่ยนแปลงทาง น้ำหรือทำให้น้ำใน ลำน้ำ ลำห้วย หนองบึง ท่วมทัน เหือดแห้ง เป็นพิษ หรือเป็นอันตรายต่อ สัตว์ป่า</p> <p>มาตรา 42 วรรคสอง เมื่อได้ มีประกาศของ รัฐมนตรีกำหนด เขตห้ามล่าสัตว์ป่า ชนิดหรือประเภทใด แล้ว ห้ามมิให้ผู้ใด กระทำการ ดังต่อไปนี้</p>	
--	--	--

	(3) ยึดถือ ครอบครองที่ดิน หรือตัดหรือโค่น แผ้วถาง เผา ทำลายต้นไม้ ...	
--	---	--

2. การฟ้องคดีแพ่งเรียกค่าเสียหาย ในฐานะความผิด บุกรุก ทำให้เสียหายซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

พระราชบัญญัติ / ประมวลกฎหมาย	บทกำหนดความผิด	บทกำหนดโทษ
พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษา คุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535	มาตรา 97 ผู้ใดกระทำหรือละเว้นการกระทำด้วย ประการใด โดยมีขอบด้วยกฎหมาย อันเป็นการทำลาย หรือทำให้สูญหายหรือเสียหายแก่ ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นของรัฐหรือเป็นสาธารณะ สมบัติของแผ่นดิน มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่าย ค่าเสียหายให้แก่รัฐตามมูลค่าทั้งหมดของ	จำนวนค่าเสียหายขึ้นอยู่กับการศึกษา ของศาล

	ทรัพย์สินหรือรวมชาติที่ถูกทำลาย สูญหาย หรือเสียหายไป นั้น ”	
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	มาตรา 420 ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคล อื่นโดยผิดกฎหมาย ให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิ อย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่า สินไหมทดแทนเพื่อการนั้น	

3. การใช้อำนาจทางปกครอง ออกคำสั่งให้ออกหรือระงับการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างที่ผิดต่อกฎหมายป่าไม้

พระราชบัญญัติ / ประมวลกฎหมาย	บทกำหนดฐานความผิด	บทกำหนดโทษ
พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507	มาตรา 25 เมื่อได้กำหนดป่าใดเป็นป่าสงวนแห่งชาติ และรัฐมนตรีได้แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมและ รักษาป่าสงวนแห่งชาตินั้นแล้ว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มี	

	<p>อำนาจ ดังต่อไปนี้</p> <p>(1) สั่งให้ผู้หนึ่งผู้ใดออกจากป่าสงวนแห่งชาติ หรือให้งดเว้นการกระทำใดๆ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ในกรณีที่มีข้อเท็จจริงปรากฏหรือเหตุอันควรสงสัยว่า มีการกระทำผิดตามพระราชบัญญัตินี้</p> <p>(2) สั่งเป็นหนังสือให้ผู้กระทำผิดต่อพระราชบัญญัตินี้ รื้อถอน แก้วไขหรือทำประการอื่นใดแก่สิ่งที่เป็นอันตราย หรือสิ่งที่ทำให้เสื่อมสภาพในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ภายในเวลาที่กำหนดให้</p> <p>(3) ยึด ทำลาย รื้อถอน แก้วไขหรือทำประการอื่นเมื่อผู้กระทำผิดไม่ปฏิบัติตาม (2) ไม่ปรากฏตัวผู้กระทำผิดหรือรู้ตัวผู้กระทำผิดแต่หาตัวไม่พบ</p> <p>ถ้าพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ปฏิบัติกรอย่างหนึ่งอย่างใดดังกล่าว และได้เสียค่าใช้จ่ายเพื่อการนั้น ให้ผู้กระทำผิดชดใช้หรือออกค่าใช้จ่ายนั้นทั้งหมด หรือให้</p>	
--	---	--

	<p>พนักงานเจ้าหน้าที่นำทรัพย์สินที่ยึดไว้ได้ออกขายทอดตลาดหรือขายโดยวิธีอื่นตามที่เห็นสมควร เพื่อชดใช้ค่าใช้จ่าายนั้น และให้นำความในมาตรา 1327 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับแก่เงินที่ได้จากการขายทรัพย์สินนั้นโดยอนุโลม</p> <p>(4) ดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดที่เห็นสมควรทั้งนี้เพื่อป้องกันหรือบรรเทาความเสียหายแก่ป่าสงวนแห่งชาติในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉิน</p>	
<p>พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504</p>	<p>มาตรา 21 ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจออกคำสั่งให้ผู้กระทำความผิดตามมาตรา 16 ออกจากเขตอุทยานแห่งชาติ หรืองดเว้นการกระทำใด ๆ ในเขตอุทยานแห่งชาติ</p> <p>มาตรา 22 ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้เป็นเหตุให้มีสิ่งปลูกสร้างขึ้นใหม่หรือมีสิ่งอื่นใดในอุทยาน</p>	

	<p>แห่งชาติผิดไปจากสภาพเดิม ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำความผิดทำลายหรือรื้อถอนสิ่งนั้น ๓ ออกไปให้พ้นอุทยานแห่งชาติ หรือทำให้สิ่งนั้น ๓ กลับคืนสู่สภาพเดิม แล้วแต่กรณี ถ้าผู้กระทำความผิดไม่ปฏิบัติตาม หรือถ้าไม่รู้ตัวผู้กระทำความผิด หรือเพื่อป้องกันหรือบรรเทาความเสียหายแก่อุทยานแห่งชาติ พนักงานเจ้าหน้าที่จะกระทำการ ดังกล่าวแล้วอย่างใดอย่างหนึ่งเสียเองก็ได้ตามสมควรแก่กรณี และผู้กระทำความผิดมีหน้าที่ชดใช้ค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่กระทำการเสียเองนั้น</p>	
<p>พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535</p>	<p>มาตรา 40 ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งประจำเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ามีอำนาจสั่งให้ผู้ฝ่าฝืนตามมาตรา 38 วรรคหนึ่ง ออกจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าหรืองดเว้นการกระทำใด ๆ อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 38 วรรคหนึ่ง ใน</p>	

	เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า	
--	------------------------	--

กรณีที่ดินสาธารณะ – ที่ดินเอกชน

1. การฟ้องคดีอาญาในความผิดฐานบุกรุก - ทำให้เสียหาย

พระราชบัญญัติ / ประมวลกฎหมาย	บทกำหนดฐานความผิด	บทกำหนดโทษ
ประมวลกฎหมายอาญา	<p>มาตรา 362 ผู้ใดเข้าไปในอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่น เพื่อถือการครอบครองอสังหาริมทรัพย์นั้นทั้งหมดหรือแต่บางส่วน หรือเข้าไปกระทำการใด ๆ อันเป็นการรบกวนการครอบครองอสังหาริมทรัพย์ของเขาโดยปกติสุขต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ</p> <p>มาตรา 365 ถ้าการกระทำความผิดตามมาตรา 362 มาตรา 363หรือมาตรา 364 ได้กระทำ</p> <p>(1) โดยใช้กำลังประทุษร้าย หรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย</p>	

	<p>(2) โดยมีอาวุธหรือโดยร่วมกระทำคามผิดด้วยกัน ตั้งแต่สองคนขึ้นไปหรือ</p> <p>(3) ในเวลากลางคืน</p> <p>ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ</p> <p>มาตรา 358 ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่าหรือทำให้ไร้ประโยชน์ ซึ่งทรัพย์สินของผู้อื่นหรือผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย ผู้นั้นกระทำความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สิน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ</p> <p>มาตรา 360 ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่าหรือทำให้ไร้ประโยชน์ ซึ่งทรัพย์สินที่เช่าหรือมีไว้เพื่อสาธารณประโยชน์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ</p>	
--	--	--

2. การฟ้องคดีแพ่งฐานความผิด ละเมิด ชักไล่ เรียกค่าเสียหาย

พระราชบัญญัติ / ประมวลกฎหมาย	บทกำหนดฐานความผิด	บทกำหนดโทษ
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	<p>มาตรา 420 ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมาย ให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น</p> <p>มาตรา 1374 ถ้าผู้ครอบครองถูกรบกวนในการครอบครองทรัพย์สิน เพราะมีผู้ผู้สอดเข้าเกี่ยวข้องโดยมิชอบด้วยกฎหมายไซ้ ผู้ครอบครองมีสิทธิจะให้ปลด</p>	<p>จำนวนค่าเสียหายขึ้นอยู่กับการพิจารณาของศาล</p>

	<p>เปลี่ยนแปลงการรบกวนนั้นได้ ถ้าเป็นที่น่าวิตกว่าจะยังมีการรบกวนอีก ผู้ครอบครองจะขอต่อศาลให้สั่งห้ามก็ได้</p> <p>การฟ้องคดีเพื่อปลดเปลื้องการรบกวนนั้น ต้องฟ้องภายใน 1 ปีนับจากเวลาที่ถูกรบกวน</p> <p>มาตรา 1375 ถ้าผู้ครอบครองถูกแย่งการครอบครองโดยมิชอบด้วยกฎหมายผู้ครอบครองมีสิทธิจะได้คืนซึ่งการครอบครอง เว้นแต่อีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิเหนือทรัพย์สินดีกว่าซึ่งจะเป็นเหตุให้เรียกคืนจากผู้ครอบครองได้</p> <p>การฟ้องคดีเพื่อเอาคืนซึ่งการครอบครองนั้น ต้องฟ้องภายในปีหนึ่งนับแต่เวลาถูกแย่งการครอบครอง</p>	
--	--	--

